

דברי הכנסת

הישיבה המאה-וחמש של הכנסת השלוש-עשרה

יום רביעי, כ"ז בסיוון התשנ"ג (16 ביוני 1993)

ירושלים, הכנסת, שעה 11:03

תוכן העניינים

הצעות לסדר	
שאלות בעל-פה	
התבטאויות ראש הממשלה על מתיישי יש"ע והגולן והשלכותיהן	
שאלות ותשובות	
מתן תשובות על שאלות באיחור	
הצעות לסדר-היום	
השלכות הסגר בשטחים על ענפי החקלאות	
שאלות בעל-פה	
התנגדות האוצר להשקעות בטווח ארוך בגולן	
שאלות ותשובות	
מילה על-ידי מוהלים מתלמידים	
מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת	
הצעה לסדר-היום	
קליטתם של דרוזים וצ'רקסים במשרדי הממשלה	
הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (העלאת קצבה לעובדי משרד התקשורת לשעבר), התשנ"ג-1992	
(הצעת חבר הכנסת ב' טמקין)	
הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (העלאת קצבה לעובדי משרד התקשורת לשעבר), התשנ"ג-1992	
(הצעת חבר הכנסת מ' שטרית)	
הצעה לסדר-היום	
חברת "דיימלר-בנץ" מתכננת להשקיע בארץ	
הצעת חוק רשות השידור (תיקון – מינוי נציב קבילות), התשנ"ג-1993	
(הצעת חבר הכנסת ד' מגן)	
הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון – קצבת ילדים; הגדרת "ילד"), התשנ"ג-1993	
(הצעת חבר הכנסת א' הירשזון)	
הצעת חוק העונשין (תיקון – איסור עינויים), התשנ"ב-1992	
(הצעת קבוצת חברי כנסת)	
הצעת חוק העונשין (תיקון – שמירה על קברים ומצבות), התשנ"ג-1993	
(הצעת חבר הכנסת א' בן-אלישר)	
הצעת חוק כרטיסי חיוב (תיקון – עסקה בין לקוח לספק), התשנ"ג-1993	
(הצעת חבר הכנסת א"ח שאקי)	
הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון – שינוי שיטת הבחירות)	
(הצעת חברת הכנסת נ' חזן)	
הצעה לסדר-היום החמרה בחוק והקלה בעונש בטרגדיות של התעללות מינית בקטינים ובחסרי ישע	
הצעת חוק פיקוח על בתי-ספר (תיקון – תחולת החוק), התשנ"ג-1993	

(הצעת חברת הכנסת ע' מאור)

הודעת ממלא-מקום יושב-ראש הכנסת ר' אדרי

הצעות לסדר-היום

שיבוץ ילדים בחינוך המיוחד

הצעה לסדר-היום הצורך בהקמת ועדת חקירה פרלמנטרית לבדיקת תופעות הנשירה מבתי-הספר

והאנאלפביות

הצעה לסדר-היום

מערכת החינוך במגזר הערבי בנגב

הצעה לסדר-היום הצורך בהחלת החינוך הישראלי על בתי-ספר במזרח-ירושלים

הצעת חוק יישוב סכסוכי עבודה (תיקון – הבטחת הפתיחה של שנת הלימודים),

התשנ"ג–1992

(הצעת חבר הכנסת ר' איתן)

הצעה לסדר-היום שימוש בכספי ציבור בתנועה ליהדות חילונית הומניסטית

הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (תיקון – חלוקת המנדטים),

התשנ"ג–1993

(הצעת חבר הכנסת פ' בדש)

הצעות לסדר-היום

הנזק לאיכות הסביבה בירקון, ברמת-חובב ובנחלי הנגב

הצעת חוק הסדרים במשק המדינה (היטלים וארנונה) (תיקון מס' 6), התשנ"ג–1993

(קריאה ראשונה)

הצעה לסדר-היום

ההתבטאויות בדבר התארגנות למחתרת חדשה

הצעות לסדר

היו"ר ר' אדרי:

חברי הכנסת, שלום לכולנו. אני פותח את ישיבת הכנסת היום, יום רביעי, כ"ז בסיוון התשנ"ג. סדר-היום מונח לפנינו.

הוגשו לי שתי הצעות לסדר בכל הקשור לפגיעה שהיתה אתמול ביושב-ראש הכנסת באוקראינה, ואני אבקש משני המציעים לנמק את ההצעה לסדר, לנוהל הישיבה, במשך כדקה. ראשון המציעים – אדוני חבר הכנסת דוד מנע, בבקשה.

דוד מנע (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אני מבקש להציע לסדר נוהל הישיבה את הדברים הבאים: אזרחי ישראל שמעו בכעס על ההתנהגות המחפירה של שתי חברות פרלמנט באוקראינה, שתקפו את יושב-ראש הכנסת כאשר גמר את נאומו וירד מהבמה.

לעם היהודי יש חשבון היסטורי עם העם האוקראיני זרוע האנטישמיות, והתקפה זאת היא בחזקת השד שיצא מן הבקבוק.

בביקורו של נשיא אוקראינה בארץ קיבלנו אותו במלוא הכבוד וההערכה, בעוד האנטישמים האוקראינים לא שכחו לרגע את זרע השנאה ליהודים המבעבע בתוכם, כפי שבא לידי ביטוי בתום נאומו של מר שבח וייס, יושב-ראש הכנסת, בפרלמנט באוקראינה.

הכנסת כולה, על כל מפלגותיה, מגנה את ההתקפה כנגד יושב-ראש הכנסת, עומדת מאחורי יושב-ראש הכנסת ומגנה את אשר נעשה. תודה רבה.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לחבר הכנסת מנע. ההצעה השנייה לנוהל היא של חברת הכנסת תמר גוז'נסקי, על-פי סעיף 53(ב) לתקנון הכנסת. בבקשה, גברתי חברת הכנסת.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

תודה רבה, אדוני. אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, העלבונות האנטישמיים שהוטחו בפניו של יושב-ראש הכנסת, חבר הכנסת שבח וייס, במהלך הנאום שנשא בפרלמנט של אוקראינה מעוררים שאט-נפש אצלנו, חברי הכנסת, ובקרב כלל אזרחי ישראל, יהודים וערבים.

השנים שחלפו לא השכיחו מאתנו את המחיר הנורא ששילמו העם היהודי ועמים אחרים עם השתלטותם של כוחות אנטישמיים גזעניים ופאשיסטיים על גרמניה ועל מדינות אחרות. לא שכחנו גם את משתפי הפעולה עם הנאצים, שסייעו לבצע את מדיניות ההשמדה והעקירה.

נוכח התחזקותם של התנועות והחוגים הגזעניים, שונאי הזרים והאנטישמים בארצות שונות באירופה, לתקרית האנטישמית בקייב, שיושב-ראש הכנסת היה היעד שלה, נודעת חומרה מיוחדת. לכן אבקש להזעיק את הכנסת למחות נגד תופעה מחפירה זאת.

היו"ר ר' אדרי:

אני מודה לחברי הכנסת תמר גוז'נסקי ודוד מנע על שמצאו לנכון להעלות את הנושא הזה על סדר-היום. לא נוכל להכליל את הנושא בסדר-היום, אבל טוב שהעליתם אותו. אני מבקש, ברשותכם, לומר כמה משפטים כהודעה של הכנסת כולה, ואני אקרא אותם בפניכם.

בשם הכנסת כולה אני מביע שאט-נפש מהתנפלותן של חברות הפרלמנט על יושב-ראש הכנסת, מר שבח וייס, השווה היום בביקור ממלכתי באוקראינה. תקרית זאת, שאירעה בין כותלי הפרלמנט באוקראינה, חמורה במיוחד גם משום ביזוי אורח רם-מעלה המייצג את מדינת ישראל, גם משום הפרת כלל יסודי של הכנסת אורחים.

התנהגות חברות הפרלמנט מאוקראינה פוגעת בראש ובראשונה בהן עצמן, פוגעת במארחים ולא באורח.

אני קורא ליושב-ראש הפרלמנט באוקראינה וליושבי-ראש הפרלמנטים בעולם לזעוק כנגד תופעה חמורה זו ולהביע מחאתם בפני הפרלמנט באוקראינה.

אני מביע תקווה שיושב-ראש הכנסת יכובד בהמשך סיורו באוקראינה גם משום תפקידו הרם וגם משום כבודו של מדינת ישראל.

יושב-ראש הכנסת נמצא היום בשליחות ממלכתית חשובה באוקראינה, שם נאם בפרלמנט, ביקר באתר ההשמדה באבי-יאר, והיום הוא מבקר בעיר הולדתו בוריסלב, ששם הוסתר במרתף למעלה משנתיים בזמן מלחמת העולם השנייה. בשם הכנסת אני מאחל לו המשך סיור מוצלח. תודה לחברי הכנסת.

חברת הכנסת תמר גוז'נסקי, בבקשה, גברתי.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

אני מבקשת להציע, כמו שעשינו במקרים דומים, להעביר את כל הדברים שנאמרו בנושא הזה לשגרירות אוקראינה, לידיעת ממשלתה.

היו"ר ר' אדרי:

אנחנו מקבלים את הצעתך ונפעל בהתאם לה. נעביר את כל החומר גם לשגרירות וגם לנוגעים בדבר. תודה לחברי הכנסת.

שאלות בעל-פה

היו"ר ר' אדרי:

חברי הכנסת, אנחנו נעבור לסעיף הבא: תשובות על שאלות, ואני מזמין את השר חיים רמון, שישב על שאלתא בעל-פה מס' 171, שהוגשה לראש הממשלה. אדוני השר רמון, בבקשה. סליחה, אני מזמין את חבר הכנסת עוזי לנדאו להציג את השאלות: התבטאויות ראש הממשלה על מתיישבי יהודה, שומרון, עזה והגולן והשלכותיהן.

התבטאויות ראש הממשלה על מתיישבי יש"ע והגולן והשלכותיהן

עוזי לנדאו (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, פסוקו של ראש הממשלה על מתיישבי הגולן: "הם יכולים להסתובב כמו פרופלור"; ב-24 במרס 1993, על מתיישבי יש"ע, אם ייחשפו לטרור בתקופת האוטונומיה: "לא אני שלחתי אותם", ו"שילכו". לפני כן, על תושבי השומרון אומר ראש הממשלה: "אריאל, עמנואל, שלומיאל".

רצוני לשאול:

מה הן מטרות ההתבטאויות האלה של ראש הממשלה?

היו"ר ר' אדרי:

תודה. בבקשה, אדוני השר רמון.

שר הבריאות ח' רמון:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אין מטרות נסתרות מאחורי הדברים שאמר ראש הממשלה לעתים בעת פולמוס.

עמדתה של ממשלת ישראל היתה והינה, שהיא היא האחראית הבלעדית לביטחונם ולרווחתם של התושבים בשטחים, כמו תושבי מדינת ישראל כולה, גם כיום וגם לאחר שנגיע להסדר עם תושבי האזור. תודה.

היו"ר ר' אדרי:

תודה. שאלה נוספת לחבר הכנסת לנדאו.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אדוני השר, יש ויכוח חריף על מדיניותכם, שלדעתנו, מסכנת את ביטחונה וקיומה של ישראל, ועל התנהגותכם. אתם מפירים התחייבויות מפורשות שנתתם לציבור, ואנחנו טוענים: אין לכם מנדט לביצוע מדיניות הפוכה להבטחותיכם. מדיניותכם היא אולי חוקית, אבל היא בלתי לגיטימית. כך לא מתנהגת ממשלה, ואלמלא הייתם, השר רמון, גוף פוליטי, לא הליכוד היה צריך לטפל בכם אלא מחלק ההונאה והרמאות של משטרת ישראל.

בוויכוח הזה אנחנו מדגישים, שננהל את המערכה רק בדרך דמוקרטית, והממשלה, במקום להשיב עניינית, יוצאת למסע זדוני ומכוון, תחילה לדה-הומניזציה של מתיישבי יהודה ושומרון, אחר כך על-ידי הכפשת הליכוד, ועכשיו – על-ידי דה-לגיטימציה של מתיישבי הגולן, שעליהם אומר ראש הממשלה "פרופלורים".

אדוני השר, גם אתה, כנציג ראש הממשלה בכנסת בדיונים שהיו בשבועות האחרונים, מתחיל לדבר על שנות ה-50, על סכנות של התהוות מחתרת, על התארגנות כוחנית, אני חייב לציין בצער – בלשון קיצונית.

אני קורא לראש הממשלה, לשריו ולך, אדוני השר רמון, בוויכוח הפוליטי הזה לתת תשובות ענייניות, לא לחפות על היעדרן בהסטת הוויכוח ותשומת הלב על-ידי סגנון קיצוני, ולהפסיק את ההכפשה השיטתית של יריביכם הפוליטיים כדרך ויכוח, וכמובן, להסביר בדרך מתורבתת, איך אפשר להתחייב בפני הציבור על דבר אחד ולגרור אותו למדיניות הפוכה לחלוטין. תודה רבה, אדוני.

היו"ר ר' אדרי:

תודה, אדוני, חבר הכנסת עוזי לנדאו. שאלה נוספת לחבר הכנסת רחבעם זאבי. בבקשה, אדוני.

חיים אורון (מרצ):

מי עוד?

היו"ר ר' אדרי:

יש עוד רבים. אני בודק מי היה השני. יש כל כך הרבה שואלים.

רחבעם זאבי (מולדת):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, צר לי לקבוע, שתשובתך, אדוני השר, איננה מספקת. המתיישבים היהודים ביהודה, בשומרון, בעזה וברמת-הגולן לא הלכו לשם על דעת עצמם. ממשלות בישראל שלחו אותם לשם, הן ממשלות של הליכוד, הן ממשלות של המערך והן ממשלות אחדות לאומית. פגיעה במתיישבים, תוך הטחת דברי זלזול או כינויים מעליבים, איננה מוסיפה כבוד לא לתנועה הציונית, לא לעם בישראל וגם לא לממשלת ישראל ולאומרם.

שאלתו של חבר הכנסת לנדאו היתה, מדוע פוגעים במתיישבים תוך זלזול, ועל כך, אדוני השר, אתה לא השיבות. והרי אני צריך לשאול שאלה, והשאלה היא: האם יאות כבוד ראש הממשלה לחזור בו מדבריו המעליבים? וכבר אמרו חז"ל, שבמקום שעומדים חוזרים בתשובה וגומר.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לחבר הכנסת רחבעם זאבי. שאלה נוספת לחבר הכנסת חיים אורון. בבקשה.

חיים אורון (מרצ):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אפשר להסכים לביטוי כזה או אחר, ובאוצר המלים בעברית, ובוודאי בלועזית, אולי יש אמירות ומלים מתאימות יותר, אבל הוויכוח הוא לא על זה.

חבר הכנסת עוזי לנדאו, אתה מופיע פה ומדבר על ויכוח ענייני והוגן. מה שאתם בעצם מנהלים בתקופה האחרונה זה דה-לגיטימציה, לא של עמדה, של ממשלה חוקית בישראל. על מה אתה מדבר? מה זה: אין לכם מנדט? מה זה: אל תקיימו משא-ומתן? זו דה-לגיטימציה של שלטון חוקי במדינת ישראל, וכפסע בין גישה כזאת – לא שאתה תומך בזה אישית – לבין פעולות בלתי לגיטימיות, כגון שמישהו אחר יבין: שלטון בלתי לגיטימי, צריך לנהוג כלפיו באמצעים בלתי לגיטימיים.

אם אתם רוצים בוויכוח לגופו של עניין, על הנושאים עצמם, על רמת-הגולן ועל יהודה ושומרון ועל עזה, ננהל את הוויכוח הזה, אבל זה לא ויכוח על מי לגיטימי למשא-ומתן. הממשלה הזאת, יש לה לגיטימיות מלאה. זה מבנה המשטר הדמוקרטי. ואם לא תרדו מהסגנון הזה, אל תצפו רק לוויכוח ענייני. מי שמערער על כושרה ועל יכולתה של הממשלה לנהל את המשא-ומתן הזה מערער על דמותה הדמוקרטית של מדינת ישראל, והוא יהיה אחראי להתפתחויות בלתי דמוקרטיות, גם אם הוא אישית מתנגד להן.

היו"ר ר' אדרי:

אני מודה לך, חבר הכנסת אורון.

רחבעם זאבי (מולדת):

מה השאלה?

היו"ר ר' אדרי:

גם אני לא שמעתי את השאלה.

חיים אורון (מרצ):

אני רוצה לשאול את השאלה. השאלה שלי היא: האם השר הממונה על הקשר עם הכנסת חושב שאני צודק או שאני טועה?

היו"ר ר' אדרי:

תודה, חבר הכנסת אורון. אדוני השר, חיים רמון, בבקשה.

דוד מנע (הליכוד):

השאלה הנוספת היא: למה?

רענן כהן (העבודה):

אדוני השר, הוא צודק או לא צודק?

שר הבריאות ח' רמון:

אדוני היושב-ראש, אני רוצה להתייחס דווקא לשאלתו של חבר הכנסת זאבי. התייחסותו של ראש הממשלה והתבטאותו היו – וכך הוא אמר – לאותו חלק בקרב המתיישבים, בקרב המתנחלים, אשר מערערים על חוקיותה של הממשלה הזאת ופועלים בדרך שאיננה לגיטימית. כל הפגנה שמתקיימת במסגרת החוק, כל פעולת מחאה שנעשית במסגרת החוק, מכובדת על-ידי הממשלה, והממשלה תדאג שהמחאה הזאת תתאפשר לכל מי שרוצה לנקוט את הצעדים הללו.

עם זאת, מי שיערער על חוקיותה של הממשלה ויפעל בדרכים לא חוקיות, גם נגדו הממשלה תפעל, על-פי כל האמצעים שהמשטר הדמוקרטי העמיד לרשותה. ולכן ההתבטאויות החריפות נאמרות כלפי החלק הזה בקרב המתנחלים, ובהחלט צריך להידבר עם המתיישבים. אנחנו מבינים את כאבם, מבינים את הבעיות שהם ניצבים בפניהן.

רחבעם זאבי (מולדת):

מה עם הפרופלורים?

שר הבריאות ח' רמון:

תן לי. ראש הממשלה הבהיר שהוא מתכוון לפרופלורים, לאותו חלק שנוקט פעולות שבעינינו נראות לא לגיטימיות ומערערות על קיומה של הממשלה. אני רוצה שיהיה ברור.

אברהם הירשזון (הליכוד):

הוא התכוון לפרופלור או לזונטילטור?

שר הבריאות ח' רמון:

ראש הממשלה מקיים הידברות עם תושבי הגולן, הידברות קשה, בעייתית. הוא נסע לשם, הוא הופיע בפניהם. הוא אמר להם אחרי הבחירות, אחרי – – –

יהושע מצא (הליכוד):

ומה הוא אמר להם לפני הבחירות?

שר הבריאות ח' רמון:

אדוני היושב-ראש, אני מבקש שלא יהיו קריאות ביניים.

היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת מצא, אני מבקש ממך. השר מוגבל בזמן.

יהושע מצא (הליכוד):

השר שכח לציין מה הוא אמר לפני הבחירות.

היו"ר ר' אדרי:

אני מבקש ממך. השר מוגבל בזמן. יש לו שלוש דקות למתן התשובה, ואני מבקש לאפשר לו לעשות זאת.

שר הבריאות ח' רמון:

היחס יהיה על-פי הדרך שינקטו המתיישבים.

אני רוצה לומר לחבר הכנסת לנדאו, שמדבר על קיצוניות – – –

היו"ר ר' אדרי:

סליחה רגע. אדוני סגן שר החקלאות. אדוני סגן שר החקלאות – – –

שר הבריאות ח' רמון:

גם בתנועתו הקיצונית חבר הכנסת לנדאו מבטא עמדות קיצוניות.

היו"ר ר' אדרי:

אדוני סגן שר החקלאות. אדוני סגן שר החקלאות, ביקשתי כבר שלוש פעמים. אני מבקש ממך שוב. אני מבקש מכל העומדים לשבת.

שר הבריאות ח' רמון:

גם בתנועתו נחשב חבר הכנסת לנדאו קיצוני בין קיצונים.

יהושע מצא (הליכוד):

מה אתה מספר.

עוזי לנדאו (הליכוד):

זו לשון של שוק, ולא של שר בממשלה. כך מדבר שר מכובד?

אברהם הירשזון (הליכוד):

זו תשובה על שאלה? זו התחמקות.

היו"ר ר' אדרי:

חברי הכנסת, כבר הודעתי לכם שיש לשר שלוש דקות. תנו לו לדבר.

שר הבריאות ח' רמון:

אני אשיב בדיוק. עומד חבר הכנסת לנדאו כאן, ובחצי הראשון של דבריו הוא מודיע שזאת ממשלת הונאה.

עוזי לנדאו (הליכוד):

נכון.

שר הבריאות ח' רמון:

והוא איננו משתמש בלשון השוק והוא רוצה לנהל אתנו ויכוח ענייני. אתה, חבר הכנסת לנדאו, מסית את הציבור נגד ממשלה חוקית יום-יום ושעה-שעה בכוונה תחילה. אתה כמובן מתכסה, מגלגל עיניים לשמים ואומר: לא בדרך בלתי חוקית. כל מי ששומע אותך צריך להבין, שהוא צריך לפעול נגד ממשלה שהיא לא לגיטימית, לדברך. ממשלה לא לגיטימית – התרגום בעברית הוא ממשלה לא חוקית. ונגד ממשלה לא חוקית צריך לפעול בכל הדרכים.

אתה מסית את הציבור כנגד ממשלה חוקית. אתה מסית את הציבור נגד סמכות הכנסת. אתה אינך מקבל את כללי המשחק הדמוקרטי במדינת ישראל, ולכן אפילו בתנועתך דחו את תביעותיך, אף שגם הם טוענים שהממשלה הזאת אין לה מנדט. אני מציע לך וחוזר ומציע לך: יש לך ויכוח עם עמדותינו, עמדותינו אינן נראות לך, תבוא בפני הציבור ותתווכח באופן ענייני, תסביר מדוע אנחנו עושים את כל הדברים שלדעתך הם נוראים, ולדעתנו הם טובים, אבל אל תערער, כפי שבאמת ערערו בעבר אנשי תנועת החרות, בתחילת שנות ה-50, על סמכותה של המדינה. הם התגברו על כך. הם יצאו מהעניין הזה, הם קיבלו את כללי המשחק הדמוקרטי, ובדרך דמוקרטית הגיעו לשלטון. רק כך. אבל אתה רוצה להחזיר אותנו – – –

היו"ר ר' אדרי:

אדוני השר, זמנך מוגבל.

שר הבריאות ח' רמון:

– – – וכיוון שכך, אנחנו נוקיע אותך ואת שכמותך כאנטי-דמוקרטים, כמטיפים נגד המדינה.

יהושע מצא (הליכוד):

ואנחנו נאמר שאתם נשענים על קולות של דראושה – – – אין לכם לגיטימיות. אתם נשענים על קולות אנטי-ציונים – – –

היו"ר ר' אדרי:

סליחה, סליחה. חבר הכנסת מצא. חבר הכנסת מצא – – –

יהושע מצא (הליכוד):

אתם ממשלה שנשענת על קולות אנטי-ציונים, אתם ממשלה לא לגיטימית – – –

היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת מצא, אני חושב – – –

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

הגזענות הזאת לא צריכה להישמע פה בכנסת – – – זה לא יכול להיות. דראושה יותר טוב ממך – – –

יהושע מצא (הליכוד):

– – –

היו"ר ר' אדרי:

סליחה, סליחה – – –

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

– – – אתה נגד שלום, אתה פאשיסט. אני בעד שלום – – –

היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת דראושה. חבר הכנסת דראושה, אני לא רוצה – – –

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

אני יותר טוב ממך – – –

היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת דראושה, אני מבקש ממך לשבת, אף אחד לא – – –

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

אבל זה לא יכול להיות כך כל פעם – – –

יהושע מצא (הליכוד):

– – –

היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת מצא, אני מבקש ממך לעזור לי.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

לא ייתכן כל פעם – – –

היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת דראושה, אני מבקש ממך לשבת. אתה לא נותן לאף אחד להשיב.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

אנחנו אזרחים כמוך – – –

יהושע מצא (הליכוד):

מצוין, אז תוכיחו את זה – – –

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

– – –

היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת דראושה, אני קורא אותך לסדר.

יהושע מצא (הליכוד):

– – –

היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת מצא, אני קורא אותך לסדר.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

חבל שהיו ערבים שבחרו לליכוד, לצערי הרב – – –

סאלח טריף (העבודה):

– – –

היו"ר ר' אדרי:

כך אתה מסייע לי, חבר הכנסת סאלח טריף? זה הסיוע שלך?

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת דראושה, אני שוב מבקש.

יהושע מצא (הליכוד):

היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת מצא, אתה רוצה שאני אוציא אותך? האם את זה אתה רוצה? תנהג בכבוד. אני מבקש ממך. קראתי אותך כבר שבע פעמים ואתה לא נוהג בכבוד בכנסת.

סאלח טריף (העבודה):

היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת סאלח טריף, כך אתה מסייע לי לנהל את הישיבה, נכון?

סאלח טריף (העבודה):

אני משתדל להרגיע.

היו"ר ר' אדרי:

לא, כך אתה לא מרגיע. אני מבקש מכם להפסיק להשתמש בביטויים פוגעים. זה לא מוסיף כבוד לאיש מאתנו.

יהושע מצא (הליכוד):

לא היה שום ביטוי פוגע.

היו"ר ר' אדרי:

זה לא מוסיף כבוד לאיש. אני מדבר אל כולנו כאן. אני מבקש לנהוג בכבוד. חבר הכנסת דראושה, אני מבקש גם ממך. אתה לא התנהגת – – –

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

— — —

היו"ר ר' אדרי:

אם נפגעת, היית צריך לנהוג אחרת, ולא כפי שנהגת. כפי שהערתי לחבר הכנסת מצא – – –

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

אדוני היושב-ראש, אני לא רובוט. אני בן אדם עם רגשות. זה לא יכול להימשך. הנימה הגזענית לא יכולה להימשך.

אברהם הירשזון (הליכוד):

אתה כועס כי אתה יודע שזו אמת. בגלל זה אתה כועס.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

— — —

היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת הירשזון, אני מבקש ממך. חבר הכנסת דראושה, אני מבקש ממך. אם לא, אני אוציא אותך.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

אז תוציא אותי. אז מה?

היו"ר ר' אדרי:

אז אני אוציא אותך. אתה לא תפריע למליאת הכנסת.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

זה לא בסדר, אדוני.

היו"ר ר' אדרי:

אתה לא בסדר. אתה עונה לכולם, אתה לא נותן לי לומר מלה אחת. תפסיק את הדרך הזאת. אני מבקש ממך, ואני מודה לך. אתה לא תשכנע אף אחד בדרך הזאת. אני הערתי לחברי כנסת והם הפסיקו – – –

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

אתה לא הערת לו על הביטוי הגזעני שלו – – –

היו"ר ר' אדרי:

הערתי, אמרתי, והם הפסיקו, והם מכבדים. אתה לא מכבד. קראתי לך 11 פעמים. אתה לא תשכנע אף אחד. אני מודיע לך, שבדרך שאתה נוהג, ובדרך שאחרים נוהגים, לא משכנעים אף אחד.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

והוא משכנע?

היו"ר ר' אדרי:

לא. אני אמרתי שאף אחד לא משכנע.

אברהם הירשזון (הליכוד):

הוא יודע שחבר הכנסת מצא צודק, לכן הוא צועק.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

היו"ר ר' אדרי:

סליחה, אתה לא נותן לי לדבר, אדוני. אני מכבד אותך, אז תכבד אתה לפחות את הבית. אני מבקש ממך, כמו שאני מכבד אותך – כבד גם אותי.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

אתה יודע שאני מכבד אותך – – –

היו"ר ר' אדרי:

אני מבקש שנמשיך את הישיבה בצורה תקינה. בצעקות לא נשכנע זה את זה, אלא רק בדרכי נועם נוכל לשכנע. אף אחד לא הקשיב בלאו הכי למה שאמרתם.

שאלות ותשובות

היו"ר ר' אדרי:

ברשותכם, אנחנו חוזרים לסדר-היום. יש לנו שאילתא רגילה, מס' 1280, של חבר הכנסת עוזי לנדאו. השר חיים רמון ישיב על שאילתא זו. בבקשה, אדוני השר.

שר הבריאות ח' רמון:

שכחתי לענות על שאלתו של חבר הכנסת חיים אורון. הוא שאל אם הוא צודק. אני חושב שאתה צודק.

מתן תשובות על שאלות באיחור

חבר הכנסת ע' לנדאו שאל את ראש הממשלה ביום י"ט בסיוון התשנ"ג (8 ביוני 1993):

עיון בנתונים שפורסמו בדוח הסטטיסטי על כנס החורף, מיום א' בניסן התשנ"ג (23 במרס 1993), על-ידי יחידת המחשב של הכנסת, מראה כי תשובות השרים על שאלות המוגשות להם ניתנות באיחור רב ובחריגה מהוראות תקנון הכנסת. 188 שאלות מתוך 890 שהוגשו בכנסת השלוש-עשרה לא נענו כלל. רבות מאלו שנענו, נענו באיחור רב. שר הביטחון לא ענה על 28 מתוך 103 שאלות, שר התעשייה והמסחר – על תשע מתוך 17 שאלות, וכך הלאה.

ברצוני לשאול:

1. מדוע השרים כה מאחרים להשיב על שאלות?

2. האם חריגה זו מהתקנון היא בידיעת ראש הממשלה?

3. אם לא – האם יכפה ראש הממשלה על שרים כיבוד הוראות תקנון הכנסת בדבר משך הזמן לתשובה על שאלתא?

שר הבריאות ח' רמון:

לשאלתא מס' 1280 של חבר הכנסת עוזי לנדאו, בנושא תשובות מאוחרות על שאלות על-ידי חברי הממשלה:

1-3. השרים התבקשו להקפיד על לוח הזמנים בהתאם לתקנון הכנסת.

עוזי לנדאו (הליכוד):

זו התשובה?

היו"ר ר' אדרי:

שאלה נוספת לחבר הכנסת לנדאו, בבקשה.

עוזי לנדאו (הליכוד):

אדוני השר, עוזרי הפרלמנטרי חמיק חובב בדק ומצא, נכון לשבוע שעבר, כי סך כל השאילתות שנענו באיחור או שלא נענו כלל הוא כ-679. האיחור המצטבר במתן תשובות על שאילתות הוא של 76 שנים. איחור ממוצע לשאילתא, נכון לשבוע שעבר, כ-41 יום, כפול מן הזמן המותר לממשלה בתשובה.

על כן אני שואל, אדוני השר, האם השרים שכך מאחרים במתן תשובות מונו על-פי כישוריהם? האם סדר העדיפויות החדש מרשה לזלזל בכנסת? האם הציבור הרחב זוכה לשירות טוב יותר משזוכים לו נבחריו? האם יעילות השרים במתן התשובות על שאילתות איננה מדד ליעילות תפקודה של הממשלה כולה וליכולת ראש הממשלה, שהכריז: אני אקבע, אני אבחר, אני אנווט? ואחרון אחרון חביב, האם לא רצוי שהממשלה תצא למסע הסברה על חשבון הציבור, תתחיל אותו אצל נשיא המדינה, כדי שתסביר את הישגיה אלה בפני הציבור? תודה רבה.

היו"ר ר' אדרי:

תודה. אדוני השר, בבקשה.

שר הבריאות ח' רמון:

נראה לי שחבר הכנסת לנדאו בחר, מכל פעולות הממשלה, להיטפל לעניין אחד שהוא בהחלט חשוב. סימן שבכל שאר הנושאים אין לו כנראה מה לומר, מכיוון שבשאר הנושאים הממשלה מתפקדת בהחלט לשביעות רצונו. כי לבנות תלי תלים של השערות על השערות, נראה לי שהעניין קצת מוגזם, מופרך ואולי במידה מסוימת מגוחך אפילו.

אבל לגופו של עניין, בהחלט היתה בעיה עד לפני שלושה-ארבעה חודשים בנושא הזה. פניתי אל השרים. נותרו כרגע רק שלושה שרים שמאחרים במתן תשובות על שאילתות, בהחלט מעל ומעבר לזמן.

עוזי לנדאו (הליכוד):

מי הם?

שר הבריאות ח' רמון:

אני כמובן לא אומר כאן מעל הדוכן מי הם השרים, אבל בדקתי את זה באופן אישי, והפנינו את תשומת לבם של השרים הללו. אני מקווה שעד מלאות שנה לממשלה, גם התקלה הזו ביחסי ממשלה וכנסת תבוא על פתרונה המלא, ובא לממשלה ולכנסת גואל.

אני רק יכול לומר, שהממשלה הזו מכבדת בצורה – – –

עוזי לנדאו (הליכוד):

עברה שנה.

שר הבריאות ח' רמון:

חבר הכנסת לנדאו, אפילו בתשובה על שאילתא אתה מפריע? עד כדי כך אתה כבר לא מנומס? לא נשאר שריד ופליט מהשנה שבה נבחרת לחבר הכנסת האדיב. שרידי אדיבות לא נשארו בך.

אני מקווה שאנחנו נענה, מבחינת הזלזול בכנסת. הממשלה הזאת מכבדת את הכנסת, ראש הממשלה מכבד אותה. אני כבר נתתי את הנתונים לעומת הכנסת הקודמת. אני חושב שהיא בהחלט ראויה לשבחים.

יהושע מצא (הליכוד):

איזה שולחן נפלא, איזה מושבים.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לשר חיים רמון.

הצעות לסדר-היום

השלכות הסגר בשטחים על ענפי החקלאות

היו"ר ר' אדרי:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצעות לסדר-היום מס' 1643, 1839 ו-1826, בנושא: השלכות הסגר בשטחים על ענפי החקלאות. ראשון יעלה חבר הכנסת שמואל אביטל, בבקשה. אחריו – חבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה.

שמואל אביטל (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברות וחברי הכנסת, ההצעה הזאת היתה אמורה לעלות ביום רביעי האחרון, ומשתי סיבות נדחתה העלאתה להיום. הסיבה הראשונה היא הפגנת החקלאים הסוערת, שכולנו היינו עדים לה, וחלק מחברי הבית טרח להגיע לשם ולהזדהות. הסיבה השנייה, אותה תחושה, שאני, לאות הזדהות עם החקלאים, אשבור ביצים על דוכן הכנסת.

מי שמכיר אותי יודע, אני לא בדיוק בעל פוזות מהסוג הזה, אבל הסיבה המרכזית לכך שזה לא קרה: א. מתוך כבוד לבית, אדוני היושב-ראש; ב. היתה לי תחושה, שיש ציפייה שאכן יקרה מין ג'ימיק מהסוג הזה. אנחנו, החקלאים, המושבניקים והקיבוצניקים לא מאמינים שהגימיקים יפתרו את הבעיות, אלא מדיניות כוללת ואחראית של הממשלה הזאת, טיפול שורש וקביעה של מדיניות כוללת.

אילו רציתי להגיד כמעט על תקן של פטור בלא כלום – בכל זאת נדמה לי מן הראוי להסביר גם לשר החקלאות ולממשלה, וגם לחברי הבית, איך אנחנו החקלאים רואים מה קדם למה, הביצה או התרנגולת, שאלה שהמתיישבים שהיו פה בעצם מתחבטים בה עד הרגע הזה.

אני בהחלט אסביר, עם הדגמה מתאימה, מה קדם למה, הביצה או התרנגולת. מאחר שאוחדו פה כמה הצעות ביחד, אני רוצה בכמה משפטים להסביר מה קרה בענף הלול, אף שההצעה המקורית שלי היא בקטע אחר.

בענף ההודים יש כניסה לא מבוקרת ובנייה לא מבוקרת, שגורמות למשבר בענף. זה ענף שאין בו מכסות, אין בו מעורבות של הממשלה, ובוודאי ידידי שר החקלאות יתייחס לפתרונות שגובשו יחד אתו, אחרי שראש הממשלה התערב, על מנת לתת תשובה בנושא הזה.

הקטע השני בענף הלול הוא הקטע של הפטם, העופות שאנחנו אוכלים. קיים ויכוח – או שהוא ייגמר היום בהבנה, או שלא ייגמר בהבנה – בין החקלאים לבין משרד החקלאות, ופה אני חייב לציין, ששר החקלאות, אחרי שראש הממשלה התערב, מנסה במשך השבועות האחרונים להתמודד עם העניין. אבל, לצערי הרב, עוד מעט יהיה פה שר האוצר, משרד האוצר מכשיל את משרד החקלאות ולא מאפשר לו בעצם לנקוט מדיניות שמסוגלת להתמודד עם בעיות השעה של החקלאות.

אם לא תימצא תשובה לענף הפטם, להערכתי החקלאים לא יקבלו, ידידי יעקב צור, את ההצעה על הרפורמה כפי שהיא מתגלגלת היום. אני מאוד אודה לך אם זה לא ירפה את ידיך מלתת תשובה למשבר, כפי שזה בא לידי ביטוי בשבוע החולף במסגרת ההפגנה, ובכל זאת תמשיך ותעשה את מה שתכננת.

מה קרה בענף הביצים? בעצם אני כמעט מתפתה להגיד, שבמחזה של יונסקו העתיד טמון בביצים. נדמה לי שמזה הייתי מפיק משהו לעצמנו, ואכן פרנסתם של רבים וטובים טמונה בביצים. מה שקורה עכשיו – זו בעיה קשה מאוד.

יש לשר החקלאות כמה פתרונות נכון לרגע זה, שלהערכתי ייתנו תשובה על הבעיה המיידית. אני מאמין שתהיה תשובה למשבר הזה, אבל הבעיה המרכזית היא באמת כפי שאמרתי בתחילת דברי, מה קדם למה – הביצה או התרנגולת, כשאני יודע שחלק מחברי הבית, הרוב המכריע, לא ראה את הפגנת החקלאים.

פשוט להזכיר לכם, זו ביצה, למי שלא מכיר.

היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת שמואל אביטל, עד עכשיו נהגת בכבוד וטיפולת בנושא של החקלאות בצורה מכובדת, שאולי תניב תוצאות. לכן, לא מקובל להציג – – –

שמואל אביטל (העבודה):

יש פה חוסר הבנה של חלק מהציבור. אני מחזיק מוצג שמחובתה של הממשלה לטפל בו. לך ברור שהביצים האלה יחזרו לכיסי אחרי שכמה חברים יבינו במה מדובר.

גונן שגב (צומת):

איפה התרנגולת?

היו"ר ר' אדרי:

אני מבקש ממך להחזיר את הביצים.

יהושע מצא (הליכוד):

אלה ביצים קשות?

היו"ר ר' אדרי:

חברי הכנסת, אני מבקש לא לשחק עם זה. אני מבקש ממך להחזיר את הביצים למקומן.

עובדיה עלי (הליכוד):

שמואל אביטל (העבודה):

חס וחלילה, ידידי עובדיה עלי, הן לא תיזרקנה.

היו"ר ר' אדרי:

אני מניח שתחזיר אותן.

דוד מנע (הליכוד):

אין לך ביצים.

היו"ר ר' אדרי:

חברי הכנסת, בואו נכבד את המעמד.

עמנואל זיסמן (העבודה):

היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת זיסמן, אני מבין שזה מעניין וזה מגרה, אבל, עם זאת, בוא נשמור על כבוד הבית.

עמנואל זיסמן (העבודה):

הכנסת קיבלה החלטה שהיא בעד זה.

היו"ר ר' אדרי:

אם חבר הכנסת אביטל נוהג בכבוד, בואו נסייע.

שמואל אביטל (העבודה):

קריאות הביניים לא עוזרות לי, בוודאי לא לבעיית ההחזרה.

היו"ר ר' אדרי:

אתם לא עוזרים לחקלאות.

חבר הכנסת אביטל, אני לא אתן לך להמשיך ואני לא רוצה להוריד אותך מהדוכן, אף שעל-פי הנוהל שהתקבל רק השבוע, הייתי חייב להוריד אותך מן הדוכן. מאחר שנהגת בצורה מסודרת ונכונה, והנושא הוא רגיש, כל נושא החקלאות, עשית את זה עד עכשיו בצורה מכובדת וכנראה גם תצליח לפתור את הבעיה הזאת, אנא ממך, תחזיר את הביצים ואל תציג אותן שוב.

עמנואל זיסמן (העבודה):

ועדת הכנסת דנה והיא אמרה שזה מותר.

היו"ר ר' אדרי:

אני יודע, אדוני. לו מותר, והוא יכול להציג את זה. אנא ממך, המשיך בדרך שלך, כי רק בשיטה הזו אפשר לשכנע. שר החקלאות יושב כאן, והוא בוודאי מקשיב. אמרת בעצמך שגם ראש הממשלה נכנס לעניין, ואני מאמין שהבעיה הזו תיפתר. תודה לך, אדוני.

שמואל אביטל (העבודה):

אדוני היושב-ראש, ברשותך, אמשיך, אבל אני חושב שנמנעה כאן האפשרות להסביר. חבל שחברי שר האוצר לא היה כאן קודם, אך אם תרשה לי, אראה לו בשנייה אחת במה מדובר.

היו"ר ר' אדרי:

אני לא מרשה לך, אדוני, חבר הכנסת אביטל, להציג שנית את הביצים בפני שר האוצר.

שמואל אביטל (העבודה):

אני פועל רק על-פי אישור היושב-ראש.

קריאה:

היו"ר ר' אדרי:

הוא נענה לבקשתי, ולכן אני לא מוריד אותו.

שמואל אביטל (העבודה):

למדתי את הנושא. אני מקווה שהחקלאים לא יצטרכו להסביר את הנושא באמצעות פעילות מן הסוג שהיה בשבוע האחרון. בסך הכול נמנעה מחלק מהחברים כאן האפשרות ללמוד מה קדם למה – הביצה או התרנגולת.

מיכאל איתן (הליכוד):

אנחנו לא נתמוך בהם, בגלל הצורה הזו של הצגת הדברים. תאמר להם זאת, למדנו מהם הרבה.

שמואל אביטל (העבודה):

ראיתי אותך לפני יומיים, גאון גדול.

היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת איתן, זהו נושא חשוב.

מיכאל איתן (הליכוד):

להביא לכאן עופות וביצים.

שמואל אביטל (העבודה):

מה שאתה מפיק מפוך חמור יותר מכל מה שהחקלאים עשו. דיברתי אתך, הסברתי לך כמה דברים. אני מציע לך, שכאשר אתה יוצא מכוכב-יאיר, תיכנס לנווה-ימין כמו שעושים אנשים בסיעה שלך. טיפלת בהתנחלויות, מה קרה עם המושבים כאשר הממשלה שלך היתה בשלטון?

מיכאל איתן (הליכוד):

היו"ר ר' אדרי:

חברי הכנסת אביטל ואיתן, אני מבקש להפסיק.

שמואל אביטל (העבודה):

או כאשר אנשי הפועל המזרחי טיפלו בהתנחלויות ולא במושבים שלהם.

מיכאל איתן (הליכוד):

שמואל אביטל (העבודה):

אל תטיף מוסר, אתה לא יכול להטיף מוסר.

היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת איתן, אפשרתי לך קריאת ביניים אחת ושנייה, אנא ממך.

מיכאל איתן (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, כאשר הוא מנצל את הבמה הזו לפנייה אישית אלי, ומספר סיפורים על נווה-ימין, כאשר אין הוא יודע אפילו איפה זה – – –

שמואל אביטל (העבודה):

בחייך – – –

מיכאל איתן (הליכוד):

אז אני חייב להגיב.

שמואל אביטל (העבודה):

גנדי, אולי אתה תיתן לו שיעור.

היו"ר ר' אדרי:

סליחה, חברי הכנסת שמוליק אביטל ומיכאל איתן, אפשרתי לכם גם קריאת ביניים וגם אפשרות להשיב, אני מבקש מעתה והלאה להמשיך לנהל את הישיבה בצורה סדירה. זמנך כבר עבר, אתן לך עוד דקה.

שמואל אביטל (העבודה):

אוחדו כאן שתי הצעות. אני תומך בסגר, שהוא נושא ההצעה. מבחינתי הסגר אכן מפריד, או "מפריד".

מיכאל איתן (הליכוד):

מה עם העובדים הזרים?

שמואל אביטל (העבודה):

תיכף אתייחס לכך.

היו"ר ר' אדרי:

חבר הכנסת איתן, זה עובר את גבול הטעם הטוב, ואתה יודע מהו טעם טוב.

שמואל אביטל (העבודה):

הסגר יגרום לכך, שלא יהיה מנוס משינוי מבני, בעיקר בחקלאות המושבית. השורה התחתונה היא, שנתקדם לקראת הכנסת עבודה עברית מחדש. בינתיים הוגש בג"ץ בנושא זה, ולכן אני מנוע מלהתייחס לנושא, אך אני פונה לראש הממשלה, מאחר שהנושא בידיו, שיתמוך בגישת שר החקלאות, על מנת שתימצא פשרה בכל הנוגע לייבוא עובדים זרים, על מנת לתת תשובה אמיתית.

הסגר גרם לעיכובים בקטיף, להבשלה מוקדמת ולסדרה של בעיות. נדמה לי ששר החקלאות מכיר בבעיה ואף התבטא בהקשר זה. יש להתייחס לסגר כאל כוח עליון, כאל נזק טבעי. הלקחים שלנו מן הסגר חיוביים בכל התחומים, אך הנזקים אשר נגרמו לחקלאים מגיעים עד היום ליותר מ-40 מיליון שקלים, בענפי הירקות והפרחים. הסגר השפיע חלקית גם על מה שקרה בענף הלול. כוח הקנייה של הערבים בשטחים ירד. הם צרכני תוצרת חקלאית, ביצים למשל, וכוח הקנייה שלהם ירד. כמות לא מבוטלת של ביצים אינה מוצאת אל מחוץ לשוק הישראלי.

היו"ר ר' אדרי:

קיבלת שלוש דקות נוספות, בהתחשב במצב המיוחד של ענף החקלאות. אבקשך לסיים.

שמואל אביטל (העבודה):

צר לי על כך, שמדי פעם אנו עולים על הדוכן ומנסים לתת תשובה לענף זה או אחר. אני מברך את ראש הממשלה על מעורבותו הרבה בשבוע-וחצי האחרון, ואני מקווה שתהיינה לכך תוצאות. אני קורא לשרי האוצר והחקלאות לסכם את הדיונים המתקיימים בימים אלה בצורה חיובית, אחרת נדמה לי שתחזורנה התופעות של השבוע שעבר. מה שמדאיג אותי ביותר זה לא התופעות, אלא המחשבה שאנו עלולים לשבור את ההתיישבות, בעיקר המושבית, כתוצאה מסדרה של פעולות המתבצעות בחוסר הבנה. קריאתי לראש הממשלה היא לתת תשובה על שאלה אחת: האם הוא והממשלה הזו רואים בכפר העברי, בקיבוץ ובמושב, דבר שיש לו זכות קיום? אני רוצה לחזק את ידיו של שר החקלאות במאבק שהוא מנהל עכשיו, בתקווה שאכן יצליח.

היו"ר ר' אדרי:

תודה, אדוני, חבר הכנסת שמוליק אביטל. חבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה, בבקשה.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, כבוד שר החקלאות, המשבר בחקלאות במדינת ישראל אינו משבר חדש. הוא היה לפני הסגר, אך החריף לאחר הסגר כתוצאה ממניעת כניסתם של אלפי עובדים פלשתינים מהשטחים. אלה עובדים שנהגו קודם לעבוד בישראל, וכניסתם נמנעה לאחרונה. על-פי הנתונים הרשמיים, הותר רק ל-15,000 עובדים מהשטחים לעבוד בישראל, אך מספר העובדים בפועל קטן הרבה יותר, מכיוון שנמנעה לינתם בישראל. אין הם יכולים להגיע מעזה וממקומות שונים בגדה המערבית ולחזור באותו יום. מכאן שהמספר בפועל קטן הרבה יותר מזה שאושר על-ידי הממשלה.

כתוצאה מכך אנו עדים להתמוטטות ענפים שונים בחקלאות, במיוחד ענפי הלול, הירקות והפרחים. ענפים אלה זקוקים לידיים עובדות וגם לשווקים שיוכלו לקלוט את התוצרת. לא במקרה אנו עדים לתופעות מחירידות: חקלאים מתרוששים, והיו גם מקרים של התאבדויות. המקרה המחריד האחרון הוא של איכר בן 59 מאזור הוד-השרון, שהיה חקלאי מצליח. הוא התאבד בגלל בעיות כלכליות, חקלאיות ונפשיות, שלא יכול היה לעמוד בהן.

ההתמוטטות הזאת של החקלאות במדינת ישראל תימשך כל עוד נמשך המצב הקיים, כל עוד רק מספר מוגבל של עובדים מהשטחים נכנסים למדינת ישראל, כל עוד החובות גדלים והבעיות שהחקלאים נתקלים בהן קיימות ומתרבות, ולא יעזרו "אספירינים" ו"אקמולים" כאלה או אחרים כדי להבריא את החקלאות במדינת ישראל.

המשבר של החקלאים הערבים במדינת ישראל גם הוא הולך ומחמיר. בדרך כלל, החקלאים הערבים הסתדרו לפני הסגר, כאשר המשפחה עובדת גם במשק החקלאי, אבל גם הם הסתייעו בעובדים מספר מהשטחים. היום, כאשר העובדים הללו כמעט שלא מגיעים, במיוחד בגליל המערבי, והעבודה בענף הירקות, בייחוד במלפפונים, היא היום בשיאה – אנחנו רואים שהחקלאים לא יכולים לעמוד בתנאים ולא יכולים לקטוף את הפרי, אחרי שהשקיעו רבות בזריעה, בגידול ובעיבוד של הקרקע. הם לא יכולים היום לקטוף את הפרי כי חסר להם כוח עבודה.

לפני הסגר הם נהגו להביא עובדים מהשטחים הכבושים, במיוחד מהגדה המערבית, שלנו באזור וקטפו את הפרי. העובדים האלה לא יכולים להגיע. יותר מזה, גם אם מישהו מצליח להביא איזה עובד, המשטרה מחפשת אותו בתוך השדות, כדי למנוע מהעובדים מהשטחים להגיע לשדות ולקטוף את הפרי.

אנחנו עדים לתופעה מחרידה, שחקלאים שעמדו בדרך כלל בקשיים של הייצור, של העיבוד, בבעיות הכספיות, היום הם מתמוטטים. לא במקרה היתה שלשום שביתה של אותם חקלאים באזור תמרה, מפני שאינם יכולים לעמוד בתנאים הקשים שנוצרו.

אני חושב שמשרד החקלאות צריך להיות מודע לבעיה החמורה הזאת.

שר החקלאות י' צור:

למה המובטלים באזור הכפרי והעירוני ביישוב הערבי לא הולכים לעבוד?

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

זאת אותה בעיה של היישוב היהודי – – –

שר החקלאות י' צור:

נכון, אני אשאל את זה גם לגבי היהודים.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

עובדים שעבדו בענפים אחרים לא מוכנים לעבור לחקלאות. זאת בעיה ישראלית כללית, ולא רק בעיה של העובד הערבי.

שר החקלאות י' צור:

אני מסכים אתך. בזה יש שוויון מלא.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

נכון, יש בזה שוויון מלא.

אדוני השר, הבעיה בסקטור הערבי חמורה עוד יותר. לא רק בעיית הסגר שהשפיע. לחקלאים הערבים אין ענפי ייצור חלופיים. כפרים רבים ויישובים רבים שביקשו מים להשקיה, לא קיבלו. אני חושב שצריך להוסיף, ויש אפשרות להוסיף, בין 4 ל-5 מיליון קוב לשנה כדי לפתור את הבעיה של המחסור במים להשקיה ביישובים הערביים.

וכמה משפטים לגבי המצב של החקלאות בשטחים הכבושים. בגלל צמצום וירידה בכוח הקנייה, החקלאים בגדה המערבית וברצועת-עזה סובלים קשות. התוצר היום זרוק ונמכר במחירים נמוכים. החקלאים לא יכולים לשווק לא לתוך מדינת ישראל, לא לשווקים הבין-לאומיים ולא לשווקים בעולם הערבי. מעמידים בפניהם קשיים רבים כשהם עושים ניסיון לשיווק, כמו שיווק ההדרים, בדרך כלל בטענות שווא של שיקולים ביטחוניים, והסחורה נזרקת בגשר או מונחת זמן רב בנמל אשדוד ונרקבת, וכתוצאה מכך החקלאים נפגעים קשה ביותר.

נוצר מצב פרדוקסלי, אדוני השר: בשעה שסחורות חקלאיות ופירות נכנסים מישראל לגדה המערבית ולרצועת-עזה, לא מאפשרים לחקלאים מהשטחים לייצא לישראל. אפילו כאשר יש הברחה של בודדים – יש אנשים שקונים לתצרוכת ביתית – המנסים להכניס קצת פירות ותוצרת חקלאית למדינת ישראל, זורקים את הסחורה הזאת במחסנים, שוברים את הביצים ומונעים מאותם אנשים להכניס כל סוג של יבול חקלאי לתוך מדינת ישראל. זה גורם לקשיים רבים מאוד.

שמואל אביטל (העבודה):

הם מכניסים הרבה מאוד, זאת אחת הבעיות.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

הם מכניסים מעט מאוד.

אדוני השר, אני רוצה לסיים ולומר: משרד החקלאות, הממשלה כולה צריכה לאפשר שיווק סדיר של התוצרת החקלאית מתוך השטחים למדינת ישראל, וגם לשוקי העולם הערבי ולשווקים אירופיים ואחרים. צריך לתת הקלות בסגר – אנחנו תובעים ביטול הסגר – לפחות מתן אפשרות למספר גדול יותר של עובדים להיכנס ולעבוד. כך יוקל הן לחקלאים בישראל והן למשפחות הפלשתיניות בשטחים.

היו"ר ר' אדרי:

תודה לחבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה. אני מזמין את חבר הכנסת עמנואל זיסמן, בבקשה.

עמנואל זיסמן (העבודה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, בשבוע הבא יתקיים במליאת הכנסת דיון בנושא: שנה לממשלה, או שנה לבחירות לכנסת השלוש-עשרה. לי יש הצעה לסדר-היום בנושא, ואני יודע שגם לחברי כנסת אחרים. תינתן לנו הזדמנות פה בכנסת לעשות חשבון של הצלחותיה והישגיה של הממשלה הזאת, שיש לה הצלחות והישגים בתחומים רבים ומגוונים, וגם אי-הצלחות וכישלונות בכמה וכמה תחומים.

השנה הזאת מסתיימת, לדעת כולנו – ונקווה שזה יתמיד, יהיה עקבי ולאורך שנים רבות – בהישגים גדולים ביותר בתחום הביטחון.

זה כמה שבועות שאני לא שומע, לא ב"קול ישראל" ולא בטלוויזיה, וגם לא רואה כותרות בנושאים שראינו ושמענו עליהם בעבר. אומנם הפעילות הטוריסטית הרצחנית נמשכת לא רק מצד "חמאס" ומצד ארגוני הסירוב אלא גם מצד אש"ף, אך אין ספק שהנחישות של הממשלה ורצונה להילחם באמצעים ובשיטות שאולי היא לא השתמשה בהם בתחילת כהונתה, ובראש בראשונה הסגר, הם שהביאו למפנה ושיפרו לא רק את הרגשת הביטחון, אלא שיפרו באופן משמעותי ומרחיק לכת את מצב הביטחון בישראל.

אני רוצה לומר לחברי מן השמאל ולחברי מהסיעות חד"ש ומד"ע: הרי אתם גם כן בעד אוטונומיה. אנחנו חלוקים לגבי פתרון הקבע, אבל מי שהוא בעד אוטונומיה, ומי שהוא בעד פתרון קבע, אם זה פתרון הקבע שאני מאמין בו, או פתרון הקבע שאתם מאמינים בו, יודע שביסודו הוא הפרדה. ואם הפרדה, מדוע להתנגד כל כך לסגר?

אולם הסגר צריך להיות מלווה בהשקעות ובמשאבים ובתוכניות של פיתוח ביהודה, בשומרון ובעזה –

פנחס בדש (צומת):

ירושלים?

עמנואל זיסמן (העבודה):

ירושלים היא חלק בלתי נפרד מריבונות ישראל, לא רק מאוחדת, אלא בריבונות ישראל.

לכן, בנושא הסגר אני מברך את הממשלה, ואני מברך את הרוב בממשלה, ובעיקר את ראש הממשלה על כך שהוא באופן עקבי רוצה לדאוג לכך שפועלים ערבים מיהודה, משומרון ומעזה יעבדו בישראל, אבל אחרי בדיקה ביטחונית ובצורה מבוקרת ותחת פיקוח. ואנחנו יודעים, שמתוך 45,000 פועלים שקיבלו אישור, קרוב ל-44,000 עובדים בתחום הריבוי של מדינת ישראל. ואני בעד הגדלת המספר, הגדלתו לפי הצורך ובפיקוח ובביקורת, כי זה מה שהביא לביטחון לכל אחד ואחד מאתנו, לכל אזרחי מדינת ישראל, ללא הבדל מין וגזע.

אבל השאלה היא – ולכן הצעתי את ההצעה לסדר-היום – מה עושים בענפים כמו ענף החקלאות, ענף הבניין, ענף התיירות וכיוצא באלה? אני מחזק את הממשלה במדיניותה שלא להביא פועלים זרים, להביא עד כמה שאפשר פחות פועלים זרים, ולעשות הכול כדי שיותר ויותר בני הארץ הזאת, גם ותיקים וגם עולים, ייקלטו בענפים אלה כפי שזה היה במשך שנים, עד מלחמת ששת הימים.

אני הזדעזעתי בשבת למשמע הידיעה – וזאת היתה הידיעה הכי בולטת בשבת – שחקלאי בן 25 מגוש תל-מונד התאבד בירייה. אומנם היה לזה רקע. יש לזה רקע – כמו שאמר יושב-ראש השדולה החקלאית בכנסת, שעושה רבות למען קידום האינטרסים של החקלאים, חבר הכנסת שמואל אביטל – יש לכך היסטוריה, והכנסת הזאת נתבקשה לא אחת לדון על כך, יש חובות. אבל הוא עשה את זה גם כיוון שמעבר לחובות, הוא נקלע לקשיים ולמצוקה בגלל הסגר.

ואני שואל את אדוני שר החקלאות: לפי חוקי מדינת ישראל, לפי מדיניותך, אתה מסייע ועוזר לחקלאים כשהם נפגעים מבצורת, כאשר הם נפגעים מפגעי טבע אחרים? יש שורה ארוכה של סיבות, שמצדיקות את פיצוי החקלאים. האם לא היה מקום – מפני שמדיניות הממשלה היא נחושה ועקבית ואתה תומך במדיניות זו, אני יודע את תפיסת עולמך – האם לא היה מקום לסייע לחקלאים ולפצותם? אולי זה היה מונע את ההתאבדות של החקלאי הזה, ואולי זה ימנע התאבדויות של אחרים? האם אין מקום לסייע לחקלאים ולפצותם, כי הסגר חייב להימשך – לפי התנאים שאני אמרתי – להעביר בצורה מבוקרת פועלים מהשטחים לעבודה בישראל; לא להגיע למה שהיה, כדי שלא לסכן ולא לערער את הביטחון, כי בלי ביטחון לא תוכל הממשלה למצות את מה שהיא רוצה כדי לקדם את תהליך השלום.

היום האווירה בציבור מחזקת את הממשלה במאמציה, ואני מקווה שהסיבוב הזה של שיחות השלום יביא לפריצת דרך, שתוליך אותנו לאותם הסדרים שאנחנו רוצים להגיע אליהם.

לכן אינני מבין מדוע הממשלה ומשרד החקלאות לא נוקטים אמצעים לא אחרי מעשה, אלא לפני מעשה ותוך כדי מעשה, כדי לסייע ולעזור לציבור החקלאים שנפגע וימשיך להיפגע, כי המדיניות הזאת, שהיא מדיניות נכונה, תימשך.

עם זאת, אינני מבין את הוויכוח שהשר לאיכות הסביבה, יוסי שריד, עורר בממשלה בישיבתה האחרונה. אני שואל את השר יוסי שריד – הוא אומר שהוא יסיק את המסקנות והממשלה לא תישאר ממשלה. לו היה מצב הביטחון ממשיך להתערער, לא היתה נשאר ממשלה כלל. הממשלה לא היתה יכולה להחזיק מעמד, גם אם היתה עושה את המעשים הכי טובים, לו היה מצב הביטחון ממשיך להתערער והיקף הפגיעות באזרחים במדינת ישראל היה גדל. על מה הוא מדבר?

ואם מתברר מה שאמר שר האוצר, שמה שהחליטה הממשלה להשקיע בפיתוח ובתשתית בשטחים לא מתבצע, צריך לעשות הכול כדי שזה יתבצע; כי אני מאוד שמח שכבר יש 25,000 ערבים ביהודה, בשומרון ובעזה, שעובדים בעבודות יזומות. צריך עוד יותר עבודות יזומות. ואני קורא מעל הבמה הזאת: איפה ירדן? איפה סעודיה? איפה האמירויות, איפה ארצות-הברית, איפה כל העשירים בעולם, שתומכים בפתרון הנכון והצודק? למה הם לא עושים למען הפיתוח?

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת זיסמן, זמנך תם, אבקש לסיים.

עמנואל זיסמן (העבודה):

אני רוצה לסיים בתביעה להמשיך את הסגר, להגדיל את ההשקעות בשטחים, לעשות הכול כדי שתהיה הכשרה מקצועית, וכדי שיותר פועלים ייכנסו לעבודה בענפים אלה בתוך מדינת ישראל, ולפצות את החקלאים על כך שהם נפגעים מהסגר.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת זיסמן. אני מזמינה את כבוד שר החקלאות להשיב על ההצעות. בבקשה.

שר החקלאות י' צור:

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, עלו בעיות רבות, שקשורות במצב החקלאות ובזיקה שבין מצב החקלאות ובין כלל השאלות של יחסי ישראל והשטחים.

ראשית, אני אומר שהשנה איננה קלה לחקלאות, גם בגלל החולשה של השוק באירופה, שאיננו נותן מחירים, גם בגלל עודפים גדולים בארץ וירידה במחירים. ובעיקר פגשנו מציאות, שבה ממשלות העבר התנערו באופן מלא ומוחלט מכל אחריות לתחום החקלאי, במידה שאין לה אף ורע אף באחת ממדינות העולם; אין דוגמה לכך שמדינה משתחררת מכל אחריות לחקלאות. וצריך לזכור, שהיציבות בחקלאות היא אינטרס של כל מדינה בראייה הכלכלית, ובישראל נועד לתחום החקלאי גם תפקיד לאומי כללי בפיזור אוכלוסייה ובהתיישבות.

אתמול חגגו, הפירות והירקות הורידו את האינדקס באופן משמעותי. אני חוזר ומזהיר, אם החקלאי יוריד את האינדקס וימכור במחירי הפסד, תגיע העונה שבה לא יגדלו, ואז האינדקס יעלה מעלה-מעלה והעגבנייה תיהפך לאויב המדד.

לכן, המדיניות שלי, ואנחנו נפעיל אותה, היא שיהיו קרנות לפינוי עודפים כדי לשמור באופן קבוע על יציבות, שהיא אינטרס של החקלאי ואינטרס של הצרכן. ובחלק מהענפים עשינו זאת.

אנחנו במשבר בענף הלול. אני מקווה שאנחנו נייצב אותו היום בסכומים לא-קטנים על-ידי קליטת עודפים. יש היום עודפים של 300 מיליון ביצה. זה לא מעשה קסמים. חוק הגליל שקיבלה הכנסת הביא לעודפים של 150 מיליון ביצים. עוד כ-100 מיליון נכנסות בדרך לא חוקית מן השטחים. זה מכביד על המערכת.

היות שלא זה עיקרו של הנושא שהועלה פה, לא ארחיב בכך, רק אומר שהסכומים שמדובר בהם הם גדולים מאוד. אנחנו פועלים בנחישות, אבל גם במגמה שהחלטות שנקבל לא יחזירו את הבעיה הזאת בעוד שלושה-ארבעה חודשים; שלא נשפוך רק מים קרים, אלא ננווט ונבסס את הענף על מבנה יציב יותר.

ללא ספק, הסגר חשף חולשה של לפחות שני ענפים בישראל, הבניין והחקלאות. החולשה אינה בכך שיש בהם עובדים מן השטחים אלא בכך שיש תלות מוחלטת של הענפים האלה בעובדים מן השטחים, ולא אחת גם היה מדובר בעבודה לא מאורגנת, בעבודה זולה, ובניצול של עבודה בתשלום נמוך ביותר.

אני אומר את זה לחקלאים, זה בראש ובראשונה איום על החקלאות, כי זה משמר חקלאות ברמה נמוכה, זה לא מביא שכלולים טכנולוגיים, זה יוצר תחושה של סימון לזמן קצר.

הסיכוי היחיד של חקלאות ישראל להגיע, בתמיכה ממשלתית נכונה, לרמות הגבוהות ביותר בעולם, שהיא תוכל לשלם שכר גבוה יותר, שהיא תוכל לייצר איכויות גבוהות יותר.

היום עובדים כ-15,000 עובדים מן השטחים, מספר קטן יותר באופן משמעותי ממה שהיה בעבר, מכמה טעמים: 1. היום רוב העבודה היא מאורגנת והתשלום הוא דרך הלשכות. אחרת לא מקבלים רשימות עבודה. זה כשלעצמו הביא לכך, שהאנשים יגבילו את עצמם במספר העובדים; 2. נכנסו בין 3,000 ל-4,000 ישראלים לעבודה.

אני אומר לחבר הכנסת דראושה, אני אומר את זה לכולנו, אי-אפשר להשלים מוסרית עם מצב, שמדינה משלמת מיליארד שקל בשנה דמי אבטלה וייתן גיבוי לאי-עבודה, לפחות זמני.

אנחנו מתמרצים ב-30 שקל ליום עבודה ישראלים שעובדים בחקלאות, ויש למעלה מ-3,000 עובדים כאלה. מן הראוי שיהיה לחץ על המובטלים וגם לחץ ציבורי שלא ייתן לזה לגיטימציה.

עברתי אתמול בשדות אזור תמרה וראיתי הרבה פועלות ופועלים, ויש שם לא מעט עובדי שטחים, אמר לי סגן השר – כ-500. במצב של אבטלה, שיצאו לעבוד. אנחנו נתמוך בהכנסת טכנולוגיות חדשות לחקלאות.

אשר להיקף הנזקים, היו נזקים. הדבר נבדק. אני מציע שהנושא הזה גם יעבור לבדיקת הכנסת עם כלל השאלות שהועלו פה לסדר-היום. אני מאמין שהסיכוי של החקלאות בזיקה לעניין הסגר הוא הכנסת טכנולוגיות, יציאה מגידולים שהם עתירי עבודה לגידולים שהם עתירי ידע, קליטת ישראלים והסתייעות גם בעובדים מן השטחים בצורה מבוקרת, שלא תעוות את היעדים העיקריים של החקלאות.

אני יודע שיש מצוקה של החקלאים בשטחים. צריך להיות ברור, שאם ברצועת-עזה יש 3,500 דונם חממות שהם בידע ישראלי, הבעיה הזאת צריכה להיפתר כתפיסה כוללת, לא על חשבון החקלאים בישראל.

הייצוא פתוח, רק אין לאן לייצא, בוודאי לא בקיץ. גם אי-אפשר להביא את התוצרת לארץ בתנאים לא שווים. שכר יום עבודה ברצועה הוא נמוך-נמוך-נמוך, אין מסים, אין מכסות ייצור. יש בהחלט בעיה, שרק יכולה להיראות באספקט הכולל שבה.

אני מאמין, שאם יתקדם המשא-ומתן עם הפלשתינים ויהיה דיון על אופיה של האוטונומיה, זאת תהיה אחת השאלות שיידונו. תצטרך להינתן תשובה. בראש ובראשונה האחריות שלנו היא לתת תשובה לחקלאי הישראלי. זה יחייב משאבים, זה יחייב שינוי בגידולים, אבל זה לא יכול להיעשות בצורה לא מתוכננת, שתכה עד עפר את החקלאים בישראל.

יש לא מעט שאלות, שגם הסגר חידד אותן, בתוכן גם שאלת הנזקים שהועלתה פה. אני מציע שהנושא יעבור לדיון בוועדה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לכבוד שר החקלאות. לאיזו ועדה? ועדת הכלכלה.

חבר הכנסת גזון שגב מציע להסיר את הצעתו של חבר הכנסת אביטל מסדר-היום. בבקשה.

גזון שגב (צומת):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, אין ספק שהפגיעה בחקלאים היתה קשה עקב הסגר, אבל, לצערי, זאת אפילו לא פגיעה באחוז או בפרומיל לעומת מה שעלול לקרות בעתיד עקב תוכנית האוטונומיה שעליה מדברים היום.

כבוד שר החקלאות הזכיר את העניין הזה על קצה המזלג. אני חושב, שהנושא העיקרי שצריכים לדון בו הוא עתיד החקלאות, אם יש לה בכלל עתיד, כאשר תחול, אם תחול – ואני מקווה שלא תחול – אוטונומיה כמו שהממשלה הנוכחית רוצה. כבר היום יש פה כלכלנים מספר שהסיקו מסקנות מאוד מאוד קשות – –

שר החקלאות י' צור:

ואם יהיה סיפוח?

גוֹנוֹן שִׁגְבַּ (צוּמַת):

לגבי סיפוח אתה יכול לשלוט. כאשר יהיה סיפוח, אתה יכול לשלוט הרבה יותר.

יש היום מסקנות של ועדת מומחים, וכבוד שר החקלאות יודע את המסקנות, ולא סתם העלית את הנקודה הזאת. אני חושב שהנקודה הזאת שווה דיון וגילוי הקלפים וגילוי אותן מסקנות של אותה ועדה שבדקה ואמרה מה באמת עתיד החקלאות באוטונומיה כפי שאתם מציעים. תודה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת שגב. חבר הכנסת עובדיה עלי מציע להסיר את הצעתו של חבר הכנסת דראושה מסדר-היום.

עובדיה עלי (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני מבקש את תשומת לבו של שר האוצר לנושא התכנון והפיקוח בחקלאות. לאחרונה אנחנו שומעים על כך שבענפים רבים, ובמיוחד בנושא הפטם והביצים, מוסר כל נושא הפיקוח והתכנון.

שר האוצר א' שוחט:

מי שגרם לעודפים זה אתה עם חוק הגליל, עם הצעה של מכסות, עם הצפת השוק. אומרים את זה כל החקלאים. אתה הובלת את החוק, אתה עשית את זה.

עובדיה עלי (הליכוד):

שר האוצר, קודם כול תתבייש במה שאתה אומר. אתה לא יודע על מה אתה מדבר.

שר האוצר א' שוחט:

אני יודע בדיוק על מה אני מדבר.

עובדיה עלי (הליכוד):

אני מתפלא ששר האוצר מתפרץ בצורה גסה כזאת לתוך הדברים. יש לך אפשרות לבוא ולהשמיע כאן את דבריך בנדיבות. תשמיע את הדברים מעל הדוכן, ואל תפריע לי לסיים את הדברים שלי.

אני חושב שאתה הורס את החקלאות בעצם העובדה שאתה מסיר את הפיקוח ואת התכנון, כפי שזה אפשרי רק על-ידי הסובסידיות. אין כל קשר בין נושא חוק הגליל לבין נושא הסובסידיות והתכנון והפיקוח. אתה תגרום בזה לא רק להרס החקלאות, בייחוד בענף הלול, אתה תגרום לעליית מחירים. כאשר אין תכנון ואין פיקוח ואין איזון בין היצע לבין ביקוש, התוצאה היא שפעם אחת המחירים עולים ופעם אחרת המחירים יורדים. אין שליטה על העניין הזה.

אני כבר לא מדבר על מה יגידו אותם חקלאים שבאו ובנו לולים, באו והשקיעו ממיטב כספם. מי יפצה אותם על ההשקעות האלה? אין, לדעתי, כל הצדקה להתנהגות שלך ולמדיניות הזאת, שתביא להרס החקלאות.

טוב אם תעשה לפתרון הבעיה ואם תחזור בכך שעה אחת קודם. אני מתפלא, מה הקשר בין חוק רגיל לבין העניין הזה? האם כתוצאה מכך אתה מבטל את כל הסובסידיות בארץ? מה הקשר בין שני הדברים האלה?

שמואל אביטל (העבודה):

מזמן אין סובסידיות.

עובדיה עלי (הליכוד):

אולי תסביר זאת לשר האוצר ותלמד אותו את כל הפרטים?

שמואל אביטל (העבודה):

אם היושבת-ראש תסכים, אני אסביר.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה. חבר הכנסת דוד מנע מבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת זיסמן, בבקשה.

עובדיה עלי (הליכוד):

אדוני שר האוצר, תשמע את נציג החקלאות שלך, מי הרס את החקלאות; תשמע את חבר הכנסת אביטל.

דוד מנע (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, לא ברור לי – חברי הכנסת אביטל וזיסמן – כשאתם מדברים על השלכות הסגר בשטחים על ענפי החקלאות, כאשר גם שרת העבודה וגם שר האוצר אמרו מדי פעם, בנושא החקלאות, שכל העובדים מיש"ע יצאו לפני הסגר, נכון אדוני שר האוצר? לפני הסגר היו כ- 26,000 עובדי יש"ע בחקלאות, וכל העובדים האלה יצאו. אז מה ההשלכות של הסגר על ענפי החקלאות? מה הקשר בין שמיטה להר סיני? כל עובדי יש"ע יצאו.

עמנואל זיסמן (העבודה):

שמואל אביטל (העבודה):

דוד מנע (הליכוד):

זה דבר ראשון. הרי הוצאתם את כל עובדי יש"ע, הם עובדים בחקלאות, אז לכאורה אין משבר.

אני בא ואומר לכם דבר אחד, חבר הכנסת אביטל, אתם כבר שולטים שנה, מה הועילו כל הדיבורים הללו על יהודה ושומרון ועל השקעות ביהודה ובשומרון על חשבון המושבים? אתם כבר שנה שולטים. המצב לא נעשה טוב יותר, להיפך, המצב נעשה רע יותר. ראינו את השביתה בשבוע שעבר, ראינו את ההפגנה האלימה של החקלאים בשבוע שעבר. תפסיקו כבר עם הדמגוגיה הזאת, שהשקעתם ביהודה ובשומרון ולא השקעתם שום דבר למען המושבים. תתחילו כבר לראות פירות מהמדיניות שלכם. תתחילו להראות תוצאות מהמדיניות שלכם. מה קרה? חלפה שנה, ושום דבר לא הבאתם.

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת מנע, זמן תם. תודה רבה לחבר הכנסת מנע.

עובדיה עלי (הליכוד):

מה עם קופת-חולים?

דוד מנע (הליכוד):

— — —

שמואל אביטל (העבודה):

אתה לא יודע על מה אתה מדבר.

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת אביטל, האם אתה מסכים להצעתו של כבוד שר החקלאות להעביר את הנושא לדיון בוועדת הכלכלה?

שמואל אביטל (העבודה):

אני מציע להפריד. את הקטע של השלכות הסגר – להעביר לוועדה, כי זה עניין – – –

היו"ר א' סלמוביץ:

אתה יכול רק לבקש דיון במליאה או להסכים להצעת השר.

שמואל אביטל (העבודה):

לקיים דיון.

היו"ר א' סלמוביץ:

לקיים דיון איפה? בוועדת הכלכלה? האם אתה מסכים?

שמואל אביטל (העבודה):

לא. אני מבקש לקיים דיון במליאה. את הקטע של הסגר אני מבקש להעביר לוועדת הכספים.

היו"ר א' סלמוביץ:

אני לא חושבת שאתה יכול לפצל את ההצעה.

שמואל אביטל (העבודה):

גברתי, היו שתי הצעות במקור.

היו"ר א' סלמוביץ:

זו הצעה אחת שמופיעה בפני. אני אברר.

עובדיה עלי (הליכוד):

אדוני שר האוצר, איך ביטלת – – –

שר האוצר א' שוחט:

לא שינינו כלום. אתה לא מבין זאת?

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת אביטל, ביררתי עם סגנית מזכיר הכנסת, ואני שומעת שהיתה לך רק הצעה אחת. אולי תברר מאוחר יותר במזכירות הכנסת. לא ניתן לפצל אותה.

שמואל אביטל (העבודה):

– – – אני מבקש דיון במליאה.

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת דראושה, האם אתה מסכים להצעת כבוד שר החקלאות?

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

רציתי להסכים להצעת השר, אבל כאשר אני שומע ששני המציעים האחרים מציעים דיון במליאה, אני מצטרף לדיון במליאה.

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת זיסמן?

עמנואל זיסמן (העבודה):

דיון במליאה.

היו"ר א' סלמוביץ:

אם כך, עומדות לפנינו שלוש הצעות. הצעה של שלושת המציעים לדון בנושא במליאה, הצעת כבוד שר החקלאות לדון בנושא בוועדת הכלכלה, והצעה נוספת – להסיר מסדר-היום.

דוד מנע (הליכוד):

יש שלוש הצעות לסדר-היום. אני מבקש להצביע על כל הצעה בנפרד.

היו"ר א' סלמוביץ:

אדוני, אני מבקשת ממך, אני יודעת בדיוק מה עלי לעשות, אנחנו הולכים לפי הסדר ובדיוק לפי הסדר שציינתי. זה לפי התקנון.

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים כעת להצבעה בעד או נגד דיון בשלוש ההצעות במליאה. נא להצביע.

עובדיה עלי (הליכוד):

אני מבקש להפריד בין ההצעות.

היו"ר א' סלמוביץ:

נא לא לדבר בזמן ההצבעה. אני לא רוצה לשמוע כעת.

דוד מנע (הליכוד):

חבר הכנסת עלי הציע להסיר.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

אז תצביע נגד.

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת מנע, אני מבקשת לא להפריע לי כעת. אני מבקשת לא לדבר בזמן ההצבעה.

דוד מנע (הליכוד):

זה לא בסדר.

היו"ר א' סלמוביץ:

מה לא בסדר?

עובדיה עלי (הליכוד):

רוצים להפריד.

היו"ר א' סלמוביץ:

אין מה להפריד פה. אני מבקשת להצביע על שלוש ההצעות בהצבעה אחת.

דוד מנע (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, יש שתי הצעות, של חברי הכנסת אביטל וזיסמן, שאנחנו בעד קיום דיון עליהן במליאה. את הצעתו של חבר הכנסת דראושה – הציע חבר הכנסת עובדיה עלי להסיר, ואנחנו עומדים על כך שאנחנו רוצים להסיר אותה.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

על מה אתה זועק כל כך?

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת דראושה לא ביקש כך.

חגי מירום (העבודה):

באמת אתה חושב שכך צריך להיות, משום שהוא ערבי תבודד אותו?

עובדיה עלי (הליכוד):

מה הקשר? אני מתנגד משום שהוא ערבי?

היו"ר א' סלמוביץ:

חברי הכנסת, אני מבקשת לא להפריע כעת. חבר הכנסת חגי מירום.

חגי מירום (העבודה):

אני מבקש להעיר על כך.

היו"ר א' סלמוביץ:

בבקשה.

משה קצב (הליכוד):

אני מבקש להגיב אחר כך על דבריו.

היו"ר א' סלמוביץ:

לא יהיה לזה סוף, אני מבינה.

חגי מירום (העבודה):

גברתי הנכבדה, חברי הכנסת, אני פונה – – –

יהושע מצא (הליכוד):

— — —

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת מצא, אני נתתי לחבר כנסת אחד מהאופוזיציה ולחבר כנסת אחד מהקואליציה, ובזה גמרנו את הסיפור. אני לא נותנת עוד לאיש.

חגי מירום (העבודה):

חברי הכנסת, אני פונה אל חברי הכנסת מהאופוזיציה ורוצה להגיד להם כאן: גם אם יש טעם ענייני בדברים שלכם או ברצון שלכם להסיר את הצעתנו לסדר-היום של חבר הכנסת דראושה, אי-אפשר שזה יובן על-ידי מישהו אחרת מאשר שבגלל מוצאו הערבי אתם עושים זאת כך.

דוד מנע (הליכוד):

מה אתה מספר סיפורים? אנחנו נגד הערבים? אילו גזירות? הם תמכו פעם בהצעה שלי?

יהושע מצא (הליכוד):

— — —

חגי מירום (העבודה):

אני אומר לכם כאן: אסור לנו להתנהג כך. צריך לנהוג זהירות, חבר הכנסת מצא, בדברים האלה, הואיל והוא הגיש הצעה לסדר-היום כמו כולם. והואיל והצעתו לסדר היא חלק ממסכת, אני פונה אליכם לשקול את העניין.

מיכאל איתן (הליכוד):

זה קורה יום יום.

חגי מירום (העבודה):

אני פונה אליך, חבר הכנסת משה קצב, יושב-ראש הסיעה הגדולה באופוזיציה, לשקול את העניין הזה. אני חושב שאתם עושים דבר שלא יהיה אפשר להסביר אותו אלא כהתנכלות לחבר כנסת ערבי.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת חגי מירום.

משה קצב (הליכוד):

אני מבקש להגיב.

היו"ר א' סלמוביץ:

אני שמעתי את חבר הכנסת מנע, וזהו. לא, אני לא מאפשרת לך, מצטערת, בזה זה נגמר. לא, אני לא אתן לך להגיב כי לא יהיה לזה סוף. חבר כנסת מן האופוזיציה כבר השמיע את דברו.

משה קצב (הליכוד):

אבל הוא הסית נגד הליכוד. אני רוצה להגיב.

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת קצב, שמענו אתכם ושמענו אותם, בזה זה נגמר.

חברי הכנסת, אנחנו עוברים כעת להצבעה. חבר הכנסת מיכאל איתן, אני קוראת אותך לסדר בפעם הראשונה. חבר הכנסת איתן, אני מבקשת ממך לשבת. אנחנו עוברים כעת להצבעה. חברת הכנסת גוז'נסקי. חבר הכנסת האשם מחאמיד.

אנחנו עוברים כעת להצבעה על שתי הצעות – הצעתו של חבר הכנסת שמואל אביטל והצעתו של חבר הכנסת עמנואל זיסמן, בעד או נגד דיון במליאה, בבקשה, נא להצביע. מה קורה? ההצבעה האלקטרונית לא פועלת.

עובדיה עלי (הליכוד):

אפשר להצביע בידיים או ברגליים.

היו"ר א' סלמוביץ:

אם כן, נעשה הצבעה ידנית. חברי הכנסת, מי בעד דיון בנושא במליאה? מי נגד?

הצבעה

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום – רוב

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום – מיעוט ההצעה לכלול את הנושא שהעלו חברי הכנסת ש' אביטל וע' זיסמן בסדר-היום נתקבלה.

היו"ר א' סלמוביץ:

אני רואה שהרוב בעד דיון במליאה. אני קובעת שהצעותיהם של חברי הכנסת שמואל אביטל ועמנואל זיסמן יידונו במליאה.

אנחנו עוברים כעת להצבעה בעד או נגד הצעתו של חבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה. מי בעד דיון בהצעתו במליאה? מי נגד?

הצבעה

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום – רוב

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום – מיעוט ההצעה לכלול את הנושא שהעלה חבר הכנסת ע' דראושה בסדר-היום נתקבלה.

היו"ר א' סלמוביץ:

אני קובעת, שהצעתו של חבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה תידון במליאה. תודה רבה.

שאלות בעל-פה

היו"ר א' סלמוביץ:

אנחנו עוברים כעת לנושא הבא בסדר-היום, ואני מזמינה את חבר הכנסת אלי גולדשמידט להציג שאלתא בעל-פה בנושא: התנגדות האוצר להשקעות בטווח ארוך בגולן. בבקשה.

התנגדות האוצר להשקעות בטווח ארוך בגולן

אלי גולדשמידט (העבודה):

אדוני שר האוצר, פורסם לאחרונה בשמך, שהודעת כי הממשלה אינה צריכה להשקיע בטווח ארוך ברמת-הגולן, וכי האוצר ממליץ להימנע מהשקעות חדשות ברמת-הגולן.

ברצוני לשאול:

1. האם אין אמירות כאלה מגבירות את מצוקת התושבים ברמת-הגולן?
2. האם מדיניות זו שהכרזת עליה מעוגנת בהחלטת הממשלה?
3. האם אין באמירה כזו כדי להחליש את מעמדנו במשא-ומתן לשלום? תודה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת גולדשמידט. אדוני שר האוצר, בבקשה.

שר האוצר א' שוחט:

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני רוצה לציין, שאכן אמרתי את הדברים; לא את החלק השני, שאני ממליץ להימנע מהשקעות חדשות בכלל בגולן.

ביקרתי בגולן לפני כשישה שבועות ונפגשתי עם המתיישבים, עם ראש המועצה האזורית, עם ראש המועצה בקצרין, עם ראשי היישובים, ואכן אמרתי, שלאור העובדה שבביקור הוגשו לי תוכניות עם השקעות של עשרות מיליונים, תוכניות שיבשילו כעבור הרבה מאוד שנים, אמרתי שחובת הממשלה לטפל בדברים הקיימים; אם צריך לבנות מוסדות חינוך, מחובתה לבנות שם; חובת הממשלה לספק תשתית גם היום.

עם זאת, עניתי באופן מפורש על שאלה שנשאלתי על-ידי עיתונאי במוצאי השבת האחרונה, לגבי עמדתי בדבר השקעות ארוכות טווח והשקעות מסיביות, שלפי דעתי צריך להימנע מהשקעות כאלה, לאור העובדה שאנחנו יודעים שמתקיים משא-ומתן, ובמשא-ומתן נאמרו דברים שמבחינת הפגיעה במתיישבים, כפי שמוזכר כאן, או מבחינת נתינה של דבר כלשהו לסורים – במשא-ומתן נאמרו דברים הרבה יותר מרחיקי-לכת.

אני חוזר ואומר: יש לממשלת ישראל חובה מוחלטת בעניין קיום אורח החיים התקין שם, גם בהשקעות כאלה ואחרות, שמחייבות דברים מהסוג הזה.

אשר לשאלה, האם יש החלטת ממשלה – אין החלטת ממשלה בעניין. הדברים שנאמרו על-ידי לא נאמרו מתוקף החלטת ממשלה, אלא ביטאו את דעתי כשר בממשלה שיש לו דעה בעניין הזה. תודה רבה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה. שאלה נוספת לחבר הכנסת גולדשמידט, בבקשה.

אלי גולדשמידט (העבודה):

אדוני שר האוצר, עם כל ההערכה והידידות, אני חושב שמה שעשית בהצהרה הזו, ומה ששרים אחרים בממשלה עושים בהצהרותיהם – כאשר אתה אומר במפורש שאין החלטת ממשלה בעניין הזה, אתה לא מביע דעה פרטית, אתה מביע דעה של שר אוצר. אין החלטת ממשלה להפוך את תושבי רמת-הגולן לתושבים על-תנאי. אין החלטת ממשלה, שמוציאה את רמת-הגולן משטחה ומריבונותה של מדינת ישראל. יכול להיות שבמהלך הדרך נצטרך לקבל החלטות קשות כאלה או אחרות. כל זמן שלא התקבלו החלטות כאלה, לדעתי אין סמכות לא לשר האוצר ולא לכל שר בכיר אחר לומר את הדברים האלה, כשם שאין זכות לשר התיירות להחליט על מדיניות השוללת הקמת תיירות בצפון ים-המלח.

משה פלד (צומת):

אלי גולדשמידט (העבודה):

אל תעזור לי, אני יודע לעשות את זה לבד.

אין זכות לשר התיירות לקבל החלטות בדבר אי-הקמת בתי-מלון בצפון ים-המלח. כל הדיבורים האלה גם מזיקים למשא-ומתן לשלום, גם מזיקים לתושבים שחיים שם, גם מערערים את המדיניות ואת האמינות של הממשלה. כל זמן שאין החלטת ממשלה אחרת, אני מבקש שיתייחסו לרמת-הגולן כשם שמתייחסים לאצבע-הגליל, כשם שמתייחסים לנגב וכשם שמתייחסים לכל מקום במדינת ישראל. תודה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת גולדשמידט. שאלה נוספת לחבר הכנסת יהושע מצא, בבקשה.

יהושע מצא (הליכוד):

אדוני שר האוצר, אני הייתי מציע לך לומר לחבר הכנסת גולדשמידט להפסיק להתרגש מאמירות הממשלה. זו ממשלה עם פה פעור. חבר הכנסת גולדשמידט, לא חולף יום בלי פטפטת מזיקה. ואכן,

כל מה שאמרת לגבי הפטפטת, ושהיא מזיקה, צדקת, אבל תפסיק להתרגש מכך, מכיוון שאפילו את הבורסה הצליחו שר האוצר וראש הממשלה להפוך אתמול לרולטה מסתובבת לכל מיני צורות ואפשרויות, וזאת בשל הפטפטת.

אנחנו זוכרים את הפטפטת האחרת של "חיסול", את הפטפטת האחרת בנוגע ל"פרופלור", ומה לא. לא חולף יום בלי נזק. תפסיק להתרגש מהאמירות, כי האמירות מזיקות, אבל גרוע מזה המעשה. ברמת-הגולן הפסיקו להשקיע, תתרגש מזה. ביהודה ובשומרון הפסיקו להשקיע, תתרגש מזה.

אני שואל את שר האוצר: האם הפסקת ההשקעות ביהודה ובשומרון, הפסקת ההשקעות בחבל-עזה, הפסקת ההשקעות ברמת-הגולן, שהן גרועות וחמורות מהאמירות המזיקות, האם הן לא גורמות נזק בלתי-הפיך להגברת הטרור בארץ, כי בכך אתה נותן לארגוני הטרור את הרצון להגביר פעולות טרור, והאם זה לא מזיק להתיישבות הציונית היהודית בארץ-ישראל?

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת מצא. שאלה נוספת לחבר הכנסת שאול יהלום במסגרת של דקה. בבקשה.

שאול יהלום (מפד"ל):

אדוני השר, גברתי היושבת-ראש, אילו פעלה הממשלה בדרך הציבורית הדמוקרטית בנושא של תהליך השלום, ניחא, היינו נאבקים בה. לפחות זה היה לגיטימי מבחינה ציבורית. אבל, מה שעושה הממשלה, כנראה מפני שהיא רואה שלא יהיה לה בנושא הגולן רוב דמוקרטי, וזאת בשל לובי הגולן הכולל חברי מפלגת העבודה – לכן היא פועלת בדרך אנטי-דמוקרטית, על-ידי פגיעה בתושבי רמת-הגולן, הורדת המורל שלהם, שידור שאין טעם להישאר שם, הכול לא בדרך של החלטות ממשלה, אלא כהמשך ל"פרופלורים" של ראש הממשלה, דהיינו הסרת הלגיטימציה ממתיישבים, הורדת המורל שלהם, בתקווה שהם בעצמם יתחילו לעזוב את הגולן.

אני פונה אליך דווקא כאיש שקרוב להתיישבות, להפסיק את העניין, ורמת-הגולן צריכה להיכלל באותו סוג של החלטות לטווח ארוך, כמו כל חלק אחר ממדינת ישראל.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת שאול יהלום. אדוני שר האוצר, בבקשה.

שר האוצר א' שוחט:

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, אתחיל בתשובה לחבר הכנסת מצא: אני לא רואה בהפסקת ההשקעות ביהודה ובשומרון שום דבר שלילי, אני רואה בזה רק דבר חיובי. אני חושב

שמדינת ישראל שגתה במדיניות שלה, של השקעות אדירות שנעשו ביהודה ובשומרון. אני חושב שזה מחסום לפתרון פוליטי, אני חושב שזה איבוד לדעת כלכלי. דעתי הפוכה ב-180 מעלות מדעתך, ולכן תשובתי היא, שאין בכך פגיעה, יש רק יתרון בהפסקת השקעות שם ובהעסקתן למקומות אחרים.

אברהם הירשזון (הליכוד):

זו הכרזה שלכם שאתם יורדים מהגולן. אין לכם מנדט לעשות זאת.

שר האוצר א' שוחט:

הרי אמרנו זאת כאשר הלכנו לבחירות. על כך קיבלנו מנדט, על זה הובסתם בבחירות. מה אתם רוצים?

אברהם הירשזון (הליכוד):

אתם אמרתם לתושבים שלא תרדו מרמת-הגולן. אתם משקרים לתושבים.

יהושע מצא (הליכוד):

רימיתם, שיקרתם לתושבי רמת-הגולן.

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת מצא, חבר הכנסת הירשזון, אני מבקשת מכם.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

ומה עם ימית?

היו"ר א' סלמוביץ:

חברת הכנסת גוז'נסקי, אתם מפריעים.

שר האוצר א' שוחט:

אתה יודע למה הובסתם בבחירות, כי אמרנו שצריך להפסיק את ההשקעות האלה.

אשר להערתו של חבר הכנסת יהלום, אני חושב שהממשלה פועלת באופן לגלי, בתחום המנדט שקיבלה ובגלל הרוב שיש לה בכנסת. הערתי את הערתי כאשר ביקרתי במקום והוגשו לי תוכניות במאות מיליוני שקלים להשקעה לטווח ארוך ברמת-הגולן. הייתי הגון, הייתי ישר, אמרתי את הדברים למתיישבים, ודעתי לא השתנתה. אותם דברים אני אומר לידידי חבר הכנסת גולדשמידט.

שאל יהלום (מפד"ל):

אדוני שר האוצר, אתה מודה שאתה מוריד את המורל של תושבי רמת-הגולן.

שר האוצר א' שוחט:

אני יודע שהמורל בגולן יורד, רק בגלל המשא-ומתן המדיני. אפשר להגיד שבהחלט קיימת בעיה.

לחבר הכנסת גולדשמידט, אני רוצה לומר שאין לי שום כוונה כזו, וכפי שאמרתי לך, אין כל החלטת ממשלה שההשקעות צריכות להיפסק. יעידו על כך אנשי הגולן, שכאשר היו צריכים סכומים מסוימים של כסף – לא מבוטלים – נתתי תוספת. חשבתי שיש לאפשר לקיים את אורח החיים התקין שם. כך עשיתי בשנת התקציב הנוכחית, ואיש לא יטיף לי מוסר בעניין. אבל אני חושב שחובה לומר, כי השקעות ארוכות טווח מאוד, השקעות יסוד ענקיות, לא זה הזמן לעשותן. תודה רבה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לכבוד שר האוצר. אנו חוזרים כעת להצעות לסדר.

משה פלד (צומת):

מה תפקידה של הממשלה בהפסקת ההתיישבות ברמת-הגולן? האם זו ההודעה שלך?

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת פלד, לא אפשרתי לך. סיימנו עם הנושא הזה.

שאלו יהלום (מפד"ל):

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת יהלום, מיצית את עצמך.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

והיה העקוב למישור.

שאלות ותשובות

היו"ר א' סלמוביץ:

אנו עוברים עתה לשאלתא בעל-פה של חברת הכנסת תמר גוז'נסקי.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

שאלתא רגילה.

היו"ר א' סלמוביץ:

אני מזמינה את סגן השר לענייני דתות לדוכן, להשיב על שאלתא רגילה של חברת הכנסת תמר גוז'נסקי.

יוסף בא-גד (מולדת):

סליחה, אנו באמצע ההצעות לסדר.

היו"ר א' סלמוביץ:

אני קובעת את הסדר כאן. סגן השר ישיב על שאילתא מס' 1301 של חברת הכנסת תמר גוז'נסקי. בבקשה.

מילה על-ידי מוהלים מתלמידים

חברת הכנסת ת' גוז'נסקי שאלה את השר לענייני דתות ביום י"ח בסיוון התשנ"ג (7 ביוני 1993):

מכתבת תחקיר בעיתון "חדשות" מיום 6 ביוני 1993 עולה, כי אימונים מעשיים לקראת ההסמכה למוהלות מתבצעים, ללא ידיעת ההורים, על תינוקות ערבים ועל ילדיהן של אמהות יהודיות חד-הוריות.

ברצוני לשאול:

1. כיצד ניתנת הכשרה למוהלים, לרבות הכשרתם המעשית?
2. מה הוא הנוהל לגבי הסכמת ההורים למילת תינוקם ולגבי נוכחותם בעת המילה?
3. האם נכונה הידיעה על שימוש בתינוקות ערבים ובתינוקות לאמהות חד-הוריות כאובייקטים לתרגול של המוהלים המתלמידים?
4. מה ידוע על נזקים שנגרמו בעקבות מילה על-ידי המתרגלים?
5. מה מתכוון משרדך לעשות כדי להבטיח שכל הורה, יהודי כערבי, ידע מיהו המוהל והאם הוא מוסמך, ושלא ימנעו מהורה להיות נוכח בעת המילה?

סגן השר לענייני דתות ר' פנחסי:

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, הריני להשיב על שאילתא מס' 1301 של חברת הכנסת תמר גוז'נסקי.

1. המוהלים לומדים אצל מוהלים מוסמכים. כאשר המוהלים חושבים כי הם מוכנים להיבחן, הם נבחנו בשלושה חלקים: א. מבחן בהלכות מילה; ב. מבחן ידע רפואי בוועדה בין-משרדית – דתות, בריאות והרבנות הראשית; ג. מפקח מטעם הרבנות הראשית לישראל בודק בריתות מעשיות שלהם.

2. כל הורה רשאי להימצא ליד התינוק הנימול, ובדרך כלל כל הורה אכן נמצא ליד בנו. כמו-כן, כל הורה בוחר בעצמו את המוהל הרצוי לו.

3. הידיעה אינה נכונה בעליל. אין שום העדפה של תינוקות מסוימים. כשמוהל מתמחה עורך בריתות עם מוהל המנחה אותו, כל זה נעשה בהסכמת המשפחה.

4. לא ידוע על שום נזק שנעשה על-ידי מתמחה.

5. אין דבר כזה. יש רשימה מעודכנת של כל המוהלים המוסמכים מטעם הרבנות הראשית לישראל בכל בית-חולים ליד חדר הלידה. אנו קוראים בהזדמנויות שונות לציבור הרחב להשתמש אך ורק בשירותיהם של אותם מוהלים מוסמכים המופיעים ברשימה.

עד היום אין חוק המחייב מוהל לקבל רשיון. בכוונתי לקיים דיון כדי לקדם חקיקה בנושא.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה. שאלה נוספת לחברת הכנסת גוז'נסקי, בבקשה.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

אדוני סגן השר, בתשובה שלך הכחשת בעצם את העובדות המופיעות בכתבה שהיתה הבסיס להגשת שאילתא זו. אני רוצה לשאול אותך, אדוני, האם ביררת ישירות באותם בתי-חולים ששמותיהם הוזכרו במפורש בכתבה? האם דיברת עם צוות העובדים במקום? האם ביררת אם לא קיימת פרקטיקה כזו בבתי-חולים? אנשים העידו על כך שנערכת מילה בתינוקות ערבים על-ידי מתלמדים, בלי שנאמר לאב ולאם שמדובר במתלמד ובלי שהאב והאם היו נוכחים במילה הזו. האם בדקת זאת, לפני שאתה בא אלינו ומכחיש את עצם העובדה הזו? אתה, כאדם הממונה על אנשים אלה, צריך לדאוג להכשרתם המקצועית, אין לי ספק בכך, אך זכותו של כל אחד, גם אם זה אב ערבי או אם חד-הורית, לדעת מי עושה את המילה. זכותם לבחור, ואין רשות לאיש להכניס מתלמד בלי שהם ידעו זאת. מדוע לא בדקת את הדברים האלה?

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחברת הכנסת גוז'נסקי. בבקשה, סגן השר.

סגן השר לענייני דתות ר' פנחסי:

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת הנכבדים, כפי שציינתי בדברי תשובתי, כל הורה בוחר לעצמו את המוהל. רשימות המוהלים תלויות בכל בתי-החולים. אותו הורה שרוצה להיות נוכח, זוהי זכותו וחובתו. אין שום העדפה בעניין מתן מתמחה או מוהל שעדיין אינו מומחה לעניין. לכן הכתבה תמוהה.

נכון שלא בדקתי אישית בבתי-חולים אם הדבר נעשה או לא. אני מוכן לחזור ולבדוק את העניין שהעלית. מאחר שכל הורה רשאי לבחור את המוהל שהוא רוצה, אין חובה לקחת מוהל זה או אחר. הנושא עלה לדיון ציבורי, והובא לידיעת הציבור כולו – היהודי והמוסלמי – שאין חובה לקחת מתמחה. אדרבה, יבחרו במוהל מומחה ובעל ניסיון, ויהיה ההורה נוכח בשעת המילה. אין שום סיבה לכך שלא יהיה נוכח. אני מתפלא על הורה המוסר את ילדו למילה בלי שיהיה נוכח במקום, גם אם אינו בן העם היהודי.

החשיבות היא בכך שהנושא עלה לדיון ציבורי, ואני מצהיר ומודיע, שיש בכוונתי להציע חקיקה שתיתן רשיון למוהלים. על-פי החוק, כל אחד יוכל ללמוד את המקצוע ולעסוק בו. עד שתהיה חקיקה, אני פונה לכל הורה במדינת ישראל לקחת מוהל מומחה ולא מתמחה, ושיהיה נוכח בשעת המילה כדי שלא יקרו אסונות. עד לכתבה הזו לא התקבלה שום תלונה במשרדי על נזק שנעשה בילד או על כך שהמילה נעשתה על-ידי מתמחה. בדרך כלל, כפי שעניתי בתשובתי, ליד כל מתמחה עומד מוהל אשר מלמד אותו. מכך שאין תלונות אני מסיק שהדברים אינם כפי שתוארו בכתבה.

לאור פנייתך, נפנה לבתי-החולים המוזכרים בכתבה, ואתן לך תשובה בכתב מה העלתה הבדיקה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לסגן השר.

מסמכים שהונחו על שולחן הכנסת

היו"ר א' סלמוביץ:

הודעה לסגנית מזכיר הכנסת, בבקשה.

סגנית מזכיר הכנסת ש' כרם:

ברשות היושבת-ראש, הנני מתכבדת להודיע, כי הונחה היום על שולחן הכנסת:

לקריאה ראשונה, מטעם הממשלה – הצעת חוק הסדרים במשק המדינה (היטלים וארנונה) (תיקון מס' 6), התשנ"ג–1993. תודה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה. לחבר הכנסת משה קצב, בנוגע לבקשתו למסירת הודעה בשם סיעת הליכוד, אני מבקשת להסב את תשומת לבו לכך, שבמהלך הישיבה ניתן למסור הודעה על-פי התקנון רק אם היתה פה התייחסות לפעולותיה של הסיעה, וזה לא המקרה. אם כך, אתה יכול להביא את ההודעה שלך בתום הישיבה, על-פי נוסח שיוגש מראש. תודה.

משה קצב (הליכוד):

את טועה. חבר הכנסת חגי מירום התייחס לעמדות הליכוד, הוא התכוון לליכוד, הוא פנה לליכוד, והדברים – – –

היו"ר א' סלמוביץ:

אנחנו נבדוק זאת, בסדר?

משה קצב (הליכוד):

הוא דיבר על סיעת הליכוד.

היו"ר א' סלמוביץ:

אני רוצה להפנות אותך לסעיף 88(ז), האומר: "בהצעה, שנושאה הוא פעולתה של סיעה שאינה סיעתו של המציע או פעולתו של חבר הכנסת הנמנה עם סיעה אחרת, תהיה לחבר אותה סיעה המדבר בשמה, או לחבר הכנסת האמור, זכות תשובה בשיעור זמן שלא יעלה על 10 דקות". הנושא בהצעה לא היה פעולתה של הסיעה האחרת.

משה קצב (הליכוד):

אני חוזר ואומר, שחבר הכנסת חגי מירום התייחס לסיעת הליכוד.

חגי מירום (העבודה):

לא.

היו"ר א' סלמוביץ:

זה לא היה הנושא.

חגי מירום (העבודה):

היו"ר א' סלמוביץ:

זה לא היה נושא ההצעה.

משה קצב (הליכוד):

היו"ר א' סלמוביץ:

אני חוזרת ומפנה אותך לסעיף 88(ז).

משה קצב (הליכוד):

את מחזקת את דברי, שהדברים דורשים תגובה.

היו"ר א' סלמוביץ:

הנושא של ההצעה לא היה במפורש פעולתה של הסיעה שלך; במפורש לא. אולי היתה הערה שנגעה לפעולות של הסיעה שלך, אבל הנושא לא היה זה. נושא ההצעה לא היה זה. אני מצטערת.

משה קצב (הליכוד):

הוא התייחס ליחס סיעת הליכוד – – –

היו"ר א' סלמוביץ:

בסדר, יש כאן הטחות כאלה או אחרות, אבל זה לא נכלל בקריטריונים של סעיף 88(ז). אני מצטערת.

הצעה לסדר-היום

קליטתם של דרוזים וצ'רקסים במשרדי הממשלה

היו"ר א' סלמוביץ:

אנחנו חוזרים כעת להצעות לסדר-היום, ואנחנו עוברים להצעה לסדר-היום מס' 1807 בנושא: קליטתם של דרוזים וצ'רקסים במשרדי הממשלה – של חבר הכנסת אסעד אסעד. בבקשה.

סליחה, חבר הכנסת אסעד, אני שומעת שכבוד שר האוצר יצא וביקש לדחות את ההצעות הנוגעות לו עד לאחר שובו. אם כן, אנחנו עוברים להצעה לסדר-היום מס' 1713, של חבר הכנסת שאול גוטמן, בנושא: חברת "דיימלר-בנץ" מתכננת להשקיע בארץ.

קריאות:

— — —

אסעד אסעד (הליכוד):

אני מבקש לדבר, וששר האוצר לא יהיה. אני רוצה לדבר עכשיו.

מאיר שטרית (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, אני לא רוצה שהוא יענה בכלל.

האשם מחאמיד (חד"ש):

הוא לא חייב לענות.

מאיר שטרית (הליכוד):

שלא יבוא ולא יענה; יותר טוב.

היו"ר א' סלמוביץ:

חברי הכנסת, אני שומעת ששר האוצר צפוי לשוב בעוד כשעה. כולכם רוצים להעלות את ההצעות ללא תשובתו?

מאיר שטרית (הליכוד):

כן.

היו"ר א' סלמוביץ:

יש הצעה של חבר הכנסת בנימין טמקין – – –

מאיר שטרית (הליכוד):

שיחכה אם הוא רוצה.

אסעד אסעד (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, אני מבקש להעלות את ההצעה שלי – – –

היו"ר א' סלמוביץ:

ללא תשובתו.

אסעד אסעד (הליכוד):

יש לי לוח זמנים אחר. אני מוכן שלא ישיב לי.

היו"ר א' סלמוביץ:

בסדר. שכנעת אותי. אם כך, אנחנו חוזרים להצעה לסדר-היום מס' 1807 בנושא: קליטתם של דרוזים וצ'רקסים במשרדי הממשלה. אני מזמינה את חבר הכנסת אסעד אסעד. בבקשה.

אסעד אסעד (הליכוד):

תודה רבה.

סאלח טריף (העבודה):

גברתי, זה לא בסדר שהוא הלך.

היו"ר א' סלמוביץ:

הוא איננו – – –

קריאה:

– – –

היו"ר א' סלמוביץ:

זה לא בסדר.

מאיר שטרית (הליכוד):

יש סדר-יום והוא הלך.

יורם לס (העבודה):

יש סדר-יום, הוא יודע לקרוא את סדר-היום – – –

היו"ר א' סלמוביץ:

שמענו. הדברים נרשמו בפרוטוקול. אנחנו נמסור לו. בבקשה, חבר הכנסת אסעד.

אסעד אסעד (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת – א. אני מודה לך על זה שאפשרת לי לדבר, ויענה לי מה שיענה לי – – –

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת חגי מירום, זה מפריע.

חגי מירום (העבודה):

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת חגי מירום, אתה מפריע לנואם. בבקשה.

אסעד אסעד (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אני מודה לך על שאפשרת לי לדבר.

עוד בשנת 1971 הוועדה המרכזית לענייני ביטחון, הכוללת בעצם את כל גורמי הביטחון, ויודעים על קיומה רק עכשיו, זה אושר על-ידי הצנזורה – הוועדה המליצה עוד בשנת 1971, כפי שאמרתי, בפני ממשלת ישראל על שילובם האמיתי, הלכה למעשה, של משכילים דרוזים וצ'רקסים, וגם משכילים אחרים, נוצרים ומוסלמים, בעמדות בכירות במשרדי הממשלה והשירות הציבורי.

הוועדה המרכזית הזאת לענייני ביטחון הציעה קווי מדיניות לגבי הדרוזים והצ'רקסים וגם לגבי ערביי ישראל, שהתקבלו פה-אחד על-ידי ועדת שרים לענייני ערבים בראשותו של יגאל אלון, זיכרוננו לברכה, ב-1976; הם היו נכונים אז והם תקפים עוד יותר היום.

אלה מקצת קווי היסוד שהתקבלו אז, שהם גם, כפי שאמרתי, נכונים היום, ועניינם הדרוזים והצ'רקסים: א. הגברת שילובם של הדרוזים והצ'רקסים מתוך מגמה להסיר מחיצות, סייגים ומגבלות; ב. החשת פיתוח הכפרים הדרוזיים והצ'רקסיים; ג. שילוב מוגבר של משכילים דרוזים וצ'רקסים במשרדי הממשלה והשירות הציבורי בעמדות בכירות.

בעצם היום מדברים – כ-22 שנה, גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת – על אותם נושאים: על תשתיות, על פיתוח ועל שילוב קצינים בכירים דרוזים ומשכילים מבני העדה, וגם הערבים, במשרדי הממשלה.

ממשלת ישראל, ב-1976, הציעה אפילו קווי פעולה בנושא פיתוח התשתיות ביישובים הדרוזיים, שתכליתם גם שילוב דרוזים, ובעיקר תכליתם הכנת תוכנית מיוחדת וגם לוח זמנים והקצאת משאבים הדרושים להחשת השלמתם של שירותי תשתית בכפרים הדרוזיים והצ'רקסיים וגם הערביים. היא גם דיברה על תיעוש היישובים האלה, ועדיין היום, כ-22 שנה לאחר מכן, מדברים על אותם נושאים.

ממשלת ישראל, ב-1987, כ-11 שנים אחר כך, בהחלטה מס' 373 מ-21 באפריל 1987 החליטה על תוכנית פעולה עוד יותר מקיפה ואופרטיבית לגבי היישובים הדרוזיים והצ'רקסיים, שמטרתה קידום האוכלוסייה הדרוזית והצ'רקסית במגמה לממש הלכה למעשה את שוויונה.

הממשלה החליטה לסווג את כל היישובים הדרוזיים והצ'רקסיים כעירות פיתוח, במקביל ליישובים יהודיים קרובים אליהם. היא דיברה על תוכנית אופרטיבית, ואמרתי – מקיפה, לגבי תיעוש היישוב הדרוזי והצ'רקסי, לגבי הקמת שכונות לחיילים משוחררים לדרוזים ולצ'רקסים, לגבי מערכת החינוך, שאין זה המקום להיכנס אליה, וגם לגבי קליטת צעירים דרוזים וצ'רקסים במשרדי הממשלה – דברים שהיו נכונים גם ב-1971, גם ב-1976 וגם ב-1987.

לגבי קליטת הקצינים והמשכילים הדרוזים והצ'רקסים במשרדי הממשלה, הציבור חושב, וכך נהוג לחשוב גם אצלנו, כאילו מי שמונע ומי שעומד כמחסום בפני קליטת משכילים דרוזים וצ'רקסים וגם ערבים במשרדי הממשלה זאת מערכת הביטחון. מתברר שמערכת הביטחון, להיפך, אומרת – ואני מצטט אולי לא במדויק את ראש שירות הביטחון אברהם אחיטוב, שאמר: 1,000 משכילים ערבים שמסתובבים בחוץ ולא נקלטים במשרדי הממשלה הם סכנה לביטחון יותר מאשר קליטתם בתוך משרדי הממשלה. להיפך, הם המליצו ועודדו את הדבר הזה, ובעצם מי שלא מקיים את ההחלטות ומי שלא מיישם אותן – אלה רק משרדי הממשלה והשירות הציבורי.

כיום משתחררים מצה"ל מאות קצינים דרוזים ואקדמאים דרוזים, והם פונים לשירות הציבורי, ושם הם אינם מוצאים את מקומם. מתוך אלפי העובדים הבכירים במשרדי הממשלה, בשירות הציבורי, ניתן לספור על אצבעות יד אחת את המשכילים הדרוזים והצ'רקסים וגם את הערבים שהצליחו להתברג בשירות הציבורי. בעצם מי שהצליח להתברג אולי הצליח בגלל לחצים של שר זה או אחר, אבל בפועל המדיניות שנקבעה על-ידי הממשלה אינה מתיישמת.

אני רוצה לציין כאן, שהיום התמונה עגומה במיוחד בכל הקשור לקליטת הקצינים הבכירים הדרוזים והצ'רקסים משוחררי צה"ל, אשר נתנו את מיטב שנותיהם להגנת המדינה; בהיותם בצה"ל הם מילאו תפקידים רגישים ומורכבים, ובתקופת שירותם, גברתי היושבת-ראש, הם פיקדו על אלפי חיילים. והנה, בשלבם לכפריהם הם עומדים מול שוקת שבורה כתוצאה ממשבר של חוסר תעסוקה ושל חוסר אמון, כשהמיתוס הוא שכוחות הביטחון כביכול מונעים את זה, ולהיפך, כוחות הביטחון מעודדים את זה.

זה מפליא שקצינים נבחרים, שפיקדו על אוגדות וחטיבות והיו קציני שלישות אוגדתיים וקציני תחזוקה – ומדובר במאות ששירתו בצה"ל, בתחום הרגיש ביותר, התחום שבו יש אחריות לביטחון וגם לחיי אדם, דרוזים ויהודים כאחד – כשהם חוזרים הביתה, מתייחסים אליהם כאילו הם לא אמינים, ולכן הם גם לא משתלבים במשרדי הממשלה.

ממשלת ישראל הנוכחית, כקודמותיה, במקום ליישם את ההחלטות הקודמות וליישם גם את המלצות שירותי הביטחון, לא עושה מספיק, והממשלה הנוכחית במיוחד. לפני הבחירות, כשהסתובבו בכפרים הדרוזיים והצ'רקסיים, וגם הערביים, אמרו: בתקופה שלנו לא יהיו יועצים. אפילו ביטלו את המוסד של היועץ לענייני ערבים. במקום זה הם ממלאים היום את המשרדים השונים ביועצים למיניהם. לכן אני מציע שההחלטות הממשלה, עוד מ-1976, מ-1987 ומתקופות אחרות, יתקיימו לגבי המגזרים האלה.

מאיר שטרית (הליכוד):

אתה מבקש להעביר את הנושא לוועדה?

היו"ר א' סלמוביץ:

הוא לא יכול לבקש להעביר לוועדה. הוא יכול רק לבקש לקיים דיון במליאה.

אסעד אסעד (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, לסיום, אני חושב שהעדה הדרוזית היום נמצאת על פרשת דרכים בשני תחומים: 1. התחום הפנים-עדתי, כתוצאה ממשבר של מנהיגות. ואני מבטיח שהנושא הפנים-עדתי יכול היה להסתדר אם לא היו מעורבים מבחוץ. תעזבו אותנו לנפשנו, אנחנו נסתדר; 2. התחום שבין העדה הדרוזית לבין מדינת ישראל.

אין זה סוד שמרבית הצעירים הדרוזים היום נמצאים בכוחות הביטחון השונים: בצה"ל, במשטרה, בשירות בתי-הסוהר, ובעידן השלום, שהממשלה הזאת מדברת עליו, אנו מדברים על כך שבטווח של שנה, שנתיים או שלוש שנים גם שם תהיה אבטלה קשה, ואלפי צעירים דרוזים וצ'רקסים יחזרו לכפרים שלהם כשהם מובטלים. מי שהגיע לגיל 40 יכול לצאת לפנסיה, אבל מי שנמצא מתחת לגיל הזה הולך הביתה, שם אין תעשייה, אין תשתית תעשייתית, כי לא יישמו את ההחלטות. החלטות יש אין סוף, אבל לא מיישמים אותן. אין חקלאות, כי אין זה סוד שמרבית האדמות במגזר הדרוזי לא

קיימות – או הופקעו או נגזלו, תקראו לזה כפי שאתם רוצים – ולא עודדו את החקלאות. בראשית ימי המדינה התפרנסו כ-90% ממגזר זה מהחקלאות, והיום אולי 1% או 2%; ולא מעודדים את החקלאות, לא מעודדים את אלה שרוצים לעסוק בחקלאות, וגם אין השכלה, כי העדה הדרוזית נמצאת למטה מבחינת ההשכלה, מבחינת מערכת החינוך. לכן ייווצר ואקום, יהיה פיצוץ, ואני בטוח שזה יצא דווקא על ממשלת ישראל.

במקום לקבל היום החלטות – קיימות אין ספור החלטות – אני מציע שיישמו את אלה שכבר התקבלו, ויפה שעה אחת קודם. תודה רבה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת אסעד אסעד. חבר הכנסת מחאמיד מבקש להסיר את הצעתו של חבר הכנסת אסעד. בבקשה, במסגרת דקה.

האשם מחאמיד (חד"ש):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת – חשבתי לומר אדוני השר, אבל אין שר – אני אינני מתנגד לקליטתם של כל בני העדות בישראל. להיפך, אני בעד קליטתם באופן שווה, ללא הבדל בין עדה לעדה, אך המצב כיום עגום מבחינת כלל האוכלוסייה הערבית בישראל.

ראו כמה אקדמאים ערבים בכלל נרשמים בלשכות התעסוקה. כ-42% מהאקדמאים הערבים מובטלים, לפי סקר של ד"ר מג'דל חאג' ופרופסור סמוחה. משרדי הממשלה נעולים עד היום בפני אקדמאים ערבים. רק מדברים ומצהירים שהם פותחים את שעריהם בפני האוכלוסייה הערבית, אך כפי שאמרתי, זה מס שפתיים. טוענים שזה כביכול מטעמי ביטחון, ואלה טיעונים לא נכונים. אפילו במשרד היחיד הפתוח בפני האוכלוסייה הערבית, שהוא משרד החינוך והתרבות, שמענו היום ממנכ"ל המשרד שאין תקנים חדשים, ולכן המצב בלתי נסבל, מהווה סכנה חמורה ביותר, ואף כישלון למדיניות הנהוגה על-ידי הממשלה הזאת והממשלות שקדמו לה. תודה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת מחאמיד. חבר הכנסת טלב אלסאנע מציע להעביר את הצעתו של חבר הכנסת אסעד אסעד לוועדה. בבקשה.

טלב אלסאנע (מד"ע):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, מדיניות הממשלה בכל הנוגע לקליטתם ולהעסקתם של אקדמאים ערבים ללא הבחנה עושה "מסחרה" מהססמה של השוויון. מדברים על שוויון, מדברים על שילובם של האקדמאים הערבים, מדברים על דו-קיום. בפועל המדיניות היא מדיניות של אפליה וקיפוח.

קריאה:

תשרתו בצבא.

טלב אלסאנע (מד"ע):

יש כ-10,000 אקדמאים ערבים, מרביתם מובטלים. אבטלה זו גורמת לירידה בשיעור הסטודנטים הערבים באוניברסיטאות, כי ממה נפשך? מדוע צריך להשקיע ארבע שנים ולהיות מובטל בסופו של דבר? ואני רוצה לשאול ולתהות: כמה ערבים ומשכילים ערבים נקלטו במשרדי הממשלה השונים, במשרד הדתות, במשרד הפנים, במשרד ראש הממשלה? ב-10,000 התפקידים הבכירים במדינה שיעור המשכילים והאקדמאים הערבים שנקלטו הוא 10% עד 15%, שיעור אפסי לכל הדעות, ואני סבור שצריך לשים קץ למדיניות זו. זה סימן מובהק למדיניות המפלה על רקע לאומי, כי מדוע צריך לקלוט אקדמאי יהודי בפונקציה המטפלת באוכלוסייה הערבית, לאייש אותה על-ידי יהודי, שעה שיש משכיל ואקדמאי ערבי העונה על כל הקריטריונים, פרט לעובדה שהוא ערבי, ולכן פוסלים אותו על רקע השייכות הלאומית שלו?

רחבעם זאבי (מולדת):

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת אלסאנע, לאיזו ועדה אתה מציע להעביר את הנושא?

טלב אלסאנע (מד"ע):

תפסיק עם הקריאות הגזעניות שלך. אתה דוגל בהמשך המדיניות הגזענית.

רחבעם זאבי (מולדת):

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת אלסאנע, חבר הכנסת זאבי, אני מבקשת לא להפריע.

טלב אלסאנע (מד"ע):

גברתי היושבת-ראש, גם החרדים לא משרתים בצה"ל. לא צריך להשתמש בשירות בצה"ל כאמתלה להמשך המדיניות הגזענית.

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת אלסאנע, מה אתה מציע?

רחבעם זאבי (מולדת):

טלב אלסאנע (מד"ע):

לכן אני מבקש להעביר את הצעתו העניינית של חבר הכנסת אסעד אסעד לדיון בוועדה.

היו"ר א' סלמוביץ:

איזו?

טלב אלסאנע (מד"ע):

לאיזו ועדה אתה מבקש להעביר את הנושא, חבר הכנסת אסעד?

אסעד אסעד (הליכוד):

לוועדת העבודה והרווחה.

קריאה:

היו"ר א' סלמוביץ:

ועדת הכספים.

טלב אלסאנע (מד"ע):

ועדת העבודה והרווחה. תודה רבה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת אלסאנע. חבר הכנסת אסעד אסעד, האם אתה מסכים להצעתו של חבר הכנסת אלסאנע להעביר את הדיון בנושא שלך לוועדת הכספים?

אסעד אסעד (הליכוד):

לוועדת העבודה והרווחה.

היו"ר א' סלמוביץ:

לוועדת העבודה והרווחה. אם כך ---

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

היו"ר א' סלמוביץ:

חבר הכנסת דראושה, חברת הכנסת גוז'נסקי, אני מבקשת לא להפריע.

חברי הכנסת, אנחנו עוברים כעת להצבעה בעד או נגד העברת הנושא לוועדה. בשלב זה אנחנו נצביע להעברת הנושא לוועדת הכנסת, שתקבע באיזו ועדה הנושא יידון.

הצבעה מס' 1

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

אנחנו לא הספקנו.

היו"ר א' סלמוביץ:

מה לא הספקתם?

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

לא הספקנו להצביע.

היו"ר א' סלמוביץ:

טוב, אנחנו נחזור על ההצבעה. אנחנו מבטלים את ההצבעה הקודמת, ואנחנו חוזרים עכשיו על ההצבעה. נא להצביע בעד או נגד. לא לדבר בזמן ההצבעה.

הצבעה מס' 2

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 15

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדה שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.

היו"ר א' סלמוביץ:

15 תומכים, אין מתנגדים, אין נמנעים. אני קובעת שהנושא יועבר לוועדת הכנסת, שתקבע לאיזו מן הוועדות הוא יועבר לדיון.

הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (העלאת קצבה לעובדי משרד התקשורת לשעבר).

התשנ"ג-1992

(הצעת חבר הכנסת ב' טמקין)

היו"ר א' סלמוביץ:

אנחנו עוברים כעת להצעת חוק שט"ז, הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (העלאת קצבה לעובדי משרד התקשורת לשעבר), התשנ"ג-1992. יציג את החוק חבר הכנסת בנימין טמקין. בבקשה.

בנימין טמקין (מרצ):

גברתי היושבת-ראש, כנסת נכבדה, הצעת החוק שלי באה לתקן עוול משווע שנגרם לציבור של כ- 3,500 גמלאים של שירות הדואר, ששירתו את המדינה בנאמנות מאז הקמתה ופרשו לגמלאות לפני או תוך כדי הקמתה של רשות הדואר.

שנים רבות תובע הציבור הזה את תיקון העוול. הצעות חוק רבות הועלו על-ידי חברי כנסת מכל הסיעות בבית, ואני רוצה לציין במיוחד את חברי רן כהן, אשר דחף את הנושא הזה מתחילתו.

הרקע ההיסטורי לעוול הזה הוא, שב-1973 הוקמה ועדה ציבורית בראשותו של מי שהיה נשיא המדינה עד לפני זמן לא רב, מר חיים הרצוג. הוועדה הזו הוקמה כדי להציע הצעות והמלצות לייעל את השירות בשירות הדואר ולשפר את שכרם של עובדי שירות הדואר. עובדי שירות הדואר היו מקופחים בהשוואה לשאר עובדי המדינה, ששכרם, כידוע, איננו גבוה בדיוק. הם היו מקופחים בכ- 30% בהשוואה לשכר של עובדים אחרים בשירות המדינה. הוועדה הזאת הגיעה להמלצות לשיפור תנאי העבודה של עובדי רשות הדואר ב-1973. במשך 14 שנה עצרו שרי האוצר את האפשרות לשיפור תנאי עבודתם, עד לשנת 1987, שאז הוקמה רשות הדואר.

לצערי הרב, מי שניהל את המשא-ומתן מצד העובדים ומי שניהל את המשא-ומתן מצד המעסיקים פשוט שכחו את הגמלאים של רשות הדואר כאשר הוקמה רשות הדואר, והעובדים נשארו במצב שבו גם שכרם לא שופר מאז 1973, כאשר הוחלט או לפחות הומלץ על כך, ומאז הם גם לא נהנים משיפור כלשהו בגמלה שהם מקבלים.

כאשר הוקמה סוף סוף, ב-1987, רשות הדואר, ושכר העובדים שופר בכ-20% והם גם קיבלו תוספת של שתי דרגות, הגמלאים הוותיקים, לרבות מי שפרשו בשנה שבה הוקמה רשות הדואר, פשוט נשכחו.

צריך לציין, כי בעת פרישתם לגמלאות של העובדים פחתה הכנסתם בלמעלה מ-50% משכרם, שהיה ממילא עלוב. כי כולנו יודעים שלא זו בלבד שהגמלה היא בגובה של 70% מהשכר, לא נכללת בחישוב השכר הכנסה משעות נוספות. התוצאה מכך היא שהגמלה המשולמת לעובדים היא פשוט מתחת לכל ביקורת. אנחנו באים עכשיו לתקן פה את אחד המצבים הכי בלתי צודקים שאפשר לחשוב עליהם.

אני רוצה לומר כאן דבר עצוב, כל יום שבו אנחנו מדברים על הנושא הזה אנחנו מדברים על פחות גמלאים כאלה, כי, לצערי הרב, מדי שנה בשנה נפטרים אחדים מהם. אנחנו מדברים על כ-3,000 עובדים, שלמעלה מ-70% מהם מקבלים גמלה של פחות מ-1,000 שקל בחודש. חלק מהאנשים האלה עבדו עד 35 שנה בשירות המדינה, ולא נהנו מהשיפור שהוחלט עליו ב-1987.

איני רוצה להאריך בדיבור. אני רק רוצה לומר לכם, שעלות העניין הזה נמוכה ביותר. מדובר על כ-7 מיליוני שקל לשנה לצורך תיקון העוול. מבחינת המדינה זה תקציב קטן, אבל יש בו כדי לשפר, אף כי לא בהרבה, אבל בצורה משמעותית את מצבם של הגמלאים.

שמעתי טיעונים נגד התיקון הזה, שזה יוצר תקדימים לגבי רשויות אחרות שהוקמו. ובכן, אני רוצה לומר לכם, שאין תקדים כזה, וזה שנים שאין בכנסת מאבק לגבי רשויות אחרות דוגמת המאבק הזה שאנחנו מנהלים, ואיש לא הציע לתקן דבר בתחומים אחרים.

אני רוצה להזכיר לחברי מפלגת העבודה ולממשלה, שהממשלה הבטיחה הרבה דברים לגמלאים, ורק היום שמענו על תוצאות הבחירות. אני חושב שלמפלגת העבודה במיוחד יש חוב מוסרי גדול מאוד מאוד כלפי הציבור הזה. אני מקווה ששר האוצר ישנה את דעתו, ונעביר את החוק בקריאה טרומית, ונתחיל לדון בו בוועדת העבודה והרווחה, כדי לתקן את העוול.

אני מוכן גם לשמוע על פשרה. חבר הכנסת שטרית, למשל, שיעלה על הדוכן בעוד שנייה, מוסיף את עניין שתי הדרגות. אני מציע לתקן רק בעניין התוספת של 20%. לו היתה הממשלה מסכימה, אני הייתי מוכן, ואני בטוח שגם חבר הכנסת שטרית היה מוכן, להתפשר בעניין כדי לתקן את העוול.

אני מבקש מחברי הכנסת לתמוך בהצעות החוק שלי ושל חבר הכנסת שטרית. תודה רבה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת טמקין. אני מזמינה את חברת הכנסת גוז'נסקי לדו"ן. היא מבקשת להסיר את הצעתו של חבר הכנסת טמקין.

בנימין טמקין (מרצ):

היא לא יכולה. זו הצעת חוק.

היו"ר א' סלמוביץ:

היא יכולה.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

היו"ר א' סלמוביץ:

את לא ביקשת? אז מה קורה פה? סליחה, היתה פה אי-הבנה. ככה זה נרשם.

הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (העלאת קצבה לעובדי משרד התקשורת לשעבר).

התשנ"ג-1992

(הצעת חבר הכנסת מ' שטרית)

היו"ר א' סלמוביץ:

אני מזמינה את חבר הכנסת שטרית להציג את הצעת חוק שע"ג, הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (העלאת קצבה לעובדי משרד התקשורת לשעבר), התשנ"ג-1992.

מאיר שטרית (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, אני מתכבד להגיש את הצעת החוק הזאת, שעניינה קיפוח מיוחד במינו, בעייתי במיוחד, עמוק במיוחד לגבי גמלאי משרד התקשורת.

העניין פשוט וקשה. מדובר באותם 3,700 גמלאי משרד התקשורת, שפרשו לפני 1 באפריל 1987, ובאקראי, באקראי לחלוטין, בגלל המעבר לחברת "בזק" ולרשות הדואר, הם נפגעו בהכנסתם, כך שהיום בפועל הגמלאות שלהם קטנות ב-30% מהגמלאות שמקבלים האנשים שהם טיפחו.

רק כדי לסבר את האוזן, הרי בלי להיות פרקטי אי-אפשר, רבותי חברי הכנסת, אני רוצה למסור לכם כמה נתונים ודוגמאות. אבל, לפני כן אני רוצה שהדברים ייאמרו בגלוי ובמפורש בבית הזה, גם באוזני שר האוצר, שאיננו כאן, לדאבוני. להצעת חוק זו אין שום עניין פוליטי-מפלגתי. האנשים האלה נפגשו עם חברי כנסת מכל סיעות הבית וזכו לאהדתם. באקראי לחלוטין לקחתי את היוזמה והגשתי את הצעת החוק, ואין ולא כלום בינה לבין סיעת הליכוד וביני, בין שמאל לימין, בין קואליציה לאופוזיציה, דתיים או חילונים. אני רוצה שהעניין יהיה ברור נטו כפי שהוא.

רבותי חברי הכנסת, אני מבקש שתאזינו כדי שתבינו מה שקורה. 825 גמלאים, בעיקר אלמנות, מקבלים היום בין 100 שקל בחודש ל-400 שקל בחודש, ומי שירים יד נגד העניין הזה, חשוב שידע זאת. 1,640 גמלאים, כ-40% מהגמלאים מקבלים בין 400 ל-600 שקל לחודש. יכולתי לפרט עוד ועוד דוגמאות. אינני רוצה לפרט כי הזמן דוחק.

רבותי חברי הכנסת, לא את נאומי קראתי פה. אני קראתי מלה במלה את נאומו של חבר הכנסת רן כהן, שהגיש את החוק הזה בכנסת השתיים-עשרה. אז הצביעו בעד החוק הזה גם שר האוצר דהיום אברהם שוחט, גם אמנון רובינשטיין, גם שמעון שטרית. 21 חברי כנסת ממפלגת העבודה הצביעו בעדו. אני מבקש מכם, רבותי, שתעבירו את הצעות החוק של חבר הכנסת טמקין ושלי לוועדת העבודה והרווחה, כדי שבאמת ייעשה צדק ויתוקן העוול הנורא הזה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת שטרית. חברי הכנסת, אנחנו עוברים כעת להצבעה בקריאה טרומית על הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (העלאת קצבה לעובדי משרד התקשורת לשעבר), התשנ"ג-1992, של חבר הכנסת בנימין טמקין. נא להצביע.

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 16

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (העלאת קצבה לעובדי משרד התקשורת לשעבר), התשנ"ג-1992, לדיון מוקדם בוועדת העבודה והרווחה נתקבלה.

היו"ר א' סלמוביץ:

16 תומכים. אני קובעת שהצעת החוק של חבר הכנסת בנימין טמקין, הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (העלאת קצבה לעובדי משרד התקשורת לשעבר), התשנ"ג-1992, עברה בקריאה טרומית והיא מועברת לוועדת העבודה והרווחה להכנתה לקריאה ראשונה.

כיוון שאין לנו הצבעה אלקטרונית, נצביע בהרמת ידיים. אנחנו עוברים להצביע על הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (העלאת קצבה לעובדי משרד התקשורת לשעבר), התשנ"ג-1992, של חבר הכנסת מאיר שטרית. נצביע בעד ונגד.

הצבעה

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – רוב

נגד – אין ההצעה להעביר את הצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (העלאת קצבה לעובדי משרד התקשורת לשעבר), התשנ"ג-1992, לדיון מוקדם בוועדת העבודה והרווחה נתקבלה.

היו"ר א' סלמוביץ:

אני קובעת שהצעת חוק שירות המדינה (גמלאות) (העלאת קצבה לעובדי משרד התקשורת לשעבר), התשנ"ג-1992, של חבר הכנסת מאיר שטרית, עברה בקריאה טרומית והיא מועברת לוועדת העבודה והרווחה להכנתה לקריאה ראשונה.

הצעה לסדר-היום

חברת "דיימלר-בנץ" מתכננת להשקיע בארץ

היו"ר א' סלמוביץ:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים כעת להצעה לסדר-היום מס' 1713, בנושא: חברת "דיימלר-בנץ" מתכננת להשקיע בארץ – של חבר הכנסת שאול גוטמן. בבקשה.

שאול גוטמן (מולדת):

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, לאחרונה נודע לי על העניין שמגלה חברת "דיימלר-בנץ" בהשקעות בארץ. שר התעשייה הודיע בוועדת הכנסת לביקורת המדינה, כפי שהתפרסם ב"ידיעות אחרונות" ב-11 במרס 1993, כי "דיימלר-בנץ" תשקיע כאן. מן העיתונות אנו למדים, כי חברה גרמנית זאת מתעניינת במפעלי ים-המלח, בפרויקטים עם התעשייה הצבאית והתעשייה האווירית, בכבישי אגרה, במנהרת הכרמל וכדומה.

תושבי המדינה מכירים את הקונצרן "דיימלר-בנץ" בקשר למכוניות "מרצדס". אולם העובדות ההיסטוריות מתקופת מלחמת העולם השנייה מבעיתות. מיהי חברת "דיימלר-בנץ"?

גברתי היושבת-ראש, בית-המלאכה למנועי תעופה בחזית של "דיימלר-בנץ" בוורשה פעל כמו מפעלים רבים בשירות המשטר הנאצי. מפעל זה, כמו אחרים, העסיק פועלי כפייה יהודים, אך הגדיל לעשות בחיסול שיטתי של יהודים. בין עובדי הכפייה שם היה היהודי לייבוש פייצר. יהודי זה עבד 15 חודשים במפעל, וכמו שאר חבריו היהודים קיבל אישור האמור להגן על משפחתו מפני הנאצים. הסרטיפיקט אומר: "הננו מאשרים בזאת כי היהודי לייבוש פייצר הגר בוורשה בדזלינה 25/27 מועסק על-ידינו בפרונט רפראטור בטריש. האישור נועד להבטחת שלום משפחתו".

אני מחזיק צילום של מסמך נדיר ביותר. התעודה המקורית נמצאת בידי בנו של לייבוש, מר ישראל פייצר. על-פי האינפורמציה שבידינו, זהו הסרטיפיקט היחיד ששרד מן המלחמה. סרטיפיקט זה, שהיה אמור להגן על משפחת העובד, היה בפועל מכשיר בידי הנאצים לקבלת אינפורמציה וכתובות מדויקות של בני המשפחות של עובדי הכפייה. בתוך ימים ספורים חוסלו בני המשפחות של עובדי הכפייה היהודים, ואחר כך גם עובדי הכפייה היהודים עצמם. בדרך זו איבד לייבוש פייצר את הוריו, את אחיו, את אחיותיו ואת אשתו הראשונה, שהיתה בהריון.

גברתי היושבת-ראש, מאז 1987 מנהל מר ישראל פייצר חליפת מכתבים עם חברת "דיימלר-בנץ". החברה, ברוב חוצפתה, החלה בהכחשת ההיסטוריה, ומאז מודה בחצי פה מצד אחד, אך מורחת ומיתממת מצד שני. לאחרונה היא הודיעה על הקצבת סכום של 20 מיליון מרקם לטובת הצלב-האדום, לא נפגעי השואה.

טרם מותו סיפר לייבוש פייצר, כי במפעל שייצר מנועי תעופה עבדו פועלים גרמנים עם פועלי הכפייה היהודים, וכי העובדים הגרמנים השתתפו בפועל ברצח היהודים.

גברתי היושבת-ראש, בפברואר ובאפריל 1989 הגישו חברי הכנסת פרח ושריד שאילתות בכנסת בנושא חברת "דגוסה". חברה זו עסקה בריכוז זהב וכסף שהוחרמו מיהודים ואף הוצאו משיניהם.

באותה תקופה הכריז שר החקלאות דאז אברהם כ"ץ-עוז, כי חברת "מקורות", שסחרה עם "דגוסה" – בסודיום כלוריד – תחפש מקורות אספקה חלופיים. והנה כאן אנו עוסקים בחברת "דיימלר-בנץ", שלא רק שיתפה פעולה עם הנאצים, אלא השתתפה בפועל בחיסול עובדי הכפייה היהודים ומשפחותיהם.

מדהים, חברת "דיימלר-בנץ", שכולנו מעריצים את מכוניות "מרצדס" שלה, עסקה בפועל בהשמדת יהודים, וכ-50 שנה מאוחר יותר מתכננת קשרים מסחריים עם חברות ממשלתיות ישראליות. המעט שיכולה "דיימלר-בנץ" לעשות הוא בראש ובראשונה הודאה בפנה מלא בפשעיה כלפי עובדי הכפייה היהודים ובני משפחותיהם, ואילו על ממשלת ישראל מוטלת חובה מוסרית שלא לאפשר לחברות ממשלתיות לסחור עם חברה זו.

רבותי חברי הכנסת, ישאל השואל – מה לחבר כנסת שנולד אחרי השואה בקיבוץ בנגב ול"דיימלר-בנץ"? אך צאו וראו לאן הגענו. לפני 50 שנה הושמד שליש מעמנו השמדה פיזית. מאז ועד היום, יהדות ברית-המועצות מכאן ויהדות ארצות-הברית מכאן עוברות שמד רוחני; עד כדי כך, שיהדות ארצות-הברית, מלבד זו האורתודוקסית, תיעלם בתוך כמה עשורי שנים.

לפני שנים התלוץ אחד מנכבדי המדינה ואמר, כי מוטב שיהודי ארצות-הברית יישארו במקומם על מנת שתהיה לנו השפעה מסיבית בארצות-הברית. אולם, כאמור, בעוד 50 שנה לא ברור איזו יהדות תישאר שם. מכאן, שעתיד היהדות מוטל על כתפיו – יהודי ארץ-ישראל. האומנם?

האומנם, גברתי היושבת-ראש, אנו חיים ופועלים מתוך תחושה, כי עתיד היהדות מוטל על כתפיו?

איך ניתן להסביר את ההשתעבדות שלנו לעגל הזהב ולתרבות האשפה? צאו וראו מהו המסר שאנו משדרים לדור הצעיר. ואיני בא בטרוניה אל כלי התקשורת, הם מבטאים את מה שאנחנו מוכנים לקלוט. אני מאשים את עצמנו. איך קורה שבמדינת ישראל, שאך לפני 50 שנה קמה מתוך המשרפות והכבשנים, כל זב וכל מצורע יכול להנחות ולכוון את התרבות העכשווית? איך ייתכן שתוכניות המסיתות ל אלימות ולרצח הופכות לספורט לאומי? איך ייתכן שסוטים ומסוממים הפכו לגיבורי הארץ הזאת?

בתחילת שנות ה-70 גרתי בברקלי שבקליפורניה, תחילה כדוקטורנט ואחר כך כחוקר בסוכנות החלל האמריקנית. לתדהמתי, כל רוח רעה שעברה אז כאופנה חולפת בברקלי הפכה בארץ נכסי צאן ברזל. התרבות העכשווית היא העתק זול של מה שהיה ואיננו במערב ארצות-הברית.

אם חפצי חיים אנחנו, עלינו לשאול את השאלות הנכונות, גם אם הן נוקבות. כפי שכבר הזכרתי, לפני 50 שנה צמחנו מתוך המשרפות והכבשנים. אם נמשיך לבוסס בתרבות האשפה המיובאת, לא תהיה משמעות לתבוסתנות רבין מצד אחד, ולגבורת הליכוד המפוקפקת מצד שני. בעוד 50 שנה מדינת ישראל תפסיק להיות מדינה יהודית. השואה הדמוגרפית מכריעה אותנו. חוק המפלגות פוסל מפלגה הכופרת במדינת ישראל יהודית ודמוקרטית. סעיף זה, ברמתו העמוקה יותר, פוסל את כל המפלגות הציוניות מלרוץ לכנסת, שכן אין אנו עושים מאומה לבלימת התהליך המסוכן הזה.

נכון, אין זה נוגע לקדנציה הזאת בכנסת, אולם אנו מגישים לילדינו, על מגש של כסף, מדינה לא יהודית.

אם חפצי חיים אנחנו, עלינו להעמיד באמת את החינוך בראש סדר העדיפויות. את זאת אין עושים על-ידי גימיקים ומתיחת פנים קוסמטית. כדי להגיע להישגים, עלינו לפעול בתחומים הבאים: חינוך לערכים, ובין השאר חינוך ליצירתיות ולמקוריות, להבדיל מייבוא תרבות מפוקפקת; כיתות לימוד של 25 תלמידים; מורות ומורים בעלי השכלה אקדמית; תנאי שכר הולמים על מנת ליצור מוטיבציה ותחרות.

אם חפצי חיים אנחנו, יש לעודד את הילודה במדינה.

אם חפצי חיים אנחנו, יש לעודד את התעשייה המקומית, ובמיוחד את הביטחונית. במקום זאת מכריז ראש הממשלה ושר הביטחון, כי התעשיות הללו גדולות על מדינת ישראל. ראש הממשלה, שהבנתו את התעשייה הביטחונית זעירה, מוכן לתת בחינם את התעשייה הצבאית. במקום פיתוח עצמי של מוצרים חכמים, אנו קונים מן המדף האמריקני ומשעבדים את עתידנו, באמצעות הסיוע לפריץ מושינגטון.

אם חפצי חיים אנחנו, עלינו, ואנו מסוגלים לכך, לחיות מיגיע כפינו ולבטל את הסיוע האמריקני המשחית.

כל אלה עולים ובאים במוחי שעה שאני עורך חשבון-נפש, שתחילתו בשואה ובחברות כמו "דיימלר-בנץ", וסופו מי ישרנו. אני מבקש מהממשלה אפוא שלא לאפשר לחברת "דיימלר-בנץ" להתקשר עם חברות ממשלתיות בישראל. תודה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת גוטמן. אני מזמינה את סגנית שר התעשייה והמסחר להתייחס להצעה.

סגנית שר התעשייה והמסחר מ' לובלסקי:

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, חבר הכנסת גוטמן, אני באמת רוצה להשיב לך על הצעתך לסדר-היום, שהתקבלה גם כהצעה דחופה.

קודם כול אומר, כי חברת "דיימלר-בנץ" נמנית כיום עם עשר החברות הרב-לאומיות הגדולות המובילות בעולם. חברה זו, "דיימלר-בנץ", הינה הקונצרן התעשייתי הגדול בגרמניה, ובעלת חברות בתחומי האלקטרוניקה, האווירונאוטיקה, הרכב, מוצרי החשמל ועוד.

חברת "דיימלר-בנץ" מורכבת מארבע חברות, שהן: "מרצדס-בנץ", חברת AEG, חברת DASA וחברת DEAS; בישראל רכשו חברות תחבורה ציבוריות בעבר אוטובוסים מחברת "דיימלר-בנץ", וחברת "דיימלר-בנץ" קיימה רכישות בארץ בסך 40 מיליון מארק, ברוב המקרים בתחומי הרכב.

נכון, חברת "דיימלר-בנץ" מתעניינת כיום בהקמתם של פרויקטים במדינת ישראל. בשבוע שעבר, או לפני כעשרה ימים, התקיימה כאן ישיבה של ועדה מעורבת ישראל-גרמניה, וגם נציגי "דיימלר-בנץ" לקחו חלק בדיונים. למיטב ידיעתי, כיום מתעניינת "דיימלר-בנץ" בעיקר בפרויקטים תחבורתיים בהיקפים של מאות מיליוני דולר, ובנוסף גם במיזמים משותפים.

לא ידוע לי, ואת זה לא כל כך הזכרת בדברייך, אבל זה היה כתוב בהצעה לסדר-היום; על-פי הברורים שקיימתי, לא ידוע לי שחברת "דיימלר-בנץ" מקיימת משא-ומתן כלשהו בענף הכימיה, כפי שנמסרו לי הדברים על-ידי מר רטיג, שהוא המקשר כיום בין חברת "דיימלר-בנץ" לבין ממשלות ישראל וגרמניה. בכמה פגישות שקיימו ראשי חברת "דיימלר-בנץ" בישראל הם הודיעו, כי הם מוכנים להיכנס לאלתר לפרויקטים משותפים עם התעשייה הצבאית וליצור מוצרים אזרחיים, כמו הקמת מפעל להרכבת משאיות. אבל, כפי שאמרתי, עיקר העניין כרגע הוא פרויקטים בתחום התחבורה ובתשתיות תחבורה.

כאן, ברצוני בכל זאת לבוא ולומר, כי כיום לפחות עומד בראש חברת "דיימלר-בנץ" מר רויטר, שהוא בנו של מי שהיה ראש עיריית ברלין אחרי מלחמת העולם השנייה. בדקתי היטב את הדברים לפני שבאתי לכאן להשיב על ההצעה לסדר-היום, ושוחחתי גם עם מי שהיה אחד משגרירי ישראל בגרמניה, מיכאל בן-ארי, שאמר וחזר ואמר בפני, כי משפחת רויטר לא היתה בגרמניה במלחמת העולם השנייה, אלא נאלצה לעזוב את גרמניה מחמת התנגדותה לנאציזם. רק אחרי מלחמת העולם השנייה חזרה משפחת רויטר, שכאמור בנה עומד היום בראשות חברת "דיימלר-בנץ", לגרמניה, האב נבחר לעמוד בראשות עיריית ברלין, ומאז גילתה המשפחה אהדה גדולה מאוד לישראל.

גברתי היושבת-ראש, חברי הכנסת, מאז מלחמת העולם השנייה והטרגדיה הנוראה אשר פקדה את עמנו, נותרנו עם פצע פתוח ועם כאב שאין לו מחילה. שני דורות כמעט חלפו, וגם בחברת "דיימלר-בנץ", שכאמור איננה עוד חברה לייצור מכוניות בלבד, התחלפה ההנהלה והתחלפו העובדים.

ישראל וגרמניה מקיימות קשרים מדיניים וכלכליים, תוך שימת הדגש ב"לזכור ולא לשכוח", אני חוזרת ואומרת: "לזכור ולא לשכוח" ומיצוי מחויבותה המוסרית של גרמניה כלפי ישראל. כאמור, אין מחילה למה שעשו הנאצים, וכל עוד תהיה נשמת חיים באפנו, אנחנו מצווים להעביר זאת מדור לדור.

עם זאת, במערכות הכלכליות ובפיתוח תשתיות, יש לממשלת ישראל עניין בקשר עם חברת "דיימלר-בנץ" על כל היקפה ויכולתה. מה עוד, שחברות אחרות באירופה, ובעיקר בצרפת, נכנעו לחרם הערבי ופגעו ופוגעות כל יום בסיכוי היצוא של התעשייה הישראלית. לא מצאנו בחברת "דיימלר-בנץ" כניעה לחרם הערבי.

נכון הוא שכל נושא ההשקעות והתשתיות היום במדינת ישראל, בייחוד על רקע הבטחת קבלת כספי הערבויות, מעורר היום עניין רב בחברות רב-לאומיות רבות. זה נכון. חברות רבות, וביניהן גם חברת "דיימלר-בנץ", מנהלות משא-ומתן עם ממשלת ישראל בהקשר זה.

הייתי מציעה שכל מה שהעלית, שבחלקו אכן נוגע למערכת הקשרים הממשלתיים עם חברת "דיימלר-בנץ" אבל בחלקו צריך להיות נדון בוועדות אחרות של הכנסת, במשרדי ממשלה אחרים – כל הנושא של חינוך לשימור הזיכרון ההיסטורי של הטרגדיה הנוראה – הייתי מציעה שהנושא הזה של חברת "דיימלר-בנץ", גם נוכח העובדה שציינתי, של ההתעניינות הגדולה של חברות רב-לאומיות למיניהן, ובוודאי יהיו גם כאן תחרות רבה ואינטרסים רבים, יועבר לדיון בוועדת הכלכלה של הכנסת.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לסגנית שר התעשייה והמסחר.

חבר הכנסת גוטמן, האם אתה מסכים להצעתה של סגנית שר התעשייה והמסחר להעביר את הנושא לוועדת הכלכלה של הכנסת?

שואל גוטמן (מולדת):

מסכים.

היו"ר א' סלמוביץ:

אם כן, נעבור להצבעה. מי בעד ומי נגד העברת הנושא לוועדת הכלכלה של הכנסת?

הצבעה מס' 4

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 7

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת הכלכלה נתקבלה.

היו"ר א' סלמוביץ:

שבעה בעד, אין מתנגדים – – –

סגנית שר התעשייה והמסחר מ' לובלסקי:

אני מבקשת להוסיף את קולי בעד.

היו"ר א' סלמוביץ:

סליחה, יחד עם קולה של סגנית שר התעשייה והמסחר – שמונה בעד, אין מתנגדים, אין נמנעים. אני קובעת שהנושא יועבר לדין בוועדת הכלכלה של הכנסת.

הצעת חוק רשות השידור (תיקון – מינוי נציב קבילות), התשנ"ג-1993

(הצעת חבר הכנסת ד' מגן)

היו"ר א' סלמוביץ:

אנחנו עוברים כעת להצעת חוק תקנ"ח, הצעת חוק רשות השידור (תיקון – מינוי נציב קבילות), התשנ"ג-1993. יציג את החוק חבר הכנסת דוד מגן, בבקשה.

דוד מגן (הליכוד):

גברתי היושבת-ראש, גברתי שרת התקשורת והמדע, חברי כנסת נכבדים, הצעתי היא לקבוע בחוק חובת מינוי, על-ידי רשות השידור, מינוי נציב קבילות, או, בלשון אחרת, נציב תלונות הציבור.

ראשיתה של היוזמה בדיונים מספר אשר היו בוועדה לענייני ביקורת המדינה בחודשים נובמבר ודצמבר אשתקד ובינואר השתא. במהלך הדיונים הללו, מי שקורא את הפרוטוקולים למד, כי ברשות השידור, לפי עדות המנהל הכללי דאז ויושב-ראש רשות השידור, יש נציב ואין נציב, ממש במלים הללו.

מי שבדק את דוח נציב תלונות הציבור, שהוא גם מבקר המדינה, רואה כי לאורך שנים חלק ניכר מעבודתו של נציב תלונות הציבור – כשבשנים האחרונות זו הגברת מרים בן-פורת – חלק ניכר מהטיפול מוקדש לתלונות על-אודות רשות השידור.

בשנה האחרונה החמירו העניינים, וסכנת הפוליטיזציה והפרת האיזון גברה ועלתה עד כדי כך, שהשרה שולמית אלוני והשר אמנון רובינשטיין, בתפקידיהם הקודמים, התרעמו על כך בישיבת הממשלה – הדברים הללו מופיעים בסטנוגרמה של ישיבת הממשלה – והצביעו על הסכנה לדמוקרטיה בעקבות התעלמות רשות השידור בכלל והטלוויזיה בפרט ואי-סיקור פעולות של נציגי הליכוד ברשויות השונות. גם מבקרי הטלוויזיה בעיתונות מתלוננים על התופעה.

לא אלאה את הכנסת בציטוטים רבים. בחרתי בציטוט קצר מיום שישי האחרון, ציטוט מדברי הגברת הדא בושס בעיתון "הארץ" – מבחן הפרופורציות בין הבחירות הפנימיות של הליכוד בצפת ובקריית-שמונה לבין הבחירות הפנימיות, הפריימריס, בירושלים ובתל-אביב, בסוף המאמר היא כותבת, בין היתר: כאילו אלו החדשות האמיתיות, והבחירות בתל-אביב ובירושלים הן עניין שולי, שאינו ראוי אפילו לאזכור. זה אינו מצטייר לי רק כשיקול עריכה מוטעה. מאלה עולה השאלה, האם גם עכשיו, בימי מוטי קירשנבאום, מופעלת בטלוויזיה צנזורה פוליטית מכוונת, מי אחראים לה ומי כלול ברשימה השחורה של מחלקת החדשות?

גברתי היושבת-ראש, לא באתי להלין ולהתלונן על קיפוח פוליטי של מפלגה זו או אחרת. באתי להצביע על הצורך הדחוף לקבוע בחוק מינוי של נציב קבילות. אני בטוח שרבים מאזרחי מדינת ישראל היו חשים היום הקלה מסוימת לו היתה להם כתובת מיוחדת ברשות השידור, בייחוד נוכח שני השידורים של היוםניים האחרונים. ראינו לאיזו רמה, לאיזה שפל של ויכוח אפשר להגיע בתוכנית "פופוליטיקה" ביום שני השבוע, או אמש בתוכנית "הלילה" של גבי גזית. אני בטוח שרבים רוצים להביע דעתם על-אודות ניבולי הפה והגידופים שנשמעים בשעות הצפייה העמוסות ביותר בטלוויזיה שלנו, אבל מי שרוצה, אזרח שרוצה להתלונן מול התופעה הזו, אין לו היום כתובת זולת הכתובת הפוליטית, שבמקרים הללו, לפי דעתי, אינה מתאימה לטפל בעניינים הללו. אילו היה נציב קבילות בעל סמכויות, עם תקנון מפורט שמפרט את הסמכויות שלו, אני בטוח שהיינו מרגישים הקלה מסוימת.

ב-25 בינואר, בישיבה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה, שהקדישה זמן ומאמצים לטיפול בעניינים הללו, אומר מי שחשבנו שהוא האומבודסמן, נקדימון רוגל – ואני מצטט אותו: בזמני קיבלתי עלי את המטלה הזאת כמשימה חד-פעמית, ולא היתה לי שום כוונה להתמיד בכך בתור אומבודסמן, שהוא בהכרח עובד רשות השידור. כפי שאמרתי, כבר ארבע שנים אינני עובד הרשות.

אני אצטט גם את מנכ"ל רשות השידור דאז: אין אצלנו מדיניות לפרסם ברבים ביוזמתנו צעדים משמעותיים נגד עובד כזה או אחר.

כאשר העלה יושב-ראש הוועדה לענייני הביקורת את הרעיון למנות נציב קבילות, ענה מנכ"ל רשות השידור, כי ברשות השידור יש מוסד כזה. השאלה הספונטנית של מבקרת המדינה היתה, האם זה מעוגן בחוק? מובן שהתשובה היתה, שזה לא מעוגן בחוק. מהשאלה של מבקרת המדינה אתה למד, כי המחוקק צריך להקדיש תשומת לב ומאמצים כדי לעגן בחוק את מעמדו וסמכויותיו של נציב תלונות הציבור ברשות השידור. גם מנהל משרד מבקר המדינה הצביע בפני מנהלי רשות השידור על כך שאין הם מבצעים את התקנון של עצמם.

אני מתייחס לשאלה, יותר נכון לתשובה של "יש ואין נציב קבילות ברשות השידור", וכדי שלא להללות את חברי הכנסת ואת השרה בציטוטים רבים מדי, אני מבקש לסכם את הצעתי בדברים, יותר נכון בוויכוח שהתפתח בין יושב-ראש רשות השידור למנכ"ל רשות השידור בישיבה האחרונה של הוועדה לענייני ביקורת המדינה שדנה בעניין הזה, ואני מצטט, ברשותכם. אומר היושב-ראש: אני רוצה להשלים כמה דברים בקצרה. קודם כול, בעקבות הדיונים בוועדה לענייני ביקורת המדינה התברר לי אישית, שאינני מרוצה ממוסד האומבודסמן כפי שהוא פועל היום ברשות השידור. זו היתה אחת הסיבות שהצענו את נקדימון רוגל לטפל במקרים הספציפיים שהועלו כאן.

בתקופה מסוימת היו חילופין בתפקיד. לפני כן היה ארי אבנר. הוא פרש לגמלאות. העבירו את הנושא הזה, כאחת מהחוליות, לסמנכ"ל לפיתוח, כלומר הוא סמנכ"ל לתפקידים מיוחדים ולפיתוח. זאת היתה אחת המשימות שלו, וכן הלאה וכן הלאה.

במלים אחרות, אם המוסד החשוב הזה, רשות השידור, חשב לצאת ידי חובה על-ידי מינוי אדם אשר, בין שאר תפקידיו, יהיה גם נציב הקבילות, הוא חטא כלפי הרעיון. אם אנחנו רוצים להיות בטוחים כי אומנם יהיה נציב קבילות, נציב תלונות הציבור עם סמכויות שהשר – במקרה הקונקרטי הזה השרה תקבע, עם תקנון מפורט, אנחנו חייבים לעגן זאת בחקיקה.

אני ממליץ בפני הכנסת לאשר את הרעיון, את הצעת החוק, ולהעביר את המשך משימת עיבוד הצעת החוק – בוודאי צריך ללמוד אותה לפרטים – לוועדה לענייני ביקורת המדינה של הכנסת.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת דוד מגן. גברתי השרה שולמית אלוני, בבקשה.

שרת התקשורת ש' אלוני:

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, מובן שההצעה מקובלת עלי, ואפילו היה אומבודסמן במשרה מלאה ועושה את מלאכתו נאמנה אבל הדבר לא מעוגן בחוק, הרי שהוא פגום. משעה שזה מעוגן בחוק, הרי זה מוסד של קבע, וכאשר איננו מעוגן בחוק – רוצים יש, לא רוצים – אין. לכן אני מקבלת את הרעיון.

אני רוצה לומר, שוועדת-לבני, שמכינה עכשיו הצעת חוק שלמה לתיקון בתחום רשות השידור, ואולי בכל הרשתות, מבחינת תיאומים – כי מאז נתקבל החוק בעבר, בשנות ה-60, חלו כמה שינויים – גם היא ממליצה על המוסד. אני לא מציעה לעכב עד שתבוא הצעה מלאה. תבוא הצעה מלאה, אבל ייקח זמן עד שיחוקקו את החוק. יוכלו לאמץ את זה לתוך החוק, ויש לנו דרכים של אימוץ. בינתיים הרעיון הוא טוב.

מה שאני רוצה לומר לחבר הכנסת מגן: אני אינני חושבת שתפקידו של האומבודסמן לבוא במקום ביקורת עיתונאית. כאשר אתה אומר שאנשים היום מאוד לא מרוצים משתי תוכניות ויש להם מה לומר עליהן, הייתי שמחה יותר בקיום ויכוח ציבורי על מה שהם ראו, בדרך של פנייה לעיתונות, מכתבים לעיתונים וכיוצא בזה; מפני שביקורת חסויה על כלי תקשורת איננה מספיק אפקטיבית. לכן יש להבדיל בין פנייה לאומבודסמן על פגיעה, שהיא פגיעה באדם מסוים או בקבוצה מסוימת, לבין חוות דעת שיש מי שנהנה מהתוכנית ויש מי שאינו נהנה, ויש מי שחושב שהדבר הוא פגום בשל, אתה אומר הגסויות, ויש מי שחושב שהוא פגום משום שהלשון העברית שם יוצאת נאנסת והרוסה, ויש לך כאלה כאלה. ויכוח ציבורי על הדברים האלה הוא יעיל מאוד. זה לא אומר, שאין לאומבודסמן מה לעשות. אם יש הרגשה של הפליה, או פגיעה בשמו הטוב, או בכבודו של מישהו, אלה הם דברים שמחייבים טיפול אמיתי ורציני. מובן שיהיה אומבודסמן ויפנו אליו בדברים שהם בשטח האפור, והוא בוודאי ידע לטפל בהם.

כל מה שרציתי הוא לא למעט בהצעה שלך, כשם שאינני רוצה שהיא תהיה גורפת כך, שאנשים יחסכו את הדיון הציבורי, או את הדיאלוג הציבורי, שהוא מפרה כל דבר שהוא פומבי, בין שזו במה של תיאטרון, בין שזו במה של מוסיקה, בין שזו במה של עיתונות ובין שזו במה של תקשורת. הדיון הציבורי מפרה מאוד, ולא הרי הדיון הציבורי של הערכות של טעם וריח וצורה כהרי בעיות אמיתיות שאתה העלית מתוך תחושה של קיפוח, הפליה, או הוצאת לשון הרע וכיוצא באלה.

יש לי בקשה. אני מקבלת את ההצעה כמות שהיא, אולם לגבי סעיף קטן (ג) – אני לא רוצה שהשר יפרסם תקנות בדבר סמכויותיו ודרכי עבודתו של הנציב, אלא מליאת רשות השידור תכין את התקנות ותפרסם אותן, אם זה מקובל עליך; אם לא, נדון על זה בוועדה.

דוד מגן (הליכוד):

אנחנו נתווכח על כך בצורה תרבותית בוועדה.

שרת התקשורת ש' אלוני:

אני מעדיפה, שמליאת הרשות היא שתקבע את הנורמות ואת התקנות.

דוד מגן (הליכוד):

באישורו של השר, כי כאן צריך להיות מעורב גם כן גורם חיצוני.

שרת התקשורת ש' אלוני:

בסדר. אני חושבת שאלה הם אנשי ציבור, והייתי מאוד רוצה שאנשי ציבור יהיו שותפים, אבל נדון בזה בוועדה. אני מציעה את ועדת הכלכלה. אני מציעה להעביר את הצעת החוק לוועדת הכלכלה.

דוד מגן (הליכוד):

עניין הוועדה אינו עקרוני. פשוט, הוועדה לענייני ביקורת המדינה צברה ניסיון גדול מאוד – – –

שרת התקשורת ש' אלוני:

אבל לא בחקיקה.

דוד מגן (הליכוד):

נדמה לי שהעוזרת שלך יכולה לאשר את זה.

שרת התקשורת ש' אלוני:

אין לי שום בעיה. אם אתה רוצה שהוועדה לענייני ביקורת המדינה תמשיך בזה, אין לי התנגדות לכך. העניין הוא בכך, שאנחנו נרצה להביא חוק שלם בהמשך. הוועדה לענייני ביקורת המדינה עוסקת בתחום הביקורת ולא בתחום החקיקה מראש.

דוד מגן (הליכוד):

לנושא זה היא הקדישה הרבה מאוד.

שרת התקשורת ש' אלוני:

אני מציעה בעיקרון, שוועדת הכלכלה תדון בענייני רשות השידור, כבלים וכיוצא באלה. תשאיר את ההכרעה, בין ועדת הכלכלה לוועדה לענייני ביקורת המדינה, לוועדת הכנסת, שתחליט. לקטע הזה לא אתנגד מאוד, אבל אני רוצה לקבל את העיקרון, שוועדת הכלכלה תעסוק בכך. תודה רבה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה, גברתי השרה שולמית אלוני. אנחנו עוברים כעת להצבעה בקריאה טרומית על הצעת החוק של חבר הכנסת דוד מגן, בעד או נגד העברת הצעת החוק לוועדת הכנסת, שתכריע לאיזו מן הוועדות, ועדת הכלכלה או הוועדה לענייני ביקורת המדינה, תועבר הצעת החוק. נא להצביע.

הצבעה

היו"ר א' סלמוביץ:

בגלל הפסקת החשמל, אנחנו נצביע כעת הצבעה ידנית בעד ונגד העברת הצעת החוק לוועדת הכנסת, אשר תקבע האם הצעת החוק תידון בוועדה לענייני ביקורת המדינה או בוועדת הכלכלה.

הצבעה

בעד ההצעה להעביר הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – רוב
נגד – אין ההצעה להעביר הצעת חוק רשות השידור (תיקון מינוי נציב קבילות),
התשנ"ג–1993, לדיון מוקדם בוועדה שתקבע ועדת הכנסת נתקבלה.

היו"ר א' סלמוביץ:

אני קובעת, שפה-אחד נתקבלה הצעת החוק בקריאה טרומית, והיא תועבר לוועדה שתקבע ועדת הכנסת, להכנתה לקריאה ראשונה.

הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון – קצבת ילדים; הגדרת "ילד"), התשנ"ג–1993

(הצעת חבר הכנסת א' הירשזון)

היו"ר א' סלמוביץ:

אנחנו עוברים כעת להצעת חוק תשמ"א, הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון – קצבת ילדים, הגדרת "ילד"), התשנ"ג–1993, של חבר הכנסת אברהם הירשזון. בבקשה.

אברהם הירשזון (הליכוד):

גברתי היושב-ראש, גברתי השרה, חברי הכנסת, אני מבקש בהצעת החוק שלי לשנות את הגדרת "ילד" שבסעיף 104(א) לחוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב]. היום הגדרת גיל ילד היא לכל ילד עד גיל 18. בהגיעו לגיל 18 נשללת מההורים הקצבה שהם מקבלים, ופתאום נוחתת על כל משפחה הבעיה הקשה ביותר שלה – הילד נמצא לפני סיום לימודיו, או שהולך לצבא, ואז מקבלת המשפחה הודעה מהביטוח הלאומי, שהקצבה שהיא היתה זכאית לה עד עכשיו נשללת ממנה.

יש בהגדרה זו היגיון במדינות שבהן הילדים לא הולכים לשרת בצבא, אלא הופכים להיות חלק מכוח העבודה במשק, זה נורמלי. בישראל המצב אינו כזה. בישראל "ילד" אחרי גיל 18 הולך לצה"ל; כל בת ובן במדינת ישראל, על-פי חוק. מעל המשפחה הנטל לא יורד באותה תקופה; להיפך. כולנו פה אבות ואמהות לילדים, ואנחנו יודעים – ומי שעוד לא יודע, יגיע וידע – שכאשר הילד הולך לצבא הנטל הכספי על המשפחה הוא גדול יותר. ובאותו זמן בדיוק מודיעים להם, מבשרים להם את הבשורה, שאין להם קצבה.

הדבר גרוע עוד יותר במשפחות ברוכות ילדים. פנו אלי נציגי משפחות ברוכות ילדים, ואני מתאר לעצמי שאני לא חבר הכנסת היחיד שפנו אליו. הם אמרו לי: קודם כול, אל תראה בנו מסכנים. אנחנו

לא מסכנים. אנחנו בסך הכול בעלי משפחות ברוכות ילדים, ואנחנו חושבים שמדינת ישראל צריכה לעודד זאת.

מה קורה אצלם? מגיע ילד לגיל צבא, והיום משפחה ברוכת ילדים, אם אינני טועה זה ארבעה ילדים ומעלה – ילד אחד מתגייס, הם הופכים להיות משפחה בת שלושה ילדים והקצבה שהיתה מגיעה להם עוד יורדת ב-50% ממה שהיה להם קודם. זה דבר בלתי נסבל.

לכן אני חושב שלא זו היתה כוונת המחוקק כאשר הוא חוקק בזמנו את החוק הזה. גברתי השרה, הממשלה הזאת, שמדברת על סדר עדיפויות חדש – ואת כשרה, שאני מכיר את הרגישויות העמוקות שלה לנושאים חברתיים – אני חושב שיש טעם רב להביא את ההצעה הזאת לדיון מחדש בוועדה. יכול להיות שתאמרו: אנחנו, הממשלה הזאת – ואני, אגב, מעריך אתכם על הנושא הזה – הוספנו את קצבת הילד הראשון והשני וזה 700 מיליון שקל, שזה סכום גדול; אגב, חלק גדול ממנו כבר קוזז באמצעות העלאת מסים, אבל זה מעשה חשוב מאין כמוהו.

עם זאת, חשוב לתקן את העיוות הזה שקיים ולשנות זאת מגיל 18 לגיל 20. אני חושב שמדינת ישראל ומשפחותיה יצאו נשכרות בעניין. תודה רבה.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לחבר הכנסת הירשזון. גברתי שרת העבודה והרווחה, בבקשה.

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

גברתי היושבת-ראש, רבותי חברי הכנסת, אני רוצה לומר לחבר הכנסת אברהם הירשזון – והוא יודע זאת משיחה שהיתה לנו קודם – שעמדתי בעניין הזה היום כחברת ממשלה איננה שונה מעמדתי כאשר הייתי חברת כנסת. אני אומרת זאת כפתיח. בדרך כלל אנחנו רוצים עוד, ואני אנמק.

חבר הכנסת אברהם הירשזון מציע לתקן את סעיף 104(א) לחוק הביטוח הלאומי [נוסח משולב], התשכ"ח-1968, ולקבוע ש"ילד" לעניין תשלום קצבאות הילדים ייחשב לא רק מי שטרם מלאו לו 18 שנים, כי אם גם מי שטרם מלאו לו 20 שנים, אם עיקר זמנו מוקדש ללימודים על-יסודיים, וכן מי שטרם מלאו לו 22 שנים אם הוא משרת בשירות צבאי סדיר או בת המשרתת בשירות לאומי.

על-פי החוק הקיים, מופסק תשלום קצבת הילדים בהגיע הילד לגיל 18, ומטרת התיקון היא להאריך את תקופת הזכאות לקצבה עד לסיום הלימודים והשירות הצבאי.

צודק חבר הכנסת הירשזון באומרו בדברי ההסבר להצעת החוק, כי בתקופת הלימודים והשירות הצבאי סמוכים הבן והבת במידה רבה על שולחן הוריהם, וכי בהארכת תקופת תשלום הקצבה יש כדי להקל על ההורים הנושאים בעול פרנסת ילדיהם.

עם זאת, יש לדעת, שקבלת החוק המוצע כרוכה בהוצאה כספית העולה על 200 מיליון שקלים בשנה.

אני רוצה לומר לחברי הכנסת, שעלינו לזכור שרק לפני חודשים מספר יזמה הממשלה את ביטול מבחן ההכנסות לקצבאות הילד הראשון והילד השני, והיום הקצבה היא לכלל האוכלוסייה עבור כל אחד מילדי המשפחה. כתוצאה מכך שופר במידה רבה מצבן של משפחות, שבעבר הפסידו לחלוטין את קצבאות הילדים רק בשל העובדה שאחד מילדיהן גויס לצה"ל.

החזר קצבאות הילד הראשון והילד השני הגדיל את סכום תשלומי קצבאות הילדים בכ-700 מיליון שקלים בשנה. 270,000 משפחות נוספות, חבר הכנסת הירשזון, שבהן 600,000 ילדים, ייהנו מהתוספת הזאת של החזרת קצבת הילד הראשון והילד השני.

אני סבורה שבהתחשב בהוצאה הכספית הגבוהה – ואמרתי בראשית דברי לחברי, חבר הכנסת הירשזון, כך חשבתי גם כשלא הייתי חברה בממשלה והייתי חברה באופוזיציה – הנדרשת לביצוע החוק המוצע, אין מנוס אלא להתנגד להצעת החוק.

מאיר שטרית (הליכוד):

האם תמכת אי-פעם בחוק הזה כאשר היית חברת כנסת?

שרת העבודה והרווחה א' נמיר:

לא, אף פעם אחת לא.

חבר הכנסת שטרית, כאשר ראיתי אותך נכנס – ברשותך, גברתי היושבת-ראש, אני מנצלת את הדוכן הזה, כמי שפגשה אותך ואת בתך החמודה, שהיום כבר איננה אתנו, להביע לך אישית כחבר קרוב וכחבר טוב הרבה תנחומים, לך ולרתי אשתך, על האסון הכבד. אני יודעת שאין דבר קשה יותר להורים מלאבד ילד מילדיהם.

אני רוצה לומר לכם, חברי הכנסת, שבשנת 1993 ישלם המוסד לביטוח לאומי 15.2 מיליארד שקלים לקצבאות. סכום תשלומי קצבאות הילדים – 3.1 מיליארדי שקלים. אני יודעת שכולנו גאים במה שעושה המוסד לביטוח לאומי, אבל באיזה מקום אנחנו צריכים לדעת, שרק על-ידי מתן הקצבאות והגדלתן לא נתמודד עם הבעיות החברתיות הקשות. אני חשבת בעבר, גברתי היושבת-ראש, ואני חושבת גם היום, שעדיין לא בשל הזמן מבחינת סדרי העדיפויות של המדינה להוסיף על קצבאות הילדים ולהאריך אותן עד לתקופה – לחלק ל-20 שנים ולחלק אחר ל-22 שנים.

לכן אני מבקשת להסיר את הצעת החוק של חבר הכנסת הירשזון מסדר-היום.

היו"ר א' סלמוביץ:

תודה רבה לך, גברתי שרת העבודה והרווחה. חבר הכנסת הירשזון, אתה מוותר. נעבור, אם כך, להצבעה. אמתין רק לכבוד השרה. חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצבעה בעד או נגד הצעת החוק בקריאה טרומית.

הצבעה מס' 5

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 16

בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום – 14

נמנעים – 1

ההצעה להעביר את הצעת חוק הביטוח הלאומי (תיקון קצבת ילדים, הגדרת "ילד"),

התשנ"ג-1993, לדיון מוקדם בוועדת העבודה והרווחה נתקבלה.

היו"ר א' סלמוביץ:

16 תומכים, 14 מתנגדים, נמנע אחד. אני קובעת שהצעת החוק עברה בקריאה טרומית והיא מועברת לוועדת העבודה והרווחה להכנתה לקריאה ראשונה.

הצעת חוק העונשין (תיקון – איסור עינויים), התשנ"ב-1992

(הצעת קבוצת חברי כנסת)

היו"ר א' סלמוביץ:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים כעת להצעת חוק קפ"ח, הצעת חוק העונשין (תיקון – איסור עינויים), התשנ"ב-1992. תנמק את ההצעה חברת הכנסת תמר גוז'נסקי. בבקשה.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אני מתכבדת להציג את הצעת החוק לאיסור עינויים, המוגשת בזאת בשמם של תשעה חברי כנסת מארבע סיעות, ובעצם זו הצעת חוק שהממשלה היתה צריכה להציע בעצמה.

זו הצעת חוק, שנועדה לשלב בחוק הישראלי את הוראותיה של האמנה הבין-לאומית לאיסור עינויים, אותה אמנה שהממשלה הקודמת, ממשלת שמיר, אשררה עוד בשנת 1991, אך כחלוף שנתיים עדיין אין חוק ישראלי הכולל את ההנחיות וההוראות שלה.

חברי הכנסת, נכון שאיש אינו קם ואומר בפה מלא: מה הבעיה? מותר לענות עצירים, מותר לענות אסירים, מותר להתעלל בהם פיסיית ונפשית, לשבור את גופם ואת נפשם ובדרך זו להוציא מהם הודאות. לא אומרים כך. אבל, מעלים נימוקים נגד הצעת החוק. טוענים שדי בחוק העונשין הקיים; טוענים שאסור לענות, אבל בעצם אפשר לענות מסיבות ביטחוניות. ובכלל, יש כאלה המכחישים את עצם קיומה של מערכת שיטתית של עינויים נפשיים ופיסיים כלפי פלשתינים וגם כלפי אזרחי ישראל.

חברי הכנסת, עד היום פורסמו מחקרים רבים על עינויים בזמן חקירה שנעשים ומתבצעים בישראל ובשטחים. די אם אמנה את דוח-אמנסטי ואת דוח ארגון "אל-חאק" מ-1984, את דוח "בצלם" ממרס 1991 ואת הדוחות של עמותת הרופאים הישראלית-פלשתינית של הוועד נגד עינויים ושל התוכנית לבריאות הנפש בעזה.

מכל המחקרים הללו, שנעשו על בסיס שאלונים שהשיבו עליהם אנשים שונים, של עצירים שונים, עולה תמונה ברורה של דפוסי התעללות זהים במהלך חקירות השב"כ במתקני מעצר צבאיים ומשטריים. מוזכרים במפורש מתקני המעצר הצבאיים בטול-כרם, בכלא עזה ובכלא אל-פרעה, במתקני השב"כ בבתי-הכלא במגרש הרוסים, בפתח-תקווה ובמקומות אחרים.

רוב הקורבנות של מעשי העינויים הם פלשתינים, אבל לא רק הם. די אם אזכיר את העינויים שעונה קצין צה"ל נאפסו עד שהודה וחתם על הודאת שקר, שלפיה הוא קשר קשר עם אויב. על בסיס זה הוא נידון למאסר ממושך והוחזק בכלא בעצם כעציר נעלם. ולולא יד המקרה, שאפשרה לקצין נאפסו להגיע לבג"ץ ולהוכיח את חפותו, בעצם עד היום הוא היה יושב בכלא. וכיצד הוא הודה בדבר שהוא לא עשה? כיצד הוא נשבר? הוא נשבר בגלל עינויים פיסיים, ובעיקר נפשיים.

לא, חברי הכנסת, הבעיה איננה בקומץ סדיסטים, כפי שמנסים לטעון; בכל מקום אפשר למצוא כמה מופרעים המתעללים בחלשים, המתעללים במי שנמצא תחת חסותם או תחת פיקוחם. לא, הבעיה אינה בקומץ סדיסטים, הבעיה היא בשיטה שאלפים רבים עד היום נטלו בה חלק פעיל, או שהיו עדים לה ולתוצאותיה, וכל האלפים האלה ממלאים פיהם מים ושומרים על קשר שתיקה. לא מדובר רק בעובדים זוטרים, בחיילים, בחוקרים זוטרים. מי היה אחראי לעינויים ולהוצאת הודאת השקר מנאפסו? חוקר זעיר? לא. סדיסט אלמוני? לא. האחראי היה יוסי גינוסר, שהיה ממונה על השב"כ.

לכן אנחנו מדברים על שיטה שמלמעלה ועד למטה מופעלת במתקנים, במוסדות, שהם מוסדות ממלכתיים.

רבותי חברי הכנסת, כל עציר פלשתיני, גם אותם 50% מהעצירים המשוחררים ממעצר בלי שהועמדו כלל לדין, כל עציר פלשתיני עובר מרגע מעצרו מסכת עינויים, הכוללת מכות בכל חלקי הגוף, הטחת הראש בקיר, כיסוי הראש בשק מסריח למשך שעות ואפילו ימים, קשירה לכיסא בתנחות מכאיבות, מניעת שינה במשך עשרות שעות, אפילו 70 שעות, מקלחות קרות, כליאה בתא שגודלו כארון צר, איומים באונס ובהתעללות בבני המשפחה, השפלה בשיטות כמו גרירת העציר כשהוא כפוף על ארבע וקשור בחבל בצווארו. לא אחד ולא שניים, לא עשרה ולא עשרים, מאות אנשים כבר העידו שכך בדיוק התייחסו אליהם.

טוענים: אבל יש לנו חוק עונשין. גם החוק הקיים אוסר עינויים, מדוע צריך חוק מפורש, ברור ומחמיר נגד עינויים? אבל אלה שטוענים שיש היום חוק כזה, כיצד יסבירו את כל מאות העדויות שכבר נמסרו ושמתארות בצורה זאת את מסכת העינויים ושמעולם לא הופרכו?

בהשוואה למצב הקיים, הצעת החוק באה לתרום תרומה ברורה בכמה נקודות עיקריות. הנקודה הראשונה, בחוק העונשין הקיים אין הגדרה חד-משמעית של עינויים; פשוט אין. לא ייתכן שמדינה שחתמה ואשררה את האמנה הבין-לאומית נגד עינויים לא תכליל בחוק הישראלי הגדרה ברורה, הזזה להגדרה הבין-לאומית שישראל מחויבת לה, הגדרה ברורה של עינויים, הגדרה האומרת, שעינויים פירושה גרימת סבל גופני או נפשי חמור, כלומר כל התעללות, במטרה להוציא מידע או הודאה, להפחיד או להעניש.

הנקודה השנייה – החמרת העונשים על מי שמבצע עינויים. החוק הקיים קובע עונש של שלוש עד חמש שנים, בעוד החוק המוצע בפניכם מציע על ענישה – עד 20 שנה, ובמקרה של מוות – מאסר עולם.

נקודה שלישית. חיוני לקבוע בחוק שעבירת עינויים היא בעלת אופי אוניברסלי, ולכן היא בת-הסגרה. זה יהפוך אותנו לחלק ממשפט העמים. אם יש אצלנו מי שעושה, נסגיר אותו. אם יש בארץ אחרת, יסגירו אותו אלינו.

נקודה רביעית, והיא מאוד מאוד מרכזית – הודאה שהוצאה באמצעות עינויים לא תהיה קבילה בבית-המשפט.

רבותי חברי הכנסת, יכולתי לספר סיפורים אישיים רבים על חקירות, על מה שסופר לי על חקירות. נכון, לא הייתי בשום מתקן חקירות בעת שנעשתה חקירה המלווה בעינויים. אני מניחה שגם איש מכם, היושבים היום באולם, לא נכח בחקירה. הרי כל הצרה וכל הקושי בדיון הוא בעינויים הם, שהדברים נעשים בהסתר, בהיחבא, רחוק מכל עין ציבורית, רחוק מכל מידע, מכל פיקוח ציבורי אמיתי. ובכל זאת העדויות זורמות וזורמות.

אספר רק מקרה אחד. ביקרתי במגרש-הרוסים אצל העצירה רביחה שתאי. כשביקשו ממני לבקר אצלה נאמר לי שהיא נתונה לעינויים. המשטרה דחתה את ביקורי בשלושה ימים. כשהגעתי אליה לביקור, היא סיפרה לי שאכן לפני שלושה ימים נפסקו העינויים. היינו שתינו בחדר ורביחה שתאי סיפרה לי בפרטי פרטים, במשך שעה וחצי, כיצד היא עונתה, והכול היה חי, הכול עם הדגמות. היא הראתה לי איך הכניסו אותה לארון, איזה רעש מחריד השמיעו באוזניה, איך היא כמעט השתגעה.

מכאן, אני מדברת לא רק על בסיס מחקרים. אני מדברת גם על סמך דברים ששמעתי, ואין לי שום סיבה לפקפק באותנטיות של אותה עדות שהושמעה באוזני.

לכן, רבותי חברי הכנסת, אדוני השר, באישור הצעת החוק נגד עינויים ייעשה מעשה חשוב מאוד מבחינת הכנסת. הכנסת תמלא את חובתה בהגנה על זכויות האדם, ביצירת הלימות בין החוק הפנימי לאמנה הבין-לאומית נגד עינויים ובהגנה על חוסנה המוסרי של החברה הישראלית. תודה.

היו"ר ס' טריף:

תודה. אדוני שר המשפטים, בבקשה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

נכבדי היושב-ראש, חברי הכנסת, בראשית דברי אדגיש, כי הממשלה מתנגדת לעינויים בחקירה או בענישה. הממשלה רואה עצמה מחויבת לפעול בהתאם לאמנה נגד עינויים ונגד יחס או עונשים אכזריים ובלתי אנושיים, שישראל אשררה ביום 4 באוגוסט 1991.

הצעת החוק שאנו דנים בה עכשיו הוגשה לראשונה בכנסת הקודמת, ביום 28 באוקטובר 1991, בסמוך לאישור האמנה על-ידי ממשלת ישראל. היא הוגשה על-ידי חברי הכנסת תמר גוז'נסקי, האשם מחאמיד ומוחמד נפאע.

בדברי תגובתו בכנסת על הצעת חוק זו אמר קודמי, שר המשפטים דן מרידור: "עינויים או עונשים אכזריים או בלתי אנושיים או משפילים הם תופעה חמורה מאוד. כאשר עינויים מתבצעים על-ידי אנשים שבידם כוח ושררה התופעה מזעזעת עוד יותר. גם ועדת-לנדוי, שהזכרה כאן על-ידי המציעה, חברת הכנסת תמר גוז'נסקי, אסרה במפורש על עינויים. אני חוזר ומדגיש" – אמר השר דן מרידור – "ועדת השופט לנדוי אסרה במפורש עינויים".

בעוברו לדון בשאלה, האם האמנה מחייבת לחוקק חוק למניעת עינויים, הוסיף ואמר השר דן מרידור: "אמרת לנו, חברת הכנסת גוז'נסקי, שהאמנה מחייבת לחוקק חוק כזה. ובכן, כדאי שנדע מה כתוב באמנה. סעיף 4 לאמנה אומר: 'מדינה חברה תבטיח כי עינויים מהווים עבירות על-פי דיניה הפליליים'. לא כתוב בשום אופן שצריך לחוקק חוק מיוחד לעניין זה. צריך להבטיח שהחוק של המדינה אוסר עינויים". הוסיף השר דן מרידור והמשיך: "ובכן, כאשר קוראים את חוק העונשין בסעיפים 277, 329, 368, 368ג, 380, 382, 427, 428 – וזה לא הכול – כל אחד מהסעיפים האלה וכולם ביחד אוסרים באופן מוחלט וברור עינויים מכל סוג, שהוא ומי שמענה אדם, בוודאי מי שמענה אדם הנתון לחקירתו, למרותו, עושה עבירה, ואם תשאלו אותי, עבירה חמורה מאין כמותה". דברי השר דן מרידור.

מסקנתו של השר דן מרידור היתה, שאין שום סיבה לחוקק חוק נוסף, משום שאין בחוק המוצע שום תוספת על מה שכבר מצוי בחוק העונשין שלנו. אדרבה, הדגיש שר המשפטים מרידור, אם נקבל את החקיקה המוצעת, יתקבל הדבר כהודאה בכך שסוף-סוף גילינו שאסור לענות, ואין הדבר כך.

עד כאן עמדתו של קודמי בתפקיד, לפי "דברי הכנסת" מיום 22 בינואר 1992.

אני מבקש להבהיר, כי גם עלי מקובלת הדעה, שהאמנה נגד עינויים אינה מחייבת אותנו לחוקק חוק נגד עינויים, אלא להבטיח שחוקי מדינת ישראל אוסרים עינויים בחקירה או בענישה.

מקובלות עלי גם חוות הדעת של מומחי משרד המשפטים, שחוק העונשין הישראלי אוסר מעשים המהווים עינויים בחקירה, דהיינו כל שימוש בכוח, באלימות או באיומים על-ידי עובד ציבור במטרה להשיג מידע או הודאה בעבירה, כאמור בסעיף 277 לחוק העונשין.

שאלה רצינית היא, האם אין בהצעת החוק של חברת הכנסת גוז'נסקי וחברי כנסת נוספים כדי להוסיף או לגרוע מהאמור כבר בחוק. העניין הוא בכך שהצעת החוק באה לאסור, בעקבות האמנה, חקירה שבאמצעותה נגרם לאדם – ואני מצטט: "כאב או סבל חמור נפשי". כלומר, אין היא פוסלת שיטות ואמצעים של חקירה, אלא דנה בחקירה לפי תוצאותיה על הנחקר.

כאשר המדינה שולחת שוטרים לבצע מעצר, המדינה מעניקה לכל השוטרים חסינות מפני כל תביעה פלילית או אזרחית, אם יעברו אגב ביצוע תפקידם עבירה פלילית, ובלבד שפעלו בתום-לב ולמען מילוי התפקיד. לכן, שוטר שפועל בתום-לב אינו חושש מכך שיועמד לדין על עבירה שביצע בעבודתו. אין המדינה מעניקה כיום חסינות לאנשי משטרה או לחוקרי המשטרה הצבאית, או לחוקרי השב"כ, על עבירה שביצעו במהלך חקירה פלילית. אדרבה, אנו מזהירים כיום חוקרים מפני כל חריגה מהמותר בחקירה.

עלינו לשקול בזהירות, שמא יסרבו אנשי משטרה לנהל חקירה, ללא חסינות, כאשר החוק יקבע כי כל סבל נפשי חמור לנחקר מסבך אותם בעבירה חמורה. נכון שהצעת החוק מדברת על כך שהנזק נגרם "במכוון", אבל כוונה של אדם נלמדת בדרך כלל מן הנסיבות, ואין אנו חיים בדרך כלל מהצהרותיו של המזיק.

הצעת החוק שאנו דנים בה עכשיו אינה מעניקה שום הגנה לחוקר, וייתכן שאין מקום להקנות לחוקר הגנה מיוחדת. ועדת השרים לחקיקה באה למסקנה שעליה להתנגד לחקיקה המוצעת, אבל עליה ללמוד את הבעיות שהעליתי ברצינות רבה.

עד לימים האחרונים לא היה ידוע לנו על שום מדינה אחרת שחוקקה חוק מיוחד נגד עינויים בעקבות האמנה.

לפני ימים אחדים קיבלתי את מכתבה של האגודה לזכויות האזרח אלי מיום 10 ביוני 1993, והבאתיו בפני ועדת השרים לחקיקה. במכתב זה נאמר, בין היתר – ומכאן ואילך אני מצטט שלושה-ארבעה קטעים: "מדינות רבות כבר אימצו חקיקה ספציפית בנושא בעקבות הצטרפותן לאמנה. מדינות אלו ראו צורך בהגדרה של עבירה חדשה התואמת את ההגדרה של 'עינויים' שבסעיף 1 לאמנה, וזאת למרות קיומן של עבירות כלליות האוסרות על שימוש בכוח, איומים וסחיטה בדיניהן הפליליים". "הריני מצרף לעיוןך את החוקים שנתקבלו בנושא זה באנגליה, קנדה, ניו-זילנד, הולנד ומקסיקו. גם לרומניה וליוון חקיקה ספציפית בנושא – – מדינות אחרות, לרבות צרפת, מסרו לוועדת האו"ם על

הצעות חוק שעדיין בתהליכי חקיקה. "אנגליה הואשמה בעבר בשימוש בצפון-אירלנד בשיטות חקירה המגיעות לכדי עינויים – האשמה שהושמעה, בין השאר, בפני בית-הדין האירופי לזכויות האדם. עובדה זו לא הרתיעה את ממשלת בריטניה מליזום חקיקה נגד עינויים. על-פי סעיפים 134 ו-138 ל-CRIMINAL JUSTICE ACT מ-1988, האיסור על עינויים כולל גרימת סבל נפשי חמור במעשה או במחדל, ללא יסוד הכרחי של הפעלת כוח או איומים – – –". אלה הדברים שכותבת האגודה לזכויות האזרח.

עוד כותב אלי העורך-דין אליהו אברם מהאגודה לזכויות האזרח: "העבירה על-פי סעיף 227 לחוק העונשין – 'לחץ של עובד ציבור' – היא הקרובה והספציפית לנושא של האמנה. עבירה זו היא עוון. אין במאסר של שלוש שנים כדי לבטא את החומרה שבעבירה נגד האנושות".

ועדת השרים לחקיקה באה למסקנה, שיש לבדוק באופן רציני את הטענות המשפטיות שהועלו בפנינו. בדיקה זו צריכה להיעשות תחילה על-ידי מומחים למשפט. אשר על כן החלטנו למנות ועדת מומחים, בראשותו של היועץ המשפטי לממשלה, אשר תלמד את הוראות האמנה, את התחיקה במדינות אחרות, את הוראות החוקים הישראליים ואת הבעיות העקרוניות וגם המעשיות הכרוכות בסוגיה קשה זו. ועדה זו תמליץ בפני הממשלה, עד למועד שייקבע, על דרך הפעולה הנאותה בסוגיה זו.

אני מבקש להדגיש, לאחר ששמעתי את דבריה של חברת הכנסת גוז'נסקי, כי נראה לי שהיא הביאה תיאורים מוגזמים, או לא מוכחים, לגבי שיטות חקירה של השב"כ. הדרך הנכונה היא להגיש תלונה על כל חריגה מהחוק, על כל מה שגובל בעינויים, ולאפשר לפרקליטות המדינה לבדוק כל מקרה לגופו. זה חל, כמובן, גם על סיפור העצירה רביחה ממגרש-הרוסים, אשר לא מוכר לי. ניתן לבדוק את התלונה גם במקרה זה.

סוף דבר: אני מציע למגישי ההצעה, אשר יודעים עד כמה הסוגיה שהם מעלים היא סוגיה קשה, ויודעים עד כמה קשה פה – גם אם צריך – לאזן בין שמירת האינטרס הביטחוני החיוני של המדינה לבין נושא זכויות האדם, לכבד את זה ולכבד את זה, ולא להשאיר אותנו מצד אחד חשופים לטרור, ומצד שני לא לעוות צלם אנוש.

אני מבקש להסתפק היום בדברי, לוותר על ההצבעה ולדחותה, כי אפילו אם יזכו מגישי הצעת החוק היום בהצבעה, לא יהיה בכך כדי לקדם את הליכי החקיקה כל עוד הממשלה אינה תומכת בהצעת חוק זו, והרי היו דברים מעולם. לא הייתי רוצה שהצבעה נגד החוק תתפרש כאילו אנו בעד עינויים, שהרי מי שיצביע נגד הצעת חוק זו שולל עינויים מכול וכול. לכן, כאמור, אם לא תינתן לממשלה שהות לבדיקה נוספת ובקשתי לא תיענה, הממשלה מתנגדת להצעת החוק כפי שנוסחה.

היו"ר ס' טריף:

תודה לך, אדוני שר המשפטים. חברת הכנסת גוז'נסקי – – –

טלב אלסאנע (מד"ע):

היו"ר ס' טריף:

סליחה, סליחה, חבר הכנסת טלב אלסאנע, לא נתתי לך רשות דיבור.

חברת הכנסת גוז'נסקי, אני מבין שאת רוצה לנצל את זכותך לפי סעיף 137(ג). בבקשה.

טלב אלסאנע (מד"ע):

הממשלה מאשרת ---

היו"ר ס' טריף:

תודה לך, אדוני, חבר הכנסת טלב אלסאנע. בבקשה, גברתי, חברת הכנסת גוז'נסקי. חמש דקות עומדות לרשותך.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אדוני השר, אני רוצה להשיב בקצרה על כמה מהטיעונים שהעלית

היו"ר ס' טריף:

אני מבין שאת לא מסכימה לדחיית ההצבעה.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

זה לא שייך. אני מסבירה את העמדה שלי.

היו"ר ס' טריף:

אם את מסכימה עקרונית לדחיית ההצבעה, אין צורך שתסבירי ---

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

זה לא שייך. הממשלה נגד החוק. מאחר שהממשלה נגד החוק, אני מסבירה – – –

היו"ר ס' טריף:

בבקשה. אני רוצה לשמוע – – –

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

אחר כך אני אומר את המסקנה שלי.

היו"ר ס' טריף:

בבקשה.

קריאה:

— — —

היו"ר ס' טריף:

חכה.

קריאה:

— — —

היו"ר ס' טריף:

אני יודע, אבל אני רוצה בכל זאת לאפשר לה. בבקשה, חברת הכנסת גוז'נסקי.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

אני אעשה זאת בקצרה.

היו"ר ס' טריף:

תעשי זאת בקצרה.

קריאה:

תהיה הצבעה?

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

בקצרה מאוד. הדבר הראשון שאני רוצה לומר הוא לגבי העניין של סבל נפשי. אדוני השר, ידוע לך וידוע בציבור, שסבל נפשי או עינויים נפשיים עלולים לגרום נזק בלתי-הפיך, לא פחות מעינויים פיסיים. עינויים נפשיים עלולים להרוס את נפשו של אדם לכל חייו. עינויים נפשיים אינם נוראים פחות מעינויים פיסיים. לכן אסור לעשות הבחנה בין עינויים פיסיים לבין עינויים נפשיים – – –

אלי דיין (העבודה):

רק השאלה – – –

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

הנקודה השנייה שאני רוצה לומר לגבי הגנת – – –

יגאל ביבי (מפד"ל):

למה את קובעת עובדה? זה לא יפה.

שאלו יהלום (מפד"ל):

היו"ר ס' טריף:

חברי הכנסת, באמת, תנו לחברת הכנסת גוז'נסקי להתבטא.

קריאות:

יגאל ביבי (מפד"ל):

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת ביבי.

קריאות:

טלב אלסאנע (מד"ע):

היו"ר ס' טריף:

רק רגע. רק רגע. חבר הכנסת ביבי וחבר הכנסת אלסאנע.

טלב אלסאנע (מד"ע):

— — —

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת טלב אלסאנע.

קריאות:

— — —

היו"ר ס' טריף:

רק רגע.

יגאל ביבי (מפד"ל):

— — —

קריאות:

— — —

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת יגאל ביבי, תקשיב לי — — —

יגאל ביבי (מפד"ל):

— — —

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת יגאל ביבי, אני קורא אותך לסדר. חברי הכנסת, אני מבקש מכם.

יגאל ביבי (מפד"ל):

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת יגאל ביבי. תסביר לו, חבר הכנסת יהלום, שקראתי אותו לסדר.

יגאל ביבי (מפד"ל):

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת ביבי, אני מבקש ממך. ביקשתי ממך. תקשיבו. תקשיבו, חבר הכנסת אלסאנע, אני קורא אותך לסדר בפעם הראשונה. אני מבקש שקט. בבקשה.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

אני חושבת שהנושא הזה של סבל נפשי הוא דווקא אחד הנושאים החשובים הקשורים לחקיקת החוק נגד עינויים.

הנושא השני שאני רוצה להעלות לגבי עניין טענת ההגנה לחוקר – אני חושבת שכל עובד ציבור, כאשר נטענת נגדו טענה שהוא עבר על החוק, יכול לבוא ולהסביר את מעשיו בפני השופט. אנחנו מדברים על נורמה. הצעת החוק נגד עינויים מדברת על נורמה, והנורמה במדינת ישראל צריכה להיות: העינויים אסורים, בהתאם לאמנה הבין-לאומית.

עם זאת, אדוני היושב-ראש, מאחר שכבוד השר ביקש אפשרות לוועדת מומחים, אני, בשם חברי – –

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת לנדאו, אתה יכול לשבת.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

— — השותפים להצעת החוק, מסכימה בזה להצעתו של השר, ותקופה של חודש, חודש-וחצי, נראית לי סבירה. תודה.

היו"ר ס' טריף:

תודה לך. רבותי חברי הכנסת, אני מבין — — —

דוד מנע (הליכוד):

סליחה — — —

היו"ר ס' טריף:

מייד. אתה מתנגד, יש מישהו שמתנגד?

שאול יהלום (מפד"ל):

למה?

היו"ר ס' טריף:

להסיר אתה לא יכול. אתה מתנגד לדחיית ההצבעה. אני שואל, האם מישהו מחברי הכנסת מתנגד?

דוד מנע (הליכוד):

אני מתנגד.

היו"ר ס' טריף:

אתה מתנגד? בבקשה. סליחה, חבר הכנסת מנע, בלי הנמקה, כדי שתבין את העניין. בלי הנמקה. אתה יכול להסיר את ההתנגדות שלך. אם הכוונה היתה לנמק, אתה לא יכול לנמק. אם אתה מתנגד – זה בלי הנמקה.

אני חוזר עוד הפעם ושואל, האם יש מישהו שמתנגד לדחייה?

אלי דיין (העבודה):

אין.

היו"ר ס' טריף:

אין. תודה רבה. אני קובע שהעניין נדחה על-פי בקשת השר. אני מודה לכולם.

סליחה, חבר הכנסת רון נחמן, יש משהו לא ברור?

רון נחמן (הליכוד):

לא הבנתי. מה זאת אומרת דחייה?

היו"ר ס' טריף:

דחייה. אתה לא יודע מה זאת דחייה?

אלי דיין (העבודה):

היו"ר ס' טריף:

השר ביקש לדחות את העניין. אני מנסה להסביר. לדחות את העניין. שמעת את נאומי? מונתה ועדה שתבדוק את העניין, ולאור תוצאותיה תיקבע עמדה לפי העניין. תודה רבה לך.

הצעת חוק העונשין (תיקון – שמירה על קברים ומצבות), התשנ"ג-1993

(הצעת חבר הכנסת א' בן-אלישר)

היו"ר ס' טריף:

הצעת חוק העונשין – – – חברי הכנסת, או יושבים או יוצאים. חבר הכנסת דוד צוקר, תואיל בטובתך לשבת. הצעת חוק העונשין (תיקון – שמירה על קברים ומצבות), התשנ"ג-1993, של חבר הכנסת אליהו בן-אלישר. אני מבקש מחבר הכנסת בן-אלישר לנמק מהמקום.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

תודה רבה. אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, מדובר בפן קשה, קודר ועצוב בחיים שלנו, שגם הכנסת לא אחת אשמה בו – ההידרדרות בצורת ההתבטאות של מגזרים שונים בציבוריות הישראלית כאשר משתמשים בחילול מצבות, בחילול קברים כבמכשיר לניגוח פוליטי במסגרת של ויכוח מכל סוג שהוא; רעיוני, אידיאולוגי, דתי או אחר. כמובן, אינני בא לשלול, חס ושלום, את זכות הוויכוח. הוויכוח הוא לגיטימי לחלוטין. מה שאיננו לגיטימי הוא להשתמש במצבות ובקברים, באחוזות קבר, כדי לבטא את הוויכוח, וכך אני מציע שאכן יירשם בספר החוקים שלנו.

עד כמה שהדבר יכול להתמיה ולהפליא אותנו, יש אזכור מאוד אגבי לנושא הזה בחוק העונשין, ועל כך אני מציע להוסיף תיקון או תוספת לסעיף 172 בחוק העונשין, שיהיה סעיף 172א, האומר: הפוגע או מחלל מצבות, קברים, ואחוזות קבר בבית-קברות אזרחי, דינו מאסר חמש שנים.

אני מבקש רק זאת להזכיר, ובכך לסיים, שלפני שנים הושחתו אחוזות הקבר של משפחת בן-יהודה בהר-הזיתים, של פרופסור סוקניק בסנהדריה, של ראש הממשלה מנחם בגין בהר-הזיתים, של פרופסור יגאל שילה, ועוד כהנה וכהנה, נגע שאנחנו חייבים להשתדל לעשות כל מאמץ כדי לשים לו קץ.

היו"ר ס' טריף:

תודה לך, אדוני. אדוני שר המשפטים, בבקשה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

נכבדי היושב-ראש, חברי הכנסת, צודק חבר הכנסת ד"ר בן-אלישר כאשר הוא כותב בדברי ההסבר להצעת החוק שהגיש, כי למרבית הפלא לא קיים בספר החוקים, מלבד אזכור קצר בחוק העונשין, חוק בדבר השמירה על קברים ומצבות.

האזכור הוא בסעיף 172 לחוק העונשין, בפרק הדין בפגיעות ברגשי דת ומסורת, הקובע: "הנכנס שלא ברשות למקום פולחן או קבורה או למקום שיוחד לצורכי לווית המת או לשמירת עצמותיו של מת, או נוהג במת שלא בכבוד, או גורם הפרעה לאנשים שנקהל ללוויית המת, והכול בכוונה לפגוע ברגשותיו של אדם או לבזות דתו, או כשהוא יודע שהדבר עשוי לפגוע ברגשותיו של אדם או לבזות דתו, דינו מאסר שלוש שנים".

העבירה האמורה מחייבת את התביעה הכללית להוכיח, שמחלל המצבה נכנס שלא ברשות לבית-הקברות, ואם נכנס ברשות לשם והרס מצבה, האין הוא ראוי לעונש?

ועוד מחייבים יסודות העבירה האמורה את התביעה הכללית להוכיח, בכל מקרה של חילול מצבה, שהעבריין עשה כן בכוונה לפגוע ברגשותיו של אדם או בידעו שהדבר עשוי לפגוע ברגשותיו של אדם או לבזות את דתו. ואם העבריין לא נתן דעתו לרגשותיו של אחר ולא לדתו אלא בא לספק יצרים שפלים של הרס, או ביקש ליהנות מהשיש שבמצבה כדי לשפץ את ביתו, כלום אדם כזה אינו בגדר עבריין?

הסתייגות אחת יש לנו מהוראה מסוימת בהצעת החוק של חבר הכנסת בן-אלישר, והיא תישקל בוודאי בוועדת החוקה, חוק ומשפט. לדעתנו עדיף לברר אשמה כזאת בבית-משפט השלום וניתן להסתפק בעונש מרבי של שלוש שנות מאסר, ולא לקבוע עונש מרבי של חמש שנות מאסר, כמוצע על-ידו. עונש של חמש שנות מאסר אינו עומד ברמת הענישה שנקבעה בחוק לגבי כל העבירות של פגיעות דת ומסורת. לגבי עבירות אלה, העונש שנקבע בחוק העונשין הוא מאסר שלוש שנים, ואיננו רואים הצדקה, בהתאם לעקרונות הענישה, להחמיר בעונש דווקא בעבירה של פגיעה במקומות קבורה.

בהתאם לכך הממשלה תומכת בהעברת הצעת חוק זו לדיון בוועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת, לשם הכנתה לקריאה ראשונה.

היו"ר ס' טריף:

תודה רבה. חבר הכנסת מנע, אני מבין שאתה מבקש להסיר. בבקשה.

דוד מנע (הליכוד):

אני מבקש רק תיקון אחד. ביקשתי את רשות הדיבור בהזדמנות הזאת. חבר הכנסת בן-אלישר, כשמדובר בבתי-קברות אזרחיים, זה כולל גם בתי-קברות צבאיים.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

לא, צבאי זה חוק אחר.

דוד מנע (הליכוד):

אלא אם כן זה לא כולל.

אליהו בן-אלישר (הליכוד):

זה גם כן מונח על שולחן הכנסת, בנפרד. שמתי לב לזה.

דוד מנע (הליכוד):

א.ו.ק. זה מה שרציתי להעיר. דיברו פה על בתי-קברות אזרחיים, ורציתי שזה יכלול גם בתי-קברות צבאיים.

היו"ר ס' טריף:

תודה רבה לך. חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. מי בעד העברת הצעת חוק העונשין של חבר הכנסת אליהו בן-אלישר לוועדת החוקה, חוק ומשפט?

הצבעה מס' 6

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 9

בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק העונשין (תיקון שמירה על קברים ומצבות),

התשנ"ג-1993, לדיון מוקדם בוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

היו"ר ס' טריף:

ואלה התוצאות: בעד – 9, ללא מתנגדים וללא נמנעים, אני קובע שהצעת חוק העונשין (תיקון – שמירה על קברים ומצבות), התשנ"ג-1993, התקבלה ותועבר לוועדת החוקה, חוק ומשפט, להכנתה לקריאה ראשונה. תודה רבה.

הצעת חוק כרטיסי חיוב (תיקון – עסקה בין לקוח לספק), התשנ"ג-1993

(הצעת חבר הכנסת א"ח שאקי)

היו"ר ס' טריף:

אנחנו ממשיכים: הצעת חוק תר"ע, הצעת חוק כרטיסי חיוב (תיקון – עסקה בין לקוח לספק), התשנ"ג-1993, של חבר הכנסת אבנר חי שאקי. חבר הכנסת שאקי, בבקשה, אדוני.

אבנר חי שאקי (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, אדוני שר המשפטים, חברי הכנסת, חוק כרטיסי חיוב, התשמ"ו-1986, מסדיר עניין "כרטיס חיוב": "כרטיס אשראי, כרטיס בנק או לוחית או חפצים אחרים המיועדים לרכישת נכסים, כפי שיקבע שר המשפטים בהתייעצות עם נגיד בנק ישראל ובאישור ועדת החוקה, חוק ומשפט של הכנסת".

סעיף 2(א) לחוק מגדיר "חוזה כרטיס חיוב וחיידושו" וקובע: "חוזה לשימוש בכרטיס חיוב – – – בין לקוח לבין מגפיק לא יהיה תקף אלא אם כן נעשה בכתב ונחתם ביד הלקוח".

כנגד העניין הזה של "בכתב" מכוונת הצעת חוק זו שלי. הגיעו תלונות מהציבור על זיופים שבוצעו במסמכים המעידים על עסקה בין לקוח לבין הספק, כהגדרתם בחוק כרטיסי חיוב, התשמ"ו-1986, והדברים באו לידי ביטוי בתוכנית "כלבוטק" בטלוויזיה. שם התברר כי רבים סבלו כתוצאה מאותם זיופים, מפני שהסכומים מבוטאים במסמכים אלה בספרות בלבד ללא צורך בחתימת בעל החשבון ליד הסכום המצוין במסמך.

בעסקים רבים הרישום במסמך, המעיד על עסקה בין לקוח לבין ספק, נערך בכתב יד. עובדה זו פתחה ופותחת פתח לזיופים שנערכו ונערכים בכתב יד על גבי המסמך עצמו.

כיצד נערך הזיוף? הזיוף נערך על-ידי תיקון או הוספת ספרות לסכום העסקה שלא בנוכחות הלקוח, וכמובן, שלא בהסכמתו. במצב כזה עלול לקוח לגלות, למשל, כי חשבונו בבנק חויב בסך 1,000 שקל, אף כי ביצע עסקה בסך 100 שקל בלבד, וזאת על-ידי תוספת הספרה 0 בכתב לאותו סכום. הספק הוא שמוסיף את הספרה הזאת. הספק מצדו מעביר לחברת האשראי או לבנק את המסמך המעיד על עסקה, והבנק מחייב את חשבון הלקוח בסכום העסקה כפי שרשום על גבי המסמך.

אני רוצה לומר, שסעיף 3 לחוק קובע: "חוביו של לקוח לפי חוזה כרטיס חיוב ייכנסו לתוקפם עם קבלה לידי של כרטיס החיוב". במצב זה מוצא הלקוח את עצמו חסר אונים בפני המוסדות השונים, שכן הבנק מתנער מאחריותו, באשר הוא מחייב את חשבון הלקוח בסכום שנרשם על-גבי המסמך המועבר אליו על-ידי הספק. הספק מצדו מתנער מאחריותו, באין מי שיוכיח כי הוא ערך את התיקון או התוספות, מה גם שהתיקון יכול היה להיעשות על-ידי הלקוח עצמו, ואין צורך בחתימתו. תביעת הספק כרוכה בהוצאות ובטרחה מיותרות, ולקוחות שונים עלולים לוותר על הצורך בחקירה ובכל הנלווה אליה.

אשר על כן, על מנת למנוע את המצב הבלתי-נסבל הזה, מוצע בזה ללמוד היקש מהמצב הקיים ברישום על גבי שיקים. על-פי רישום זה, סכום העסקה הנרשם בספרות חייב להירשם גם במלים. כמו-כן כל שינוי, תיקון או תוספת, בסכומים או במלים, שנרשמו על גבי שיק, מחייבים חתימת בעל החשבון ליד כל שינוי, תיקון או תוספת.

משום כך באה ההצעה הזו, לאפשר למנוע זיופים ולחסוך את כל הקשיים הנלווים הקיימים כיום למי שמגלה זיוף כזה ומתקשה ללחום בו.

אני רוצה לציין בסיום דברי, כי האמור לעיל אינו מתייחס למסמך המעיד על עסקה בין לקוח לבין ספק, המודפס כולו במכונה, בקופה, שכן לגבי אלה אין קיימת אפשרות לזיופים.

אני מבקש מהמליאה להעביר את ההצעה הזאת לדיון.

היו"ר ס' טריף:

תודה רבה, אדוני. אדוני שר המשפטים, בבקשה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

נכבדי היושב-ראש, חברי הכנסת, הממשלה מתנגדת להצעתו זו של חבר הכנסת פרופסור שאקי, אף שההצעה מתייחסת לבעיה אמיתית, דהיינו: זיוף של שוברים המעידים על עסקאות הנעשות באמצעות כרטיסי חיוב.

הממשלה מתנגדת משום שההצעה אינה מספקת פתרון סביר, וזאת משני טעמים עיקריים: ראשית, הסעיף הראשון בהצעתו של חבר הכנסת שאקי מתייחס לשינויים ולתיקונים בשוברים שנעשים בהסכמתו של הלקוח, בזמן שהבעיה האמיתית היא זיוף, לאמור: שינויים שנעשים ללא הסכמתו וללא ידיעתו של הלקוח. ולכן אין ההצעה עונה על הבעיה. שנית, הסעיף השני בהצעה מחייב את החברות השונות לערוך שינוי בצורת השוברים, דבר שאינו מעשי לאור העובדה שצורתם של השוברים נקבעה בהסדרים בין-לאומיים אחידים ומקובלים בכל העולם.

משרד המשפטים כבר הכין תזכיר חוק בעניין שורה של תיקונים הדרושים בחוק כרטיסי חוב, התשמ"ו-1986, והתיקון שחבר הכנסת שאקי מבקש להשיג בהצעתו כלול בהצעת חוק ממשלתית זו, ויהיה בכך פתרון לבעיה של זיוף שוברים, כאמור.

אני בדקתי ומצאתי שהצעת החוק של הממשלה הוכנה זמן רב לפני שהוגשה הצעת החוק הפרטית של חבר הכנסת שאקי. שקלתי את האפשרות להסכים להעברתה לוועדה, אבל כאשר הפתרונות ממש אינם נראים לנו וכאשר יש עמנו פתרון אחר, שלדעתי הוא טוב, מן הראוי לאפשר לוועדה לדון בהצעת החוק של הממשלה.

אשר להצעת החוק הממשלתית, אני מדגיש שהיא כוללת תשובות על בעיות נוספות, לא רק אלו שהעלה חברי, חבר הכנסת אבנר שאקי. הצעת החוק הממשלתית כבר אושרה בוועדת השרים לחקיקה. היא נמצאת בדפוס והיא תונח, אם לא כל שעה, כל יום, כאן על שולחן הכנסת.

לכן הצעתנו היא לדחות הצעת חוק זו ולזקוף לזכותו של המציע, שהוא העלה בעיה אמיתית, ופתרונה יימצא בימים הקרובים בחקיקה.

שאול יהלום (מפד"ל):

מה הפתרון שהצעת החוק הממשלתית מציעה לבעיה שהעלה חבר הכנסת שאקי?

שר המשפטים ד' ליבאי:

אני יכול להשיב לך לאחר עיון נוסף.

חגי מירום (העבודה):

אולי אפשר להשהות את ההצבעה, אדוני השר – – –

שר המשפטים ד' ליבאי:

אין לי התנגדות. לכבודו של המציע, אם הוא יסכים לעכב את ההצבעה היום, אני לא עומד עליה. זה הוא שמעוניין בהעברת החוק. אם לאור תשובתי הוא מבקש להשהות את ההצבעה, אני מכבד את רצונו.

ואשר לשאלה ששאלת, חבר הכנסת יהלום, הסעיף המוצע יהיה סעיף 6א לחוק כרטיסי חוב, שיאמר את הדברים הבאים: הודיע לקוח למנפיק שהסכום במסמך המעיד על העסקה הוגדל ללא הרשאה, ישיב לו המנפיק את ההפרש שבין הסכום שבו התחייב תמורת הנכסים שרכש לבין הסכום שנרשם

במסמך. המנפיק ישיב את הסכום האמור בהקדם האפשרי, אך לא יאוחר מ-30 יום מהיום שבו הודיע הלקוח כאמור.

העניין הוא בכך, שמדובר פה לא בשיקים אלא בכרטיסי אשראי. ואתם יודעים שיש התחייבות מלאה של הבנק במקרה כזה לכבד כל התחייבות. מי שרומה בעניין זה לא צריך לסבול, ומי שיישא פה באחריות בעצם יהיה הבנק.

אני לא רוצה להוסיף פה דברים, כי אנחנו נצטרך להיכנס לכל הנושא הזה של מה מייחד כרטיס אשראי לעומת שיק רגיל.

אבנר חי שאקי (מפד"ל):

ומה אם לא בנק, שהרי יש גם מנפיקים אחרים, כמו תאגידים – – – מה עושים כנגדם כדי למנוע את הצרה הזאת?

שר המשפטים ד' ליבאי:

אני אומר שהתשובה ניתנה כאן גם לגבי בנק, גם לגבי מנפיק. שמת בוודאי לב לכך שלא השתמשנו בחוק במלה "בנק". אמרתי בדרך הפופולרית, שבדרך כלל אנחנו רואים בנק מאחורי כרטיס האשראי. אבל אנחנו דאגנו להדגיש שמדובר במנפיק, ושמרנו את העיקרון, ולא ייחדנו את התיקון רק לבנק.

אני רוצה לומר שהתיקונים, כפי שהוצעו, תואמו עם בנק ישראל, כי יש פה בעיה של אמצעי אשראי נהוג ביותר, מקובל ביותר, ולא רצינו גם שהתיקונים יוכלו לפגוע בדרך כלשהי במהלך העסקים המקובל והרגיל היום בין הבריות.

אני מבקש לדחות את ההצעה, אלא אם כן המציע מבקש להשהות את ההצבעה, ואז אנחנו בוודאי נכבד את החלטתו.

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת שאקי, אני שואל אותך, האם אתה מסכים להשהות את ההצבעה בקטע הזה?

אבנר חי שאקי (מפד"ל):

— — —

היו"ר ס' טריף:

אני מודה לך. אם כך, אנחנו דוחים עוד הפעם את ההצבעה בעניין זה, עד שהממשלה תביא הצעה מנומקת.

האם מישהו מחברי הכנסת מתנגד? אני מבין שלא. אין חבר כנסת שמתנגד לדחיית ההצבעה. על כן, אני מודה לכולכם, מודה לך, חבר הכנסת שאקי, ולך, אדוני השר.

הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון – שינוי שיטת הבחירות)

(הצעת חברת הכנסת נ' חזן)

היו"ר ס' טריף:

אנחנו עוברים להצעת חוק תשס"ו – הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון – שינוי שיטת הבחירות). תנמק מהמקום חברת הכנסת נעמי חזן. בבקשה, גברתי.

אני מבקש מחברי הכנסת קצת הקשבה.

נעמי חזן (מרצ):

אדוני היושב-ראש, אדוני שר המשפטים, בכנס החורף של הכנסת הועלתה סדרה של הצעות חוק בנושא תיקון שיטת הבחירות. לאחר מחקר בנושא אני מתכבדת להגיש הצעה נוספת בנושא זה.

ההצעה שלי מתמקדת בשלוש סוגיות מרכזיות: א. שמירת עקרון היחסיות; ב. ניסיון לקשור את הבוחר לנבחר על-ידי העדפה אישית בהצבעה; ג. יעול תהליך קבלת ההחלטות.

נוסף על כך, הצעת החוק שלי משנה את מספר חברי הכנסת מ-120 ל-121, כדי למנוע בעיות קואליציוניות מיותרות.

אני מבקשת את תמיכת הכנסת בהצעת החוק הזו.

היו"ר ס' טריף:

תודה לך, גברתי. אדוני שר המשפטים פרופסור ליבאי, בבקשה. יהיה מעניין להביא עוד חבר כנסת אחד לכנסת.

שר המשפטים ד' ליבאי:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, חברת הכנסת נעמי חזן, הצעת החוק שהגשת אכן מצטרפת לכמה הצעות חוק שהוגשו לכנסת בעניין שיטת הבחירות.

ועדת השרים לענייני חקיקה ממליצה לכנסת להעביר גם הצעת חוק זו לוועדת החוקה, חוק ומשפט, אבל בלי שאנו מסכימים לפרטי ההצעה. כי לפי הצעתך "יבחרו עשרה חברי כנסת בכל אחד מעשרת אזורי הבחירה, ולא זו ההצעה המקובלת על הממשלה או על משרד המשפטים. עם זאת, אנחנו נקטנו מדיניות זו.

מאחר שהממשלה הודיעה בקווי היסוד שהיא תומכת בשינוי שיטת הבחירה של חברי הכנסת, ומאחר שבמידה רבה צריך להשאיר בנושא זה חופש פעולה לסיעות הכנסת, אנחנו לא משתמשים בהחלטות הממשלה בנושא הזה כדי לעצור יוזמות בכיוון שנראה לנו.

לכן, כאמור, כפי שנהגנו בכל הצעה פרטית שבאה לקדם את שינוי שיטת הבחירות לכנסת, אנחנו תומכים בהעברת ההצעה הזו לוועדת החוקה, חוק ומשפט. אנחנו רק מודיעים ומבהירים, שלא יופתע איש, שלהצעה כפי שהיא, מבחינת תוכנה, אנחנו נתנגד בוועדת החוקה. אבל, כאמור, זה יהיה לשיקול דעת הכנסת. לכן אני מציע להעביר את ההצעה לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר ס' טריף:

אני מודה לך, אדוני.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

אפשר להצביע נגד?

היו"ר ס' טריף:

בוודאי. אתה רוצה לנמק, חבר הכנסת רביץ? בבקשה לנמק מהמקום.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, חברת הכנסת נעמי חזן, אני חושב שכולנו יחד צריכים לרדת מהניסיונות השונים לסתימת פיות של קבוצות קטנות באוכלוסייה במדינת ישראל. כל סוגי הצעות

החוקים האלה באים כדי למנוע ייצוג מסיעות קטנות, במיוחד המפלגות הדתיות, שאוכלוסייתן מפוזרת ברחבי המדינה, ואינני מדבר על הציבור החרדי, כי לנו דווקא אין בעיה עם זה, כי אנחנו דווקא מרוכזים וכנראה נצליח להכניס עוד כמה חברי כנסת. אני מדבר על הציבור הדתי הלאומי, ואני רוצה שגם הם יהיו מיוצגים בכנסת הזו. אבל הצעת חוק כזאת, והדומות לה, באות בעצם למנוע את האפשרות של סיעות קטנות להיות מיוצגות בכנסת.

היו"ר ס' טריף:

ועל כן אתה מתנגד.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

ועל כן אני מתנגד.

היו"ר ס' טריף:

תודה רבה לך. חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. נא להצביע – מי בעד מי נגד הצעת חוק-יסוד: הכנסת? ההצבעה החלה.

הצבעה מס' 7

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 9

בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום – 4

נמנעים – 3

ההצעה להעביר את הצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון שינוי שיטת הבחירות)

לדיון מוקדם בוועדת החוקה, חוק ומשפט נתקבלה.

היו"ר ס' טריף:

תשעה בעד, ארבעה נגד, שלושה נמנעים. אני קובע שהצעת חוק-יסוד: הכנסת (תיקון – שינוי שיטת הבחירות) עוברת לוועדת החוקה, חוק ומשפט להכנה לקריאה ראשונה.

הצעה לסדר-היום החמרה בחוק והקלה בעונש בטרגדיות של התעללות מינית בקטינים ובחסרי ישע

היו"ר ס' טריף:

חברי הכנסת, אנחנו עוברים להצעה לסדר-היום מס' 1576, בנושא: החמרה בחוק והקלה בעונש בטרגדיות של התעללות מינית בקטינים ובחסרי ישע – של חבר הכנסת יוסף עזרן. בבקשה, סגן יושב-ראש הכנסת עזרן.

יוסף עזרן (ש"ס):

אדוני היושב-ראש, כבוד השר, רבותי, אין זה מדרכי להעיר הערות על התרופות המליאה או על מידת הנוכחות בדיונים. אני לא מתיימר שחברי הכנסת צריכים לשמוע אותי; ודאי שלא. אבל כאשר מדובר כאן באחד הנושאים הכאובים והחמורים ביותר של החברה הישראלית, המופיעה כאן, לצערי הרב ולדאבון לבי, במשברה הרוחני "במיטבו" – אם אפשר לומר כך – צר לי מאוד שאין כאן אנשים שיבואו לשמוע את קול הזעקה של אותם קטינים, של כל אותם חסרי ישע, וסתם נשות ישראל ובנות ישראל. ורבותינו תיקנו תקנות, הן מופיעות בכל התלמוד, כדי שלא תהיינה בנות ישראל הפקר; חס ושלום, שלא תהיה כזאת בישראל.

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת עזרן, רציתי רק להעיר כי רבים מחברי הכנסת שומעים את דבריי בחדרים.

יוסף עזרן (ש"ס):

אני מודה, יכול להיות שאלה באמת דברים שהצנעה יפה להם, שייאמרו בחדרי חדרים. אבל לפעמים הזעקה פורצת מן הלב, ואני רוצה לומר לכם, שכתוב: "ותפתח ותראהו את הילד והנה נער בכה". כאשר ירדה בתיה בת פרעה לרחוץ על שפת הנילוס וראתה את התיבה שבה שט משה רבנו, ותפתח ותראהו, ומה אמרה? – "מילדי העברים זה". ברור שלא היה צריך חוכמה גדולה לדעת שמילדי העברים זה. אבל מה פירוש "ותפתח ותראהו את הילד והנה נער בכה"? יש כאן סתירה. אומרים רבותינו, אומנם הוא ילד, אבל קולו ובכיו כקול נער. למה היה צריך להיות "קולו ובכיו כקול נער"? אומרים רבותינו, מכיוון שקולות כל אותם ילדים, שלא זכו להינצל מהמים הזדונים של גזירת פרעה ולא ניתנה להם האפשרות לבכות ולזעוק את זעקת הכאב, בקעו כולם כאחד מגרונם של משה. משה רבנו בכה וזעק את הזעקה של כל ילדי ישראל, ולכן נאמר: "ותפתח ותראהו את הילד והנה נער בכה". אומנם הוא ילד אבל קולו כקול נער, מקולו בוקעים כל הקולות של הנערים והנרדפים והנידונים, רחמנא ליצלן, לגזירה האיומה הזאת.

אני רוצה היום, מעל דוכן הכנסת, לזעוק את זעקת הנערה, כפי שנאמר: "זעקה הנערה ואין מושיע לה".

רבתי, הגענו למצב, שאין שום קשר בין העונש הניתן על עבירות חמורות, כפי שהחוק ראה לנכון להחמיר בעונשן, על ניצול של קטינים והתעללות מינית – עונש שהפך, רחמנא ליצלן, לצערנו, לדאבון ולמגינת לבנו, לדבר שבשגרה, עד שקהו כל החושים וכבר אין שום התעוררות בנושא הזה; הפך דבר שבשגרה.

הנה, רבתי, אביא כמה דוגמאות. מצד אחד, חומרת העונש והתיקון הם רק משנת התשמ"ח ומשנת התש"ן. אלה לא תיקונים שהיו לפני הרבה זמן. הבינו שחייבים להחמיר בעונשים האלה. כך נאמר, בסימן ה', בעבירות מין, בסעיף 3: כשהאשה היא קטינה שטרם מלאו לה 14 שנים, אף בהסכמתה – הכוונה לבעילת קטינה – או תוך ניצול מצב של חוסר הכרה בו שרויה האשה, מצב אחר המונע ממנה התנגדות, או היותה חולת נפש, או לקויה בשכלה, הרי הוא אונס ודינו מאסר 16 שנים.

הכול טוב ויפה על הנייר. מה במציאות? איני רוצה להזכיר שמות. הורשע כדורגלן אחד, בתום משפט ממושך, בתקיפה מינית במהלך אונס קבוצתי של נערה בת 13 בגן ציבורי בבאר-שבע. שבעה נערים נוספים השתתפו באונס הקבוצתי. שישה מהם כבר נידונו לתקופות של שנה וחצי עד שנתיים וחצי מאסר בפועל. אין שום קשר בין החומרה של העונש לבין מה שהיה כאן. מה שמחריד ביותר הוא זה: השופטים – איני מזכיר את שמותיהם – החליטו להרשיע את הכדורגלן, שהיה בן 18, בעבירה של תקיפה מינית בלבד ולא של אונס. למה? תקשיבו, רבתי, הרי הנימוק מזעזע. הם נימקו את החלטתם בכך, כי בעת שאותו עבריין אנס רכן על המתלוננת היא כבר היתה באפיסת כוחות ולפיכך לא גילתה כל התנגדות למעשיו.

רבתי, מה היתה יכולה לעשות ילדה בת 13 שתקפו אותה שבעה אנסים אכזרים? היא לא גילתה התנגדות, לכן זו רק תקיפה מינית? קודם כול, הרי החוק עצמו, שקראתי בפניכם, אומר בפירוש: תוך ניצול של חוסר הכרה. הרי היתה בעילפון, באובדן חושים. האם בגלל זה נקרא תקיפה מינית?

אברהם הירשזון (הליכוד):

לו היתה מגלה יותר התנגדות, היו רוצחים אותה.

יוסף עזרן (ש"ס):

נכון, אדוני, אני מודה לך על הערה חשובה.

אבל מה שמחריד עוד הוא, שאותו אנס נוראי, שכבר היה מבוגר בשנים, לא כמו אותם נערים, הוא בוכה על שקיבל שישה חודשים מאסר בפועל ולא עבודות שירות, כי הוא טוען שהעונש הזה הורס את הקריירה שלו. אתם שומעים, רבתי, את הציניות, את האכזריות שיש בנימוקים של המשפט ובעידוד שזה נתן לאותו אנס איום ונורא? איפה 16 שנות המאסר? איפה 20 השנים של בעילת קטינה שגילה פחות מ-14? כי יש עוד סעיף, שאומר: ואם היא פחות מ-14.

רבתי, דעו שהחוק הזה, שבא להגן בחומרתו על קטינים ועל חסרי ישע ועל כל בת ישראל שלא תהיה הפקר, היסוד שלו בתלמוד. התלמוד בהרבה מקומות מגדיר את זה: פיתוי קטינה הרי זה אונס. רצון אצל קטינה נחשב לאונס. בצדק, ביושר, זה ההיגיון הפשוט, זה ההיגיון האנושי המוסרי.

מה אנחנו משדרים, רבתי? מה אנחנו משדרים מבחינה מוסרית? זה מזכיר למעשה אם שרצתה לחנך את הבן שלה בן החמש, השובב, שחזר מהגן או מהרחוב והוא פולט מלה גסה, מאוד לא יפה – אם זה לא מצחיק את ההורים ומשעשע אותם, עושים לו כך באצבע: נו, נו, זה לא יפה, זה מאוד לא מכובד. אחרי עשר דקות אותו ילד שובר כוס דורלקס ששווה 2 שקלים, אולי 3 שקלים. נזפים בו, מענישים אותו, מכים אותו במקרה מסוים. מה רוצים לומר לו? – תדע לך, שבירת כוס שערכה 2 שקלים הרבה יותר חמורה, הרבה יותר גרועה, הרבה יותר איומה מהשמעת מלה גסה.

מה משדרים פה בקולות האלה ובהתחשבויות האלה ברוצחים אנשים? הרי התורה מסתכלת על האנס כעל רוצח; כך כתוב בתורה: "כי כאשר יקום איש על רעהו ורצחו נפש כן הדבר הזה".

מה קורה לנו? אם אביא לכם כמה דוגמאות לא תאמינו למשמע אוזניכם, ממש תצילנה אוזניים משמוע. שנתיים מאסר לפקח שלא רשם דוחות תמורת תספורת. זה חמור מאוד, הוא קיבל תספורת חינם ולא רשם דוחות – זה שוחד, הוא קיבל שנתיים.

רבתי, יש לי כאן דוגמאות למכביר. חס ושלום, אני לא רוצה להשתמש במונח של כמה עיתונאים, שכדאי להיות אנס ולא להיות גנב במדינת ישראל. תראו, רבתי, מה כתוב פה. אביבה זלצמן כותבת בעיתון "דבר" מיום 8 במרס 1993: מגזרי-הדין שנפסקים לאנשים ניתן, למשל, לגזור שגופה המותקף מינית של ילדה בת 12 שווה לעתים למחיר חבילת קונדומים. נוסחה פשוטה לבחינת האבסורד. זאת עיתונאית מאוד רצינית, שערכה תחקיר בנושא הזה. מה שווה בישראל גופה של ילדה בת 12 אם נעשה בה מעשה מגונה? המחיר הוא 16 שקלים. אם מדובר באונס קבוצתי, צריך לחלק את התשלום, ואז המחיר יורד ל-8 שקלים בלבד. וכל כך למה? הרי הנוסחה פשוטה, הרי אלה דברים מזעזעים.

האמינו לי, רבתי, אני לא אוהב דרמטיות, אבל תסתכלו עלי כעל אדם שקורע את הבגד שלו על ההפקרות הזאת ועל בת ישראל שהפכה להיות הפקר. אני זועק את זעקת הנערה שאין מושיע לה. בנות ישראל הפכו, חס ושלום, להפקר מוחלט. איפה העונשים שהחוק קבע, ציפה?

תראו דוגמה אחת, איומה. שנה מאסר לבן 39 שביצע מעשים מגונים בבתה בת ה-12 של חברתו לחיים. כל אלה – פחות מ-14 שנה. הבאתי את המקרים הקיצוניים. השופט התחשב בעברו הנקי, בחרטה שהביע ובכך שעליו לפרנס חמישה ילדים. רבתי, יש אנס בן 65 שהתעלל בילדה בת תשע שנים וקיבל שישה חודשים. אתם יודעים מה הם הנימוקים? אני מתבייש לקרוא אותם, אבל אחד הנימוקים באמת מעניין ומאלף: כדי שלא לפגוע בזכויות הפנסיה של אותו זקן אשמאי, אותו זקן אנס, פושע, רשע ורוצח, שצריך לצאת לפנסיה בעוד כמה חודשים.

רבתי, תבינו שאני לא מדבר רק כחבר כנסת, אני מדבר כרב עיר, אשר, בעוונותי כי רבו, לו היה השולחן שלי יכול להעיד, היה זועק חמס על ההפקרות. יש הורים שמילאו דליים של דמעות אצלי,

כאשר האנס יצא אחרי שנה, הילדה התחילה להתאושש, קצת לחזור לעצמה, רק ראתה אותו עוד הפעם, כל הצלקת וכל הפצע נפערו ונפתחו.

למי דואגים? איפה הקריירה והחיים של הקורבן? איפה העתיד שלו שנרמס, וכבודו שהלך ואינו?

רבותי, הגיע הזמן, ואני מבקש לערוך דיון במליאת הכנסת בנושא חמור כל כך, שהפך להיות הפקרות מוחלטת, פרוץ. אני מבקש מכל חברי הכנסת הנמצאים כאן וגם מאדוני השר הנכבד, שאני סמוך ובטוח שכואב לו מאוד המצב העגום הזה בחיים שלנו המוסריים, החברתיים, להצביע בעד דיון במליאה. תודה.

היו"ר ס' טריף:

תודה לחבר הכנסת עזרן. אדוני שר המשפטים, בבקשה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, שמעתי את דבריו של סגן יושב-ראש הכנסת הרב עזרן, וניכר שהוא אומר דברים גם מהשכל וגם מהלב. דומני שרגישות רבה יש בבית הזה לגורלם של קורבנות עבירה דרך כלל, קורבנות עבירה מינית בוודאי, וחרדים אנו לגורלם של קטינים וילדים על אחת כמה וכמה.

יורשה לי להזכיר, שמדינתנו היתה חלוצה, לפני כל מדינה אחרת, בדאגה לילדים שהם קורבנות עבירה מינית או עדים לעבירה מינית, בכך שעשינו חריג שאינו מקובל בשיטות משפט אחרות. ניסינו למנוע ואנחנו מנסים למנוע את הבאתם לבית-המשפט להעיד. אנחנו מרשים גביית עדותם על-ידי חוקר או חוקרת נוער, ומאפשרים לחוקר או לחוקרת הנוער להופיע בבית-המשפט ולהגיש את עדות הקטין או הקטינה בכתב. אנחנו מרשים לחוקר נוער לאסור הופעת קטין או קטינה שכאלו בבית-המשפט, דבר חריג ביותר. בדרך כלל בית-המשפט הוא שיכול לצוות מי יבוא בפניו, וכשמדובר בילדים או בילדות של קורבנות עבירה מינית שמנו, אנחנו, המחוקק, את חוקר הנוער, את פקיד הסעד, את מי שדאגת הילד היא קודם כול לנגד עיניו, מעל לסמכות בית-המשפט. אני מדגיש זאת כדי שהכנסת תדע – – –

חנן פורת (מפד"ל):

וחוק חובת הדיווח, שגם הוא – – –

שר המשפטים ד' ליבאי:

על אחת כמה וכמה החוק שמדבר בדאגה לחסרי ישע, שהכנסת העבירה ביוזמתו של חבר הכנסת לוי, למיטב זיכרוני.

יוסף עזרן (ש"ס):

אני חבר בוועדת החוקה והשתתפתי בכל הנושאים האלה, שאכן הם לתפארת ולכבוד למדינת ישראל. אבל היא הנותנת, הפרדוקס הזה שכואב לי; אני מכיר את כל החומרה, וזה הנושא של ההצעה לסדר-היום. מצד אחד, החמרה רצינית מאוד ונקיטת אמצעים מכובדים ומכבדים את מדינתנו; מצד שני, הלכה למעשה אין שום קשר בין מה שכתוב בחוק לבין מה שנפסק לעבריינים.

חנו פורת (מפד"ל):

מה קורה לשופטים?

שר המשפטים ד' ליבאי:

מבקש אני להדגיש, שאנחנו לא נמצאים בערכאה שיפוטית, ואני אומר זאת כיוון שהועלו דוגמאות מספר. אני כשלעצמי אינני מכיר כל דוגמה ודוגמה, כל מקרה ומקרה ונסיבותיו. אבל הנחתי היא ככלל, שבית-המשפט, כשרואה את העדים ולומד את נסיבות המקרה, שוקל את כל השיקולים ורואה לנגד עיניו גם את כוונת המחוקק כאשר הוא קובע את העונשים המרביים, והוא גוזר את העונש בכל מקרה בהתאם לסך כל השיקולים הרלבנטיים. לכן צריך להיזהר שלא ייראה לפחות שכאן המקום להגיש ערעור על פסיקה לגבי מידת העונש. בהחלט יש מקום – – –

דב שילנסקי (הליכוד):

אני רוצה להעיר. הציבור הרחב קורא בעיתונים והוא רואה רק את הכותרות ואת החלק הפיקנטי. הוא לא יודע מה השופט שמע במשך כל הזמן והתרשם מעדים וכו'. יוצא עיוות לגבי המחשבה של הציבור על השפיטה בישראל, שהיא למופת ולדוגמה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

חבר הכנסת דב שילנסקי, במקרה אחד או שניים היינו, יחדיו, נכנסים ויוצאים באולמות בתי-המשפט ורואים את המקרים מזוויות שונות, לא רק ככותרת עיתון, כפי שאמרת. לכן אנחנו יודעים עד כמה מלאכת גזירת העונש בכל מקרה אינה קלה.

אבל אני מבקש להדגיש, שלא יתקבל רושם אחר: כשאני מבקר בבית-סוהר ומשוחח עם אסירים, אני פוגש שם אסירים לא מעטים, שבשל ביצוע עבירות מין נגזרו עליהם עונשי מאסר לתקופות ארוכות ביותר, ואני מדבר ב-15, ב-13 וב-10 שנות מאסר ואף יותר. אני אומר זאת כדי שלא יתקבל הרושם, שאם משורה ארוכה של מקרים, במקרה אחד או שניים, או יותר, שקל בית-המשפט את הנסיבות וגזר עונש שנראה קל יחסית – שזה מלמד על הכלל.

אני גם חושב, שאילו זה לא היה חריג, ספק אם העיתון היה מפרסם את זה. העיתון לא נוהג לפרסם דברים שבשגרה, אלא דברים החורגים או למעלה מהשגרה או למטה מהשגרה, וכך מפנה את תשומת לבנו לחריגים, וטוב הוא עושה.

לכן, אני לא בא להגן על גזרי-דין מקילים, אני בא רק לומר שאינני יכול, כשר המשפטים, להשיב על כל מקרה ומקרה שאיננו מובא בפני, ואין כאן זכות טיעון לשופטים, את זה אני מבקש לזכור. שופטים לא נמצאים כאן כדי להשיב על טענות, ולכן אנחנו צריכים להיזהר – – –

יוסף עזרן (ש"ס):

הזכרתי את המקרים, אף שקראתי את פסקי-הדין ואת הנימוקים.

שר המשפטים ד' ליבאי:

מה אני בא להדגיש, מכובדי הרב עזרן? שכל מקרה שנראה בו, אם לאלה המעורבים בו, אם לפרקליטות ואם לנציגי הציבור, שראוי היה להביא את עניין מידת העונש לבחינה נוספת, שאין להשלים עם עונש קל שנגזר – יש להביא את זה לידיעתנו, קודם כול לידיעת היועץ המשפטי לממשלה ולפרקליטת המדינה. חזקה עליהם, שאם יש טעם בחשש הזה, הם ייזמו הגשת ערעור ויביאו את כל המקרה לבחינה נוספת בערכאות הערעור. כך, למשל, היה באותו מקרה מפורסם של האונס בשומרת. בית-המשפט המחוזי קבע מה שקבע. היו לא מעטים שטענו: איך ייתכן? מדוע כך ולא אחרת? והיועץ המשפטי לממשלה ופרקליטת המדינה יזמו הגשת ערעור. העניין נבחן בבית-המשפט העליון ונמתין לפסיקתו של בית-המשפט העליון.

לכן, הדרך הנכונה כאשר מוטל עונש קל היא לדרוש ולתבוע מהיועץ המשפטי לממשלה שיבחן את הנסיבות, ואם ימצא לנכון ויחשוב שהטענה מוצדקת – שיביא את העניין לבחינה נוספת בערכאה גבוהה יותר. כך עובדת השיטה, ולשם כך נולדה זכות הערעור גם למדינה באמצעות היועץ המשפטי לממשלה.

אשר למדיניות הגשת הערעורים – אני רוצה להביא ולהדגיש, שהפרקליטות מגישה, בהתאם לשיקול דעתה, ערעורים על פסקי-דין שניתנו במקרים שבהם בוצעה התעללות מינית בקטינים, כאשר מדובר במי שהואשם במעשים חמורים. לפני שבוע הוגש ערעור בתיק שעניינו התעללות מינית בקטין, ובית-המשפט גזר על הנאשם 12 שנות מאסר בפועל. פרקליטות המדינה ביקשה להחמיר אף בעונשו של זה.

תיקי הפרקליטות אינם ממוחשבים, לכן עדיין אין בידי נתונים סטטיסטיים. מדיווח שנמסר לי היום מפרקליטות המדינה, עד כמה שניתן היה לבדוק – בשנת 1992 הוגשו ערעורים מטעם הפרקליטות על קולת העונש בארבעה מקרים של אלימות במשפחה, מדובר בעבירות מין, ו-12 ערעורים נוספים בעבירות מין נגד קטינים. ב-1993 הוגשו עד עתה ארבעה ערעורים במקרים של אלימות במשפחה ותשעה ערעורים על עבירות מין.

כפי שנמסר לי עוד על-ידי המשנה לפרקליטת המדינה, הגברת רחל סוכר, שמרכזת את הנושא של התעללות בקטינים ובחסרי ישע בפרקליטות המדינה, בתי-המשפט מקבלים בדרך כלל את ערעורי הפרקליטות ומחמירים בעונשיהם של עבריינים אלה.

לאחרונה הוחמר עונשו של אב שהתעלל מינית בשתי בנותיו. בית-המשפט לערעורים גזר עליו 12 שנות מאסר במקום תשע שנות מאסר שגזר עליו בית-המשפט דלמטה.

העובדה שהפרקליטות טורחת להגיש ערעורים גם כשמוטלות תשע שנות מאסר ו-12 שנות מאסר כאשר היא מרגישה כפי שאדוני חש, היא ראייה שהרגישות במוקד קבלת ההחלטות קיימת. פשוט צריך להביא עיוותים או שיקולים שלא נראים, לפחות לא מסתברים כלפי חוץ, להביא לתשומת לב היועץ המשפטי לממשלה ופרקליטת המדינה, או לתשומת לבי, ואני אביא את זה לתשומת לבם, בלי שאתערב, כמובן, בשיקול דעתם המקצועי והעצמאי.

לנו נראה, שכאשר יש מקום להחמרה מוגש ערעור, וכאשר הערעור נטען בפני ערכאה שיפוטית גבוהה יותר יש אוזן קשבת לטענות.

כיוון שהנושא שהעלה חבר הכנסת עזרן הוא רציני והוא מטריד לא מעט אנשים, אני משאיר לשיקול דעת. מנקודת מבטי אפשר גם לקיים על כך דיון בכנסת, במליאה, אבל נראה לי שאולי תהיה תוצאה מעשית יותר אם נעביר את הדיון בנושא לוועדת החוקה, חוק ומשפט. לשם ניתן להזמין את אלה שממונים על אכיפת החוק, לבקש מהם הסברים ולהציג בפניהם את העמדות. אני חושב שמפגש זה, פנים אל פנים עם אלה שיכולים לשנות דברים, אולי עדיף מהדברים שיינשאו מעל הבמה הנכבדה הזאת.

לכן, לשיקול דעתך, אדוני. לי נראה שמוטב להעביר זאת לוועדת החוקה, חוק ומשפט.

היו"ר ס' טריף:

הבנתי שחבר הכנסת עזרן מסכים.

שר המשפטים ד' ליבאי:

אני ממליץ על כך. אם חבר הכנסת עזרן יעמוד על דיון באולם, הרי אני גם אבין ללבו בעניין זה ואני אצטרף אליו. ההכרעה בשלב זה היא בידי המציע.

היו"ר ס' טריף:

חבר הכנסת עזרן, אתה מסכים שהנושא יועבר לוועדה, כך הבנתי.

יוסף עזרן (ש"ס):

לא קל לסרב לפנייתו של כבוד שר המשפטים.

היו"ר ס' טריף:

גם הוא לא מסרב לפנייתך.

יוסף עזרן (ש"ס):

הרי אין לי בעיה, אדוני, לא עם הפרקליטות ולא עם ועדת החוקה ולא עם החוק במדינת ישראל. הבעיה שלי היא מבחינה ציבורית. לו רק כדי לעורר את הרגש ואת תשומת הלב הנכונה, אני מבקש שאדוני יבין ללבי אם אני עומד על כך ומבקש שיתקיים דיון במליאה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

בקשתי רק, כמובן, שלא יועלו כאן לראשונה מקרים ולא ייווצר הרושם שכאן מערערים על גזרי-דין שניתנו בבתי-משפט. אם מדובר בחשיפת התופעה ואם מדובר בהצגת הפרובלמטיקה, להעלות תביעה מהבחינה הציבורית, לעורר את הרגישות לנושא הזה, הרי זה בוודאי יכול להיעשות גם במליאה.

היו"ר ס' טריף:

אדוני השר מסכים לדיון במליאה, כך הבנתי. תודה רבה.

אני מזמין את חבר הכנסת חנן פורת, המבקש להעביר את הנושא לוועדה.

שר המשפטים ד' ליבאי:

אני מבקש להבהיר, שאנחנו משאירים לשיקול דעתם של חברי הכנסת את ההחלטה האם לקיים דיון בוועדה או במליאה.

היו"ר ס' טריף:

אני מודה לך. בבקשה, חבר הכנסת פורת.

חנן פורת (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, אדוני חבר הכנסת עזרן, אדוני שר המשפטים, אני מאוד מזדהה עם דבריו של חבר הכנסת הרב יוסף עזרן ועם התמונה שהוא צייר.

אני גם רוצה לומר, שמעבר למקרים הספציפיים, תמונת המצב כפי שהיא נראית היא, שיש באמת איזו נטייה להקל בעונשים בגלל מעשי אונס. הדוגמה האחרונה הזאת, של הכדורגלן, שעליה דובר, ממש מסמרת שיער מבחינת חוסר הרגישות, וטוב שהפרקליטות הגישה ערעור בעניין זה.

מבחינה עניינית נדמה לי שהנושא הזה מקומו באמת בוועדת החוקה, חוק ומשפט, מפני שיש מקום להציע תיקון בחוק שיקבע מינימום. זה דבר שהוא לאל ידנו. זאת אומרת, זה לא רק עניין לדיון במליאה, שמטבע הדברים אולי גם יכול לעתים להעלות ולחשוף דברים שלא בסגנון הראוי. לעומת זאת, בוועדת החוקה, חוק ומשפט, נדמה לי, אדוני שר המשפטים, שניתן יהיה לדון גם בשאלה של קביעת עונש מינימום ולהזמין העדים הנוגעים בדבר, בכלל זה ממערכת המשפט, כדי לטפל בעניין כמו שצריך.

היו"ר ס' טריף:

תודה. חבר הכנסת אברהם הירשזון מבקש להסיר; דקה, בבקשה.

אברהם הירשזון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר, חברי הכנסת, אני רוצה לומר, שאני מזדהה לחלוטין עם דבריו הקשים, הבהירים והברורים של חבר הכנסת עזרן בנושא זה. אני רוצה להודות לו על כך שהעלה זאת לסדר-היום, כי זה דבר חשוב ביותר, דבר קשה, שאיש מאתנו לא היה חולם שילווח את חיינו בצורה כל כך קשה וכל כך עמוקה.

יש לי הרגשה, תחושה, שזה רק קצה הקרחון, משום שמשפחות רבות מאוד חוששות בכלל לדבר, כי התמונה המצטיירת היא שהעונשים הם קלים.

הצעתי להסרת הנושא נועדה לנצל את הבמה כדי לומר, שבדבר חשוב מעין זה הכנסת צריכה להקים ועדה פרלמנטרית לחקירה, שתחקור את הנושא הזה ביסודיות, תשמע עדים. וזה לא עניין לדיון במליאת הכנסת בלבד. תודה רבה.

היו"ר ס' טריף:

תודה רבה. חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. ואנחנו נצביע מי בעד קיום דיון במליאה, כהצעת המציע ובהסכמת השר, שמשאיר את הנושא לשיקול דעתנו. נא להצביע, מי בעד ומי נגד; אני מקווה שכולם בעד.

הצבעה

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום – 13

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום – אין

נמנעים – אין

ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

היו"ר ס' טריף:

ללא מתנגדים, ללא נמנעים, בעד – 13. אני קובע שעל ההצעה לסדר-היום של חבר הכנסת יוסף עזרן יקום דיון במליאה. תודה רבה.

הצעת חוק פיקוח על בתי-ספר (תיקון – תחולת החוק), התשנ"ג–1993

(הצעת חברת הכנסת ע' מאור)

היו"ר ס' טריף:

חברי הכנסת, אנחנו ממשיכים.

אנחנו, בהנמקה מהמקום, נקדים הצעה לסדר, ואזמין את חברת הכנסת ענת מאור לנמק מהמקום הצעת חוק תרע"ט – הצעת חוק פיקוח על בתי-ספר (תיקון – תחולת החוק), התשנ"ג–1993. בבקשה, חברת הכנסת ענת מאור.

ענת מאור (מרצ):

אדוני היושב-ראש, אדוני שר החינוך והתרבות, חברי הכנסת, קודם כול תודה על ההקדמה. בגלל ועידת מפ"ם אני נאלצת להקדים.

החוק המוצע כאן בא להרחיב את הפיקוח על גילאי החינוך האמיתיים. אין ויכוח היום על החשיבות העצומה של החינוך בגיל הרך, וככל שהחינוך מתחיל בגיל צעיר יותר, כן הוא רגיש יותר. לדאבוננו, משום שחוק חינוך חובה מתחיל בגיל מאוחר יותר, הפיקוח דהיום מתחיל רק בגיל שלוש. ידוע לי שמשרד החינוך עושה מאמצים להוריד זאת, והתחיל לעשות זאת בצורה ניסיונית. עם זאת, נוכח האירועים שהיו לאחרונה, של מקרים קשים במספר מצומצם של גני-ילדים, כי רוב עובדות ועובדי החינוך לגיל הרך הם טובים ונאמנים, אנחנו חייבים למצוא דרך להבטיח כל ילד וילדה. זאת נקודה אחת.

הנקודה השנייה – הגיל. שנה – זה הגיל האופטימלי. לא הצענו שלושה חודשים, אף שיש גם מעונות לתינוקות בני שלושה חודשים. אבל, גם אי-אפשר להתחיל בגיל שנתיים, כאשר בהרבה מקומות הילדים הם בגיל שנה והם בני-חינוך.

לפיכך, אני מקווה שהכנסת תאשר את החוק. תודה.

היו"ר ס' טריף:

תודה רבה לחברת הכנסת מאור. רשות הדיבור לסגן שר החינוך והתרבות, חבר הכנסת מיכה גולדמן.

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, משרד החינוך והתרבות מטפל במסגרות שבהן ניתן חינוך גן-ילדים. עד לאחרונה היה מקובל שחינוך גן-ילדים ניתן לילדים מגיל שלוש ומעלה. לקראת שנת הלימודים התשנ"ג החליט משרד החינוך להרחיב את הפיקוח על גני-הילדים לגילאי שנתיים.

מאחר שהנושא הזה הוא נושא חדש והשר נכנס לתפקידו לפני ימים מספר, אני הייתי מציע לחברת הכנסת ענת מאור: יש אפשרות שנאשר את הצעת החוק היום והיא תעבור לוועדת החינוך והתרבות, ובקריאה הראשונה לאחר מכן אנחנו נקיים את הדיון המסודר. אבל אני מציע שנקצר, משום שזה גם יאפשר לשר ללמוד את הנושא, ואנחנו נעביר את זה לוועדת החינוך ונאשר את זה היום.

קריאה:

את מה?

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

את הצעת החוק, כדי שנוכל להביאה לקריאה ראשונה, כדי שאתה תלמד.

היו"ר ס' טריף:

אז בכל זאת מה ההצעה, אדוני סגן השר?

קריאה:

ההצעה היא טובה, אלא שהעלות שלה היא גבוהה ביותר, וההתנגדות היא של משרד האוצר. הנדיבות של השרים היא גדולה, אבל מי שאחראי לכך הוא האוצר.

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

לכן אני מציע, חברת הכנסת ענת מאור, שלא נקיים היום הצבעה על העניין, וחברת הכנסת מאור תסתפק בהודעה. תודה.

היו"ר ס' טריף:

תודה רבה לך. חברת הכנסת ענת מאור.

ענת מאור (מרצ):

חבר הכנסת יהלום, אני נענית לפנייתו של סגן שר החינוך, משני נימוקים: האחד – לאפשר באמת לשר החינוך והתרבות החדש להיכנס בעובי הקורה, מה עוד שהמשרד אמר שהוא מכיר בחשיבות הנושא, וכבר התחיל להוריד את גיל הפיקוח. והנימוק השני – אני סמוכה ובטוחה שמשרד החינוך והתרבות ימצא את הדרך להידבר עם האוצר ולהיאבק על כך שתהיה תשתית גם של פיקוח וגם של תנאים לחינוך בגיל הרך.

לפיכך, אני נענית לפנייה.

יצחק לוי (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש – – –

היו"ר ס' טריף:

תודה רבה לך, חברת הכנסת מאור. את יכולה ללכת לוועידה בלי שום בעיה.

אני רוצה לומר לחברי הכנסת: יש שר חדש במשרד החינוך והתרבות, וסגן השר הביא את עמדת המשרד בנושא חשוב מאוד. לכן, בסופו של דבר קיבלנו את דעתו של סגן השר, בהסכמתה של המציעה. יש לך משהו תקנוני, אדוני?

יצחק לוי (מפד"ל):

כן.

היו"ר ס' טריף:

בבקשה.

יצחק לוי (מפד"ל):

לפי סעיף 137(א) לתקנון, אי-אפשר לדחות הצבעה אם יש התנגדות של חבר הכנסת, אלא אם כן הכנסת תצביע על הדחייה.

היו"ר ס' טריף:

האם אתה מתנגד?

יצחק לוי (מפד"ל):

כן.

היו"ר ס' טריף:

הבנתי, אדוני, אנחנו נצביע.

שאלו יהלום (מפד"ל):

עם כל הכבוד, הנמקה מהמקום יכולה להיות רק כאשר יש הסכמה של הממשלה. לא יכול להיות שחברת הכנסת מאור תנמק מהמקום, משום – – –

היו"ר ס' טריף:

אני אסביר. חבר הכנסת יהלום, זה ניתן לחברת הכנסת מאור לפני משורת הדין.

שאלו יהלום (מפד"ל):

לא, על ההסכמה אין לי בעיה.

היו"ר ס' טריף:

הבנתי את הנקודה, אבל בכל זאת מדובר במקרה מיוחד. גם חבר הכנסת שאלו יהלום מבין את העניין, אבל לצורך העניין הוא רצה להעיר. יש עוד הערה, אדוני?

אברהם רביץ (יהדות התורה):

כן.

היו"ר ס' טריף:

בבקשה, בכבוד.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

עם כל הכבוד לשר ולסגנו, דומני שהנושא הזה של פיקוח על גני-ילדים מתאים יותר לשרת העבודה והרווחה.

היו"ר ס' טריף:

אני מודה לך על ההערה.

עכשיו אנו מצביעים. יש התנגדות של חבר הכנסת יצחק לוי. אנחנו מצביעים מי בעד דחיית ההצבעה על ההצעה ומי נגד. מי שמצביע בעד הוא בעד דחיית ההצבעה. נא להצביע – מי בעד דחיית ההצבעה ומי נגד?

הצבעה

בעד דחיית ההצבעה על הצעת החוק – 9

נגד – 5

ההצעה לדחות את ההצבעה על הצעת החוק נתקבלה.

היו"ר ס' טריף:

בעד – 9, נגד – 5. אני קובע שההצבעה נדחתה.

הודעת ממלא-מקום יושב-ראש הכנסת ר' אדרי

היו"ר ס' טריף:

ברשותכם האדיבה, רבותי חברי הכנסת, אני רוצה לקרוא בפניכם הודעה. הודיע לי ממלא-מקום יושב-ראש הכנסת, חבר הכנסת רפי אדרי, בזו הלשון:

"הודעתי הבוקר לכנסת, שענייני שר האוצר יידונו בנוכחותו עד השעה 12:55, משום שהוא נאלץ לצאת למסיבת עיתונאים בשעה זו. אף ביקשתי מסגנית מזכיר הכנסת להקפיד על סדר זה. והנה נודע לי עתה, כי הועלו נושאים הנוגעים לשר האוצר בהיעדרו.

"אבקשך להודיע לכנסת על התחייבותי לשר האוצר שלא קוימה."

אני התבקשתי להודיע, ולכן הודעתי לכם את אשר היה.

אני מבקש מחבר הכנסת שטרית, שעל העניין הזה לא נקיים שום דיון. אין כוונה לקיים דיון בעניין הזה, חבר הכנסת שטרית. אני הודעתי הודעה של ממלא-מקום יושב-ראש הכנסת ותו לא.

מאיר שטרית (הליכוד):

אדוני היושב-ראש.

היו"ר ס' טריף:

לא נתתי לך רשות הדיבור. אולי מהמקום, אם יש תגובה עניינית, בבקשה.

מאיר שטרית (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, לא יכול להיות מצב שבו הממשלה מזלזלת בכנסת. יש סדר-יום, הוא כתוב על הלוח. השר היה פה. הוא הלך למסיבת עיתונאים. מסיבת עיתונאים, עם כל הכבוד, יכולה לחכות. הכנסת היא ריבונית על הממשלה, וזה ששר האוצר לא נמצא – – –

היו"ר ס' טריף:

אני מעריך מאוד מה שאומר חבר הכנסת שטרית. דעתי כדעתך. אני התבקשתי לקרוא את ההודעה, ואני קראתי אותה בפניכם. ולכל חבר כנסת יש שיקול דעת משלו. אני מסכים לדעתך בהחלט. ואנחנו נמשיך.

הצעות לסדר-היום

שיבוץ ילדים בחינוך המיוחד

היו"ר ס' טריף:

אנו עוברים להצעות לסדר-היום מס' 1815, 1818 ו-1835 בנושא: שיבוץ ילדים בחינוך המיוחד. והמציעה הראשונה – חברת הכנסת אסתר סלמוביץ. בבקשה.

אסתר סלמוביץ (צומת):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, בעיתון "חדשות" מיום א', כ"ד בסיוון, 13 ביוני השנה, חשפה העיתונאית נירית זך וגוללה את סיפורם הטרגי של ילדים, אשר חלקם נפל קורבן לאבחון פסיכומטרי מוטעה, וחלקם הופנו ללימודים במסגרות המיועדות למפגרים במטרה לפטור את מערכת החינוך הקונבנציונלית מן הצורך להתמודד עמם, עם בעיותיהם ועם האתגרים שהם עתידים להציב בפני המערכת.

שני המקרים, יש להניח, הן זה שמקורו באבחון מוטעה והן זה שמקורו בהרחקה מכוונת ויזומה, ייכללו, מן הסתם, מבחינה סטטיסטית כוללת, בתחום הטעות הסבירה, אותה טעות שמבחינה מדעית תיחשב זניחה ובלתי נמנעת.

אשר למשפחות הילדים שנפלו בעבר או עתידים ליפול בעתיד ולהיכלל בתחום אותה "טעות זניחה ובלתי נמנעת", חלקן תיאבקנה במערכת במגמה להסיר את רוע הגזירה מעל ראש ילדיהן. חלקן תצלחנה וחלקן תיכשלנה. יתר המשפחות שילדיהן נכללו או ייכללו בתחום אותה טעות, ויש להניח שיהא זה חלק הארי של המשפחות – חלקן לא תעזנה כלל להתמודד עם המערכת, אם מתוך רחשי אמון בלתי מסויג למערכת ואם מחוסר עניין או חוסר אונים.

מי שייאלצו, בסופו של דבר, לפרוע את השטר הם, כמובן, אותם ילדים, שגורלם לא שפר עליהם ובשל ליקוי זה או אחר, הניתן לטיפול, נקלעו למסלול העתיד לסתום את הגולל על עתידם ועל חייהם, כפי שהיו יכולים וראויים לחיותם.

מערכת החינוך בישראל מתמודדת מדי יום ביומו, שעה שעה, עם אתגר שהוא, לכל הדעות, כבד ביותר, הן מבחינת התנאים האובייקטיביים והן מבחינת המשאבים המוגבלים העומדים לרשותה. ואולם, דומה שאין בנמצא הסבר, תירוץ או הצדקה, שיש בהם כדי להצדיק אותה "טעות זניחה ובלתי נמנעת", כשעל כף המאזניים בצד האחר מוטל גורלו של ילד חסר אונים.

מנתונים שקיבלתי עולה, שהשיטה הקיימת הנהוגה לצורך עריכת אבחונים פסיכומטריים יעילה למדי, הן מבחינת אמינותה ותוצאותיה והן מבחינת עלותה הכספית. הניסיון, כפי שעולה מנתונים אלה, מלמד, שלשיטת האבחון הנהוגה נזקפים 80% הצלחה, ומבחינה מקצועית, כך הוברר לי, זהו שיעור הצלחה מרשים בהתייחס לעלות הכספית הכרוכה באבחון שכזה.

השאלה היא, כמובן: כיצד יכולה מערכת החינוך להשלים, ולו רק מן הבחינה האתית, עם שיעור טעות העומד על 20%? והשאלה השנייה המתבקשת היא: האם אין בנמצא דרך העשויה להבטיח את צמצום הטעות "הזניחה" הזאת, החורצת גורלות, עד כדי ביטולה המוחלט, או לפחות עד למינימום האפשרי?

הגישה שלפיה יש ביד האבחונים והמבחנים הפסיכומטריים כדי לחרוץ גורל אדם לשבט או לחסד היא גישה שקשה להשלים עמה, בשל האפשרות שטעות באבחון משמעותה, לקורבן הטעות, הרת גורל. אלא שצורכי המערכת והמציאות מחייבים אותנו לאמץ כלים שכאלה, ואנו מצדנו, כמי שערים לעובדה

שעשויה ליפול טעות, מחויבים לעשות הכול על מנת למנוע כל אפשרות של טעות, או לפחות לצמצם אפשרות זו למינימום האפשרי.

שאלה נוספת העומדת על הפרק היא שאלת ההרחקה המכוונת. תלמיד או ילד שעבר מבחן, עניינו עתיד להיות מובא בפני ועדת השמה. ועדה שכזו כוללת שבעה חברים ובהם: נציג הרשות המקומית, מפקחים מטעם משרד החינוך, פסיכולוג, רופא, עובד סוציאלי ונציג ועד ההורים.

המציאות המרה מלמדת, שאך לעתים נדירות מתכנסות ועדות ההשמה בהרכב המלא, וכמעט תמיד נערכות ישיבותיהן בהרכב חסר, עד כי במרבית המקרים מונה הוועדה שלושה חברים.

יתירה מזאת, ועל כך העידו גם בעלי מקצוע המקורבים לתחום זה, לעתים מונחות ועדות ההשמה בלחץ גורמים בעלי עניין, כגון המוסד החינוכי שבו לומד הילד, הרשות המקומית וועד ההורים, ואזי נחרץ גורלו של הילד לא מתוך שיקולים ענייניים, אלא בשל שיקולים זרים, שמקומם לא יכירם במערכת חינוכית כלשהי.

כאן, מעל דוכן זה, אני קוראת לשר החינוך לערוך רביזיה יסודית בתחום כאוב זה.

ועל מנת שלא להישמע כמטיפה בשער, ברצוני לציין שהנתונים שהובאו לידי מצביעים על פתרונות העתידיים לתת מענה הולם למכלול הבעיות הכרוכות באבחון.

פרופסור ראובן פוירשטיין, שזכה בפרס ישראל על פועלו בתחום החינוך המיוחד, יסד שיטת אבחון הידועה בשם אבחון דינמי של הפוטנציאל הלימודי. שיטה זו, שאומצה במקומות שונים בנכר, יקרה אומנם בהשוואה לשיטה הנהוגה בישראל, ואולם הנתונים שהובאו לידיעתי מצביעים על כך, שתוצאותיה מדויקות עשרות מונים ממנה.

אני קוראת למשרד החינוך להמשיך ולערוך את המבחן הנהוג כיום בארץ, ואולם לגבי אותם ילדים שאובחנו כחריגים יש לערוך מבחן נוסף לביקורת. ומבחן זה, או, ליתר דיוק, אבחון זה, יתבצע בשיטה אחרת, המיישמת תפיסה שונה לחלוטין, כגון זו שהיא פרי המצאתו של פרופסור פוירשטיין.

גם לגבי אותם ילדים שבשיטת האבחון הרגילה אובחנו כנורמלים ואולם למערכת יש ספקות באשר לתוצאות האבחון, גם לגביהם ניתן לבצע אבחון נוסף בשיטה האחרת, דהיינו, על-פי שיטתו של הפרופסור פוירשטיין.

נוסף על האבחונים המשלימים, הבאים לבטל או לצמצם את האפשרות לטעות, יש למסד ערכאת ערעור ארצית, שבפניה יוכלו הצדדים לערער. וכשאני אומרת "הצדדים", אני מתכוונת לכך שזכות הערעור תהא שמורה הן להורי הילד שאובחנו נדרש והן למערכת. קביעתה של ערכאת ערעור זו תהא מוחלטת ומחייבת לכל דבר ועניין. נוסף על כך, יש לקבוע חד-משמעית, כי על צוות ההוראה בחינוך המיוחד תחול חובת דיווח מיידית לערכאת ערעור זו באשר למקרים שיתגלו כבלתי מתאימים למערכת זו.

מעבר לכך, יש לקבוע את ההרכב המינימלי של ועדות ההשמה ולמנוע מצב דברים, שלפיו ועדות אלה יכולות לקבל החלטה בנוכחות חסרה ובהרכב של פחות מחמישה חברים.

גם על קביעת ועדות ההשמה תהא זכות ערעור בפני הערכאה הארצית, וזכות זו תבטיח את זכויות הילדים, ההורים, וכן את זכויותיה של המערכת להביא את השגותיה, המלצותיה ודעתה.

אדוני היושב-ראש, הצעתי לפתרון הבעיה, מעבר לעובדה שיש בה כדי להקטין את הסיכוי לטעות – אם כי מן הדין להודות, שאין בכך כדי למונעו לחלוטין – יש בה כדי להקנות לילדים ולהורים מסלול או פרוצדורה, שבאמצעותם יוכלו להביא את טענותיהם והשגותיהם בכל מקרה שיחוש כי המערכת שוגה, ופתיחת דרך שכזו יש בה כדי למנוע רגשות תסכול, חוסר אונים וזעם.

ואם יהא בשיטה זו ולו כדי להציל מגורל מר נפשו של ילד אחד – יהא זה שכרנו.

אשר על כן, מבקשת אני, אדוני היושב-ראש, כי נושא כאוב זה יועלה לדיון במליאה. תודה רבה.

היו"ר ס' טריף:

תודה רבה. חבר הכנסת אברהם הירשזון, בבקשה. אחריו – חבר הכנסת יצחק לוי.

אברהם הירשזון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, ראיתי את שר החינוך החדש, שישב פה לפני דקות מספר, ורציתי לברך אותו עם כניסתו לתפקיד, אבל כנראה ענייני המשרד דוחקים והוא לא יכול היה להתפנות.

היו"ר ס' טריף:

הוא כאן בכנסת, אדוני, הוא יחזור.

אברהם הירשזון (הליכוד):

הוא יחזור. אם כך, אספיק לברך אותו.

היו"ר ס' טריף:

אברהם הירשזון (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, משרד החינוך והתרבות ממשיך לשטות בנו. מדי פעם שבות ועולות טענות קשות על מערכת האבחון והטיפול בילדים של מוסדות החינוך המיוחד. הטענה הבסיסית המצמררת-משהו היא, שילדים רבים, יש אומרים אלפים, נשלחים לחינוך המיוחד אף שהם מתאימים וראויים ללמוד בבתי-ספר רגילים.

כאשר שואלים את משרד החינוך בסוגיה הזאת, הוא מכחיש שהעברת הילדים היא שרירותית ומשבח את משרד החינוך.

אני רוצה שיהיה ברור: אני מלא הערכה והערצה לאנשי החינוך המיוחד. אם יש עבודת קודש במערכת החינוך שלנו – רבבות המורים, המטפלים, המדריכים והמסייעים במוסדות החינוך המיוחד הם אלה העושים מלאכה קשה וראויים לשבחים. אני יודע גם שבהשוואה למדינות אחרות נחשבת מערכת החינוך המיוחד בישראל לאחת המתקדמות והמודרניות בעולם, והיא "מייצאת" ידע וניסיון חינוכי רב בתחום זה למדינות אחרות.

ביקורתי מוטחת אך ורק כלפי מנגנון האבחון והשיבוץ של התלמידים המועברים לחינוך המיוחד, שנראה לי לפעמים חובבני ומרגיז.

ב-1970 למדו במוסדות החינוך המיוחד כ-25,000 ילדים. ב-1992 הגיע מספרם ל-63,000. האם גידול עצום זה חל גם בכלל התלמידים במערכת החינוך? האם הגידול העצום נובע מכישלונה של מערכת החינוך הרגילה בהתמודדות עם ילדים חריגים? או שמא מחוסר רצון להתמודד עם המתקשים ללמוד בכיתה רגילה הם מופנים כלאחר-יד לחינוך המיוחד?

חברי הכנסת, חוק חינוך מיוחד קובע במדויק מי ומי ראויים להישלח לבתי-ספר של החינוך המיוחד. שאלה במקומה היא, האם החוק מבוצע כרוחו וכלשונו, אחרת קשה להבין מדוע משמיעים שוב ושוב הורים מודאגים טענה, כי מורים ומנהלים, בוודאי לא כולם, אך כנראה קיימים כאלה, עושים דין לעצמם ומעבירים ילדים לבתי-הספר של החינוך המיוחד, אף שאין הם צריכים להימצא שם.

לדעתי, "יתכן שהקריטריונים המצוינים בחוק להפניית ילדים לחינוך המיוחד הם כלליים מדי. בחוק נאמר, כי "ילדים הזקוקים לחינוך מיוחד הם אלה שמחמת התפתחות לקויה של כושרם השכלי, הנפשי או ההתנהגותי, יכולתם מוגבלת".

אני מציע לוועדת החינוך של הכנסת לבדוק מחדש את חוק חינוך מיוחד, כדי לראות אולי באמת יש גם בחוק זה פרצות שראוי לסגור אותן.

ב-28 בדצמבר 1992 פרסמה העיתונאית הילה טוב בעיתון "חדשות" מאמר קשה, שכותרתו היתה: "פח הזבל של משרד החינוך". באותו מאמר צוטט הממונה על החינוך המיוחד במשרד החינוך, מר מיכאל עזרא, במלים אלה: "ילד מפריע אסור להופכו למופרע, ויש מקרים כאלה. אסור שילד יועבר לחינוך המיוחד אם לא צריך להיות שם. אבל, מתברר שבפועל קורים מקרים כאלה".

ימים ספורים אחרי פרסום הדברים הגשתי שאילתא לשרת החינוך והתרבות. ביקשתי תגובה מוסמכת. סגן השרה, חבר הכנסת מיכה גולדמן, דחה את הטענות – שחלקן אושרו, כאמור, על-ידי הממונה הישיר על כך במשרד החינוך – ואמר כי הטענות שפורסמו בכתבה הן חד-צדדיות ומהוות: "שופר לכמה הורים המתנגדים להפניית ילדיהם למסגרת חינוכית של החינוך המיוחד".

אני רוצה לומר לך, סגן השר מיכה גולדמן, יש לי הרגשה, שלשכת השר מנותקת מהנעשה במשרד ומהנעשה במדינת ישראל, ואני אומר זאת בצורה החמורה ביותר. אני מציע לכם להפסיק לטייח את הדברים ולהתחיל לטפל בהם.

אני מאוד מעריך את חברי מערכת "חדשות", שלא הרפו מן הנושא והשבוע שוב חשפו, בתחקיר מאת נירית זך, מקרים של ילדים נורמלים לחלוטין שהוכרזו, לדבריה, כמפגרים או כסובלים מקשיי למידה ונשלחו לחינוך המיוחד. במקרה אחד אף סופר על ילד שהופנה לחינוך המיוחד, וכיום הוא לומד בכיתת מחוננים.

אני מרגיש חובה לשוב ולהדגיש: חינוך מיוחד – זו לא מלה גסה. זו מערכת המסייעת לרבות תלמידים להתקדם בחיים ובלימודים ולהשתלב בבוא היום בחיים האזרחיים, במידת יכולתם ואפשרויותיהם.

עם זאת, השיעור הגדל והולך של תלמידים המועברים ונקלטים במוסדות החינוך המיוחד מחייב בדיקה אמיצה גם של השאלה, האם עובדה זו מעידה על כישלון בתי-הספר בהתמודדות עם ילדים המתקשים בכיתה, על שיטת אבחון חובבנית ואינטרסנטית, או שמא על גידול אמיתי בשיעור התלמידים הזקוקים לחינוך מיוחד בישראל.

אני מציע למליאת הכנסת לדון בנושא הזה. תודה רבה.

היו"ר ס' טריף:

אני מאוד מודה לחבר הכנסת הירשזון על עמידה יפה במשמעת הזמן. אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת יצחק לוי. בבקשה, אדוני הנכבד.

יצחק לוי (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, שני קודמי היטיבו לתאר את המצב בחינוך המיוחד. אם כך, אסתפק בכמה הערות כלליות, כי אינני רוצה לחזור על כל מה שנאמר.

אני שמח שיושב-ראש ועדת החינוך של הכנסת יושב באולם, מכיוון שייתכן שההצעות יגיעו לוועדתו, ואשמח מאוד אם הדברים יובאו בחשבון.

קודם כול, אני מתנגד לגישת המספרים. לי לא משנה אם זה ילד אחד או מאה ילדים. אנחנו צריכים להשתדל לתת טיפול נקודתי לכל ילד, להתחשב בכל מקרה ומקרה, ולא להתנחם בסטטיסטיקות, אף שהסטטיסטיקה גם היא איננה קלה; אבל אני לא רוצה להתייחס לסטטיסטיקות כי אני חושב שמדינת ישראל צריכה להתרגל, לפחות בנושאי חינוך – גם בנושאים אחרים, אבל לפחות בנושאי חינוך – לראות את הבעיות הנקודתיות כבעיות עקרוניות וקשות.

דבר שני: כרגיל, כמו בכל דבר, הצפון והדרום הם המוכים ביותר בנושא הזה, ובמרכז יש הכי הרבה פתרונות בגלל מספר הילדים. כלומר, במרכז או בירושלים קל לפתוח כיתות חינוך מיוחד, ויש קושי במקומות מרוחקים, כאשר אין די ילדים ואין אפשרות לפתח מסגרות נרחבות מספיק, לבוא לכל מקום ולפתוח בו את המסגרות שהוא צריך.

על כן, יש ערבוב גדול במקומות הקטנים. יש ילדים שאינם מתאימים לחינוך מיוחד שלומדים בחינוך המיוחד. אתם יודעים למה? מכיוון שבאותו מקום יש בית-ספר לחינוך מיוחד, הכיתות הרגילות כבר מלאות ואין מקום להכניס אותם אליו, ואין תקציב לפתוח כיתה נוספת. לוקחים ילד שעל-פי ועדת ההשמה אינו חייב בחינוך מיוחד ואומרים: מכיוון שאין ברירה, בוא נשלב אותו בחינוך המיוחד. אלו החלטות של הרשויות המקומיות, לא של משרד החינוך, לקחת ילדים רגילים לגמרי ולהעביר אותם לכיתות אחרות.

אתם יודעים מי האוכלוסייה הנפגעת ביותר מהעניין הזה? אלו העולים החדשים. ולמה העולים החדשים? כי אין להם פה. הם לא יודעים לדבר, הם לא יודעים לקרוא חוקים, הם לא יודעים להגן על עצמם. ואז יוצא שילדים עולים מאתיופיה או ילדים עולים מרוסיה, שהם נורמלים לגמרי ובעלי פוטנציאל לימודי נורמלי לגמרי, שיכולים ללמוד בכיתות רגילות ולהתפתח, מכניסים אותם לחינוך מיוחד. ילדים כאלה, שצריכים להתמודד עם בעיות של שפה ועם בעיות אחרות, במקום לקדם אותם, במקום לתת להם שעות נוספות, במקום לפתוח מסגרות אחרות, הרי להיפך – מורידים אותם ממש לשאול תחתית, כי אם הם נמצאים עם ילדים בעלי פיגור קל, או עם ילדים עם בעיות דיסלקטיות חמורות, או כל מיני דברים אחרים, הרי אלה דפוס החינוך שהם יסגלו לעצמם בסופו של דבר. והנה, אנחנו מגדלים ילדים, שלא מרצון נהפוך אותם בסופו של דבר לצרכני חינוך מיוחד.

אני שמח ששר החינוך נכנס לאולם ומברך על כך, כי חשוב שהדברים יישמעו לא רק על-ידי סגן השר אלא על-ידי השר.

היוצא מן הדברים האלה, וזו ההערה הראשונה שלי, שמי שמחליטה בעיקר איפה ילמד הילד זו הרשות המקומית, לא אנשי המקצוע וגם לא משרד החינוך והתרבות.

משרד החינוך אומר: אני שולח את הנציגים שלי לוועדות ההשמה, אבל אני לא יכול לתת פתרונות מעבר לכך. אדוני השר, מה מועיל שאתה שולח פסיכולוג לוועדת השמה, או שמשרד העבודה והרווחה שולח עובד סוציאלי, או שמשרד הבריאות שולח רופא – אם אינך יכול לתת פתרון? יותר טוב שלא תשלח. אם ועדת ההשמה החליטה בסופו של דבר שהילד הזה צריך חינוך רגיל, ומשום

שהכיתה מלאה שולחים אותו לחינוך המיוחד, מה הועלת בוועדת ההשמה? עשית עוול גדול להורים ולילד; לילד מצד העניין ולהורים מצד התסכול שלהם. אני מכיר הורים כאלה, הורים שאומרים כי ועדת ההשמה החליטה שהילד צריך ללמוד בכיתה רגילה, בבית-ספר רגיל, ולמרות זאת שמו את הילד בחינוך מיוחד. מה התשובה שהוא מקבל ממחלקת החינוך? – אין מקום, אין אמצעים. אתה צודק, הילד לא צריך להיות בחינוך מיוחד, תפנה למשרד החינוך ותבקש שיפתח כיתה נוספת. משרד החינוך אומר: תראו, רבותי, יש לי תקציב לחינוך המיוחד, חילקתי את מה שיש לי ואינני יכול לפתוח כיתה נוספת. מכל הסיפור הגדול הזה, הקורבן הוא הילד – אותו ילד שלשמו הוקמה כל המערכת.

אני רוצה להציע הצעה מאוד מהפכנית, אדוני השר. אני חושב שבמקום או ברשות שאתה יודע שאינך יכול לפתור בהם בעיות, אל תקים ועדת השמה. בין כך ובין כך אינכם מקיימים את ההחלטות של ועדת ההשמה. בשביל מה להשלוח את האנשים? אם ליד מקום מגורי, בנתיבות, יש ועדת השמה, וב-50% מהמקרים לא מקיימות החלטותיה בגלל בעיה של משרד החינוך או בגלל בעיה של משרד העבודה והרווחה, לא צריך להקים ועדה כזו. ועדת ההשמה מציעה לפעמים גם פתרונות מחוץ למקום, אבל ב-50% מהמקרים ההחלטות לא מיושמות. למה לך להשלוח את ההורים, את המשפחות ואת אנשי המקצוע? תבוא ותגיד בצורה ברורה: בנתיבות אין לי פתרונות. חבל להשלוח אנשים. גם במועצה האזורית אין פתרונות לילדים. שם המצב הפוך: לא ילדים רגילים לומדים בחינוך המיוחד, אלא ילדים אשר צריכים חינוך מיוחד לומדים בכיתות רגילות.

שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:

זה לא נעשה בגלל חוסר מקומות. יש מגמה כזו, אף שאיני רוצה לומר שהבעיה פתורה – – –

יצחק לוי (מפד"ל):

אולי אדוני אינו מעודכן במה שקורה באזורי, אולי זו המדיניות של משרד החינוך, אך יש באזור כיתה של חינוך מיוחד והיא מלאה.

שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:

אני התייחסתי רק למצב העובדתי שתיארת: יש גם מגמה כזו בחינוך.

יצחק לוי (מפד"ל):

המגמה הזו צריכה לבוא לידי ביטוי בהחלטות ועדת ההשמה. אם יש ילד שיש לו פגם קל והמגמה של משרד החינוך היא לשלבו עד כמה שניתן בכיתה רגילה, וכך מחליטה ועדת ההשמה – הרי הדבר הוא בסדר ואין לי טענה. אני מדבר על מקרים, שבהם ועדת ההשמה החליטה על חינוך מיוחד, ובגלל חוסר מקום בכיתה היחידה באזור בנושא חינוך מיוחד הילדים האלה משובצים בכיתות רגילות, ואז אין שעות.

שאול יהלום (מפד"ל):

אם מדובר על שילוב, אין סתם שילוב. צריך לתת למורה בכיתה הרגילה סייעת מיוחדת עבור הילדים האלה, אך גם לכך אין תקציב.

שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:

אין תקציב מלא, אך מספר הילדים האלה במערכת החינוך הרגילה הולך וגדל. בכך איני אומר שהבעיה פתורה, אבל זוהי המגמה.

יצחק לוי (מפד"ל):

אדוני השר, אני רוצה לתת לך רבע פתרון לעניין. אני מדבר ממש מהשטח: לפחות בחינוך הממלכתי-הדתי, שעל-פי הדוח המצוין כאן שיעור החינוך המיוחד בו הוא פחות או יותר אותו שיעור, הפתרון יכול להימצא באמצעות בנות השירות הלאומי. אף שזה לא כוח מקצועי ואלו בנות צעירות בגיל צבא, הרי הבנות האלה מנוצלות לטובה על-ידי הצוות החינוכי של בית-הספר ומנהל בית-הספר. הן נכנסות לכיתות שבהן יש ילדים הזקוקים לחינוך מיוחד ולא נמצא להם מקום ומסייעות להם באופן פרטני. בא משרד החינוך ומקצץ בתקני בנות השירות הלאומי.

שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:

ביקשתי ממנכ"ל משרד החינוך להתייחס לידיעות שהתפרסמו בעניין זה, והוא הכחיש זאת.

יצחק לוי (מפד"ל):

הוא הכחיש, אבל זוהי המציאות. אני יכול לומר לך, כי למיטב ידיעתי יש קיצוץ ב-500 תקנים בשירות הלאומי בנושא החינוך. זהו, אגב, חלק מהפתרון שאנו מוצאים תמיד לילדים במסגרת החינוך המיוחד.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת לוי, אני מפנה את תשומת לבך לזמן.

חנן פורת (מפד"ל):

תדגיש במיוחד את הטיפול בילדי עולים.

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

שם לא קיצצו.

יצחק לוי (מפד"ל):

נכון, אבל בחינוך הרגיל קיצצו.

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

הקיצוץ במורות חיילות היה מ-1,500 ל-1,000.

יצחק לוי (מפד"ל):

אני מבקש שהשר ישמע מה אומר סגן השר. אני מקווה שגם דברי השר וגם דברי סגן השר נכנסו לפרוטוקול, ויש כאן בבירור קיצוץ, לא בחינוך המיוחד אלא בחינוך הרגיל. הרי הילדים הנמצאים במסגרות הרגילות של החינוך הם הצרכנים של עבודת בנות השירות הלאומי. בכל מקום הן מוציאות ילד אחד או שניים מכיתה, על מנת לסייע להם בצורה פרטנית. אף שאין זה כוח אדם מקצועי, הן כוח מסור ואחראי מאוד, והנה סגן שר החינוך אומר, שכלל היה קיצוץ של 500 תקנים.

רבותי חברי הכנסת, מכיוון שהיושב-ראש דוחק בי לסיים, אני חושב שיש להקדיש מחשבה נוספת, ראשית – כדי לעשות שיבוץ נכון, ושנית – כדי שלא להשלוח אנשים במקומות שאין בהם פתרונות. במקרה כזה הייתי מציע לבטל את ועדת ההשמה. שלישית, כדאי, הגון וראוי שלא לקצץ אפילו בתקן אחד של השירות הלאומי, כי הבנות האלו מנסות לפתור בעיות קשות בבתי-הספר.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אני מבין שסגן השר גולדמן עונה. יש לי שאלה: אצלי כתוב סגן שר החינוך והתרבות, ולא ידעתי איך אני צריך לומר. אני שואל: כיצד אני צריך להגיד?

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

אמרת נכון.

היו"ר ד' שילנסקי:

אתה מודיע לי לצורך הפרוטוקול, כדי שאדע איך לומר זאת.

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

סגן שר החינוך.

היו"ר ד' שילנסקי:

אתה סגן שר החינוך והתרבות או סגן שר החינוך? אני שואל זאת לא לשם קנטור, אלא למען הסדר הטוב.

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

אני סגן שר החינוך.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

הרב מאיה הוא סגן שרת התרבות.

היו"ר ד' שילנסקי:

פה רשמו לי "סגן שר החינוך והתרבות", לכן שאלתי. אני מפנה את תשומת לב מזכירות הכנסת, שצריך לכתוב נכון את התארים.

קריאה:

שש"ס לא ישמעו זאת.

יצחק לוי (מפד"ל):

סגן השר גולדמן הוא סגן שר החינוך והתרבות. שכך ייאמר בפרוטוקול. סגן השר גולדמן יכול לומר מה שהוא רוצה. מה שקובע הוא הודעת ראש הממשלה, והודעתו היתה שהוא סגן שר החינוך והתרבות. כך צריך להיאמר גם בניירות של הכנסת.

היו"ר ד' שילנסקי:

אנחנו נבדוק את זה. אתה רואה שהחברים שלך רוצים להעלות אותך בקודש.

שאול יהלום (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, אם – – – הוא צנוע – – –

היו"ר ד' שילנסקי:

איזו רוח טובה.

קריאה:

בשם יושב-ראש הוועדה דורשים – – –

היו"ר ד' שילנסקי:

בבקשה.

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, ההצעות לסדר-היום של חברי הכנסת סלמוביץ, הירשזון ויצחק לוי הן מהנושאים העולים על סדר-היום והיו רק לפני שבועות מספר בשאליות, גם שאלתא בעל-פה, וחבר הכנסת הירשזון וגם חבר הכנסת פורת העלו את הנושא הזה בשאליות.

החינוך המיוחד מהווה מענה ועומד לשירותה של אוכלוסיית תלמידים עם צרכים חינוכיים ייחודיים. ככל שתביעות החברה מתקדמות יותר, כך בולטים יותר צורכיהם וקשייהם של ילדים עם קשיי הסתגלות לדרישות חינוכיות נורמטיביות. מודעות החברה לצרכים אלה הביאה לפיתוח דרכי אבחון ודרכי עבודה מגוונות והכשרה חינוכית של העובדים במערכת.

פתחתי את דברי בצורה רשמית יותר, קראתי את הדברים שנכתבו, ושמעתי את הדברים של חברי הכנסת. אני לא רוצה להמשיך לקרוא את הדברים שהוכנו במשרד. אני חושב שהנושאים שהועלו כאן, גם על-ידי חבר הכנסת לוי וגם על-ידי קודמיו, הם דברים שבאמת מחייבים התייחסות מיוחדת ותשומת לב מיוחדת, משום שמשרד החינוך והתרבות מתייחס, כמו שנאמר כאן, לכל תלמיד ותלמיד שיש צורך להעביר אותו לחינוך המיוחד בטיפול מיוחד, ויש ועדה, כמו שנאמר כאן, ועדת השמה, שמורכבת משבעה חברים, שעושה עבודת קודש.

דבר חשוב שנעשה הוא העברת חוק חינוך מיוחד ביולי 1988. למה העבירו את החוק הזה? משום שאנחנו היינו עדים, אני זוכר זאת עוד כראש מועצה, היו מנהלי בתי-ספר שעודדו העברה של תלמידים לבתי-ספר לחינוך מיוחד, וזה יצר לפעמים אותם מקרים שהזכיר חבר הכנסת לוי. כתוצאה מכך שהיתה צפיפות נפלו ילדים באמצע הדרך, כתוצאה מכך שמצד אחד ועדה, שהיתה משותפת למשרד החינוך והתרבות ולרשות המקומית, החליטה להעביר ילד לחינוך מיוחד, וכתוצאה מכך שבצורה סיטונית – ואני אומר: בצורה סיטונית – מנהלי בתי-ספר העבירו תלמידים, ולמעשה כיתות של החינוך המיוחד היו מלאות. אפשר היה להשאיר חלק מאותם תלמידים בחצר בית-הספר ובכיתה רגילה בבית-הספר. אני סבור שמזמן שעבר החוק, חלק גדול מהבעיה קיבל פתרון.

יש בעיה אמיתית שבאזורים מסוימים, כמו אזור הדרום – ואני רוצה להדגיש: כמו אזור הדרום – שם יש בעיה ויש חוסר בכיתה. חבר הכנסת לוי העלה בעיה אמיתית, נכונה, ואני חושב שהיא צריכה לקבל טיפול. שוחחנו על כך עם מנהל מחוז הדרום, כדי לתת פתרון לעניין.

לגבי הטיפול, משרד החינוך והתרבות עשה מאמץ גדול במשך שנים מספר וגייס למערכת הזאת גם מורות חיילות וגם בנות שירות לאומי. הגענו למספר גדול של 1,500 חיילות וקרוב ל-2,000 בנות שירות לאומי, שעוסקות בעיקר בקליטת העלייה. אותו דבר חיילות. המורות החיילות באות לסייע גם ובעיקר בקליטת העלייה, ובנושאים נוספים שעומדים בקריטריון שנקבע מראש בין צה"ל, מערכת הביטחון, לבין משרד החינוך והתרבות לכל מה שקשור לסיוע באותם ישובים, ששם יש צורך לסייע בחינוך משלים או בסיוע אחר – או מפעלים או פרויקטים מיוחדים שהמשרד קיבל על עצמו; לדוגמה, בטיחות בדרכים, ונושאים אחרים, כמו שנת איכות הסביבה שתהיה בשנה הקרובה.

בכל מה שקשור לחינוך המיוחד, שם לא צמצמנו בבנות השירות הלאומי. היכן כן צמצמנו? אני רוצה להדגיש כדי לחזק את הדברים שאמר כאן השר ואולי לא הובנו, לגבי החינוך המיוחד – שם לא קיצצנו, משום שאנחנו יודעים שהן עושות שם עבודת קודש, וחשוב למשרד להמשיך ולטפח את הטיפול שנעשה על-ידי בנות השירות הלאומי. קיצצנו בכל מה שקשור לקליטת העלייה, ואני אבהיר את העניין. למה קיצצנו? משום ששם היו לנו תשובה ופתרון באמצעות חיילות שמגיעות, והעמדנו היום את מצבת כוח האדם על 1,500 חיילות ו-1,500 בנות שירות לאומי.

יצחק לוי (מפד"ל):

למה אתה מעדיף חיילות על בנות שירות לאומי?

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

הנושא הזה איננו שייך לדיון, אבל אני אסביר לך, ואני גם מוכן לתת לך את הפרטים בצורה מסודרת, משום שאין לי כאן גם – – –

שאלו יהלום (מפד"ל):

אדוני השר שמע את דברי סגן השר?

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

כן.

שאלו יהלום (מפד"ל):

השר אמר קודם – – –

שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:

אני הסברתי – – –

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

הוא דיבר על החינוך המיוחד; לזה השר התייחס.

שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:

לא דיברתי על קליטת העלייה.

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

הוא דיבר רק על החינוך המיוחד.

שאלו יהלום (מפד"ל):

שירות לאומי.

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

בחינוך המיוחד לא היה קיצוץ. רק היום קיימנו את ישיבת הנהלת המשרד בראשותו של השר, ושם עלתה שאלתו של השר בנושא הזה.

אני חושב, שהעניין הזה של כל מה שקשור לחינוך המיוחד מחייב דיון, שאליו צריך להזמין את אנשי המקצוע, את נציגי בתי-הספר, להזמין אותם לוועדת החינוך והתרבות ולקיים את הדיון בוועדת החינוך והתרבות.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. הצעה אחרת לחבר הכנסת מאיר שטרית.

מאיר שטרית (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, הצעתי האחרת מתייחסת להצעתה של חברת הכנסת אסתר סלמוביץ, ומטרתה של ההצעה לבטא בעניין הזה נקודה, שלדעתי היא חשובה ומרכזית בטיפול בחינוך המיוחד.

אני פונה לשר החינוך והתרבות, ידידי חבר הכנסת אמנון רובינשטיין. אני חושב, אדוני השר, שכל נושא החינוך המיוחד מחייב טיפול שורש, לא תיקון קוסמטי. אתה לא תוכל לפתור את הבעיות של החינוך המיוחד על-ידי תיקון של נקודה פה ונקודה שם. לדעתי, כל המערכת צריכה נייעור יסודי ביותר. דע לך, שילדים רבים שצריכים להיות שם אינם שם, ושילדים רבים שלא צריכים להיות שם – הם שם.

המערכת חייבת לעבור טיפול יסודי, שכוונתו להביא לכך שמערכת האבחון תהיה מקצועית יותר, שילדים המופנים לשם אכן יקבלו את הטיפול הראוי כדי לקדם אותם, ושהנושא של החינוך המיוחד, שלצערי, בחלק מהמקומות כך זה קיים, לא יהפוך לשירות בייבי-סיטינג של ילדים עם כל מיני ליקויים, לפעמים אורגניים, לפעמים אחרים, כשבעצם מחזיקים אותם כבייבי-סיטינג בתנאים קשים ביותר.

אני מציע לך, אדוני השר, אתה, שנכנסת לתפקיד, ואני מאחל לך בהזדמנות זאת הצלחה רבה, שתיקח את הנושא הזה לידיים ותנער אותו. חוסנה של חברה נבחן דווקא לפי היחס שלה לחלשים שבתוכה. במערכת החינוך אלה הילדים החלשים, שאין להם פה, שאין להם יכולת לצעוק ואין להוריהם היכולת לצעוק. אני חושב שבכך אתה תעשה מעשה מעבר למצווה, מעשה קדוש, בטיפול באוכלוסיית הילדים הזאת.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. מה אתה מציע, חבר הכנסת שטרית?

מאיר שטרית (הליכוד):

אדוני היושב-ראש, בתחילת דברי אמרתי שהתייחסתי להצעתה של חברת הכנסת סלמוביץ, והצעתי להסיר אותה מסדר-היום בעצם לא על-מנת להסירה אלא כדי להביא לידי ביטוי את הדברים שרציתי לומר.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה. חבר הכנסת טלב אלסאנע – הצעה אחרת.

טלב אלסאנע (מד"ע):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, העניין של החינוך המיוחד הוא סוגיה כואבת, שמחייבת טיפול רציני. אני רק רוצה לציין, שבקרב האוכלוסייה הערבית בנגב, המונה כ-80,000, לא קיים ולו בית-ספר אחד לחינוך מיוחד. על-פי הסטטיסטיקה העולמית, שיעור טעוני חינוך מיוחד אמור להגיע ל-1%, אבל אני סבור שבקרב האוכלוסייה הערבית הוא הרבה יותר גדול. לפי חישוב פשוט, הוא מגיע לסביבות 1,000 תלמידים שזקוקים לחינוך מיוחד, ולמרות זאת לא קיים אף לא בית-ספר אחד, כפי שצינתי, לחינוך מיוחד. ב"מכללת קיי", המכינה ומכשירה מורים, אין מגמה להכשרת מורים לחינוך מיוחד, ולכן השטח מופקר, התלמידים שאמורים ללמוד בחינוך המיוחד לומדים בכיתות מאולתרות בצורה מאולתרת מאוד, ללא תכנון, ללא פיקוח, ולדעתי זה לא מוסיף כבוד לא למערכת החינוך ולא למשרד החינוך והתרבות.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. עכשיו תנחשו – מי מבקש להסיר את ההצעה של חבר הכנסת יצחק לוי? חבר הכנסת שאול יהלום.

שאול יהלום (מפד"ל):

כתוב: אל תפרוש מן הציבור. אם כולם ביקשו להסיר, אני אגיד שלא?

אדוני השר, הנושא של החינוך המיוחד הוא נושא חשוב כל כך לכולנו. אני ממעט להביע לך דברי הערכה אחרי שנכחתי בשבוע שעבר באירוע, שבו אתה קיבלת אות של "יקיר שמע", וזה, כמובן, פרק חשוב בחינוך המיוחד. אני מברך אותך על כך ובטוח שאתה תהיה מודע לנושאים שהועלו כאן.

אין שום אפשרות, ואני אומר זאת הפוך – לחלק מהדוברים לא היה אמון במערכת החינוך המיוחד, ולי יש מלוא האמון בה, אבל אין לה שום אפשרות למלא את ייעודה כאשר, מצד אחד, והדברים הועלו, מחייבים בה את ועדות ההשמה, ומן הצד האחר לא נותנים לה את האמצעים לעשות זאת, אם בשילוב ואם לא בשילוב, בכיתות מיוחדות. האמצעים דרושים גם פה וגם פה.

די אם ייקח השר את דוח מס' 43 של מבקרת המדינה, האחרון, יקרא את הפרק על החינוך המיוחד, ויתקן מה שנכתב שם – ואז רוב הבעיות שהועלו כאן תיפתרנה. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה.

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

השנה היתה תוספת משמעותית.

היו"ר ד' שילנסקי:

חברת הכנסת אסתר סלמוביץ, האם את מסכימה שהצעתך תועבר לוועדה?

אסתר סלמוביץ (צומת):

אני מסכימה.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת הירשזון, האם אתה מסכים?

אברהם הירשזון (הליכוד):

מסכים. לאיזו ועדה?

היו"ר ד' שילנסקי:

לוועדת החינוך והתרבות. הוועדה, בכל אופן, נושאת את השם: חינוך ותרבות.

חבר הכנסת יצחק לוי, אתה מסכים?

יצחק לוי (מפד"ל):

כן.

היו"ר ד' שילנסקי:

חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה.

הצבעה מס' 10

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 15

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החינוך והתרבות נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

15 בעד, אין מתנגדים ואין נמנעים. אני מבין שאלה שביקשו להסיר התחרטו והצביעו בעד. יפה, תודה רבה. אני קובע שההצעות לסדר-היום של חברי הכנסת סלמוביץ, הירשזון ולוי: שיבוץ ילדים בחינוך המיוחד – יעברו לוועדת החינוך והתרבות.

הצעה לסדר-היום הצורך בהקמת ועדת חקירה פרלמנטרית לבדיקת תופעות הנשירה

מבתי-הספר

והאנאלפביות

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מזמין את חבר הכנסת אברהם בורג להביא את הצעתו לסדר-היום מס' 1641 בדבר הצורך בהקמת ועדת חקירה פרלמנטרית לבדיקת תופעות הנשירה מבתי-הספר והאנאלפביות. חבר הכנסת בורג, אתה בן יחיד, ולכן בהתאם לתקנון יש לך עשר דקות תמימות.

אברהם בורג (העבודה):

אני לא צריך כל כך הרבה זמן, אדוני היושב-ראש. אני מקווה גם שאני בן יקר.

היו"ר ד' שילנסקי:

מה שאתה תתרום לנו אנחנו נקבל ברצון.

אברהם בורג (העבודה):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, אדוני שר החינוך והתרבות, אני מבקש להביא בפני מליאת הכנסת הצעה על-פי סעיף 22 לחוק-יסוד: הכנסת, האומר: "הכנסת רשאית למנות ועדות חקירה, אם על-ידי הסמכת אחת הוועדות הקבועות ואם על-ידי בחירת ועדה מבין חבריה, כדי לחקור דברים שהכנסת קבעה".

אדוני היושב-ראש, הבקשה היא להסמיך את ועדת החינוך והתרבות או להקים ועדה מיוחדת לשמש כוועדת חקירה לעניין שהוא אחד הדברים הקשים ביותר בחברה הישראלית היום, והוא: הנשירה מבתי-הספר, נוער מנותק, תופעה של אנאלפביתים – ושילוב הנוער הזה במערכות המתקדמות שמעבר לחינוך עצמו, במערכות הצבאיות וכו'.

ראשית, במה מדובר? דווח לוועדת החינוך והתרבות של הכנסת, כי 9.11% מן התלמידים גילאי 15 עד 18 – ומדובר על כ-25,000 ילדים – אינם נמצאים במסגרת מערכת החינוך הפורמלית, מתוכם 15,000 עד 18,000 – –

היו"ר ד' שילנסקי:

סליחה, חבר הכנסת בא-גד, לא מקובל לדבר עם היציע.

אברהם בורג (העבודה):

מתוכם 15,000 עד 18,000 אינם נמצאים בשום מסגרת פורמלית, לא של משרד העבודה והרווחה ולא בשום מסגרת אלטרנטיבית – מהם כ-700 ילדים – בעוד מערכת החינוך או המערכות הרשמיות מצליחות באמצעי האיתור הרשמיים שלהן להגיע אך ורק ל-52 ילדים מתוך 100 ילדים, 52% בלבד.

לא מדובר על תופעה שהיא בת יום. מדובר על תהליך ארוך זמן, שאין לי אלא הגדרה אחת להגדירו, אדוני שר החינוך והתרבות: זהו החור השחור של מערך החינוך של מדינת ישראל. זהו חור שחור, שלכאורה לא רואים אותו, משום הוא נובע מהתעלמות גדולה מאוד של המערכות בשנים עברו ומקשר של שתיקה והשתקה של הנוגעים בדבר. לקשר השתיקה הזה שותפים רבים. לקשר השתיקה הזה שותפים הורים, שנותנים אישור והכשר להשארת ילדיהם בבית מסיבות שונות. לקשר השתיקה הזה שותפים מורים, אשר פעמים רבות נוח להם שהילד לא יהיה בכיתה משום שמדובר בילד הבעייתי, בילד המפריע, בילד המתסיס, בילד שמסיט את שימת הלב של סדר-היום הכיתתי אל השוליים של המשמעת, ולפעמים אפילו של האלימות ודברים קשים מזה. לקשר השתיקה הזה שותפים גם מנהלים שיודעים ואינם מדווחים, אם משום תדמית בית-הספר, אם משיקולים כלכליים. לקשר השתיקה זה שותפים גם מפקחים ועוד רבים אחרים.

שרשרת הבורות ושרשרת הנשירה ברורות. זה מתחיל מן הבית, ואמר אחד המומחים – ולא אנקוב בשמו – בוועדת החינוך והתרבות: ב"טיפת חלב" כבר אפשר לזהות את הילד הזה, לפי הבית, לפי המשפחה, לפי הנתונים, לפי הרקע, לפי העבר של האחים והאחיות, לפי אזור המגורים, לפי השכבה, שכבת מצוקה או שכבה מבוססת.

זה מתחיל בניכור, זה ממשיך בנשירה סמויה בתוך הכיתה, של ילד שנגרר מכיתה לכיתה בלי לדעת את חומר הלימודים, בלי לדעת קרוא וכתוב בתוך מערכת החינוך, ילד שיכול להגיע בתוך הנשירה הסמויה הזאת עד לצבא, לאחר שמונה, עשר או 12 שנות לימוד, עם רמת קריאה של בית-ספר יסודי ורמת הבנת הנקרא וחשבון נמוכה אף מכך.

לאחר הניכור והנשירה הפנימית באה הנשירה בפועל. לאחר הנשירה בפועל מגיע הניתוק, ועם הניתוק מגיעה תופעת אנאלפביתים, שמגיעה לרבבות בני נוער וצעירים בחברה הישראלית, שמאחר יותר הופכים מבוגרים, הופכים בעלי משפחה ויולדים ומולידים את הדור השני והשלישי למצוקה – וזה מעגל שאין לו סוף.

יש פתרונות קטנים לאורך הדרך, פתרונות חשובים שאינם מקיפים, פתרונות נקודתיים שאינם פתרונות מערכתיים. אחד מהם הוא פתרון של מקא"ם – המרכז לקידום אוכלוסיות מיוחדות בצה"ל, ולא נעסוק בנושא הזה עכשיו.

אדוני היושב-ראש, דומני כי אך ורק ועדת חקירה פרלמנטרית, שעניינה איננו מציאת האשם אלא מציאת החורים במסננת שמאפשרים את נשירת התלמידים האלה, יכולה להביא למצב שהכנסת, שכל כך ערה לנושאים חברתיים, תהיה מעורבת גם בהעלאת הצעות מעשיות מכאן ולהבא, מה ניתן

לעשות. דומני כי לא די בוועדת כנסת רגילה שעוסקת בנושא. צריך יותר סמכות, יותר מעמד, יותר הדגשת המיוחדות, ואין לנו דבר יותר מיוחד ויותר בעל עוצמה ציבורית מוועדת חקירה פרלמנטרית.

אדוני היושב-ראש, אינני יכול לסיים את ההצגה הזאת של הדברים בלי לציין את תרומתה של התקשורת לתהליך הזה. רבות אנחנו שומעים על: העם נגד תקשורת עוינת, אנחנו שומעים על יחסי גומלין רעים בין התקשורת – לבין מעמדה בציבור. אי-אפשר להבין את כל תהליך העלאתו של הנושא על סדר-היום הציבורי בלי יחסי שיתוף פעולה בונים בין המערכת הציבורית-הפוליטית, שעוסקת בנושא בכנסת ובציבוריות, לבין התקשורת בישראל, המעורבות הרגשית והאחראית של התקשורת בישראל.

ובתוך הדברים האלה אני חייב לציין עובדה, שאם אני יכול לציין אותה כתקשורת ערכית, כך אני רוצה לקרוא לה, של עיתון אחד, של העיתון "חדשות", שהעלה את הנושא תוך שימת לב לרגישות של האנשים הנחשפים, בלי לוותר על המאבק על המודעות החברתית, תוך מאבק בלתי מתפשר וחתירה לצדק. העיתון "חדשות", עם סדרת הכתבות ארוכת הטווח, בגדר של תחקיר, של הילה טוב, ועוד תוספת של הכתבת נירית זך בנושא האנאלפביתים, יצר בסופו של דבר נושא חברתי המצריך טיפול, שהכנסת איננה יכולה להיות אטומה לו, איננה יכולה להרשות לעצמה להיות לא-רגישה לו, ועל כן הצעתי ובקשתי מחברי הכנסת לאשר את ההצעה לסדר-היום.

והיה ותאושר ההצעה, על-פי תקנון הכנסת, בתוך חודש, עדיין במושב הזה, חייבת מליאת הכנסת לקיים דיון והצבעה על הקמת הוועדה. תודה רבה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה. אדוני השר, בבקשה. ואני שואל שוב את כבוד השר, על מנת שיהיה ברור, אני פשוט שואל למען הפרוטוקול, למען הסדר הטוב, כדי שנדע להבא. פה כתוב: משיב שר החינוך והתרבות. שמעתי פה קריאת ביניים לגבי סגן השר, ואנחנו נברר. באיזה תואר אני צריך לפנות אל כבוד השר?

שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:

התואר הפורמלי שלי הוא בהחלט: שר החינוך והתרבות. התואר הזה לא מתאר נאמנה את תפקידי, אבל כך החליטו הממשלה והכנסת.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה.

שר החינוך והתרבות א' רובינשטיין:

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, ברשותכם, אני רוצה לומר מלה אחת על נושא החינוך המיוחד. אין כל ספק שאנחנו עוסקים כאן באחת הבעיות הכואבות של החברה הישראלית, והדברים שאמרו חברי הכנסת הם דברים הטעונים תיקון.

עם זאת, צריך לזכור, שדווקא בשנת התקציב הזו הגדלנו את המשאבים לעניין החינוך המיוחד. אני מקווה שנוכל להגדיל אותם גם בשנה הבאה, אבל הצרכים מרובים והמשאבים מצומצמים; וזה לא עונה, כמובן, על בעיה של ילד אחד שהושם במקום לא לו, אבל אני יכול להבטיח לחברי הכנסת, שיש לי עניין אישי בנושא הזה. אני גם תמכתי והייתי פעיל בעניין קבלת חוק חינוך מיוחד בכנסת.

אדוני היושב-ראש, להצעתו של חבר הכנסת בורג. לנושא זה ענינו בהרחבה ב-17 במאי, לא מזמן – על הצעות לסדר-היום של חברי הכנסת אביגדור קהלני, אליעזר זנדברג, אבנר חי שאקי ולימור לבנת, ובתשובות האלה ציינו גם את הבעיות. וגם כאן, כמו בנושא החינוך המיוחד, כל ילד מנותק הוא מאה אחוז של הוויה ושל בעיה, אבל גם ציינו את ההתקדמות שנעשתה במהלך השנים, את המאמצים הגדולים של המשרד ואת ההשוואה הבין-לאומית, שבה ישראל עומדת במצב לא רע גם בהשוואה למדינות עשירות ומשגשגות. כל זה, כאמור, לא פותר שום בעיה, לא פוטר אותנו מהצורך לדאוג לכך שלא יימצאו ילדים שאינם לומדים, ונוסף על כך שאינם לומדים – אינם עובדים, וודאי שהמצוקה, שגם ראינו אותה באמצעי התקשורת, לגבי ילדים בחינוך היסודי היא גדולה שבעתיים. והמשרד, באמצעות מערכת הביקור הסדיר שלו ובעזרת המועדוניות שהוא הקים ובאמצעים אחרים, פועל לצמצום שיטתי ויסודי של התופעה הזאת.

לאחרונה הגברנו את המאמצים, אך אין צורך לומר שהתופעה קיימת, והיא קיימת בגלל אותו קשר שדיבר עליו חבר הכנסת בורג, אבל אותו קשר גם מקשה את פעולת המשרד, אותו קשר של האינטרסנטים – אגב, לא תמיד מהבתיים הכי עניים במדינה.

אומנם עד היום, ואמרתי זאת לחבר הכנסת בורג, נפלא ממני מה ההבדל בין ועדה רגילה של הכנסת לבין ועדת חקירה פרלמנטרית – תמיד חשבת שוועדת חקירה היא מוסד מיוחד שצריך להיות מצויד בסמכויות מיוחדות – אבל לי אין התנגדות לכך שההצעה הזאת תתקבל והכנסת תדון בה במליאתה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. הצעה אחרת לחבר הכנסת יהלום.

שאל יהלום (מפד"ל):

אדוני השר, אדוני היושב-ראש, אין שום רע בדיונים נוספים. הבעיה היא, מה עושה בנושא משרד החינוך והתרבות. היחידה שמטפלת בנושא באה לוועדת החינוך ואמרה: אנחנו לא עושים אפילו מעט מזער ממה שאנחנו צריכים לעשות. אז הוסיפו להם מיליון שקל השנה, אם לזה השר מתכוון, אבל הם הצביעו על יישובים שלמים שבהם הם לא עושים ולא כלום, ויש שם ניתוק ונשירה. לדוגמה: אם מתברר שיש כיסי ניתוק, כמו פרדס-חנה, אין אמצעים במשרד כדי שצוות של כמה אנשים "יתלבש" על העניין ויפתור את הבעיה בתוך – נניח – חודש. זה לא קיים. ואנחנו אומרים: נדון, נראה. אז ייתנו להם עוד מיליון שקל. זה לא יפתור את הבעיה.

הרעיון הוא, שכל ילד כזה יעלה בסופו של דבר פי אלף במשטרה ובשירות בתי-הסוהר, לצערנו, או בחינוך המיוחד, ומצבו יחמיר. השאלה היא, האם משרד החינוך והתרבות, באמצעות ממשלת ישראל, ייתן לזה תקציבים, והאם השר "יתלבש" על הנושא ויהיה מוכן להקים מטה, שבמשך שלושת החודשים הבאים – לא ועדת חקירה ולא ועדה – "יתלבש" על כל המקומות ועל כל הילדים, ולפחות יהיה מיפוי עם הצעות פתרון. הרי כרגע יש הזנחה, וגם להורים יש הרגשה – ואת זה ראו בתוכנית – שיש אדישות וחוסר אכפתיות.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה. מי בעד? מי נגד? השעון מופעל.

הצבעה מס' 11

בעד ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום – 8

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה לכלול את הנושא בסדר-היום של הכנסת נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

שמונה בעד, אין מתנגדים ואין נמנעים, אני קובע שהכנסת החליטה לכלול את הנושא בסדר-היום.

אני מפנה את תשומת לב חברי הכנסת לתקנה 94(ב), האומרת: "החליטה הכנסת לכלול בסדר-יומה הצעה לסדר-היום למנות ועדת חקירה לפי סעיף 22 לחוק-יסוד: הכנסת, תידון ההצעה בתוך שלושים ימים מיום ההחלטה".

הצעה לסדר-היום

מערכת החינוך במגזר הערבי בנגב

היו"ר ד' שילנסקי:

אנחנו עוברים להצעה לסדר-היום מס' 1567, של חבר הכנסת טלב אלסאנע: מערכת החינוך במגזר הערבי בנגב. בבקשה. גם לך מעניקים אנחנו עשר דקות תמימות.

טלב אלסאנע (מד"ע):

אדוני היושב-ראש, כנסת נכבדה, שיעור התלמידים הערבים הלומדים בבתי-הספר הרשמיים הינו יותר מ-20% מכלל אוכלוסיית התלמידים, ולעומת זאת התקציב המופנה אליהם נופל לאין שיעור מחלקם היחסי.

קיים מחסור בכיתות לימוד, המגיע לכדי 1,200 כיתות. קיים מחסור במעבדות, במגרשי ספורט, בספריות, ביועצים חינוכיים. המינויים הפוליטיים והפרוטקציונריים בקרב המורים במגזר הערבי חוגגים. זה נוסף על היד המסתורית של השב"כ, המוכרת במושג "הוראה מלמעלה". האפליה בולטת ביותר שאת בחינוך הטכנולוגי, כשרק 18% מכלל התלמידים הערבים כלולים בחינוך הטכנולוגי, לעומת 47% מבין התלמידים היהודים.

המקופחים ביותר מתוך המקופחים הם התושבים הערבים בנגב. שם חיים כ-90,000 תושבים העוברים תמורות קשות, מחיים ביישובי בדואים לחיים ביישובי קבע, עם כל המשברים והמעבר הקשה, ולבתי-הספר יש ייעוד כפול במקרים כאלה, אבל, למרות זאת, בתי-הספר שם אפילו אינם ממלאים את הייעוד המקורי שלהם.

יש שם כ-37 בתי-ספר. כ-8,000 תלמידים לומדים בפחונים הדומים יותר למכלאות, שאין בהם תנאים אלמנטריים. אני אישית ביקרתי בכמה בתי-ספר בעונת החורף. התלמידים שם רועדים מקור אימים. בבתי-ספר אלה אין ספריות, ואף שבכיתות ט' התלמידים מתבקשים ללמוד ביולוגיה וכימיה מתוך הספרים, ועל-פי התכנים הם אמורים לבצע ניסויים בתוך המעבדות, והספרים בנויים על-פי התוכנית הזו, אין מעבדה, ולכן התלמידים הולכים לבתי-הספר, אבל בפועל הם לא לומדים. ואת התוצאות אנחנו רואים בתוצאות בחינות הבגרות, בבחינות הסף ובבחינות אחרות, כשאחוזי ההצלחה שואפים לאפס.

אני רוצה רק לציין, שבתי-הספר האלה בפזורה, היינו אותם בתי-ספר המצויים מחוץ ליישובי הקבע ואמורים לשרת 40,000 עד 50,000 תושבים, מנהלים על-ידי רשות הנקראת: רשות חינוך לבדואים. ואני רציתי לשאול את סגן השר מר מיכה גולדמן: האם אתה יודע, אדוני, מה זאת אומרת רשות חינוך לבדואים? מה היא כוללת? מי הם היושבים בה? כל הרשות הזאת מורכבת מאדם אחד הקרוי משה שוחט, שאין עליו כל פיקוח והוא עושה ככל העולה על רוחו, ואף שיש משכילים, אקדמאים ודוקטורנטים בתחום החינוך, אין משכיל ערבי אחד היושב ברשות הזאת. שאלתי היא: מדוע לא מקימים רשות חדשה המורכבת מאנשי מקצוע, הדנים ומחליטים ומפקחים ועוקבים ומקבלים תקציבים, על מנת להעלות את רמת החינוך, על מנת לתת את המשאבים, לענות על הצרכים, ולא רק לבוא לבתי-הספר ולהפריח 800 ממואות?

אותם ילדים הרועדים מקור בחורף, עכשיו, בעונת הקיץ, לומדים בפחונים הלוהטים מחום, וכל המלים היפות והטובות אינן פותרות את הבעיה. מכאן גם שיעור הנשירה הגבוה. אתה לא יכול לבקש מילד ללכת בחורף לבית-הספר ולרעוד שם מקור. הוא ילך שבוע-שבועיים, ואחרי כן הוא יסרב ללכת. מכאן שיעור הנשירה, שמגיע לכדי 70%.

חבר הכנסת אברהם בורג מבקש כאן ועדת חקירה פרלמנטרית משום שיש אנאלפביתים, אבל שיעור האנאלפביתים במגזר היהודי קטן לאין שיעור משיעור האנאלפביתים במגזר הערבי.

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

ועדת החקירה תעסוק בכלל ילדי ישראל, לרבות המגזר הבדואי.

טלב אלסאנע (מד"ע):

ולכן אני מברך על הדברים האלה, והייתי רוצה שבועדת החקירה ייכלל גם חבר הכנסת עבד-אלוהב דראושה, שהוא יושב-ראש ועדת משנה לחינוך במגזר הערבי, כדי שנושא החינוך יטופל במסגרת ועדת החקירה הפרלמנטרית.

ושאלתי הנוספת: מדוע, אדוני סגן השר, משרד החינוך אינו מקים ועדת חקירה מקצועית שתחקור את הסיבה לכישלונות בקרב בתי-הספר הערביים בנגב? מדוע נאלצים התלמידים לעבור לבתי-ספר בגליל ובמשולש כדי ללמוד בתיכון, ומדוע אין מספקים להם בתי-ספר תיכוניים ברמה הנאותה בנגב?

בעיה נוספת היא הבעיה של מורים מוסמכים. הנושא הזה בוודאי ידוע לך, אדוני סגן השר. אבל לא מספיק להגיד שאנחנו מכירים את הבעיה, צריך לדעת מה עשה משרד החינוך על מנת למנוע את התופעה המבישה הזאת, שילדים בוגרי כיתות י"א-י"ב מלמדים בבתי-ספר ערביים בנגב? מה הם הקריטריונים שעל-פיהם ממנים אותם להיות מורים? האם יש בבית-ספר יהודי כלשהו מורה אחד שהוא בוגר כיתה י"ב בלבד? מדוע מרשים ל"מורים" כאלה להשתפשף על זקנם של ילדי האוכלוסייה הערבית בנגב? איך אפשר להעלות את רמת הלימודים ואיך יוכלו התלמידים להשיג ציונים טובים בבחינות הבגרות כאשר יש להם מורים כאלה?

מה עשה משרד החינוך, מה הוא מתכוון לעשות ומה התוכניות שלו לפתרון הבעיה הזו של העדר מורים מוסמכים במגזר הערבי בנגב?

בעקבות תוספת שעות התקן בבתי-הספר, הועברו מהנגב מורים רבים מהמשולש ומהגליל. מדוע לא דאגתם בעוד מועד למורים מוסמכים שיחליפו אותם? איך מבצעים העברה בלי לדאוג שיהיו מורים מוסמכים שילמדו את התלמידים, או שיש כאן איזה עניין פוליטי, שבאים ואומרים: המורים מהגליל והמורים מהמשולש מכניסים גורם של לאומנות כשהם מלמדים בבתי-ספר ערביים בנגב, ולכן רוצים שבמקומם ילמדו ילדים, תלמידים בדואים, שיעשו את העבודה במקום המורים המוסמכים.

אדוני סגן השר, אני לא יודע מדוע אתה לא מקשיב לדברים האלה שמיועדים לך ולתפקידך.

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

ביקשתי שיביאו לי ניירות על מנת לתת לך תשובות מסודרות ומוסמכות, ואתה אומר שאני לא מקשיב לך.

טלב אלסאנע (מד"ע):

רציתי לשאול: מדוע לא מעסיקים מורים מוסמכים על-פי חוזה אישי, עד שתיפתר בעיית המחסור במורים מוסמכים?

ב. מדוע לא מכינים מכינה בשביל תלמידים בוגרי כיתה י"ב כדי שייקלטו באוניברסיטאות וב"מכללת קיי"? מדוע לא מגדילים את מכסת התלמידים הנקלטים ב"מכללת קיי"? יש מורים מוסמכים בוגרי אוניברסיטת בן-גוריון שמשרד החינוך מסרב להעסיק אותם בטענות מטענות שונות. אני התערבתי בעניין שלהם, ובכל זאת משרד החינוך מסרב לקבל אותם בטענה שמישהו מהם נאשם לפני עשר שנים בשל איזו עבירה, ולכן לא רוצים להעסיק אותו, כאשר ועדת משמעת החליטה שהיא משעה אותו למשך שנה.

עניין נוסף הוא עניין החינוך המיוחד. בכל המגזר הערבי בנגב אין בית-ספר אחד לחינוך מיוחד. לפני כמה שנים אמרו שרוצים יועצים חינוכיים, ולקחו 14 מורים מוסמכים שלמדו קורסים במשך שנתיים באוניברסיטת בן-גוריון. הם חזרו, אבל אינם מועסקים בתפקיד של יועצים חינוכיים. אין גם שירות פסיכולוגי, ואין אפשרות לערוך בדיקות ואבחונים לתלמידים, כדי לראות מי מתאים לחינוך מיוחד ומי לחינוך הכללי.

בעקבות זאת, אותם תלמידים האמורים ללמוד בחינוך מיוחד מרוכזים בכיתה אחת, ואפשר למצוא ביניהם ילדים בגיל שש וילדים בגיל 14 או 15, ומורה אחד נכנס ויוצא, ולמעשה אינו מלמד מאומה. זה לא חינוכי. צריך למצוא פתרון על-ידי הקמת בתי-ספר לחינוך מיוחד, להקים כיתות לחינוך מיוחד, להוסיף מגמה לחינוך מיוחד ב"מכללת קיי". את הדברים האלה צריך לעשות, לא די בדיבורים. יש חוק חינוך מיוחד חובה, וצריך לבצע אותו. משרד החינוך מבצע למעשה עבירה כאשר אינו מקיים בית-ספר לחינוך מיוחד. זו עבריינות שבתחום הפלילי כשאין עושים דבר כזה.

לעניין הפיקוח – האם מישהו מעלה על דעתו, שבקרוב 80,000 תושבים, שאני מתאר לעצמי שרובם בגיל הלימודים, כי מדובר שם בריבוי טבעי גדול, במשפחות ברוכות ילדים, על 37 בתי-ספר יש תקן אחד לפיקוח כללי? האם מישהו יעלה על הדעת שאין שם פיקוח מקצועי בכלל? יש מפקח נוסף, יאסר עומר, שבמשך ארבע שנים היה לפי מינוי, ועד היום לא נותנים לו תקן.

השתלמויות למורים – אין בכלל השתלמויות בשפה האנגלית למורים, אין השתלמויות במתמטיקה, ולכן אין גם אפשרות להעלות את הרמה של המורים, להכשיר אותם לדאוג להעלאת רמת הלימודים של התלמידים, שזו בסופו של דבר המטרה.

הייתי באמת מבקש לאמץ, במסגרת מדיניות פנימית של משרד החינוך, ויותר מזה הייתי מבקש שמשרד החינוך יקים ועדת חקירה מקצועית שתכלול אנשי מקצוע, והיא תחקור את הנסיבות של הכישלונות בבחינות הבגרות, ותבוא עם המלצות בדבר דרכים להעלאת הרמה ולקידום התלמידים.

צריך לנער את המערכת על מנת להשיג תוצאות יותר טובות. זה באחריותו של משרד החינוך, והוא צריך לעשות זאת. אני רוצה רק לציין, שבארצות-הברית היה מקרה, שאב תבע את משרד החינוך מפני שבנו שסיים את בית-הספר לא ידע לקרוא ולכתוב. זה עניין של החלטות משרד החינוך. מקרים כאלה של כישלונות מצביעים על רשלנות מקצועית של משרד החינוך. אני לא רוצה שמשרד החינוך יהיה מוצף בתביעות מהסוג שהזכרתי. צריך פעם אחת להקציב תקציבים ולפתור את הבעיה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אדוני סגן השר, בבקשה.

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, ההצעה לסדר-היום של חבר הכנסת טלב אלסאנע היא אחת ההצעות הנכונות שהועלו בכנסת בזמן האחרון. אני חושב, שעם הבעיה האמיתית של הבדואים בנגב צריך להתמודד. אני יכול לומר, שמשרד החינוך והתרבות עושה כמה פעולות שיביאו לשינוי בנקודות שאליהן התייחס חבר הכנסת אלסאנע.

אנחנו מעודדים היום מאוד רישום תלמידים בוגרי תיכון בנגב ב"מכללת קיי" בבאר-שבע. בשנה הבאה אנחנו מתכוונים לעודד עוד 200 סטודנטים, כדי שנוכל להגדיל את מספר המורים יוצאי מכללות ואוניברסיטאות, ובעיקר אוניברסיטאות הנגב, שיוכלו להשתלב במערכת החינוך ביישובים הבדואיים בנגב.

אנחנו יודעים שהיום מורים לא מעטים מגיעים מהצפון, וזה לא קל למורים מהצפון לשרת בנגב. אבל, אנחנו מעדיפים להביא מורים מהצפון מאשר להפעיל בוגרי כיתות י"ב בבתי-הספר בנגב. ונכון שיש תופעה כזאת, ואנחנו יודעים זאת. אני יכול גם לתת לך נתונים ולהתייחס לכך, אבל אציין רק ששיעור המורים הבלתי-מוסמכים במגזר הבדואי בנגב מגיע ל-6.15%. אבל, איך אמרנו? לא נעסוק פה בסטטיסטיקה ולא בנתונים. אנחנו צריכים לתת תשובות לבעיה ולראות איך אנחנו מצמצמים אותה לאפס ואיך אנו מביאים למצב שבו כל המורים שם יהיו בוגרי מכללות לחינוך מורים, או בוגרי אוניברסיטאות שעברו התאמה להוראה. זאת המטרה וזאת המדיניות של משרד החינוך והתרבות.

ועכשיו לנקודות האחרות שהעלית בדברייך. יש לנו עכשיו מדיניות חדשה. המדיניות של הממשלה הנוכחית היא לסגור את הפערים ואת העוול שנעשה על-ידי כל ממשלות ישראל, לרבות ממשלות של מפלגת העבודה בעבר. אני לא אומר זאת רק על ממשלת הליכוד, אני כולל בזה ממשלות של מפלגת העבודה בעבר. תפקידנו לשנות בארבע השנים האלה את מה שהיה במשך 40 שנה ולצמצם את הפערים שנוצרו בין המגזר הערבי למגזר היהודי.

שאלו יהלום (מפד"ל):

מה זה קשור לליכוד?

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

אמרתי את מה שאתה רוצה לשמוע, ואתה עוד מעיר לי? אמרתי שאי-אפשר לומר – – –

שאלו יהלום (מפד"ל):

אני מתנצל.

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

מאה אחוז. אמרתי שלא יטענו שאני מייחס זאת רק לליכוד, אמרתי שאני כולל בזה גם את הממשלות של מפלגת העבודה בעבר.

אנחנו צריכים לסגור את הפערים, ולכן המדיניות החדשה של הממשלה היא לסגור פערים ולהעמיד תקציבים למערכת החינוך בעיקר. בתי-הספר במגזר הערבי והבדואי יקבלו כיתות, יקבלו סיוע במורים ובשעות.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

אפשר לשאול שאלה?

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

בבקשה.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

היום בוועדת החינוך של הכנסת אמר גדעון בן-דרור, שהקציבו לבתי-הספר הבדואיים בנגב 43 כיתות, אבל התברר שהרשויות המוניציפליות שם לא מבצעות את העבודה – – –

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

לכן מצאנו דרך שנותנת פתרון גם לדבר הזה. החברה למשק וכלכלה של השלטון המקומי, שהיא הקבלן המבצע של בנייה במערכת החינוך, היא זאת שבאה לסייע לאותן רשויות שלא מסוגלות ארגונית ואין להן יכולת להפעיל את בניית הכיתות. אני, כראש רשות לשעבר, ארצה לשמור על עצמאות הרשויות המקומיות, שהן יבצעו את הבנייה. אנחנו יודעים שיש מסלול נוסף, של החברה למשק וכלכלה. אני לא רוצה להפוך את החברה למשק וכלכלה למחליפת הרשויות המקומיות, אבל יש מקרים בודדים ששם צריך לעשות את הדברים. כמו שיש מקרים בודדים שרשויות מקבלות כסף עבור קבלנים שמבצעים עבודת בניית כיתות, ומתברר שהרשויות הוציאו את הכספים למטרות אחרות. הקבלן מפסיק את העבודה – ואנחנו עומדים לפני פתיחת שנת הלימודים התשנ"ד. משרד החינוך העביר את הכסף בזמן, הרשות הוציאה אותו על דברים אחרים, ופתאום הקבלן נשאר חסר אונים. גם פה נבקש את האישור מהחשב הכללי כדי להביא לפתרון, ושהקבלן יוכל לקבל את הכסף באמצעות אוצר השלטון המקומי ישירות.

טלב אלסאנע (מד"ע):

יש תוכניות מלבד הנגב?

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

האם יהיה לחץ אכן לממש את התוכניות?

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

לגבי כל התוכניות. אני לא באתי פה עם רשימה מפורטת. שמעתי את הדבר ואני אבדוק. אני אבקש שתוציאו מכתב מסודר למשרד כדי שתקבלו תשובה מסודרת.

אני לא רוצה להאריך בדברים. אני חושב שאנחנו נמצאים בתקופה שתביא לשינויים. בעוד שנה ניפגש כאן. אני בטוח שתגיש הצעה נוספת לסדר-היום כעבור שנה לגבי מה שקרה. אנחנו מסיימים עכשיו שנה של עבודת הממשלה הנוכחית. הממשלה אישרה תקציבים. חלק מהדברים מתחילים להתבצע. ואני בטוח שנראה יותר מפקחים, יותר מורים במקצועות שיש בהם צורך. אני מוסיף במקומות רבים מורים עולים למקצועות המתמטיקה והאמנויות, כאשר אין אפשרות להשיג מורים. קבענו מדיניות חדשה במשרד, שיהיו עכשיו שעתיים בשבוע של חינוך גופני חובה בכל בתי-הספר, ולא שעה, כפי שנהגו מנהלי בתי-הספר. יהיו שעתיים מסומנות, ומנהל בית-הספר יצטרך לקיים את השעתיים האלה, גם בחינוך הדתי וגם במגזר הערבי, ולא יעבירו את השעות האלה לדברים אחרים.

הכנסנו את הנושא של בטיחות בדרכים. הוספנו לכיתות א'-ב' במגזר הערבי 5,000 שעות כדי שהילדים יסיימו בשעה 13:00 ולא בשעה 12:00. הכנסנו תוכניות נוספות שלא היו קיימות עד עכשיו. יש ספרייה ניידת. רשות מקומית שתהיה מוכנה להקים ספרייה, מדור הספריות של משרד החינוך,

שעבר אומנם למשרד המדע, יסייע לפי אותם קריטריונים שפעלו עד היום על-פי חוק הספריות הציבוריות.

נחתם הסכם בין מפעל-הפיס לבין משרד החינוך בעניין המחשוב – שנתיים הנושא הזה בקיפאון – כדי להחזיר את התנופה לנושא המחשבים בבתי-הספר.

תוכנית-הררי תיושם בבאר-שבע וביישובים סביבה במגזר הערבי. תוכנית-שבס שאישרה הממשלה לגבי שינוי סדר עדיפויות ותמריצים תכלול את המגזר הבדואי, וזה שינוי. המורה הבדואי יקבל ארבע שנות ותק, שנת השתלמות ועוד הרבה דברים שלא היו קודם. זאת מהפכה. זאת לא רק מהפכה בחינוך, זאת מהפכה של האזרח הבדואי במדינת ישראל ובנגב בפרט.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

האם אתה בטוח שהיישובים הבדואיים אכן ייכללו?

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

חלק. לגבי תוכנית-הררי כן.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

היישובים האלה נמצאים בפנים.

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

לא יהיה מצב של האפליה שהיתה קיימת במשך 40 שנה. לא רק בתקופת שלטון הליכוד, גם בתקופת שלטון העבודה היא היתה קיימת.

חשוב שנדון בנושא חשוב כזה בוועדת החינוך של הכנסת. לשם אפשר יהיה להביא את אנשי המקצוע ולשמוע גם את נציגי היישובים הבדואיים מהנגב. אני בטוח שחבר הכנסת דראושה, שהוא יושב-ראש ועדת המשנה למגזר הערבי, וחבר הכנסת אלסאנע, שהוא פעיל מאוד בתחומים האלה, יביאו את האנשים הנכונים לוועדת החינוך.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת אלסאנע, האם אתה מסכים שהצעתך תועבר לוועדה?

טלב אלסאנע (מד"ע):

מסכים.

היו"ר ד' שילנסקי:

אנחנו עוברים להצבעה.

הצבעה מס' 12

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 7

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החינוך והתרבות נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

שבעה בעד, אין נגד, אין נמנעים. אני קובע שהצעתו של חבר הכנסת טלב אלסאנע בנושא מערכת החינוך במגזר הערבי בנגב תועבר לדיון בוועדת החינוך והתרבות של הכנסת.

הצעה לסדר-היום הצורך בהחלת החינוך הישראלי על בתי-ספר במזרח-ירושלים

היו"ר ד' שילנסקי:

עכשיו הגיע תורו של מכובדנו חבר הכנסת יוסף בא-גד להביא הצעה לסדר-היום מס' 1640, שעניינה הצורך בהחלת החינוך הישראלי על בתי-ספר במזרח-ירושלים. בבקשה.

יוסף בא-גד (מולדת):

אדוני יושב-הראש, כנסת נכבדה, לא אוכל להתחיל את דברי בלי לשלוח תנחומים כנים על האסון הגדול והכבד והאבל העמוק שקרה לנו הלילה עם בריחתו של אלטון ג'ון. אומרים ביידיש "אז אוך אין ווי". תאמינו לי שכמעט הייתי אומר פה "קדיש". אבל קרה לעם ישראל אסון – אליל ברח, לא קיבלו אותו, לא השתחוו לפניו – – –

יעקב שפי (העבודה):

הוא עוד יחזור.

יוסף בא-גד (מולדת):

הוא עוד יחזור? אז אני אתאבל עוד יותר.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת בא-גד, אולי תיתן גם תרגום. אתה אמרת ביידיש "אז אוך אין ווי", אני אינני בטוח שחבר הכנסת אלסאנע הבין את זה.

יוסף בא-גד (מולדת):

לי יש תיאום אתם מתי להפריע זה לזה. כבוד היושב-ראש יודע טוב יותר לתרגם ה"קרעכץ" של ה"אז אוך אין ווי", אנחה – – –

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

הרב בא-גד שכנע אותנו בנועם לטרנספר לירדן.

יוסף בא-גד (מולדת):

להסתפח לירדן.

היו"ר ד' שילנסקי:

גם אתה מצטער על בריחתו של אלטון ג'ון.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

אמרתי לו שלא יעזור לו.

יוסף בא-גד (מולדת):

אני מקווה שזה לא על חשבוני, כבוד היושב-ראש.

היו"ר ד' שילנסקי:

הכול על חשבונך.

יוסף בא-גד (מולדת):

אני אומר, לאן דרדרו את העם הזה. קודם הביאו "רובים ושושנים", והיום כולם אומרים שהרב בא-גד צדק, שסתם היה בזבז כסף ושעמום ללכת אליהם. עכשיו אלטון ג'ון בורח, וזה כתוב בתורה: "ולא תקיא הארץ אתכם בטמאכם אתה". אם אתם מטמאים את הארץ, הארץ מקיאה. טוב שהיא מקיאה רק את אלטון ג'ון. ועכשיו התחילו לבכות מה יהיה אם בעקבות אלטון ג'ון האחרים לא יבואו. אמנים זרים לא יבואו – מילא, אז שלא יבואו. אומרים בידיש, והיושב-ראש יתרגם את זה טוב יותר, "מוחל טובות", אני מוחל לך טובות, שלא יבואו – כל התרבות הזרה והקלוקלת.

ומהתרבות הזרה אני לא יכול לעבור לסדר-היום.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

נתחיל להביא זמרים מהעולם הערבי.

יוסף בא-גד (מולדת):

תאמין לי, הזמרים שלכם עדינים, שקטים, נחמדים. אני מכבד אותם. מה שמו, פאריד אל-עטרש.
אתה רואה, אני בעניינים אתך. הלוואי שאתה תדע מי הזמרים שלנו.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

אני אתחיל למנות לך משלמה ארצי ועד חיים משה.

יוסף בא-גד (מולדת):

יפה, יפה.

טלב אלסאנע (מד"ע):

יוסף בא-גד (מולדת):

כבוד היושב-ראש, תגן עלי. הזמן עובר.

היו"ר ד' שילנסקי:

קריאות ביניים כאלו, ברוח טובה, שהן נאמרות בהומור אבל יש מאחוריהן גם רצינות רבה. דברים
חיוביים בכנסת.

יוסף בא-גד (מולדת):

תודה רבה על המחמאה. צריך לעורר את הכנסת, הרי היא היתה קצת רדומה.

היו"ר ד' שילנסקי:

לא, לא, זה חיובי.

יוסף בא-גד (מולדת):

אני לא יכול להתחיל בלי להביע מחאה חריפה, אני לא יודע אם כאן המסגרת ואם סגן שר החינוך והתרבות הפעם יענה לי; אני אודה לו אם הוא יתייחס לדברי, אם כי אני לא בטוח שהטלוויזיה שייכת לך, כבוד סגן השר, נדמה לי שהיא נשארה אצל השרה, ואז יש לי בעיה עם השרה.

היו שתי תוכניות טלוויזיה, שלשום ואתמול – "פופוליטיקה", שהיה צריך שם את משמר הגבול כדי לשמור על יושב-ראש ועדת החינוך ועל המשתתפים. היתה שם התנהגות איומה שלא ראינו כמותה. ואתמול בתוכנית של גבי גזית הביאו אדם נאשם – אני לא בדקתי – כמסומם, ולפי ההתנהגות שלו אלי ראו את זה בעיניים. ותאמינו לי, אני מביע צער מעל דוכן הכנסת על שנכנעתי לגבי גזית, שכל כך הרבה ביקש והבטיח שגם הרב פלדמן יהיה, יהיו שני דתיים, והכניס אותי לבוץ. אני מתבייש שהייתי שם, אם כי לחמתי כאריה, לא נשארתי חייב.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

ונפלת.

יוסף בא-גד (מולדת):

לא, לא נפלתי, הפלתי אחרים, אבל בושה גם לנצח לפעמים.

קיבלתי היום עשרות טלפונים ומכתבים. אקרא רק פקס אחד שהגיע לנשיא המדינה מר עזר ויצמן: "כבוד הנשיא, ברצוני לפנות לכבודו בבקשה להוקיע בציבור את הלינץ' החברתי –"

שאול יהלום (מפד"ל):

לך או לנשיא?

יוסף בא-גד (מולדת):

נשלח לנשיא המדינה עם העתק אלי.

"– שנעשה אתמול בערב בניצוחו של מר גבי גזית בתוכניתו 'הלילה'. בושה וחרפה למראה עיניים ולמשמע אוזן. אני פונה אליך כאשה חילונית מובהקת, אם אומנם כך אנחנו נראים גסים, עלובי נפש, פורעים בפוטנציה, לא פלא שהמדינה נהרסת. במו ידינו אנו גוזרים על עצמנו כליה. איני מסכימה עם דעותיו של חבר הכנסת הרב בא-גד" – היא אשה חילונית, חולקת עלי – "ואולם הביזוי וההשפלה אתמול בתוכנית גרמו לי להתבייש כאזרחית המדינה וכיהודייה חילונית גאה".

אני אעלה את זה כנושא בנפרד, אבל לא יכולתי לעכב את הקריאה על הדברים האינדיבידואליים שמתרחשים בטלוויזיה, שהגיעו שלשום ואתמול לשיאים חדשים. אם כבוד סגן השר מדבר עם השרה – זה לא עניין קואליציוני, צריך להביע שאט נפש מהדברים, אף שאני אומר: אני את חלקי במקום נתתי, כל מי שראה.

ועכשיו – להצעה לסדר-היום. נסענו, חברי ועדת החינוך של הכנסת, לכבוד יום-ירושלים, ואני משבח את יושב-ראש הוועדה על היוזמה, טיילנו במוסדות חינוך.

דבר ראשון לקחו אותנו למזרח-ירושלים, לבית-ספר תיכון ערבי. אני אומר: נהייתי מהחינוך בבית-הספר התיכון, כמנהל בית-ספר, נהייתי מהניקיון, נהייתי מהמשמעת, מהמשר, מהאווירה הטובה. אני משבח את ההנהלה, זו כפי הנראה הנהלה מעולה.

אבל, נדהמתי לשמוע, כחברי, ש-25 שנים לאחר כיבושה של ירושלים המזרחית בידי צבא-הגנה לישראל המהולל, ולאחר שהחזירו לנו את ירושלים שלנו, עדיין החינוך בבתי-הספר במזרח-ירושלים הוא חינוך ירדני, ומה שגרוע יותר, הוא ממומן בבתי-הספר הפרטיים על-ידי ממשלת ירדן, כוויית וארגונים פרטיים, אני לא בטוח שזה לא אש"ף.

מה אנחנו רוצים, שהתוצאות משם לא יהיו נגד המדינה? גם המנהל והמורים, אילו הם היו רוצים שיהיו שם אזרחים נאמנים למדינת ישראל – לא ייתכן שהמקום ימומן והחוק החל עליהם הוא חוק ירדני. הבעיה קשה. למה? מפני שהם מסיימים וצריכים שתעודת הבגרות שלהם תתקבל על-ידי ממשלת ירדן, אחרת לא יכירו בהם באוניברסיטאות בירדן ובמצרים. איך לומר לכם ברוח טובה, אני בעד שירדן תכיר, כדי שהם יעברו ללמוד בירדן. אתם יודעים, אנחנו בעד. כך שמצד אחד צריך להגיע לאיזה הסכם – – –

טלב אלסאנע (מד"ע):

אתה מציע שממשלת ישראל תממן את לימודיהם?

יוסף בא-גד (מולדת):

ממשלת ישראל חייבת לממן. הם אזרחים ירושלמים ישראלים, ממשלת ישראל חייבת לממן. אנחנו לא נפלה לרעה את הערבים. אני בוועדת החינוך – תשאל את חבר הכנסת דראושה – לוחם על כך ששום מיעוט לא יקופח, לא מיעוט ערבי וגם לא מיעוט דתי שלנו.

משום כך אני מבקש מסגן השר לחשוב על פטנט ודרך, שמצד אחד יגיעו להסכם עם ממשלת ירדן שהלימודים בבתי-הספר יוכרו על-ידי ממשלת ירדן, זה הכרחי; מצד שני, החינוך חייב להיות ישראלי, מוכר וממומן על-ידי ממשלת ישראל.

מאיר שטרית (הליכוד):

בשביל זה אתה צריך את הרי הודיני.

יוסף בא-גד (מולדת):

מי זה הרי הודיני?

מאיר שטרית (הליכוד):

הקוסם הגדול.

יוסף בא-גד (מולדת):

לא צריך קוסם; ברוח טובה. ולכן ההצעה לסדר-היום שהעליתי היא, שממשלת ישראל תדאג שהחינוך יהיה בבעלותה. מה זה בבעלותה? שיהיה שם חינוך לאהבת מדינת ישראל, שיסבירו להם שאנחנו לא שונאים שלהם, שיסבירו להם שאנחנו לא מנשלים אותם, שיסבירו להם שאנחנו חפצים שלום לא פחות, אם לא יותר, מהם.

מאיר שטרית (הליכוד):

למה השתמשת במושג "כבשנו את ירושלים המזרחית"?

יוסף בא-גד (מולדת):

החזרנו.

מאיר שטרית (הליכוד):

שחררנו.

יוסף בא-גד (מולדת):

שחררנו, החזרנו, אבל היתה מלחמה.

טלב אלסאנע (מד"ע):

— — — הוא מטעה אותך — — —

יוסף בא-גד (מולדת):

אני רוצה ברוח טובה, אז למה לקרוא קריאות ביניים. הרי לא זו המטרה. אני לא באתי עכשיו להתעסק אתכם בעניין הזה. אני באתי לומר דבר אחד, אין מדינה ריבונית בעולם שתרשה שמישהו אחר ינהל לה את החינוך, בייחוד מישהו שהוא ביחסי מלחמה אתה. לא ייתכן שירדן, שהיא ביחסי מלחמה אתנו, תנהל את החינוך. אני אומר שצריך לחנך את ילדי הערבים בישראל, צריך לחנך אותם לאהבת ישראל.

אני רוצה לספר לכם סיפור. חבר הכנסת דראושה, תקשיב. עבדו אצלנו בישיבת "נחלים" פועלים ערבים בזמנים הטובים, ופעם בא אלי ערבי ואמר שתלמיד העליב אותו. קראתי לילד, הוא אמר לי: הרב, אבל הוא רק ערבי. זרקתי אותו מהישיבה. אמרתי לו: מה זה "הוא רק ערבי"? הוא אדם עובד. הוא פועל. הוא מוציא את לחמו מעבודה קשה. אתה יושב בכיתה ולומד, והוא בזיעת אפיו אוכל לחם. הוא מזיע בחוץ בעבודת בניין ואתה בא לפגוע בו? זה מראה שאתה פגום. מי שמסוגל לפגוע באדם כלשהו, מכל אומה, הוא פגום. הפוגע פגום ולא הנפגע.

טלב אלסאנע (מד"ע):

— — —

יוסף בא-גד (מולדת):

אני האדם שאמרתי "יישר כוח" ליורם שקולניק, ואני לא מתבייש. הוא היה בטראומה, קראו לו והוא היה בטראומה. לא ניכנס לנושא. אני, האומר "הקם להורגך השכם להורגו", להשכים ולא לחכות עד שהוא יקום, אני גם אומר: חביב אדם שנברא בצלם, ולא נפגע באדם חף מפשע.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

ואיך זה משתלב עם תורת הטרנספר?

יוסף בא-גד (מולדת):

זה משתלב מצוין. טרנספר מרצון. יכול להיות שנציע הצעות כל כך מפתות, שישמחו לעזוב אותנו.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

תדבר בקולו של גנדי ולא בקולו של בא-גד.

יוסף בא-גד (מולדת):

הפעמון האכזרי מצפצף, לכן אני אומר: צריך להחיל את החינוך הישראלי בכל בתי-הספר במדינת ישראל, גם אם הם במזרח-ירושלים. עם זאת, צריך למצוא דרך שירדן תכיר בבחינות הבגרות שלנו, אבל את הילדים צריך לחנך ולהסביר להם, שאנחנו לא כובשים, שזו הארץ שלנו, ושהם צריכים להתייחס בכבוד ולקבל את מרותנו.

אם נמצא את הדרך הממוצעת אז נקרב את השלום יותר מכל התוכניות האחרות.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אדוני סגן השר, בבקשה.

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, חבר הכנסת בא-גד פתח בשמחה על כך שאלטון ג'ון חזר ללונדון. אני חושב שהשמחה הזאת שלך תהיה קצרה ביותר. רבים מבתי ישראל, ילדי ישראל ונערי ישראל היו רוצים שהוא יחזור, ואנחנו נעשה כל מאמץ שהוא יחזור להופיע עוד מחר בערב. תהיה דחייה של 24 שעות.

יוסף בא-גד (מולדת):

המאמץ שלכם כלול בתקציב גם כן?

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

זה בוועדת הכספים. נדמה לי שיושב-ראש ועדת הכספים היה פה.

יוסף בא-גד (מולדת):

אם כן, אני רוצה להגיש צו מניעה, כי זה שימוש בכספי ישראל לצרכים זרים ומיותרים.

יעקב שפי (העבודה):

יש לו מטוס פרטי. הוא לא צריך אותך.

יוסף בא-גד (מולדת):

אני שומע שעומדים לממן לו את – – –

קריאות:

— — —

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

יש פה קונסנסוס מסיעה לסיעה, מצד ימין ומצד שמאל, ואתה יודע שכשיש פה קונסנסוס הדבר הזה יעבור.

יוסף בא-גד (מולדת):

אם זה יהיה מתקציב המדינה, אני מודיע שאני אתבע אתכם לדין.

יעקב שפי (העבודה):

הוא יכול לעזור לתקציב המדינה.

היו"ר ד' שילנסקי:

קראתי שהוא מצוי במקום העשירי בין עשירי אנגליה.

אברהם הירשזון (הליכוד):

יש לו קבוצת כדורגל משלו.

יוסף בא-גד (מולדת):

לכן אני רוצה שלא יממנו את שובו.

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

חשבתי שאתה רוצה להציע שסיעת מולדת תעמיד מעשר לטובת העניין.

שמעתי את דבריו בכל מה שקשור לתוכנית הטלוויזיה של אתמול. אני אביא לשרת המדע, האחראית לרשות השידור, אותם דברים שאמרת והתייחסת אליהם.

אני חושב, שביומיים האחרונים איבדנו פרופורציות בכל הקשור למתרחש בשידורים, גם מה שהיה ביום שני בערב וגם מה שהיה ביום שלישי בערב. אני בטוח שכולם למדו משתי התוכניות האלו, שיש צורך לעשות גם שינויים וגם להתייחס התייחסות אחרת.

מפעם לפעם אנחנו נפגשים עם תלמידי בתי-ספר, גם כאן בכנסת, ומקיימים דיונים על אלימות בבתי-הספר, על אלימות במגרשי הספורט, אלימות במקומות ציבוריים. חלק לא קטן ממה שקורה בבתי-הספר ובמקומות ציבוריים מושפע לא אחת לא רק מהתנהגותם של חלק מחברי הכנסת במליאת הכנסת אלא ממה שרואים ושומעים גם בשידורים כמו אלה שהיו ביום שני וביום שלישי.

אני חושב, שיהיה טוב לכולם ללמוד ממה שלא היה צריך להיות ביום שני וביום שלישי בערב, כדי שאנחנו נדע להתנהג בצורה נכונה גם בכנסת, מעל במת הכנסת ובמקומות אחרים, כדי שנוכל לצמצם את התופעות שחלק לא קטן מהן בא כחיקוי למה שעושים אנשים מבוגרים.

ולנושא שהעלית כהצעה לסדר-היום. קודם כול, אני רוצה לומר שמי שאחראית למערכת החינוך במזרח-ירושלים זאת עיריית ירושלים. לגבי תוכניות הלימודים, אנחנו יודעים שלא רק במזרח-ירושלים לומדים על-פי תוכנית לימודים שתאפשר לתלמידים שם להמשיך בלימודים גבוהים באוניברסיטאות ביהודה ובשומרון. אם אתה רוצה לאפשר לאותם תלמידים להמשיך בלימודים באוניברסיטאות ביהודה ובשומרון, אתה חייב לאפשר להם ללמוד על-פי תוכנית שתאפשר להם זאת.

אנחנו חיים במדינה פלורליסטית, ומערכת החינוך מאפשרת לימודים מיוחדים. גם בחינוך העצמאי יש מערכת חינוך שהיא לא על-פי מה שקורה במערכת החינוך הרגילה, אפילו לא בחינוך הממלכתי-דתי, ואתה מכיר את הממלכתי-דתי. אתה יודע שבחינוך העצמאי ובחינוך החרדי לא לומדים על-פי תוכנית הלימודים של משרד החינוך והתרבות, אלא הם לומדים על-פי תוכנית שנקבעה על-פי זרם כזה או אחר. יש גם תוספות. אתה יכול לראות את זה גם בהתיישבות העובדת, ששם, בגלל ערכים מיוחדים, תוכנית הלימודים מחוזקת על-ידי שעות נוספות שבאות מהגורמים האחראים למערכת החינוך כבעלים.

בדקתי את ההערה שלך, שהימיון מגיע מגורמי חוץ, בדקתי זאת עם עיריית ירושלים. מי שמממנת את מערכת החינוך במזרח-ירושלים זאת עיריית ירושלים.

יכול להיות שיש גם מקרים אחרים. זה צריך להיבדק. אני בטוח שמי שצריך לבדוק בודק את העניין.

יוסף בא-גד (מולדת):

ובתי-ספר פרטיים – – –

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

לגבי בתי-ספר פרטיים, אנחנו יודעים שגם בתי-הספר הנוצריים בישראל, שאינם מוכרים ובשנות ה-50 לא רצו להיכנס למערכת החינוך הישראלית, ממשיכים בכך עד היום. לא מזמן ביקרתי במערכת החינוך הנוצרית בנצרת, ואני יודע שיש דבר כזה גם ביפו, גם בחיפה וגם בירושלים. אלו מערכות שמדינת ישראל וממשלת ישראל לא מממנות אותן אלא יש רק פיקוח של משרד החינוך והתרבות. המימון מגיע מגורמים דתיים נוצריים.

יש תופעות שצריך לבדוק אותן. לכן אני מציע שנעביר את הנושא שלך לוועדת החינוך והתרבות של הכנסת.

היו"ר ד' שילנסקי:

יש לי הרושם, שלחבר הכנסת דראושה יש רעיונות אחרים. נשמע אותם.

עבד-אלוהב דראושה (מד"ע):

אדוני היושב-ראש, כבוד סגן שר החינוך והתרבות, שני פנים לסוגיה הזאת, הפן החינוכי, שהילדים שלומדים בבתי-הספר במזרח-ירושלים, באפשרותם ללמוד לפי תוכנית ישראלית או תוכנית ירדנית. רבים מעדיפים את התוכנית הירדנית, שמאפשרת להם להמשיך את לימודיהם באוניברסיטאות

בשטחים או בעולם הערבי, ומי שלא יוכל לעשות זאת, אם יכפו עליו את התוכנית הישראלית – זאת אומרת שאנחנו חוסמים בפניו כל אפשרות להמשיך את לימודיו.

הפן השני הוא הפן הפוליטי. אני רוצה להזכיר לכבוד סגן השר וגם לחבר הכנסת בא-גד, שלא מדובר באזרחים ישראלים. מבחינה חוקית הם תושבים, תושבי מזרח העיר, אבל הם לא אזרחים ישראלים. אין להם אזרחות ישראלית. כל עוד קיים תהליך שלום ויש משא-ומתן, אני חושב שהטיפול בסוגיה הזאת רק מכביד על מערכת היחסים ועל הנושא של תהליך השלום.

אני הייתי פונה אל הרב בא-גד, גם בעקבות הסכמת סגן השר להעביר את ההצעה לוועדת החינוך והתרבות של הכנסת, להסתפק בתשובת השר. אין צורך לטפל בכך פעם נוספת במסגרת ועדת החינוך. בסופו של דבר לא תצמח מכך כל תועלת חיובית. אני חושב שיותר טוב לאווירה הכללית והמעשית להסתפק בתשובה. היתה תשובה טובה של סגן השר, ואין צורך להעביר את הנושא לוועדת החינוך.

יוסף בא-גד (מולדת):

אני עומד על דעתי להעביר את הנושא לוועדת החינוך והתרבות.

היו"ר ד' שילנסקי:

אתה לא יכול לעמוד על דעתך להעביר לוועדת החינוך. אתה יכול לבקש רק דבר אחד: קיום דיון במליאה. עכשיו אשאל אותך, האם אתה מסכים שהצעתך תעבור לוועדת החינוך.

יוסף בא-גד (מולדת):

אני מסכים.

היו"ר ד' שילנסקי:

אם כן, יש לנו שתי הצעות: האחת, להעביר את הנושא לוועדת החינוך והתרבות, והשנייה, להסיר את ההצעה מסדר-היום. מי בעד ההעברה לוועדת החינוך – יצביע בעד, מי בעד ההסרה – יצביע נגד.

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 8

בעד ההצעה שלא לכלול את הנושא בסדר-היום – 4

נמנעים – 1

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת החינוך והתרבות נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

שמונה בעד, ארבעה נגד, נמנע אחד. אני קובע: הצעתו של חבר הכנסת יוסף בא-גד בדבר הצורך בהרחבת החינוך הישראלי על בתי-הספר במזרח-ירושלים – תעבור לדיון בוועדת החינוך והתרבות.

הצעת חוק יישוב סכסוכי עבודה (תיקון – הבטחת הפתיחה של שנת הלימודים).

התשנ"ג-1992

(הצעת חבר הכנסת ר' איתן)

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מזמין את חבר הכנסת רפאל איתן להגיש את הצעת חוק רצ"א, הצעת חוק יישוב סכסוכי עבודה (תיקון – הבטחת הפתיחה של שנת הלימודים), התשנ"ג-1992.

אני רוצה לדעת מה הבעיה, אדוני סגן השר?

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

הצעתי לו לעשות זאת מהמקום.

היו"ר ד' שילנסקי:

סגן השר, כפרלמנטר ותיק וגם כשכן, ממליץ לך לעשות זאת מהמקום, כי אז ההצעה לא תחושב כחלק מהמכסה.

רפאל איתן (צומת):

אין לי בעיה של מכסה.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מבין שאני יכול להודות לו בשמך על הרצון הטוב, על הידידות והשכנות הטובה. איזה ימים יפים יש לנו בכנסת, אילו שעות יפות ונחמדות.

רפאל איתן (צומת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, השכן ממסחה, אומנם חלף המשבר ונסתיימה השבתת מערכת החינוך, אבל הבעיה נשארה, והיא מקומו של החינוך ומעמדם של המורים במערכת החברתית ובסדר העדיפויות הלאומי, ואוסיף בסוגריים: בתנאי שלא תפרוצנה בעיות פוליטיות ואישיות חדשות, הנובעות מהרכב הקואליציה ומהנהלתה של הממשלה את הקואליציה הזו.

אילו היתה ההתייחסות למערכת החינוך כפי שהיא חייבת להיות במדינה כשלנו, לא היו מקום, צורך וסיבה להשבתת לימודים. החינוך על כל מרכיביו היה ראשון בסדר העדיפויות הלאומי וההוראה היתה מקצוע מועדף, שמשמעותו כי העוסקים בו הם העילית של החברה הישראלית והתמורה – בהתאם לכך. אילו כך היה, לא היה צורך בהשבתת המערכת.

במערכת הבחירות שמענו על שינוי בסדרי העדיפויות החברתיים, ולאחר הבחירות נוכחו המבטיחים לדעת, שאין ביכולתם למלא את ההבטחות, ההצהרות וההתחייבויות, שהפכו עוד צורה של תעמולת בחירות שאין בעקבותיה מעשים של ממש. אם אין כסף – אל תבטיחו. אם הבטחתם – תמצאו את הכסף. זו המשמעות של סדר העדיפויות.

המבחן למערכת החינוך הוא, האם הרמה עונה על צרכיה ודרישותיה של חברה מודרנית ומתקדמת, או שבתוכה ובגללה נוצרת שכבת שוליים חברתית. מטרתו של החוק הזה אינה לפגוע בזכויות היסוד של המורות והמורים להיאבק על תנאי העבודה והתמורה המגיעה להם, אלא אך ורק לכך שהיום החגיגי של פתיחת שנת הלימודים יהיה חג ולא ייהפך לחגא למאות אלפי ילדים ובני-נוער המייחלים לפתיחת שנת הלימודים, כאות וסמל להתקדמות ולעלייה בסולם ההתבגרות וההשכלה.

אל תתייחסו אל ההצעה הזו מנקודת מבט פוליטית אלא ככוונתה, כפי שהצגתי אותה כאן. אני חוזר בתמצית: הצעת החוק אומרת, שאסור להשבית את מערכת הלימודים בשבוע פתיחת שנת הלימודים החדשה. אחרי זה שישבתו כמה שהם רוצים, לפני זה שישבתו, אך לא בשבוע החגיגי של פתיחת שנת הלימודים. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. אדוני סגן השר, אני משוכנע שאתה מסכים שלא ישבתו בשבוע הראשון של שנת הלימודים ושלא ישבתו בכלל.

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, מי ששומע את הצעת החוק של חבר הכנסת רפאל איתן – ודאי שהיה תומך בה. איני מכיר הורה או מחנך בישראל שהיה רוצה ששנת הלימודים תחל בשביתה.

אני יכול לבוא ולומר, שאכן היתה שביתה במערכת החינוך, של קרוב לשבועיים, והגענו להסדר עם ארגוני המורים. התחלנו במהפכה במערכת החינוך כתוצאה ממדיניות חדשה של ממשלת ישראל, אשר קבעה בסדר העדיפויות שלה ריכוז מאמץ ותקציב, על מנת לשנות את פני החינוך במדינת ישראל. כאשר מדובר על שינויים, זה אומר שיש להשקיע הרבה מאוד כספים. ואכן, ממשלת ישראל אישרה תקציב של קרוב ל-2.5 מיליארדי שקל. 20 שנה של שחיקה במערכת החינוך הסתיימו, ו-280,000 שעות ניתנו למערכת, מתוכן 50,000 שעות כבר בתחילת שנת הלימודים הנוכחית. עוד כ-200,000 שעות תינתנה בשלוש השנים הבאות.

במקביל לכך ייעשה להחלפת 400 הכיתות הדליקות. מדי פעם בפעם אנו מזכירים ואומרים, כי ה"מיראז'ים" קורקעו מזמן, ה"שוסונים" מזמן אינם עובדים בקווי "אגד", אך מבני ה"פיו" עדיין קיימים בחצרות בתי-הספר. ממשלת ישראל החליטה להחליף את כל 400 הכיתות הדליקות בבנייה חדשה. בשנים הקרובות יושקעו בתשתיות, גם בתחום הפיסי, ובעיקר בשינוי מערך החינוך, קרוב ל-2.5 מיליארדי שקל.

הסתיימה השביתה ונחתם הסכם עם ארגוני המורים, גם עם הסתדרות המורים וגם עם ארגון המורים העל-יסודיים. סוכם אתם, שבעקבות ההסכם, שבא לשנות לא רק את מערכת החינוך אלא גם את מעמדו של המורה, יקבלו המורים תוספת אשר תחייב אותם להיות יותר שעות במערכת החינוך ולתרום מזמנם הפרטי. ארגוני המורים הסכימו לכך וחתמו על שנתיים של שקט ומניעת שביתות. אין שום סיבה שלא נעמוד בהסכמים שנחתמו. יש התחייבות של הממשלה, עדיין לא של ארגון המורים העל-יסודיים, אלא של הסתדרות המורים עוד במסגרת הסכם מלפני שנתיים, על מעבר לחמישה ימי לימודים בשבוע וליום לימודים ארוך.

אני חושב שאי-אפשר להציע חוקים שיש בהם פגיעה בזכות העובד לשביתה.

מאיר שטרית (הליכוד):

רק בשבוע הראשון לשנת הלימודים.

סגן שר החינוך והתרבות מ' גולדמן:

מי כמוך כראש עיר לשעבר מכיר את הנושאים. היית מורה ואתה יודע איזו חשיבות יש גם למתן האפשרות, החופש לארגון מקצועי להכריז על שביתה. ודאי שגם אני לא הייתי רוצה שתהיה שביתה בפתיחת שנת לימודים, אבל אני מציע להסיר את ההצעה. אני רואה שיש כאן גיוס לקראת הצבעה ונוכחות גדולה של האופוזיציה. אני חוזר על הצעתי להוריד את ההצעה מסדר-היום ולא להתנגד לכך.

היו"ר ד' שילנסקי:

יש לנו הצעת חוק. אנו ניגשים להצבעה. אני מפנה את תשומת לבכם לכך שאני מקוזז עם יושב-ראש הכנסת ואיני מצביע.

הצבעה מס' 14

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לדיון מוקדם בוועדה – 13

בעד ההצעה להסיר את הצעת החוק מסדר-היום – 1

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הצעת חוק יישוב סכסוכי עבודה (תיקון הבטחת הפתיחה של שנת הלימודים), התשנ"ג-1992, לדיון מוקדם בוועדת החינוך והתרבות נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

13 בעד, אחד נגד, אין נמנעים. אני קובע שהצעתו של חבר הכנסת רפאל איתן – הצעת חוק יישוב סכסוכי עבודה (תיקון – הבטחת הפתיחה של שנת הלימודים), התשנ"ג-1992, תעבור לוועדת החינוך והתרבות.

הסעיף הבא בסדר-היום הוא הצעות לסדר-היום בנושא: הנחות בתשלום הארנונה לקשישים נתמכי סעד – של חברי הכנסת אברהם הירשזון וענת מאור. נתבקשתי להודיע בשם חברת הכנסת ענת מאור, שהיא נעדרת בגלל ועידת מפ"ם. מי השר המשיב? האם יש כאן שר שישיב?

חבר הכנסת הירשזון, אם ברצונך, אני מוכן לדחות את ההצעה שלך ליום אחר, מאחר שאין שר שישיב, עם המלצה ליושב-ראש הכנסת להתחשב בכך שישבת עד שעה די מאוחרת והמתנת, ולהביא את עניינך בשעה מוקדמת יותר.

אברהם הירשזון (הליכוד):

אני מקבל.

היו"ר ד' שילנסקי:

בינתיים מפנים את תשומת לבי לכך ששר הפנים נמצא בדרך. לכן נחכה כמה דקות.

אברהם הירשזון (הליכוד):

אבל כבר קיבלת את הסכמתי לדחות את הנושא.

היו"ר ד' שילנסקי:

אם מודיעים לי ששר הפנים בדרך, אני רוצה להיות הוגן כלפי כולם.

הצעה לסדר-היום שימוש בכספי ציבור בתנועה ליהדות חילונית הומניסטית

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מזמין את חבר הכנסת אברהם רביץ, שיביא את הצעתו לסדר-היום, מס' 1848, בנושא: שימוש בכספי ציבור בתנועה ליהדות חילונית הומניסטית.

אני מבקש להודיע לשר לאיכות הסביבה, שעוד מעט הוא צריך להיות פה.

אברהם רביץ (יהדות התורה):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, לפני שנים מספר התארגנה בישראל קבוצה שמטרתה לתת מסגרת ארגונית לביטול הסמכות מעל האדם ולתת לגיטימציה רעיונית לפריקת עול; תנועה מבולבלת המעמידה את האדם במרכז ההווה, ובכך מטפחת את ה"אגו-טריפ", הגאווה והשחץ, משל הכול טוב לו. התנועה הזו אינה מסתפקת בכך, אלא גם עושה את האדם לריבון על עצמו, על מעשיו ועל אורחות חייו, בלי תורה, בלי ציוויי עשה ואל תעשה; בקיצור, בן בליעל.

התנועה הזו ברוב בלבולה גם מרחיקה לכת. היא כן שמה מעצורים ומגבלות לאדם, ואלה הם: מגבלה אחת מרכזית – ואני מצטט מתוך עקרונות התנועה – היא שאינה גורסת שהאדם צריך לקבל על עצמו עול, סמכות או שעבוד לכל גורם כמו תורה וכוח עליון. כלומר אותו אדם, שהוא ריבון לעצמו, אינו חופשי לקבל על עצמו מרצונו החופשי, בבחירתו החופשית ומתוך הבנתו האישית והעצמית עול מלכות שמים, קיום תורה והשתעבדות למצוות, גם אם הוא בוחר בכך. במלים אחרות, 'יהיה אדם עבד לעצמו, משועבד לרצונותיו ולתאוותיו, שבוי בכבלי גאוותו המנופחת – ובלבד שלא ייהנה ממתיקות

מידת הענווה, ובלבד שלא ינהג על-פי מקור השראה רוחנית עליונה ומשחררת מכבלי החומר הזועק: אני, אני ועוד פעם אני; אני הרוצה, אני האומר, אני החומד, לי מגיע הכול, כי אני הוא אני ואתה בסך-הכול אתה; אני הוא המרכז ואתה בשוליים, אני הוא הריבון; בקצור – אני ואפסי עוד.

לכן, אין לו גם מדינה ואין לו עם ואין לו תנועה לאומית או אחרת המחייבת את היחיד. כמובן, יהיו כמה כללים אשר יהיו דרושים כדי להבטיח את ביטחוננו ואושרו של אותו "אני" שחצן.

אדוני היושב-ראש, שלוש סיבות הביאו אותי לדבר כאן על תנועה מבולבלת ומוזרה זו, שלו זכינו היינו פוטרים אותה בהבעת חמלה. האחת, החברים בתנועה זו, על-פי פרסומיהם, נמנים ברובם הגדול עם אנשי האקדמיה והספרות, כאשר הדבק המלכד ביניהם הוא, כנראה, השנאה לדת ולדתיים, אשר באה לידי ביטוי בכל דבר ועניין שיש למורשת ישראל לענות בו.

הסיבה השנייה: העובדה שהגוף הזה – התנועה ליהדות הומניסטית חילונית – מממן על-ידי "שנור" ממוסדות לגיטימיים, כמו הסוכנות היהודית, הג'וינט ואחרים, כאשר ראשיו מנצלים יחסים אישיים עם ראשי ומנהלי גופים אלה.

הסיבה השלישית: תנועה זו, יחד עם תת-תנועות כמו "חמד"ת ואחרות, לקחה לעצמה שלא בצדק עטרה להיות שומר הסף והבלשים של הצדק והישר, מול מה שהם קוראים לו "שחיתות בציבור החרדי", כאילו היו הם אבירי המוסר והישר. הם ותנועות הקשורות להם מוציאים דיבת העם הזה רעה ומבזבזים סכומי עתק כדי להילחם נגד כל היקר והקדוש לעם ישראל וכנגד ניסיון של הציבור החרדי להגיע לשוויוניות ברווחת חייו מול הציבור הכללי בישראל.

אדוני היושב-ראש, הנה לאחרונה התגלו אלה העומדים במרכז העולם והריבוניים על עצמם, נוטפי שמן-זית-זך, במלוא מערומיהם. כתבת תחקיר שהתפרסמה בעיתון "מעריב" לפני שבוע מגלה את השחיתות של ראשי התנועה הזו, את גנבת הכספים לצרכים אישיים, את מכונת התחכום בנתינה ובלקיחה של כספים לחלק מראשי התנועה, אשר קמה כדי להילחם בציבור הדתי והחרדי.

תנועה זו הצליחה, בגלל האישים המפונקים והחשובים, בעלי התדמית המהוגנת, העומדים בראשה, לגרום לכך שאנשים ישרים והגונים, קשי-יום ו"עמך" מתוך הציבור החרדי, יראו כמושחתים, חשוכים ו"שיילוקים". זו עבודתם של הנאורים, העשירים, השבעים, אל מול יהודים של יום-יום. כך הם עשו לעם הזה, אשר גם אם אינו דתי הוא היה רוצה לכבד את הדת, או את האיש הדתי. הוא כבר אינו מסוגל, בגלל שטיפת המוח של גאוותנים מפופחים מן התנועה הזו.

איני רוצה, אדוני היושב-ראש, להיכנס לפרטי הפשע, אני דורש שאת זאת יעשו המשטרה ופרקליטות המדינה, אשר יחקרו היטב ויגיעו לחקר האמת.

מעל במה זו אני דורש משר הקליטה להשעות מייד את ראשי התנועה הזו מחברותם בוועדה שהוא מינה, ועדה שתפקידה לחנך את העולים החדשים ולהקנות להם יהדות חדשה.

חברי הכנסת, ראוי לכולנו להוקיע את מכחישי בריתנו, את מטיפי רעל השנאה נגד יהודים. עלינו להתחזק כולנו, דתיים ושאינם דתיים, להיות כולנו לעם אחד, לעם שגאה בכך, שאכן קיבל תורה מסיני ונבחר כדי לקיים את התורה, ולה' הישועה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. הצעה אחרת לחבר הכנסת שאול יהלום.

שאול יהלום (מפד"ל):

אדוני היושב-ראש, חבר הכנסת רביץ, אני מצטרף לדברי חבר הכנסת רביץ. כמובן, אין אנחנו צריכים לפסוק דין על-פי תחקיר בעיתונות. אבל עצם העלאת הנושא חשובה מאוד לטוהר המידות בכלל, ואם יתברר שהדברים נכונים, הרי הוא בוודאי הוצאת דבר רע לאור כדי לתקנו.

לכן אני חושב שהיה ראוי שהדבר יידון באחת מוועדות הכנסת. אני מציע להעביר את הנושא לוועדת הפנים.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת רביץ, האם אתה מסכים שהצעתך תועבר לוועדת הפנים?

אברהם רביץ (יהדות התורה):

כן.

היו"ר ד' שילנסקי:

לפנינו הצעה להעביר את הנושא לוועדת הפנים ואיכות הסביבה. אני מעמידה להצבעה. נא להצביע.

הצבעה

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 2

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת הפנים ואיכות הסביבה נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

שניים בעד, אין נגד, אין נמנעים. אני קובע, שהצעתו של חבר הכנסת רביץ – שימוש בכספי ציבור בתנועה ליהדות חילונית הומניסטית, תועבר לדין בוועדת הפנים.

הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (תיקון – חלוקת המנדטים).

התשנ"ג-1993

(הצעת חבר הכנסת פ' בדש)

היו"ר ד' שילנסקי:

הנושא הבא – הצעה לסדר-היום של חבר הכנסת אברהם הירשזון. אולם שר הפנים טרם הגיע. אנחנו ערכנו הפסקה ושר הפנים טרם הגיע.

חבר הכנסת פנחס בדש, שאלתי אליך: חבר הכנסת הירשזון הסכים, בהתחשב בכך ששר הפנים אינו נוכח, שלא להביא את הצעתו היום.

רון נחמן (הליכוד):

אבל דחו את זה מהשבוע שעבר.

היו"ר ד' שילנסקי:

חבר הכנסת רון נחמן, תאפשר לי לדבר עם חבר הכנסת בדש.

חבר הכנסת פנחס בדש, אני מבין שאתה מבקש להביא הצעתך.

פנחס בדש (צומת):

כן.

היו"ר ד' שילנסקי:

בבקשה. אני מזמין את חבר הכנסת פנחס בדש להביא הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (תיקון – חלוקת המנדטים), התשנ"ג-1993; הצעת חוק תקפ"ב.

פנחס בדש (צומת):

אדוני היושב-ראש, אין חברי הכנסת – – –

היו"ר ד' שילנסקי:

אני חבר הכנסת.

פנחס בדש (צומת):

אתה עכשיו על תקן של יושב-ראש.

היו"ר ד' שילנסקי:

אני מכהן בשני התפקידים.

פנחס בדש (צומת):

הצעת החוק שלי מטרתה העלאת אחוז החסימה בבחירות לרשויות המקומיות משלושה-רבעים של מנדט למנדט. המצב הקיים היום הוא, שבבחירות לרשויות המקומיות סיעה שמקבלת שלושה-רבעים של מנדט נכנסת כמנדט מלא. וזה יוצר סחטנות.

עמנואל זיסמן (העבודה):

אתה מוכן לחזור?

פנחס בדש (צומת):

מה שקורה היום הוא, שרשימה המתמודדת בבחירות לרשות מקומית ומקבלת קולות המספיקים לשלושה-רבעים של מנדט, מקבלת ייצוג מלא של מנדט. הדבר גורם לפיצול יתר בין חברי המועצה, ליצירת קבוצות לחץ וסחטנות אישית מראש הרשות להרכבת קואליציות בלתי רצויות.

בבחירות האחרונות, למשל, נכנסו כמה עשרות חברי מועצה בפחות ממנדט, והם קיבלו תפקיד של סגן ראש הרשות ותפקידים בכירים אחרים. זו כבר אפילו לא סחטנות פוליטית, זו סחטנות אישית.

מה שאני מציע, שבן-אדם שקיבל מנדט מלא, ייכנס למועצה; לא קיבל מנדט מלא – לא ייכנס למועצה. זו הצעה פשוטה, ואני מגיש אותה אף שאני מסיעה קטנה, ואומרים שבדרך כלל זה פוגע בסיעות קטנות. אנחנו, סיעת צומת, בעד יושר, נגד סחטנות, בעד מנדט מלא כדי לקבל את הזכות להיות חבר מועצה. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. חברי הכנסת, אנחנו ניגשים להצבעה על ההצעה להעביר את הצעת החוק שהעלה חבר הכנסת פנחס בדש לוועדת הפנים ואיכות הסביבה. נא להצביע.

הצבעה

בעד ההצעה להעביר הצעת החוק לדין מוקדם בוועדה – 10

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (תיקון חלוקת המנדטים),

התשנ"ג–1993, לדין מוקדם בוועדת הפנים ואיכות הסביבה נתקבלה.

היו"ר ד' שילנסקי:

10 בעד, אין נגד, אין נמנעים. אני קובע שהצעת החוק של חבר הכנסת פנחס בדש – הצעת חוק הרשויות המקומיות (בחירות) (תיקון – חלוקת המנדטים), התשנ"ג–1993, תועבר לוועדת הפנים.

עמנואל זיסמן (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אני מבקש לצרף קולי למצביעים בעד.

היו"ר ד' שילנסקי:

בסדר. יש לנו 11 קולות בעד.

הצעות לסדר-היום

הנזק לאיכות הסביבה בירקון, ברמת-חובב ובנחלי הנגב

היו"ר ד' שילנסקי:

הסעיף הבא בסדר-היום – הצעות לסדר-היום מס' 1789, 1790, 1795, 1797, 1798, 1824, 1830 ו-1831 בנושא: הנזק לאיכות הסביבה בירקון, ברמת-חובב ובנחלי הנגב – של חברי הכנסת דוד צוקר, פנחס בדש, יגאל ביבי, תמר גוז'נסקי, דוד מנע, טלב אלסאנע, אביגדור קהלני ועמיר פרץ. אני מזמין את חבר הכנסת דוד צוקר. הוא אינו נוכח, הוא מפסיד את רשות הדיבור. אני מזמין את חבר הכנסת פנחס בדש.

אני רואה שהשר איננו, אם כי ראיתיו לפני דקה.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

אני אשיב.

היו"ר ד' שילנסקי:

יפה.

פנחס בדש (צומת):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, השר לאיכות הסביבה, לפני כשבוע הענקת לעומר פרס ארצי לאיכות הסביבה בקטגוריית מועצות מקומיות. אבל צחוק הגורל הוא, שדווקא באותו שבוע הסתבר לי, שעומר היא שמורת טבע בתוך אזור מוכה פסולת רעילה ומזהמת.

קראתי השבוע בחרדה ובפחד את התחקיר של העיתונאי צביקה אלזש מ"ידיעות אחרונות", על הטיפול הנפשע והעברייני בפסולת הרעילה של המדינה באתר ברמת-חובב. לא הספקתי להתאושש והוכיתי שוב בכתבה בעיתון "חדשות" על השלכת אלפי טונות של חומצה גופריתית מסוכנת במשך שנים על-ידי המפעלים הכימיים בפאתי היישוב המטופח.

כאשר זעקנו כל השנים שיש להגשים את חזונו של דוד בן-גוריון להפריח את השממה וליישב שטח רחב ידיים זה, לא היה בכוונתנו להפוך את הנגב למרכז הפסולת הרעילה של המדינה.

כבר לפני 15 שנה, כאשר התרחבו המפעלים הכימיים בדרום – וכיום יש כ-80 מפעלים מזהמים רק באזור הדרום – נוצרה בעיה קשה של סילוק הפסולת הרעילה, ומאחר שחלקם הגדול של מפעלים אלו הוקם ברמת-חובב, הוחלט בשנת 1981 על הקמת חברה ממשלתית לטיפול בפסולת הרעילה המיוצרת בכל רחבי המדינה. ההערכה היום היא, כי נוצרות בארץ כ-100,000 טונות פסולת רעילה בשנה. אולם רק כמחציתן מגיעות לאתר המיועד לקלוט את החומרים לנטרול ולאחסון. השאר, כ-50,000 טונות, מוצא את דרכו למזבלות, לוואדיות ולנחלים, בניגוד לכל החוקים ולכל ההוראות, והתוצאה החמורה מכך היא זיהום מי התהום.

אנשי איכות הסביבה נלחמו שנים נגד השלכת הפסולת למזבלות ולוואדיות, בניסיון לדאוג להעברתה למרכז לעיבוד פסולת תעשייתית מסוכנת ברמת-חובב. אולם לא שיערו לעצמם, כי מתחת לאפם, באתר הנטרול הממלכתי, פשעו מנהליו ועובדיו. משנת 1991 מנוהל האתר בשיטת "המחבואים" – כיצד להעלים במהירות כמויות פסולת רעילה ללא נטרול.

הניהול הכושל יצר פיקוח לקוי ועברייני על הפעולות באתר וחוסר מודעות לתפקיד הממלכתי של האתר מבחינת הסכנה ואיכות הסביבה.

בשנתיים האחרונות אירעו חמישה מקרים קשים, שבנס לא הסתיימו באסון אקולוגי. באחד מהם פונו חיילים מבסיס סמוך, בשני אושפזו עובדים בבתי-חולים. הנזק הנוסף והמתמשך הינו הזרמת הפסולת הרעילה לוואדיות הסמוכים, והדבר גרם וגורם לזיהום מתמשך של מי התהום בנגב, שנמצאים ברובם בעומק רדוד.

משיחה עם מנהל איכות הסביבה בדרום עולה, כי זיהום מי התהום לא נפסק וחלחול החומרים הרעילים מתמשך בהיקף גדול ומסכן את מקורות מי השתייה בנגב.

איני יכול לחוס, או לפטור מאשמה גם את אנשי איכות הסביבה. כידוע, שניים מהבכירים במשרד, הן המשנה למנכ"ל מר שמואל ברנר והן ד"ר ברזילי, ראש אגף חומרים מסוכנים במשרד – הם חברים במועצת המנהלים של אתר הפסולת ברמת-חובב, ובמשך שנתיים היו ידיעות ונמסרה אינפורמציה על-ידי עובדים באתר, שחששו לחייהם מהאירועים הקשים, וחלקם אף הודו שהעבירו חלק מהנתונים לאנשי איכות הסביבה באזור. לא ייתכן כי שני אנשים מכובדים אלה לא ידעו על כך, ואם ידעו והעלימו

עין – הם חייבים לעמוד בפני ועדת חקירה חיצונית, ולא ועדת חקירה פנימית של מועצת המנהלים, כפי שקבעת ודרשת, שהם חלק ממנה. זהו מצב אבסורדי של שפיטה עצמית.

גם כל התקלות הקורות במפעלים הכימיים נבדקות על-ידי מחלקת הבטיחות של המפעלים עצמם. וגם כאן יש לשנות את השיטה ואת הנוהל הזה ולהקים מחלקת בטיחות וחקירה לאירועים חריגים, שתהיה כפופה למשרד לאיכות הסביבה בלבד.

השבוע גם פורסם בעיתון "חדשות" על השלכה במשך שנים של אלפי טונות של חומצה גופרתית מסוכנת ביותר לאתר ענק בסמוך למפעלים הכימיים הממוקמים בין באר-שבע לעומר. אני ביקרתי שם אתמול וראיתי את פינוי העפר. זיהום הקרקע הגיע לעומק של 6 מטרים, והיה צורך בפינוי כל האדמה בעומק זה לפני שמקימים את אזור התעשייה החדש של באר-שבע באזור ההוא.

אין לי ספק, שלא היה בכוונתם של מנהלי מפעלים אלה לפגוע באיכות הסביבה – ואני מכיר חלק גדול מהם אישית – ולגרום למפגע תברואי. ייתכן שזה נבע מחוסר מודעות שהיה אז לאיכות הסביבה. הם לקחו על עצמם את האחריות והשקיעו משאבים רבים בתיקון הדבר.

אולם ממקרה זה יש ללמוד ולבצע בדחיפות גביית תקציבים ממפעלים אלה כדי לבדוק את כל שאר האתרים מסביב למפעלים הכימיים הנוספים. הבדיקה צריכה להתבצע על-ידי מומחי איכות הסביבה, ולא על-ידי המפעלים עצמם, כדרישת המשרד לאיכות הסביבה.

נפגשתי אתמול עם מר אריק בר-שדה, המנהל לאיכות הסביבה בשטח ובאתר, ונאמר לי שהמפעלים עצמם מבצעים עכשיו בדיקה באתרים שמסביבם, וכתוצאה מהבדיקה שלהם יוחלט מה לעשות הלאה.

לא ייתכן, עם כל הכבוד למפעלים, שהם בעצמם יבדקו את חומרת הזיהום ויסיקו את מסקנות הביצוע. לעולם זה לא יהיה אמין ומעמיק די הצורך, עם כל רצונם.

אסור בהזדמנות זו להתעלם גם מאתר המעבר של אלפי טונות ביום בתחנת הרכבת בבאר-שבע, אתר המסכן את חייהם של אלפי תושבים בבאר-שבע והסביבה. יש להעתיק מייד – ומדברים על כך כבר הרבה זמן, עוד מתקופתה של השרה אורה נמיר – את האתר למקום מרוחק מכל אוכלוסייה, ולא להמתין לאסון הבא, או למחדלים, כפי שבוודאי יש גם בתחום זה.

לסיום, אני קורא לך, אדוני השר – ואני מאוד מעריך את פועלך ומאבקך בנושא איכות הסביבה – להקים מייד ועדה חיצונית, שתבדוק את כל נושא הפסולת הרעילה המושלכת ומועברת מדי יום בכבישי הארץ ומתרכזת בצפיפות רבה בכבישי הנגב ובאתרים עצמם.

אני מקווה שהנגב יישמר נקי ובלתי מזוהם ויושב בקרוב במאות אלפי תושבים, ובכך נגשים את חזונו של בן-גוריון. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. רשות הדיבור לחבר הכנסת יגאל ביבי, ואחריו – לחברת הכנסת תמר גוז'נסקי.

יגאל ביבי (מפד"ל):

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, מכובדי השר לאיכות הסביבה, זאת ההזדמנות הראשונה שאני מדבר על איכות הסביבה כשאתה השר. אני רוצה לברך אותך. טבעי שאני עוקב אחר פעולות המשרד ואחר נושאים הקרובים ללבי מאוד. אני רוצה לומר, שאתה עושה זאת בצורה נפלאה. כמעט אין יום שנושא איכות הסביבה, עם כל הנושאים המדיניים הגדולים והמשברים, לא מובא לתודעת הציבור. אין איכות סביבה בלי סביבה אוהדת. אני חושב שאתה יוצר אווירה טובה. אני מכיר את המשאבים הדלים של המשרד לאיכות הסביבה, אבל הכוח המוסרי של המשרד, האנשים המקצועיים שבו, ואני חושב שיש היום גם שר טוב, ביחד אולי יביאו לשינוי שהוא כה נדרש במדינה הצעירה שלנו.

היום, כששמענו על עניין הרעלים ברמת-חובב, נדהמתי מהידיעה שהופיעה בתקשורת, אשר לפיה תסקיר ההשפעה על הסביבה שנעשה בזמנו, בעת שמיקמו את האתר במקום הזה, היה שגוי. אם אמת הדבר, שמיקמו אותו במקום שיש בו סלע סדוק והרעלים מחלחלים למי התהום, הרי הדבר חמור מאוד. אם בנושא כה מסוכן וכה רגיש של מיקום אתר לפסולת רעילה של מדינת ישראל, לא של יזם פרטי, עושים תסקיר של השפעה על הסביבה ותסקיר שגוי, מי יערוב לנו שמחר, אם ירצו להקים תחנה גרעינית או בתי-זיקוק או כל מפעל אחר רציני ורגיש, יגישו תסקיר לא שגוי?

אדוני השר, כיצד קרה שתסקיר כה חשוב הוגש לרשות התכנון כאשר טעות ביסודו? איננו יכולים לעבור על כך לסדר-היום. זה גרם נזק של מיליוני שקלים, אבל יותר מכך – זה יכול לגרום נזק, ואין לנו רשות לשעבד את הדורות הבאים למחדל הגדול שלנו.

עוד כאשר הייתי סגן שר במשרד לאיכות הסביבה, אחד הפצעים הפתוחים שנשארו היה נושא רמת-חובב. אני רוצה להודות ולומר, שבכוח הפוליטי שהיה לי אז ובתנאים שהיו אז, בשלהי הממשלה הקודמת, לא הצלחנו לרסן את המערכת שם, להסדיר אותה, והמשחק של "החתול והעכבר" שהיה אז שם לא היה לרוחי וגרם לי אישית עוגמת נפש רבה. דבר זה גרם לכך שאני הבאתי לממשלה הצעה שהתקבלה, והיא הפרטת החברה. אני טענתי בזמני, שלא יכול להיות שאנחנו נהיה המפקחים, למעשה הבעלים האחראים לחברה, ואנחנו נפקח על עצמנו. הממשלה קיבלה החלטה להפרטה של החברה.

אני קורא לשר לממש בהקדם את תוכנית ההפרטה של החברה הזאת. המשרד לאיכות הסביבה לא צריך להיות הבעלים. הוא צריך לקבוע את התקנות, הוא צריך להיות המפקח, אבל לא יכול להיות שהוא יהיה הבעלים והוא יהיה המפקח. יש החלטת ממשלה ברורה להפרטה של החברה. לכן אני מבקש מהשר לממש את הנושא הזה בהקדם ולהפריט את החברה הזאת.

טונות הפסולת האורגנית הנערמות במקום הזה הן פצצת זמן אקולוגית. אני בטוח שיחלפו עוד שנים – אני לא יודע מה קורה היום ולכן זה הגיע – עד שיחליטו על הקמת משרפה. היו הצעות רבות

בעניין, לשרוף את זה אולי בכבשני תעשיית המלט, ויש מדינות שעושות כך. אני פניתי לשר והצעת, שאת הערמות הגדולות של הפסולת האורגנית ישנעו לחוץ-לארץ, למקום שיש משרפה. זה מבצע. אני חושב שיש בקושי אונייה אחת. לוקחים את כל הפסולת הזאת ושורפים אותה בחוץ-לארץ, יעלה ככל שיעלה. יש כסף, הרי החברה גבתה את הכספים. יש לסלק את המפגע הזה. אני חושש, שאם תהיה שם שרפה, צריך יהיה לפנות את כל באר-שבע.

לכן צריך להורות לחברה לעשות מכרז בין-לאומי לשינוע הפסולת האורגנית ולניקוי השטח.

אני חושב, שהדוח של וילנר לגבי תפקוד החברה עדיין לא יושם, ואני מאוד חושש. עכשיו אנחנו אוספים רק 50% מהפסולת. אנחנו מדינה צעירה מאוד, וכבר הצלחנו להגיע לדרגות זיהום נוראיות. לכן אני חושב, שאתה צריך להרגיש שיש לך גיבוי גדול של הכנסת, גיבוי גדול של העם. יש לך כמה חטיבות של מתנדבים. אין שום משרד שהצליח לגייס כ-30,000 נאמני ניקיון. יש לך כעשר חטיבות, יש לך החברה להגנת הטבע, ש-70,000 איש מאורגנים בה, יש לך דעת קהל.

אני חושב, שנושא איכות הסביבה הוא הדבר החשוב ביותר, ולא יכול להיות שכל יום נשמע על רעל זה או אחר בחיינו. אני סומך עליך, ואני מקווה שהקריאה שתצא מהבית הזה אכן תביא למפנה. אנחנו מאחוריך, העם מאחוריך, ואני חושב שהגיע הזמן לעשות דברים בצורה החזקה ביותר, הבוטה ביותר והנמרצת ביותר למען שיפור הדברים האלה. תודה.

היו"ר ד' שילנסקי:

תודה רבה. רשות הדיבור לחברת הכנסת תמר גוז'נסקי, ואחריה – לחבר הכנסת דוד מנע. אם הוא לא יהיה באולם – לחבר הכנסת טלב אלסאנע. בבקשה.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

אדוני היושב-ראש, חברי הכנסת, אדוני השר, כבר תוארו פה התקלות שבעטיין הועלו ההצעות הדחופות לסדר-היום. אני מבקשת להציג כמה שאלות, קושיות אם אפשר לומר.

השאלה הראשונה שרציתי לשאול אותך, אדוני השר, היא: כיצד ניתן, לדעתך, לשפר את עבודתו ופעילותו של האתר הארצי לסילוק הפסולת הרעילה ברמת-חובב? אני מתכוונת לשיפור בכמה תחומים. נקודה ראשונה נוגעת לגבי עצם ההפעלה של אתר המרוחק 12 קילומטר בלבד מבאר-שבע. האם מיקומו של האתר הוא המיקום הנכון? האם התוכנית להקמתו באמת עומדת במבחן היום, בדיעבד?

שאלה שנייה בקשר לאתר הארצי – האם נענשו אלה שניסו להעלים את התקלות החמורות שהיו באפריל 1991 עם התפרצות הגז? ובכלל, איך קורה שחברה האמורה להיות המודעת ביותר לשאלת הפסולת הרעילה, שבראשה אמורים לעמוד האנשים שהעניין הזה חשוב להם מאוד ואכפת להם ממנו, כיצד קורה שהם העלימו את ההתפרצות הזאת של הגז? האם היה חשש למשרותיהם או שמא

היתה פה רשלנות פושעת? ואני מתכוונת בעיקר לעובדה שלא הועברו חומרים רעילים לנטרול בטרם הוזרמו לבריכות האידוי.

בהקשר של זיהום הסביבה בנגב, אני מבקשת לשאול גם לגבי התקנות המחייבות מפעלים מזהמים לשמור על איכות הסביבה. לדעתי, המקור העיקרי של הזיהומים התעשייתיים נמצא בכמה מפעלים גדולים וידועים ובשורה של מפעלים בינוניים. אבל, למשל, אם התברר היום, בדיעבד, שמפעל-הברום, שהוא מפעל שעיסוקו בחומרים רעילים ביותר, בסופו של דבר הוא זה ששפך חומצה גופריתית בקרבה לעיר באר-שבע, ועכשיו נאלצו לסלק טונות של עפר מזהם, השאלה שאני שואלת היא: האם התקנים של המפעלים המזהמים הידועים האלה הם הבעיה? האם הפיקוח הוא הבעיה? או – האם איזו מערכת של השתקה הדדית בין גורמים שונים, ממשלתיים ועירוניים?

בקשר לזה, האם משרדך, אדוני השר, מוכן לבדוק התקנת גלאים למדידת פליטה של חומרים מסוכנים בקרבת מקום לכל מפעל הידוע כמפעל מזהם? מערכת כזאת של גילוי, שתהיה מערכת עצמאית – לא צריך לבקש טובות לא של מנכ"ל של איזו חברה, לא של איזה מנהל לבטיחות שיש או אין במפעל תעשייתי כזה או אחר, אלא גלאים שעובדים באופן עצמאי ואוטומטי, והנתונים שלהם מועברים ישירות למשרד לאיכות הסביבה – היא תנאי לפיקוח אמיתי.

הנושא השני שרציתי להתעכב עליו הוא הקרינה הגרעינית. לא אחת דובר בכנסת על כך, שזכות הציבור לדעת מה שקורה בקריה למחקר גרעיני בדימונה ואת השפעת מה שקורה שם על איכות הסביבה, ובמיוחד על איכות האוויר והקרקע. אני מדגישה שהנושא הזה הוא בעצם נושא מרכזי בתחום הבטיחות של תושבי הנגב, ולא רק של תושבי הנגב.

אני מצטרפת לברכות שנאמרו קודם לגבי התקדים של המדידות שנעשו סמוך לחצר המפעל. אבל, האם לא הדבר סביר יותר שבמסגרת זכות הציבור לדעת היה משרדך דואג לפרסום סדיר של נתוני רמת הקרינה במי תהום ובמי גשם?

אני חושבת, שהמצב היום הוא, שאנחנו פשוט לא יודעים את הנתונים האלה; הם לא מתפרסמים באופן סדיר. במדינות אחרות זה כבר דבר של יום-יום. כמו שיודעים נתונים על מזג האוויר, יודעים גם נתונים על רמות קרינה.

בנושא הזה אני חושבת שזכות הציבור לדעת קשורה גם לזכות הציבור לדעת על בטיחות העובדים הקיימת בתוך המפעל. אני לא חושבת שהמצב היום, שבו הנושא הזה חסוי לחלוטין ואי-אפשר לדעת שום דבר, ומי שמדבר – מנודה, הוא דבר סביר.

הנושא הבא שרציתי להציג בפניך, אדוני השר, קשור לנחלים שבעצם הוציאו או מוציאים את נשמתם. אפילו נחל הירקון, שניסו לשקם אותו, הגיע שוב לרמת זיהום נוראה. למעשה, רוב הנחלים בארץ הפכו זה כבר לתעלות ביוב פתוחות.

עכשיו הבעיה היא כזאת, ולהערכתי כבר דיברנו עליה בכנסת לא אחת. כאשר בשורה של יישובים, בעיקר ביישובים ערביים, עדיין אין מערכות ביוב מתוקנות וודאי אין מתקני טיהור שופכין, התוצאה היא שבעצם כל המאמצים שנעשים אחר-כך לתקן את המצב הם כמתן אספירין לחולה סרטן. מה

קורה? בשורה של יישובים ערביים עשו מאמץ והקימו מערכת ביוב. סוף כל סוף אוספים את הביוב בצינורות, אבל בסוף הכפר, מהצינורות האלה הביוב זורם, באופן מסודר ומאורגן, לנחל. אז מי שעושה את זה אומנם סייע לכך שהרחובות אולי קצת יותר נקיים.

הבעיה היא קודם כול בעיה כספית, של מתקני הטיהור, וזו האחריות גם של משרד הבריאות, גם של משרד הפנים וגם של המשרד לאיכות הסביבה.

אבל אם קודם דיברתי על כפרים שאמצעיהם דלים, מדוע עיר כמו חדרה, שוודאי מערכת הביוב בה קיימת שנים רבות, מדוע מעיר כמו חדרה זורמים שפכים לנחל חדרה? את הדבר הזה אי-אפשר להסביר באמצעיה העלובים לגמרי של עירייה כמו חדרה.

לכן אני רוצה לומר, אדוני, שלדעתי הדבר המרכזי – – –

היו"ר ס' טריף:

משפט סיכום.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

כן. הדבר המרכזי שנדרש כרגע, נוסף על הדברים שאתה כבר עושה, הוא החמרת תקנים לגבי מפעלים – לגבי הזרמת פסולת תעשייתית לנחלים ולים, לגבי החובה של המפעלים – והחמרת הענישה.

להערכתך, מה שקרה עד עכשיו בנוגע לבתי-הזיקוק וזיהום האוויר שהיה בחיפה מוכיח רכות בלתי-נסבלת בכל היחס של המשרד לאיכות הסביבה ומשרד הפנים כלפי מפעלים מזהמים. תודה.

היו"ר ס' טריף:

תודה לך. אני מזמין את חבר הכנסת דוד מנע. איננו. אני מתכבד להזמין את חבר הכנסת טלב אלסאנע. בבקשה.

טלב אלסאנע (מד"ע):

אדוני היושב-אש, אדוני השר לאיכות הסביבה, כנסת נכבדה, אני סבור שהדיון נסוב לא בדיוק סביב איכות הסביבה, אלא סביב עניין יותר מהותי, הנוגע אפילו לחיי בני אדם, לחיי אנשים, וזה מיוחד לאותם תושבים המצויים סביב או מתגוררים סמוך למפעלי רמת-חובב. על-פי הפרסום בעיתונים,

האחראים שם מגלים חוסר אחריות, עד כדי רשלנות פושעת בכל הנוגע לחיי אדם, כשמדובר בבדואים שם, באזור הנגב.

על-פי הפרסום, הפועל, כאשר הוא אומר למנהל שהרוחות נושבות לכיוון המפעלים או מחנה צבאי, הוא מפסיק את הפעילות של ההזרמה לבריכות ואיגור המים הכוללים את החומרים הכימיים, וכשהרוח נושבת לכיוון היישובים הבדואיים – זה לא משנה. הרי בסופו של דבר מדובר בבדואים בלבד.

לא אחת רואה מי שמסתובב ועובר ביישובים הבדואיים בנגב ליד רמת-חובב חביות חומרים כימיים זרוקות לאורך הכבישים בשטחים פתוחים. ילדים משחקים, אנשים אוגרים מים בתוך החביות האלה, והתוצאות קטלניות.

לכן, העניין איננו אך ורק באיכות הסביבה ובאיכות חיים, אלא מדובר בחיי אדם. מפעלים רודפי-בצע, שכל מטרתם לחסוך כסף, מוכנים לסכן את חייהם של אחרים. לכן צריך להגיב בחומרה רבה על אותו מעשה חסר-אחריות.

לדעתי, יש לפעול בהקדם האפשרי להקמת ועדת חקירה מקצועית, אשר תבדוק את הליקויים בטיפול בפסולת הרעילה באתר הארצי ברמת-חובב, לרבות הדליפות של גז הציאניד והטיפול הלקוי בחביות האתר, שהוא גז נפיץ, הגורם להרעלת התושבים המצויים סמוך לאותם מפעלים כימיים מסוכנים.

אני רוצה לציין, שהגורם הנוסף שמזיק בצורה מסוכנת מאוד, ועל-פי הנתונים גורם לתמותה הגבוהה בקרב התינוקות הערבים, הוא מערכות הביוב. אינני יודע מדוע דורשים מהתושבים הערבים לחפור בורות ספיגה, העולים להם 3,000 עד 4,000 שקלים, כשבעוד 10 שנים, עם כל הסכנה הנובעת מהדבר הזה, הם יצטרכו לעשות עוד ניקוי או חפירה נוספת, שעולים עוד 3,000 או 4,000 ש"ח, כאשר ניתן על-ידי ארגון ועל-ידי תכנון לגייס כספים להקמת פרויקטים למערכות ביוב בצורה מסודרת, תקינה, ולחסוך פגיעות ומחלות לתינוקות. בסופו של דבר מדובר גם כן, במקרה הזה, בחיי תינוקות ובחיי בני-אדם.

אינני יודע מדוע התושבים של תל-שבע צריכים לסבול ממערכת הביוב של עומר וממי השופכין של עומר. האם תושבי עומר צריכים להרגיש טוב יותר ולשמור על רמת-חיים, ועל-ידי-כך לפגוע בשכנים הטובים שלהם בתל-שבע? הם גורמים ליתושים ולריח של צחנה, הנגרם על-ידי שכניהם הטובים מעומר.

חבר הכנסת פני בדש, שבא לכאן להטיף על איכות סביבה, והוא מתלונן וצועק, לא יודע לדאוג למתקני טיהור, לאסוף את המים האלה בצינורות ולהעביר אותם הרחק מתושבי תל-שבע? או שהעיקר הוא אך ורק להרחיק אותם מעומר?

הוא המצב לגבי דימונה. מי השופכין של דימונה פוגעים קשות באיכות החיים של תושבי ערוער ושל היישובים הבדואיים שלידו, ואין מי שדואג למתקני טיהור ולאסוף מי השופכין בבריכות חמצון, בבריכות טיהור, ועל-ידי כך למניעת פגיעה בתושבי ערוער.

אני רוצה לציין, אדוני השר, שביום שבת שעבר ביקרתי בלוד, יש שם שכונה שנקראת: שכונת נווה-ירק, שכונת "בנה ביתך". אנשים השקיעו מאות אלפי דולרים בבניית וילות, בתים מפוארים, אבל בסמוך לבתים, ממש מטרים ספורים ליד הבתים האלה זורמים באופן חופשי מי שופכין, לפעמים הם לא זורמים והם גורמים ליתושים, להתרבות של זחלים, נחשים, מכה קשה לאותם תושבים, ומקלקלים להם את איכות החיים. התושבים האלה השקיעו כספים, רוצים לחיות חיים נורמליים, אבל על-ידי זרימת מי שופכין מקלקלים להם את כל הבנייה, את כל ההשקעה ואת כל איכות החיים. מדוע צריך להעניש את האנשים האלה? מדוע הגורמים המופקדים לא ממלאים את תפקידם? מדוע אי-אפשר לנהל חיים בצורה תקינה? לשמור על איכות חיים טובה יותר?

אני רוצה לציין, שהמפעלים האלה פוגעים קודם כול בעובדים שלהם, פוגעים באיכות הסביבה ופוגעים גם בתושבים סמוכים. לכן יש לפעול בצורה תקיפה לאכיפת החוקים, לפעול בצורה מיידית להקמת היחידה לפיקוח על איכות הסביבה במגזר הערבי, במיוחד בנגב. אני יודע, אדוני השר, שאתה פעלת ואתה פועל להקמת היחידה הזאת, אבל אינני יודע מדוע הקמת היחידה מתעכבת. ברהט כבר הוציאו מכרז, הם הודיעו על נכונותם, יש מועמדים שניגשו למכרז, הם ממלאים אחר הקריטריונים ואחרי התנאים, מדוע לא לפעול באופן מידי, כאשר אנחנו רואים שהעניין הזה מקבל ממדים מדאיגים, על מנת לשים קץ לפגיעה ולמכה הקשה ברמת החיים, למחלות ולסיכון חיי בני-אדם. תודה רבה.

היו"ר י' עזרן:

תודה, גם לתרומה שלך כאשר קיצרת בנאומך.

אחריו – חבר הכנסת אביגדור קהלני, בבקשה, במסגרת שבע דקות. כיוון שזו הצעה לסדר-היום המשותפת לכמה חברי כנסת, זה הנוהל.

אביגדור קהלני (העבודה):

אדוני היושב-ראש, אדוני השר לאיכות הסביבה, חברי הכנסת, מי שעדיין נשאר – תרשה לי, אדוני השר, לברך אותך על כך שבעצם כניסתך למשרד נושא איכות הסביבה הפך פתאום להיות דבר המופיע כל יום בכותרות. זה מעיד על הדמות הדומיננטית שלך, זה מעיד על מה שאתה מסוגל לעשות ועל האמון שהעם וכולנו נותנים בך. קיבלת כאן ממחנה הימין מחמאות כאלה, שאני לא חושב – – –

היו"ר י' עזרן:

לא משנה המשרד. זה תלוי באיש.

אביגדור קהלני (העבודה):

אכן, תלוי באיש. נדמה לי, שעצם העובדה שכולנו פונים אליך מצביעה על רמת ציפיות מצד כולנו, שכולנו נעסוק בדבר הזה. אני יכול רק לציין את מבצע ניקוי החופים שראינו אותך עוסק בו, את עניין הקרינה במכתש הקטן, ריכוז האשפה והטיפול ברמת-חובב. אלה באמת מבצעים גדולים ויפים.

אני מרבה להסתובב במדינת ישראל במשך שנים, ואני רואה שהמודעות לאיכות הסביבה גדולה היום משהיתה בעבר. די אם נחזור שנים רבות אחורה, לזמנים שבהם אתה ואני היינו קוטפים פרחים מלוא החופן, מביאים אותם בשמחה הביתה וגאים בכמות הפרחים. מאז הצלחנו לחנך את עם ישראל לשמור על הפרח בשדה, לשמור על יופיה של מדינת ישראל.

אין לי ספק, שעם חזון ועם תקיפות נצליח לשמור על מדינה נקייה, שנאהב להסתובב בה ונוכל לחיות בה. אני מאמין, שכולנו ביחד צריכים להתנפל על העניין הזה.

אני רוצה לדבר אתך היום על הירקון, בעיר שבה אני חי. גם אתה בוודאי ראית את הדגים, שהצחנה פשטה מהם בכל אזור הירקון ואף הגיעה רחוק יותר; כולנו ראינו את מה שקרה לנו בשבוע שעבר.

אזכיר לכולנו, שאורכו של הירקון 28 קילומטר. 7 הקילומטרים הראשונים הם היום נקיים, ואחרי שבדקתי מצאתי שנעים להיות שם, נעים להסתובב שם, להריח, לשוט, לדוג וכן הלאה. אבל אחרי זה אנחנו מגיעים לבעיה של שפכי הוד-השרון, כפר-סבא, הנשפכים לירקון דרך נחל קנה, והם צריכים לעבוד טיהור מסוים. אינני יודע, אבל מספרים לי שגם חלק משפכי השטחים מגיעים לנחל קנה באיזו צורה שהיא ונשפכים לירקון. הדבר הזה משפיע באופן ישיר על צורת החיים בפתח-תקווה, בבני-ברק, ברמת-גן, וכמובן בתל-אביב.

אינני יודע, ואולי אתה תאמת את הדברים, אומרים ש-17 רשויות קשורות בירקון מהמקום שבו הוא יוצא. המספרים לא כל כך מסתדרים לי, אבל אלה הם הנתונים שקיבלתי, ומפליא אותי איך קורה שרשויות רבות כל כך תלויות במקום אחד מבחינת ניקוז הביוב שלהן.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

אביגדור קהלני (העבודה):

זה נתון שאני קיבלתי אותו כנתון מוסמך. אני מכיר את המדינה, וניסיתי לראות איך זה ייתכן. אולי מדובר באזורים שהפכו להיות רשויות, כמו בית-הקברות שהפך להיות רשות עצמאית, ועוד.

מפגע נוסף מגיע דרך נחל הדרים, כך מכונה הנחל מרמת-השרון, גם שם יש מרכז של אגני חמצון, ומשם זה זורם לתוך הירקון. שמעתי, ואפשר לבדוק זאת, שגם מרמלה ומלוד מגיעים שפכים אל הירקון, והכול בשמחה, בהוד ובהדר נשפך לחוף ימה של תל-אביב. הבעיה היא בכך שהירקון איננו זורם, כפי שידוע לכולנו. אילו היה זורם, כי אז צורתו היתה אולי אחרת.

היו"ר י' עזרן:

ופניו לירקון.

אביגדור קהלני (העבודה):

כן, נכון, נכון מאוד.

יש שני חוקים – חוק רשויות נחלים ומעיינות, שבו מוגדרים התפקידים של הרשויות המוניציפליות, וחוק שני, משנת 1988, חוק רשות נחל הירקון. החוקים קובעים איך אנחנו צריכים להתנהג בנוגע לירקון, והם אמורים בעצם להגן על התושבים החיים באזור מפני שפיכת שפכים לתוך הירקון.

על-פי החוק הזה, השפכים צריכים להגיע לירקון ברמת BOD 30-20. כך החוק מחייב. ועל דעת מומחים, ה-BOD 30-20 – זה כשהוא נשפך לים. מומחים סיפרו לי, שאם אנחנו רוצים להגיע למצב שבו תהיה דגה בירקון, תהיה שם תיירות פנים כזו או אחרת וגם שיט, כי אז צריך להגיע ל-5-10 BOD. כיום מנסים לשפר את איכות המים הנשפכת לירקון, שזה יגיע אולי ל-50-60.

אני החלטתי לאמץ לעצמי מנהג לשוט על הירקון. אסרו זאת עלי. אמרו לי: אינך רשאי. אסרו עלי. כאשר הייתי נער, הרביתי לשוט על הירקון, אבל אסרו עלי לעשות זאת עכשיו בגלל מה שקורה היום בירקון. אני מקווה מאוד שאנחנו נתגבר על הדבר הזה.

מה בעצם הבעיה? אני לא יודע איך ניתן לכפות, אבל אני חושב שרק פעולה מזורזת שלך תרכז את משרד האוצר – כי מדובר פה בתקציבים גדולים – את משרד הפנים, את נציב המים, ותדאג לתיאום בין הרשויות השונות, ונצליח אולי לכפות על עצמנו משמעת אמיתית. שלטון החוק צריך להיכנס לדבר הזה ולעצור את זיהום הירקון.

בדמיני אני יכול לצייר לעצמי לאן תצעד תל-אביב בעתיד – הטיילת תיגמר, להערכתך, בכיוון הירקון, והירקון יהפוך אחד המקומות היפים במדינת ישראל, שאפשר יהיה אפילו להזרים לתוכו מי ים, ובעצם למלא אותו, והפינה הזאת תהיה פינה יפה מאוד. כך אני מעריך, אם יש לי מעט, טיפה של חזון בכיוון הזה, זה יקרה.

אני רוצה לסיים בשירו של אלתרמן, שכתב על גן-מאיר והתייחס לירקון כשאמר: בעיר שבתוך נהר יעברנה. ואני מסתכל על הנהר שבתוך, שנמצא היום ממש בתוך העיר, ואומר לעצמי: אנה אנחנו הולכים? את המים לקחנו, נכון, ובצדק, אבל ניתן לשמור על הניקיון. צריך להשקיע כספים, צריך לשמור על משמעת, ואני מאמין שבעזרתך ובעזרת משרדך, ובכוח שאתה מקבל מכולנו, נצליח באמת להחזיר את הניקיון כפי שהוא היה ואת איכות הסביבה. תודה רבה.

היו"ר י' עזרני:

תודה רבה לחבר הכנסת קהלני. רשות הדיבור לאחרון הדוברים, חבר הכנסת עמיר פרץ. אחר כך ישיב השר.

עמיר פרץ (העבודה):

אדוני היושב-ראש, כבוד השר, כדי להסיר תמיהות, מדוע שניים מסיעת העבודה מדברים באותו נושא – א. כיוון שתנועת העבודה רואה בנושא איכות הסביבה נושא חשוב מאוד ומוכנה להקדיש לזה גם מתוך מכסת ההצעות הרגילה שלה; ב. רצינו שחבר הכנסת אביגדור קהלני, כראש עיריית תל-אביב בעתיד, יתמקד בנושא הירקון, ולא יתפזר על כל הארץ. וכך הפקידו בידי את הטיפול ברמת-חובב.

אדוני השר, שמעת אנשים שציטטו את כל הידוע לך בוודאי, ואתה יודע בוודאי את הדברים טוב מכולנו. אין לי ספק שתחדש גם בדרך של ניתוח ותסביר איך הגענו למצב, שבו יש כביכול ניסיון לטשטש עובדות, ניסיון לשנות עובדות, והחשוב ביותר – איך הגענו למצב כזה באתר שהיה צריך להיות דוגמה ומודל שסביבו או דוגמתו ייבנו אתרים נוספים, שיפתרו בעיות שמדינת ישראל מתמודדת אתן.

רוצה אני לומר לך, אדוני השר, היום זו שעה יפה לאיכות הסביבה בישראל, מכיוון שלמרות היעדרות של חברי הכנסת אתה מרגיש שסוף סוף נושא איכות הסביבה באמת מדאיג את חברי הכנסת. ולא משום שהם מודאגים מהאופן שבו הם רואים את הדברים – כי הם חשים שהציבור הישראלי רוצה תשובות בנושא איכות הסביבה.

אני רוצה לספר לך סיפור, בוודאי סיפור שאתה מכיר, כי אתה שייך לחברים ששמעו הרבה דברים. אומרים שבימים הטובים של השאה הפרסי אמרו לו: בוא טפל בבעיות הביוב הזורם בטהרן. אמר: בסדר, נשקיע. והשקיעו מיליארדים. יום אחד באו ואמרו לו: נו, המערכת מוכנה, בוא תחנוך אותה. הוא בא לרחובותיה של העיר ושאל: איפה המערכת? אמרו לו: הכול למטה. אמר: הכול למטה, אף אחד לא רואה כלום? תפתחו מייד את המכסים כדי שהתושבים יראו שעשינו משהו.

לכן אני אומר, שהבעיה במאבק בנושאים של איכות הסביבה היא בשאלה, האם הטיפול שמשקיע השר ומשקיע המשרד יבוא לידי ביטוי גם מבחינה ציבורית, וכל הציבור ידע שנעשתה עבודה חשובה בעניין, ואפילו אם זה לא משפיע עליו ישירות, זה ישפיע בעיקר על בניו ועל נכדיו.

וזאת אחריות לא פשוטה לפעול כאשר אתה יודע שאת התמורה יקבלו אחרים. אנחנו עדיין נמצאים במצב שאולי אזורים מסוימים במדינת ישראל יכולים לספוג הרבה פאשלות, אבל אלה פאשלות שיעלו ביקור רב, בעיקר לדור הבא.

אני שמח, אדוני השר, שאתה האיש שצריך להתמודד עם השאלה הזאת, שאתה האדם שעומד היום ומסוגל לבוא ולהביט אל העניין, גם במבט האקטואלי של היום אל מול בעיות שחייבים לתת להן פתרון מייד, אבל גם בניסיון לראות ראייה לטווח ארוך.

אני אומר לך, צריך לבוא אל הציבור הישראלי ולומר לו, שנושא איכות הסביבה, בעיות אקולוגיות, בעיות של זיהום מי תהום – אלה נושאים שהם בחייה של המדינה ושל החברה, וצריך לתבוע מהם, שכל אחד ידע שזה עולה לכולנו.

לכן, אדוני השר, אני כתושב הנגב בוודאי מאוד מודאג. אני יודע שמרחבי הנגב הם אזור שבוודאי יכול לשמש מקום לתכנן בו פתרון לבעיותיה של מדינת ישראל כולה. אם אתה רוצה שתושבי הנגב יהיו אתך, אם אתה רוצה למנוע מצב שתושבי הנגב כולם יעמדו מחר בשערי הנגב או בכל אתר שיתחילו לבנות בו וימנעו בנייה בגופם, כי איש לא רוצה שבניו יהיו קורבנות לכל פתרון של המדינה כולה, אם אינך רוצה בזה – אדוני צריך לעשות את הטוב ביותר, כדי שחלילה לא יהיו אירועים מהסוג הזה שחצינו בהם ברמת-חובב בתקופה האחרונה.

יש לתת תחושה לתושבי הנגב, שהם שותפים בפתרון בעיה לאומית, בשום פנים ואופן לא מסכנים את עצמם, את בניהם ואת בני בניהם.

בתקווה לתוכנית שתפתור גם את בעיות היום-יום, גם תביט בראייה קדימה, אני מצפה לשמוע את תשובתך. תודה רבה.

היו"ר י' עזרן:

אנחנו מודים לחבר הכנסת עמיר פרץ. אדוני השר, בבקשה תשובתך.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

אדוני היושב-ראש, רבותי חברי הכנסת, עלו פה בעיות שיש ביניהן לכאורה, או לא לכאורה, מכנה משותף שקוראים לו איכות הסביבה.

אבל האמת היא, שמדובר בבעיות נפרדות העומדות ברשות עצמן, וכל בעיה ובעיה מחייבת אותי להידרש לה בנפרד, דבר שעשוי לגרור אותי להרצאה ארוכה ביותר, ואני רוצה למנוע את ההרצאה הארוכה הזו גם מכם וגם ממני.

אני אנסה להשיב על רוב השאלות שנשאלו כאן על-ידי עמיתי חברי הכנסת, ואגב התשובות על השאלות האלה אני אומר גם כמה דברים כלליים.

אמר חברי חבר הכנסת עמיר פרץ, שאנחנו מדברים בעצם על עתידם וגורלם של הדורות הבאים. זה, כמובן, נכון, נכון מאוד, אבל זה במובן מסוים גם לא נכון. אנחנו לא מדברים על הדורות הבאים, אנחנו מדברים על הדור הזה.

אמרת גם שיש אזורים בארץ, נגב, גליל ואזורים אחרים, שעדיין יכולים לספוג הרבה פאשלות. ואני רוצה לומר לך – טעות. אין אזורים כאלה בארץ. אנחנו הגענו למצב שהוא בכי רע. האמת היא, שחברי הכנסת הציגו שאלות מאוד נכוחות, והייתי ברצון מצטרף לשאלות האלה ושואל אותן באותו תוקף ואולי ביתר תוקף. אבל את כל השאלות האלה אני אצרף יחד ואשאל שאלה אחת בלבד: באמת, איך כולנו – לא אעסוק היום בהאשמות – הגענו למצב הזה? איך באמת מדינת ישראל חשבה לעצמה – נאמר כך כדי שלא להצביע על שום כתובת – שהיא כל השנים, במין הוקוס-פוקוס כזה תזרים את השפכים שלה באופן פרוץ, פרוץ? שהיא לא תסלק את האשפה כפי שמדינות מתוקנות מסלקות? שנוכל לטאטא את הכול, לא אל מתחת לשטיח, אבל אל מתחת לקרקע, ולא נשלם מחיר כבד?

לא מדובר כאן בדורות הבאים. מדובר כאן בדור הזה. אני אומר לכם, רבותי חברי הכנסת, ואני חושב שאני מכיר את המצב לא רע עכשיו – עוד מעט אנחנו נגיע למצב שלא יהיה אפשר לשתות מים בארץ, לא הדורות הבאים, ולא יהיה אפשר לנשום את האוויר.

ובאמת בחודשים האחרונים, אינני יודע מה הסיבה, יש אולי סיבות שונות, ואולי אני יודע, באמת יש רמת מודעות אחרת לגמרי בארץ.

היו"ר י' עזרן:

תזכור את סיני.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

מודעות אחרת לגמרי בארץ, והבעיות אינן חדשות, הבעיות הן ישנות, רק אולי שאלות שלפני כמה חודשים, כמה שנים, לא היו זוכות אפילו להתייחסות של כלום, עכשיו אותן בעיות מופיעות בכותרות הראשיות. ואני אומר לכם, שמעכשיו והלאה אתם תקראו על זה כל יום. אתם יודעים כמה מפגעים יש בארץ?

עמנואל זיסמן (העבודה):

כל זה התגלה רק מזמן שאתה שר, או היית מודע לזה קודם?

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

חבר הכנסת זיסמן, מעולם לא התיימרתי. כשנכנסתי למשרד אמרתי שזה נושא שלא עסקתי בו, הצגתי את עצמי כתלמיד, אני עדיין תלמיד. אני לומד, אבל משהו כבר למדתי. רבותי, איש מאתנו לא עסק בזה. הגענו, אני אומר במלוא ההכנעה, עד משבר, ממש עד משבר. כל ידיעה שמופיעה היא רק ידיעה מקרית. יכלה להופיע ידיעה אחרת במקומה.

איני רוצה לתת עכשיו נתונים, הנתונים הם לא כל-כך חשובים. אני אתן תמונה מאוד כללית. יותר מ-50% מהביוב בארץ אינם מטופלים כפי שהם צריכים להיות מטופלים.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

זה ידוע, אדוני השר.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

ודאי שהיא עובדה ידועה. אלא מה אני אומר – עובדה ידועה. זה גילוי אמריקה?

היו"ר י' עזרן:

מה זה אומר, אדוני השר, "אינם מטופלים כפי שצריכים להיות"?

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

הדבר לא מטופל במובן זה שהביוב הזה זורם במקום שהוא לא צריך לזרום, והוא מזהם את הסביבה, במקום אחד יותר ובמקום אחר פחות. בדרך כלל זו גם סכנה גדולה למי התהום. זה נקרא "לא מטופל כהלכה".

אני רוצה ללכת נושא נושא ולומר את הדברים הבאים. קודם כול – רמת-חובב בנגב. רמת-חובב בנגב – זה גם כן לא גילוי אמריקה. גם אני, שלא עסקתי בזמנים קודמים באופן מיוחד בשאלות איכות הסביבה, ידעתי שיש בעיה של רמת-חובב. רמת-חובב, כידוע, זה אתר ארצי לסילוק פסולת רעילה. האתר הזה קיים 12 שנה. הוא מטופל רע. אם כי, אני אומר לחברי הכנסת, לא הייתי רוצה שנחרוץ עכשיו משפט לגבי דברים ספציפיים שהתפרסמו בעיתונות. יכול מאוד להיות שאלה העובדות, ויכול מאוד להיות שהן אינן מדויקות. מכל מקום, מי שנושא באחריות לעניין הזה, השר לאיכות הסביבה, אינו יכול להתפרנס מאינפורמציה עיתונאית בלבד, תהיה מהימנה ככל שתהיה, ויש דרכים לטפל בנושאים מן הסוג הזה. לכן לא הייתי ממחר לומר טיפול עברייני, אולי רשלני כן.

לכן אני רוצה לומר כאן, מיניתי לחברה לאיכות הסביבה יושב-ראש דירקטוריון חדש לגמרי, אלוף-משנה במילואים יעקב היכל, שיש לו בקיאות לא מעטה בנושאים האלה.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

מה זה החברה לאיכות הסביבה?

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

רמת-חובב.

הדירקטוריון מינה ועדת בדיקה עצמאית לחלוטין, אתם מתארים לעצמכם שאני לא אסתפק בפחות, ועדת בדיקה עצמאית לחלוטין של מומחים. אני ביקשתי שוועדת הבדיקה הזאת תעבוד בשני שלבים. שלב אחד לטווח יותר ארוך, כדי לבדוק דברים יותר מעמיקים, יותר יסודיים, יותר מקיפים שקשורים ברמת-חובב. אבל הדבר היותר-דחוף הוא לבדוק באמת את הטענות הספציפיות כפי שהתפרסמו בימים האחרונים בעיתונים. בתוך שבועיים-שלושה שבועות יהיו המסקנות בידי, אז יהיה לנו חומר מבוסס, יהיה לנו בסיס מוצק להתייבב עליו, לא רק אינפורמציה עיתונאית – ואין למהר לגזור דין.

אני רק יכול להבטיח דבר אחד. אם יתברר באמת שיש דברים בגו והליקויים הם ליקויים במזיד, יש אנשים שעשו שם מעשים שלא יעשו ומעלו בתפקיד ומעלו באמון, אני מבטיח, חבר הכנסת בדש, שהם לא יהיו שם. אם היו ליקויים במזיד, כפי שהם תוארו באינפורמציה – את זה אני אומר גם לחבר הכנסת אלסאנע – יעופו שם ראשים. זה דבר הלמד מעניינו. רק אינני יכול לעשות זאת על סמך – אני אומר זאת גם לחברת הכנסת תמר גוז'נסקי, ששאלה אותי האם האנשים האלה שילמו – אני לא יכול לקרוא כתבה ב"ידיעות אחרונות" ביום שישי ולבקש מהאנשים שישלמו מחיר ביום ראשון. אני לא חושב שאת היית מסכימה לזה.

תמר גוז'נסקי (חד"ש):

לא שאלתי את זה, אבל לא חשוב.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

אני רוצה לומר עוד מלה אחת לגבי רמת-חובב. אני יכול להגות יומם ולילה בשאלה, איך אתה, שהוא מפגע כל כך חמור ומסוכן, מתקיים 12 שנה ובעצם כמעט אין נוקפים אצבע. תהייה היא ותהי לתהייה. אבל הממשלה מפריטה בעצם הימים האלה את החברה. זה כבר לא עניין של החלטה, זה כבר לא עניין של הצהרת כוונות, אלא זה עניין שבעובדה.

ועדת שרים לענייני הפרטה בראשותו של ראש הממשלה – את זה אני אומר לחבר הכנסת יגאל ביבי – בעצם החליטה בשבוע שעבר על הפרטת החברה.

יש עוד נושא קטן הטעון ליבון סופי וסיכום סופי, אגב קטן שהוא גדול, אני אגיד לך מהו, כי אתה מכיר את העניין, אתה מתמצא בו – בעיה קטנה, בעיית השיפוי. כדי שמישהו יקנה את המקום הזה צריך גם ליצור את התנאים שהוא ירצה לקנות אותו. אם יזם כלשהו יחשוב שהוא צריך לקנות את המקום על כל מפגעיו, להיות אחראי לכל מה שקרה במשך 12 שנה ונתון לתביעות אפשריות בעתיד בשל כל

מיני נזקים סביבתיים שקרו, לא יימצא קונה כזה. ולכן יש פה בעיה של מה שנקרא שיפוי. מצד שני, הממשלה גם אינה רוצה לקבל על עצמה אחריות לעולם ועד. אם כך, מה בצע במכירה, מה הרבותא במכירה? יש פה בעיה קשה.

אבל, המכרז מוכן, זה מכרז בין-לאומי, זה פרויקט ענק, זה פרויקט המחייב השקעה של 40-50 מיליון דולר. מדובר בהקמת משרפה. הרי לא מוכרים שם נכס, מוכרים שם מפגע. מדובר בהקמת משרפה, אין הרבה ניסיון בארץ, כידוע לך, כי עוד לא בנו שום משרפה.

המאמצים שהיו כרוכים בהכנת המכרז הזה הם גדולים. ספר המכרז מוכן. רשות החברות הממשלתיות עשתה עבודה יוצאת מן הכלל. הודעה ראשונה על המכרז כבר יצאה. אני יודע שיש הרבה מועמדים, אני שמח על כך, והמכרז הסופי יצא, אני מקווה, בתוך חודשיים. בשבוע הבא תקבל ועדת השרים לענייני הפרטה החלטה סופית, לאחר שתסכם לעצמה את עניין השיפוי, ותקום משרפה. זה לא יהיה מהיום למחר, אבל סוף סוף נראה את העניין הולך ונבנה לנגד עינינו. זה לעניין רמת-חובב.

עכשיו לעניין הירקון. מה שקרה בירקון ידוע, אם כי הוא ידוע, שוב, ברמת האינפורמציה העיתונאית. ידוע שקרתה שם תקלה, תקלה חמורה, ידוע שדגים מתו. אגב, היום יש חשש לתקלה נוספת, אם כי אינני יודע לפי שעה את שיעורה. אבל יש משהו בירקון. שוב נתמנתה ועדת בדיקה, שאפשר בהחלט להגדיר אותה כבלתי תלויה לחלוטין. אין שום סיבה בעולם שלא תקום ועדת בדיקה שתבדוק את העניין לעומקו, בלי שום משוא פנים. אני אקבל הערב את הממצאים של הוועדה הזו, ומחר אני צריך גם להסיק את המסקנות. אינני בטוח שמדובר בממצאים מוחלטים. הדגימות של המים ושל הדגים ושל הצמחייה, כפי שאתה יודע, חבר הכנסת קהלני, הכול הלך לכל המעבדות האפשריות, לכל המעבדות הקיימות בארץ שמתמחות בנושאים מן הסוג הזה. אינני בטוח שמדובר בממצאים מוחלטים וודאיים. אבל ברור לך לגמרי שאם אותר המפגע, אם אנחנו קוראים לזה מפגע, אז המפגע, הוא ייתבע לדין. ואם יסתבר שיש מידה כבדה של אחריות על מישהו שהתרשל בתפקידו, שלא מילא את חובתו, ברור לגמרי שגם הוא צריך לשלם את המחיר האיש, אם אומנם יתבררו הדברים האלה.

אתה צדקת כאשר אמרת, וזו דוגמה טובה מאוד למה שרציתי לומר בכל מה שקשור ליש ולאין; אמרת: רמת טיהור 20-30. זה נכון. כשאני באתי למשרד הדברים האלה היו בשבילי יונית, אבל לאט לאט התחוור לי, שכאשר מדובר ברמת טיהור של 20-30, שהיא רמה די גבוהה, את המים אי-אפשר להזרים לנחלים. אם אי-אפשר להזרים אותם לנחלים, לאן יזרימו אותם? אילו חשבתי שלכל המים האלה יש שימושים חקלאיים – ניחא. אבל אני אומר לך שאין לכל המים האלה שימושים חקלאיים, וספק אם הגידולים החקלאיים האלה, שיכולים להשתמש במי קולחין, ילכו ויגדלו או יתרחבו בשנים הבאות, ואולי דווקא ילכו ויצטמצמו.

פנחס בדש (צומת):

ברמת טיהור של 20-30 אתה מגיע לעלות קוב גבוהה יותר מאשר החקלאים משלמים.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

זה נכון, זה רק בא לשרת את מה שאני רוצה לומר ברגע זה. האמירה היא קלה. זאת אומרת, אם עכשיו המשרד לאיכות הסביבה עומד לשנות את התקנים מ-20-30 נניח ל-5-10, מה שנקרא אופציית אפס בעצם, זה מדבר שוב על עלויות אחרות לגמרי. זה עניין של מיליונים.

אביגדור קהלני (העבודה):

קבענו חוק ואנחנו מפירים אותו.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

בסדר. הרי לא נוכל להשתמש במי קולחין כשהם לא ברמת טיהור הרבה יותר גבוהה מאשר 20-30, אלא אם כן רוצים שבועד 10-15 שנים יגידו עלינו, על כולנו, מה שאנחנו אומרים על כל אלה שעצמו עין במשך כל השנים. אז עליהם אפשר לומר שלפחות הם יכולים ליהנות מן הספק, אולי הם לא ידעו מספיק, אולי הם לא היו רגישים מספיק, נושא איכות הסביבה היה נראה בשנים מסוימות כנושא של מותרות, נושא של יפי נפש, הוא לא תואר כנושא קיומי. היה כאן ויכוח האם זה נושא חשוב, האם זה נושא חשוב ביותר, האם זה הנושא החשוב ביותר. הנושא החשוב ביותר, אני לא בטוח. נושא חשוב ביותר, שמבחינות מסוימות אפשר לדבר עליו במובנים קיומיים, בהחלט כן.

עוד מלה אחת לגבי הירקון. צדקת גם כאשר אמרת, שיש רשויות מקומיות, נקבת בשמותיהן, כפר-סבא, הוד-השרון, רמת-השרון, שעד עצם היום הזה מזרימות את השופכין לתוך הירקון, ואתה שואל, איך זה יכול לקרות ב-1993? אני אומר, גם הממשלות לא היו מושלמות, רחוק מזה, וגם לממשלות, לכל הממשלות יש אחריות כבדה כאשר מדובר בפשעים שנעשו נגד הסביבה.

רשויות מקומיות שבאמת רצו להתמסר לשאלות האלה ולהעלות את הדאגה הסביבתית על ראש דאגתן, הן הצליחו לעשות את זה למרות כל הקשיים, הקשיים התקציביים והקשיים הביורוקרטיים, ויש דוגמאות יוצאות מן הכלל; אפילו הדוגמה של תל-אביב. רק לפני כמה ימים אמרתי, שזה באמת דבר מופלא, שבראשית שנות ה-70 ואולי אפילו בסוף שנות ה-60 מישהו בדמיונו, בחזונו – והיה צריך חזון בשביל זה – יכול היה לראות מפעל כל כך משוכלל כמו ה"שפדן". זה באמת פלא. אני לא יודע איך הפלא הזה קם והיה במציאות הסביבתית של מדינת ישראל.

אני, אילו שאלו לעצתי, על-פי מה שאני מבין עכשיו, ואני מקווה שיותר ויותר אזרחים מבינים את זה בהדרגה, בקצב הרבה יותר מהיר מכפי ששיערנו, אני לא הייתי מצביע בבחירות המוניציפליות הקרובות בעד מועמדים ותיקים שלא עשו את חלקם בכל מה שקשור לטיהור השפכים, לסילוק האשפה; לא הייתי מצביע בשבילם ולא הייתי מצביע בשביל מועמדים חדשים, שלא רואים בשאלות של איכות הסביבה שאלות עיקריות, בתחום המוניציפלי אלה בוודאי השאלות העיקריות. אין שום שאלה יותר חשובה מהן. בתחום הלאומי – יש, בתחום המוניציפלי – אין.

אני לא אוהב את הנוסח הפתטי הזה שבו אני קורא לאנשים, אבל אני בהחלט מפציר באנשים לשקול את השיקולים הסביבתיים באופן הרבה יותר רציני מכפי שזה נעשה בעבר, ולא להצביע בעד אנשים שהתרשלו בתפקידם וחשבו שהם יכולים לשפוך את ביביהם ברשות הרבים ולהזרים אותם לתוך הנחלים ולהפוך את הנחלים לתעלות ביוב, ב-1993, ויש אנשים שמכהנים הרבה זמן.

יגאל ביבי (מפד"ל):

מה שאמרת עכשיו, זה מסוכן.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

זה מסוכן, ואני לקחתי את הסיכון הזה באופן מחושב. אני לקחתי את הסיכון הזה באופן מחושב, האמן לי. אני רוצה לומר לך, חבר הכנסת יגאל ביבי, אתה מכיר אותי כבר כמה שנים, בוודאי אמרתי גם דברים לא חכמים בימי חיי, אבל תמיד הם היו מחושבים.

יגאל ביבי (מפד"ל):

בעיקרון אתה צודק.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

אני צודק ואני אומר את זה.

פנחס בדש (צומת):

אולי צריך להקים ועדה עם משרד החקלאות, כדי שיאלצו, למשל, את הקרן-הקיימת להשקות במי קולחין.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

העניין הזה נבדק. זה אחד הנושאים החשובים, הנושא שאתה מעלה.

פנחס בדש (צומת):

בקרן-הקיימת, למשל, משקים באזור שלי במים שפירים. למה לא לאלץ אותם להשתמש במים מטוהרים?

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

דיברתי על האתר ברמת-חובב, נשאלתי האם מיקומו הוא הנכון. יכול להיות שמיקומו איננו אידיאלי. אבל, חבר הכנסת ביבי, מי כמוך יודע, אתה אדם מנוסה ומיומן, שגם אם יש במקום הזה מגרעות, ובכל מקום יש מגרעות, עד שאנחנו נמצא אתר חלופי ועד שאנחנו נתגבר על כל ההתנגדויות כאשר מדובר באתר מסוים כזה, על אופיו, יעברו שנים ארוכות. לכן זה האתר ואין בלתו, ושם תקום המשרפה.

האם היתה פה רשלנות פושעת? זה בדיוק מה שהוועדה מנסה לברר עכשיו.

שפיכת החומצה הגופריתית או הבוצה, או מה שהיה שם במפעלי הברום, זה שייך לזמנים שבהם הדברים האלה לא נחשבו, לא התייחסו אליהם ברצינות. אני משבח את עובדי המשרד לאיכות הסביבה, שהשגיו בבעיה הזאת בעוד מועד ודאגו לכך שמהמפגע הזה לפחות נפטרנו.

האם המשרד מוכן להתקין גלאים לכל מפעל מזהם? בהרבה מאוד מקומות יש גלאים כאלה, חברת הכנסת גוז'נסקי. יש דברים שאינם יכולים להתגלות בגלאים. למשל, אחת השאלות הקשות שאת דיברת עליה בעצמך זו שאלת החומרים המסוכנים. אין גלאי שיכול לגלות את החומרים המסוכנים, להצביע עליהם, על טיבם, סוגם, הכמויות שלהם וכן הלאה.

הקרינה בקריה למחקר גרעיני – כבר נכתב ונאמר על כך הרבה. אין שם קרינה, אין שם סכנה. נכון שהנושא היה בארון במשך הרבה מאוד שנים. אני הוצאתי אותו מהארון. אני חושב שעשיתי דבר נכון, ואני חושב שתמיד החרדות מן הנסתר גדולות הרבה יותר מן החששות מפני הידוע.

יש מערכת ניטור סדירה של מי-תהום ושל מי-בארות על-ידי משרד הבריאות. לנו, למשרד לאיכות הסביבה, אני שמח לבשר לך, יש מערכת ניטור עצמאית לקרינה רדיואקטיבית, היא שלנו. בקרוב גם תקום תחנה בדימונה, כך שלא נהיה סמוכים על שולחנם של אחרים; לא שאינני מאמין לאחרים, אבל מוטב שמערכת הניטור תהיה עצמאית. לכן, בכל רגע מתאים בזמן אמת, אם חס וחלילה יקרה, אינני חושב שזה יקרה וחלילה שזה יקרה, והמערכת הזו תגלה דבר שצריך להביא אותו לידיעת הציבור, היא תהיה מספיק אמינה ומשוכללת כדי לעשות את זה.

לחבר הכנסת אלסאנע אני רוצה לומר – יש הדוגמה של שכונת עומר, השופכת ליישוב ערבי, ויש עוד דוגמאות כאלה, ויש הרבה דוגמאות הפוכות, של יישובים ערביים ששופכים ליישובים של יהודים, ולכן מבחינה זו אנחנו באותה ביצה.

טלב אלסאנע (מד"ע):

אני לא רוצה לא את זה ולא את זה.

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

נכון. רק לא רציתי שנשרבב לענייננו זה, שהוא א-פוליטי באופן מוחלט וא-מפלגתי באופן מוחלט, איזו נימה כזאת.

הקמת היחידה הסביבתית ברהט מתעכבת אך ורק מסיבות מקומיות. כשמה כן היא. היא צריכה להיות יחידה סביבתית, וחוץ מרהט אין שום יישוב בדואי שמוכן לשתף פעולה. הבעיה היא בעיה בדואית פנימית. אני אינני יכול להקים יחידה מיוחדת לרהט. היו אצלי כל היישובים, כל היישובים הודיעו לי שהם לא ישתפו פעולה עם רהט. זו בעיה. חבל שאני צריך לפתור אותה. הייתי מצפה שהכוחות במקום יפתרו את הבעיה בעצמם. אני מקווה שהיא תיפתר.

לחבר הכנסת קהלני אני רוצה לומר, נכון שיש רמת ציפיות גבוהה, וזה בדיוק מה שמפחיד אותי.

תודה רבה, אדוני.

היו"ר י' עזרן:

מה אדוני השר מציע?

השר לאיכות הסביבה י' שריד:

להעביר את הנושא לוועדת הפנים ואיכות הסביבה.

היו"ר י' עזרן:

רבותי המציעים, חברי הכנסת, חבר הכנסת פני בדש, אדוני המציע, אתה מסכים להמלצת השר להעביר את הנושא לוועדת הפנים ואיכות הסביבה?

פנחס בדש (צומת):

מסכים.

היו"ר י' עזרן:

מסכים. כל המציעים מסכימים. אנחנו עוברים להצבעה. נא להצביע.

הצבעה מס' 17

בעד ההצעה להעביר את הנושא לוועדה – 12

נגד – אין

נמנעים – אין

ההצעה להעביר את הנושא לוועדת הפנים ואיכות הסביבה נתקבלה.

היו"ר י' עזרן:

12 בעד, אין נגד ואין נמנעים. אני קובע שהנושא יעבור לוועדת הפנים ואיכות הסביבה כדי שהיא תדון בו.

הצעת חוק הסדרים במשק המדינה (היטלים וארנונה) (תיקון מס' 6), התשנ"ג–1993
(קריאה ראשונה)

היו"ר י' עזרן:

שר האוצר יציג את הצעת חוק הסדרים במשק המדינה (היטלים וארנונה) (תיקון מס' 6), התשנ"ג–1993, בקריאה ראשונה. בבקשה.

שר האוצר א' שוחט:

אני מציע לכנסת לאשר את החוק שדיברנו עליו בהרחבה אתמול, האומר שתקנות מס הכנסה יוארכו בחודשיים נוספים. אני חושב שזה חיוני. אני מציע להעביר אותו לוועדת הכספים להכנתו לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

היו"ר י' עזרן:

תודה. חבר הכנסת חגי מירום – אינו נוכח. חבר הכנסת יוסף בא-גד – אינו נוכח. חבר הכנסת מיכאל איתן – אינו נוכח. חבר הכנסת חיים אורון – אינו נוכח. חבר הכנסת גונן שגב – אינו נוכח. חבר הכנסת אברהם פורז – אינו נוכח. חבר הכנסת יגאל ביבי, אתה מוותר?

יגאל ביבי (מפד"ל):

לא.

שר האוצר א' שוחט:

תעשה לי טובה אישית, אתה דיברת אתמול.

היו"ר י' עזרן:

אני מבקש ממך שתרשה לי להמשיך בקריאת השמות ותדבר אחר כך.

חבר הכנסת רענן כהן – אינו נוכח. חבר הכנסת מאיר שטרית – אינו נוכח. חבר הכנסת יורם לס – אינו נוכח. חברת הכנסת תמר גוז'נסקי – אינה נוכחת. חבר הכנסת אליעזר זנדברג – אינו נוכח. חבר הכנסת חיים דיין גם כן נעדר. חבר הכנסת משה פלד – אינו נוכח. חבר הכנסת פנחס בדש – אינו נוכח. נשאר חבר הכנסת יגאל ביבי, בבקשה. הוא האחרון ברשימה.

מיכאל איתן (הליכוד):

זה מתאים באמת לכנסת.

היו"ר י' עזרן:

מה אתה רוצה? אנחנו יושבים פה שעות על גבי שעות, עם כל הכבוד.

יגאל ביבי (מפד"ל):

אני אדבר במקום כולם.

היו"ר י' עזרן:

מה אעשה, אני קורא מהר. אני אדם שיודע לקרוא. עברתי את מבחן הבנת הנקרא. מה אני צריך לעשות, לקרוא לכל אחד ולחכות ולראות אם הוא נמצא?

בבקשה, חבר הכנסת יגאל ביבי, במסגרת של שלוש דקות.

יגאל ביבי (מפד"ל):

היות שהרבה חברים שנרשמו לרשות הדיבור "פיקששו" את רשות הדיבור, והיות שאני נשארתי יחיד, לא יצאתי לשתות מים ועמדתי על משמרתי, חבר הכנסת מיכאל איתן, אני אדבר בשמך ובשם חבר הכנסת שגב ובשם החברים האחרים שנעדרו.

אין ספק שנושא ההנחות במס הכנסה, היו בו עוולות, היו בו אי-סדרים, אבל אין מתקנים עוול בעוול. אני רואה שחצי הממשלה לפחות נמצאת כאן עם ראש הממשלה ושר האוצר ושר התכנון – – –

היו"ר י' עזרן:

מכבדים אותך, חבר הכנסת ביבי.

יגאל ביבי (מפד"ל):

רבותי, ממשלה ש-12 מחבריה באים מתנועה שחרתה על דגלה את זכויות האזרח – השינוי שאתם הולכים לעשות בנושא זה של הקלות במס הכנסה הוא עוול מוחלט. ואני מביא דוגמאות מהאזור שלנו: דגניה וכינרת, בכל הכבוד, יש להן זכויות – – –

קריאה:

יגאל ביבי (מפד"ל):

למה אתה דוחה את המס? אני מדבר באופן כללי על הדחייה. אני חושב שעדיף שזה יבוטל לכולם. תמיד אני מביא את הדוגמה מהאזור שלנו: דגניה וכינרת – 10%, נווה-עובד ופורייה – 5%. יש אפליה גדולה מזאת?

לכן אני אומר: לא כדאי להאריך את תוקף החוק. תבטל ההנחה במס הכנסה לכולם, ואת הכספים האלה ייקחו וייתנו לפי המצב הכלכלי של האנשים. לפחות זה יהיה צודק יותר. הממשלה הזאת, שקבעה סדר עדיפויות אחד לפי מפה מסורטטת של מרחקים ולא התחשבה ביישובים שקלטו עלייה, לא התחשבה ביישובים שמבחינה סוציו-אקונומית יש להם בעיה, עשתה עוול גדול שיירשם בהיסטוריה כאחד הדברים החמורים.

עמנואל זיסמן (העבודה):

קריית-שמונה לא קלטה עלייה?

יגאל ביבי (מפד"ל):

אבל גם קריית-גת קלטה עלייה.

עמנואל זיסמן (העבודה):

עשו עוול שנתנו לקריית-שמונה?

יגאל ביבי (מפד"ל):

לא, אני לא אומר שעשו עוול. אבל, לדעתי, יש פה אי-צדק משווע. לכן אני מעדיף שהיום לא יוארך תוקף העניין הזה ונבטל אותו, ואז ייחסכו מאות מיליונים ויחולקו בצורה נכונה ויעשו בהם דברים מעשיים יותר.

לדעתי, המפה שהוציאה את לב ארץ-ישראל כולו והוציאה את קריית-גת והוציאה את קריית-מלאכי והוציאה יישובים אחרים היא עוול, היא אי-צדק. לדעתי, עדיף לבטל את ההנחה.

אני קורא לכנסת שלא להאריך ולא לדחות, אלא לבטל לאלתר. נמצאת כאן שרת העבודה והרווחה – עם כמה מאות מיליונים היא יכולה לעשות הרבה דברים מועילים, צודקים, לטובת עם ישראל כולו. לכן אני באמת מציע לדחות את החוק הזה, לבטל את הסעיף של ההנחה ולתת נקודתית לפי הצרכים הלאומיים, בעדיפות של אמת.

היו"ר י' עזרן:

חברי הכנסת, אנו עוברים להצבעה. לפנינו הצעה להעביר את הצעת חוק הסדרים במשק המדינה (היטלים וארנונה) (תיקון מס' 6), התשנ"ג-1993, לוועדת הכספים להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית. נא להצביע.

הצבעה

בעד ההצעה להעביר את הצעת החוק לוועדה – 15

נגד – 6

נמנעים – אין

ההצעה להעביר הצעת חוק הסדרים במשק המדינה (היטלים וארנונה) (תיקון מס' 6), התשנ"ג-1993, לוועדת הכספים נתקבלה.

היו"ר י' עזרן:

15 בעד, שישה נגד, אין נמנעים. אני קובע שהצעת החוק עברה בקריאה ראשונה – לוועדת הכספים להכנתה לקריאה שנייה ולקריאה שלישית.

הצעה לסדר-היום

ההתבטאויות בדבר התארגנות למחתרת חדשה

היו"ר י' עזרן:

הנושא הבא והאחרון – ממלא-מקום יושב-ראש הכנסת קבע, שחבר הכנסת גזן שגב ינמק במשך שבע דקות את ההצעה לסדר-היום מס' 1833 בנושא: התבטאויות בדבר התארגנות למחתרת חדשה. בבקשה, חבר הכנסת גזן שגב. ידוע לאדוני שאין מצביעים על ההצעה.

גזן שגב (צומת):

ידוע, לא מצביעים היום אלא מצביעים בשבוע הבא.

כבוד היושב-ראש, כנסת נכבדה, גם אם אין מחתרת יהודית, ממשלת רבין חייבת להמציא אותה. לעתים נדמה לי, שהממשלה רוצה שתהיה מחתרת. היא צריכה מחתרת, כדי שהביטויים על "מתנחלים פנאטים פורעי חוק" יקבלו תימוכין. הקואליציה זקוקה למחתרת כדי שדבריהם על עם אחר, בעל אופי אחר, בעל מנטליות אחרת, עם המתנחלים הגר ביש"ע, מחוץ לגדר, יצטיירו כבקריקטורה אנטישמית – ערפדים מוצצי דם, פנאטים דתיים, פורעי חוק וסדר.

יצירת הקיטוב בעם לא החלה היום. "אלטלנה", הסזון – אלה דוגמאות היסטוריות לכך, שמי שלא חשב כמו אבות מפלגת העבודה היה מוקצה מחמת מיאוס; הוכרזה עליו מלחמת חורמה ודינו היה מאסר ואפילו מוות.

כשמפלגת העבודה לא היתה בשלטון, ר"צ, שינוי ומפ"ם היו גם הן באופוזיציה, לא חסכו שבטם מנהיגי וחברי מפלגות השמאל, ובכל הזדמנות הזכירו ליושבים בציון: מצבכם הכלכלי גרוע כי הכסף מושקע ביהודה, בשומרון ובעזה. הסיבה לתאונות הדרכים הקשות היא פיתוח תשתית כבישים ביש"ע והזנחתם בגבולות של לפני 1967. והיום מפחידים קברניטינו את העם: המתנחלים יפגעו בחיילי צה"ל אם יהיה פינוי, הם פוגעים באזרחים שלווים, הם גם מפריעים לצה"ל בפעילותו.

אני שואל: היכן האחריות הלאומית? מי יהיה המנהיג האמיץ ממפלגות השמאל שיקום ויגיד: ביש"ע גרים יהודים נאמנים, אזרחים טובים שומרי חוק וסדר, אזרחים שווים זכויות אשר מאמינים באידיאולוגיה שונה משלנו, ציונים אשר התיישבו באמונה על אדמתם ורוצים להמשיך ולחיות בבית שבנו?

היו"ר י' עזרן:

מלח הארץ, אנשים טובים מאוד.

גונן שגב (צומת):

ממשלת רבין חייבת להעניק ביטחון מלא לתושבי יש"ע ולא לצפות שיקבלו את הסברי שר הביטחון, כי בשל היותם תושבים באזורים שמעבר לגבולות 1967 הם לא יכולים להיות בטוחים כמו תושבי תל-אביב.

הממשלה חייבת ליידע את נציגי התושבים כמו את העם כולו בכל מהלך במשא-ומתן. לא ייתכן שהעם והמתיישבים ביש"ע ילקטו רסיסי מידע על עתידם מהעיתונות ומאמצעי התקשורת האחרים.

חוסר ביטחון אישי למתיישבים גרם להקמת המחתרת ב-1984, והיום – חוסר הביטחון והאי-וודאות לגבי עתידם עלולים לגרום להתססה בקרב ציבור קטן ולהטיל צל כבד על מרקם היחסים בין אזרחי ישראל.

השיטה למניעת התקוממות איננה צילום הפגנות הימין במצלמות הווידאו של משטרת ישראל, גם לא הפעלת סוכני שב"כ בקרב האוכלוסייה היהודית ביש"ע.

ממשלת ישראל חייבת להתחיל להתייחס לתושבי יש"ע כאל ציבור בעל זכויות שוות, כאל ציבור בעל רגישות, ציבור בוגר ואחראי הדואג לעתיד מדינת ישראל וארץ-ישראל לא פחות מחברי הקואליציה. תודה.

היו"ר י' עזרן:

אני מאוד מודה לך אדוני, גם קיצרת, יש לך אצלי קרדיט של ארבע דקות. אף שהנושא מאוד חשוב, מאוד כאוב, אני קובע שלא תהיה כמובן הצבעה, מכיוון שיש עוד כמה דברים.

ובכן, הישיבה נעולה. אם ירצה השם, הישיבה הבאה תיפתח ביום שני 21 ביוני בשעה 16:00. תודה. שבת שלום.

הישיבה ננעלה בשעה 19:12.